T—H K.
I. 881

RMK. I. 881.
2. péld.

Telgs.

OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AGENDA

az az:

ANYASZENTEGYHÁZBELI SZOLGALAT

szerint valo

TSELEKEDET,

Mellyben az Uj Testamentomnak két Sacramentomának, a' szent Keresztségnek és az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatásának, és a' Házasulandoknak egyben adattatoknak módgya megmutattatik, azokhoz illendő hasznos tanuságokkal egyetemben;

MELOTAI NYILAS ISTVAN

által.

Es most ezen Anyaszentegyházbeli Ceremoniáknak ki-szolgáltatásának más rövidebb Módgyával meg-bővittetvén, és az elébbit-is sok helyeken megjobbitván ki-botsátott

VARADON,

SZENCI KERTETZ ABRAHAM.

MDC. LIII.

Nagy Ivanc. 1. Lelkészben 18

Ex malis moribus
nascuntur bona leges.

M. N. MÚZEUM
KÖNYV-
TÁRA

DR.
TODORESZKU GYULA
ÉS NEJE
HORVÁTH ARANKA
KÖNYVTÁRA

ELŐL-JARO BESZED.

HOgy az Anyaſzentegyházbéli ſzolgálatnál ſemmi az emberek kőzőtt idveſségeſſebb, drágalátoſſabb és ſzükſégeſſebb ajándéka az Iſtennek ne légyen, kőnyű akar kinek-is meg-érteni. Mert noha világ fundamentumának fel-vetéſe előtt el-tudta az óvéit az Ur Iſten, és ugyan ottan el-válaſztotta az őrők életre: de mindazáltal anyira az Anyaſzentegyházbéli ſzolgálat mellé kőtőtte az ő válaſztottinak idveſségeknek idő ſzerint valo el-inditását, és végbe menetelit, hogy ſenkit (rend ſzerint ſzolván) a' kivűl nem idvezit. *Pſal.* 147. 20. *Eph.* 1. 4. 2. *Tim.* 2. 19. *Rom.* 8. 29.

Mert a' Miniſterium, avagy Anyaſzentegyházbéli ſzolgálat, mely vagyő az Evangeliumnak prédikállásában, a' ſzent Sacramentumoknak ki-ſzolgálta-

gáltatásában, és az Anyaszentegyházbéli ékes rendelésseknek fenyitéke alatt valo meg-tartásban; a' Léleknek, az igasságnak és az órok életnek hathatoképpen ki-szolgáltatása a' választottaknak, kik által az Ur Isten órökké akar ditsőittetni, idvességeknek el-inditására és végben vitelére.

Calv. lib. 4. c. 3. sect. 3. Inst.

Szent Pál Apostolnak idvesség adatott Istennek kegyelméből a' Christusban világ fundamentomának felvetése előtt, mint választott edénynek. Bizonyos időben e' világra szűletvén ő néki Isten Anyaszentegyházának úldözőjének, idvességének el-kell indittatni, hogy az Istennek tanátsa szerint órök élete légyen. Ananiás Paphoz igazittatik, hogy ő tőle mind az idvezitő tudományt hallya s'értse, és mind a' Kereszтségnek Sacramentumát fel-vegye. Ihol Anyaszentegyházbéli szolgálat nélkül idvességet szent Pálnak el nem inditatik: Igy Corneliusnak, Lydiának, sem egyébnek senkinek. Miért? Mert tetszett Istennek hogy az Evangeliumnak

Act. 9. 15.

Act. 10. 3. & 16. 16.

liumnak bolond prédikálláſa által id- 1. Cor. 1.
vezitse a' hiveket, azt mondgya ſzent 21.
Pál.

Miben mutathattya-meg az Ur Iſten az ő kiváltképpen valo jo kedvét mi hozzánk? Semmiben nyilvábban nem, mint hogy az emberek kőzzűl fog-ki ollyakat, kik ő helyette e' világban kővetségben forgolodgyanak, az ő titkos akarattyának legyenek magyarázói, és a' kik ſzemélyét viſellyék az emberek előtt, mint ſzent Pál ennek nagy méltoságát állattya Fpheſusban irott levelének negyedik réſzében. Eph. 4.

Anyánk az Anyaſzentegyház. Valakit ez méhében nem fogad, ujjonnan nem ſzűl, és az ő két emlőjinek, az O és az Uj Teſtamentumnak igéretinek édeſséges tejével nem táp'ál, ſoha annak idveſsége nintsen. Mert *Non Deus huic Pater eſt, cui non Eccleſia Mater.* Nem attya Iſten annak, a' kinek nem annya az Eccleſia. Hol az a' mag, melly által kell fogontatnod a' te anyádnak az Anyaſzent-

egyháznak méhében, hogy újjonnan szűletessél? Az Életnek könyvében az Evangeliumban amaz élő és halhatatlan mag az Istennek szent
1.Per.1. 23. igéje, azt mondgya szent Péter. Kitsoda hintegeti azt az újjonnan szülő drágalatos magot? Az Egyházi ember: Mert az a' kénts vagyon létéve ő bennek tserép edényekben, mellyet hordoznak és osztogatnak prédikálások által a' végre, hogy a' választottaknak idvességek által el-indittassék, és újjonnan születtetvén örök életek légyen.

Az Ur Isten egy szem-pillantásban el-készithetné azokat az örök életre, és tökélleteslekké tehetné, a' kiket még világ fundamentumának felvetésének előtte az ő meg-változhatatlan tanátsában fel-vett az örök életre; de még-is láttyuk, hogy apronként az Anyaszentegyházbéli szolgálat által nevéldegeli és éppitgeti az örök életre, miglen jutándanak mindnyáján a' hitnek egygyességére, és az Isten Fiának ismeretire, tökélle-

kélletes férjfiakká lévén a' Chriſtus tellyeſséges állapottyának mértékére, azt tanittya ſzent Pál Fpheſusban irott levelének negyedik réſzében. Eph. 4. 13.

Hitet nemz Iſten mi bennünk, de az Evangeliumnak, melly néki hatalmas eſzköze az idvezitésben, prédikálláſa által. Ez az oka, a' mellyért régenten az ő *Sanctuariumához* kénſzeritette gyülekezni a' hiveket. Ide tartoznak ama' nagyságos nevezetek-is, mikor a' *Templum* Iſten nyugodalmának: a' *Sanctuarium* lako hajlékának neveztetik: iſmét, mikor a' Cherubimok kőzőtt lakozni mondatik, mellyekkel drágalátoſságát, ſzerelmeteſségét, bötsületit és méltoságát akarta meg-mutatni az Anyaſzentegyházbéli ſzolgálatnak. Rom. 10. 17. Exod. 20. 24. Pſal. 132. 24. Pſal. 80. 20.

E' ſzent ſzolgálat által mégyen végben a' Szenteknek egygyeſségek: ez által éppittetik a' Chriſtuſnak titkos teſte az Anyaſzentegyház: ez által ſzerkeſztetünk abban a' ki fő, s' minnen kőzőttünk-is: ez által jutunk iſméretire az Iſten titkainak:

ez által fogadgyuk-be Istent az ő kövétiben: ez által szo. beszél mi velünk az Ur Isten: Egy szoval, ez által tőttetle az idvességet mi közöttünk, annyira, hogy ezen kivül soha senki semmi bűn botsánatot nem
Esa. 37. 32. reménlhet, mint az Esaias, Joel és az
Joel. 2. 32. Ezechiel Prophétáknak tanu-bizony-
Ezech. 33. 9. ság tételekből meg-tetszik.

Ennek pediglen a' méltóságos szent szolgálatnak második fő része, az Uj Testamentumnak két Sacramentomnak, ugy-mint a' Keresztségnek és az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatása, melly által az Ur Isten mi hozzánk valo kegyelmes jo akaratyának bizonyság-tételét, az igéretek szerint lelkünkben el-petsételi, hogy a' kiket az ő közönséges annyok az Anyaszentegyház amaz élő
2. Pet. 3. 1. és halhatatlan mag által ujjá szűlt, idveségeket el-inditotta, vagy még el-inditando, mint a' kitsinydedekben, a' szent Keresztségben viszont valo kéz be-adásnak, avagy ugyan hitelkedésnek kőtelessége szerint azok hi-

teknek

teknek erőtlenségekben gyámolittassanak, és az Ur Vatsorájával valo gyakor éléſek által mind táplálttassanak a' Chriſtus Jeſuſnak teſtével és vérével az őrők életre, mind pedig a' Chriſtusban ugy bé-óltattaſſanak és ſzerkeſzteſſenek, hogy lakozzék a' Chriſtus ő bennek hitnek által a, és éllyenek nem ők, de éllyen ő bennek a' Chriſtus, az Apoſtol tanitása ſzerint. *Eph.* 3. 17. *Gal.* 2. 20.

Ez az oka, hogy az Ur Iſten az Anyaſzentegyházbéli ſzolgálatnak első réſze mellé, melly az Evangeliomnak prédikálláſa, el-válaſzthatatlanképpen ugy kőtötte a' ſzent Sacramentumoknak ki-ſzolgáltatását, hog' valaholott az Evangeliom prédikáltatik, ott a' Sacramentomoknak-is ki kell ſzolgáltatódniok. Mert a' melly válaſztottaknak idveſségeket az Ige által el-indittya, azokban az ő igiretit, mellyet téſzen a' bűn botsánatról, és az őrők életről, a' ſzent Sacramentumok által petsétli-el, mint ide alább meg-láthatni az Ur Vatsorájáról valo tanitásban.

Mind ezek pedig egyeledés nélkül tartatnak-meg, azon Anyaszentegyházbéli szolgálatnak nagy fenyitékkel járo ékes rendelési által, minémű rendek az Ecclesiában az Isten Igéjének halgatására és a' szent Sacramentomokkal valo élésre bizonyos napokon egyben gyülekezni: Innepeket szentelni: Templomokban valo ékes énekléseк, buzgo hálá-adások, áhitatos könyörgések, és szabados alamisnálkodások. Mert az Ur Isten nem elegy-belyegségnek, hanem a' jo és szép rendnek Istene lévén, azt akarja, hogy mind az Igének prédikálása, mind a' szent Sacramentomoknak ki-szolgáltatások, ezegyinő folyo ékes rendnek fenyitékkel valo meg-tartása által maradgyon-meg az Anyaszentegyházban, mint szent Pál
1.Cor. 14. 40. először Corinthusban irott levelének tizen-negyedik részében ezt nyilván állattya.

Vedd-ki az Evangeliomi tudománynak prédikállását az Ecclesiából: vesd-ki abból a' Keresztséget és

a' Veg-

a' Vég Vatsorát: tőröld-ki onnan az ékes rend tartáſokat, meg-látod minémű zurzavar, pogányi vakság, és baromi oſtobáság ſzál-bé az emberek köziben, mellyért tiſztán tsak az Igének prédikálláſa, a' ſzent Sacramentomoknak ki-ſzolgáltatáſok, és ezek mellé adattatott ékes rendeléſek kűlömbőztetik-meg a' Kereſztyéneket a' Pogányoktul, Sidoktul és egyéb hamis valláſokra vetemedett gyűlekezetektűl.

O boldog orſzág! O áldott tartomány! O ſzent Iſtennek kedves nyugodalma a' város, falu, mellyben ez a' ſzent ſzolgálat virágában meg-tartatik! Mert ez által téſzen az Ur Iſten bizonyságot arról, hogy ott abban az orſzágban, tartományban, városban s' faluban vadnak ő néki válaſztotti, kiknek idveſségeknek el-inditáſáért, és végben meneteliért tartya fenn azt az ſzent ſzolgálatot. Az által ád tanuságot az ő jelen létéről: Mert az Anyaſzentegházbéli ſzolgálat mellől ſoha el nem áll, és nem engedi azt

ſem

sem az ördögöknek sem e' világi kegyetleneknek el-tapodniok. Az által biztat, hogy minden áldásit közli ott az ő híveivel, mint ő maga Moyses második könyvének huszadik részében mondgya: El-megyek, ugymond, te hozzád, és meg-áldalak téged; mellyért Dávid ugyan könyv-hullatással keservi, hogy az ő ellenségének kegyetlenségek miatt el-rekesztetett az Urnak hajlékában és tornáczában való bé-menetteltül.

Boldog vagy te-is Magyar nemzetben le-telepedett Istennek szent Gyülekezete. Mert noha ollyanná lettél, a' te hátadon szánto idegen nemzetségeknek el-viselhetetlen igajok, és meg-emésztő kegyetlenkedések miatt, mint a ma'minden segitségtül meg-foszlatott gyámoltalan igaz özvegy, holott valaki fel-kelhet tsak te rajtad kapdos, hogy a' te kebeledben fel-tartott vipera kigyoknak kölykeihez hasonlo fiaidrol ne szollyak: mindazáltal mind ennyi veszélyid között-is az Ur Isten ezt az ő leg-

drága-

drágalátosſabb, leg-idveſségeſſebb, leg-ſzükſégeſſeb ajándékát, az Anyaſzentegyházbéli ſzógálatot, te kőzőtted mind eddiglen meg-tartotta. Ez az oka, hogy minden reád törő s' puſztaláſodra igyekező gonoſz akaroid ellen, noha rongyoſon, értekedben, és ſzámos voltodban meg-fogyatkozva, de még-is meg-maradtál. Mert az Ur Iſten az ő drágalátos, idveſséges és méltoságos ajándéka által lakik te kőzőtted: ez által tsatlotta, magát, mint édes Atyád a' Chriſtuſban, minden igiretivel te hozzád: ez által zengedezteti az ő ſzent ſzavát te kőzőtted: ez által véſzi kegyelemben a' te magzatidat: ez által táplál tégedet az ő ſzent Fiának drágalátos teſtével és vérével: ez által éleſzti a' te kűlső tekintetedet: ez által óltattál-bé a' kőzőnséges Anyaſzentegyháznak társaságában: ez által tétettél minden nemzetségekben le-telepedett igaz Kereſztyéneknekelőttők jo hirűvé nevűvé.

A' KE-

A' KEGYES OLVASOKNAK.

ELeitól fogván nagy kivánsággal ohajtották mind az egyházi szolgák közzül némellyek, s' mind a' külsö renden lévö értelmes emberek, hog' az Eccleſiában lenne mind egy a' Kereſzteléſnek, Ur Vatsorájának ki-ſzolgáltatásának, és a' Hazaſitlandoknak egybe adattatáſoknak modgya. Mert valamenyi gyülekezetben be-mégy, majd mind annyi formát látz a' meg-jegyzet ſzolgálatnak rendiben; annyira, hogy az Egyházi emberrel egygyütt változik a' Kereſzteléſnek és az Ur Vatsorájának ki-ſzolgáltatásának modgya-is, melly miatt nem csak a' Kereſztyén kóſségnek, de még az értelmes embereknek-is elmejek meg-háborittatik. Es a' mi egyúgyü ſzegény Atyánk-fiai-is mikor az Egyházi ſzolgálatra adgyák magokat, egyebektül kereſgetik elö modgyát e' ſzolgálatnak, és igy valamennyi fö annyi a' ſzolgálatnak modgya holott nem ſzabad vala illy idveſséges ſzent ſzolgálatnak rendiben ſenkinek ujjabujjab formát követni. Mert egy az Evangelium, egy a' Hit, egy a' közönséges Eccleſia, egy a' Kereſztség, egy a' Vég Vatsora, tehát a' ki-ſzolgáltatásnak modgyának-is egynek kell lenni, hogy mindenek ékeſſen és jo rendel lehejſſenek az Eccleſiában.

Im én, az én Chriſtus Jeſuſomnak alázatos, egyugyü, méltatlan hivatalos ſzolgája, azt a' ſzol-

ſzolgálatnak formáját, mellyet az Iſten könyvéből tanultam, és egynéhány Eccleſiákban gyakorlottam e' könyvetskébe bé-tóttem, hogy mind az egyúgyú atyáncſiáinak, s' Chriſtusban hivatalos ſzolga társainknak legyen példa előttók, mellyre e' ſzent ſzolgálatban nézzenek, és mind a' Kereſztyén kőſségnek is légyen értére az Eccleſiabéli ſzolgálatnak tudománya. Nem azért irtam pedig illy beſzéddel, hogy az Egyházi ſzolga mind elő ſzámlálya: Mert meddig mondgya és mit hagyhat-el, ezzel jegyzettem meg [ ] de hogy legyen példa előtte mit kövеſſen. Iſten veled.

Apocalipsis

1. Cor. 14. 40.

Omnia decenter & ordine fiant.

Aug. lib. de singularitate Clericorum.

Contemplamini, quid sit populo sancto præesse, & considerate, quale sit divinis sacramentis insistere: altari vacare debent, qui de altari vivunt, & talis convenit cura sinceritatis Sacramentis, qualia sunt Sacramenta ipsa, quibus exhibent officia sævitatis, ne contra Deum offendant ipsa quæ tractant, aut contra populum incipiant impedire quod prædicant.

Greg. & habetur in decret. 1. q. 1.

Multi Secularium.

Sunt autem Sacramenta, Baptisma, Corpus & sanguis Christi, quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegmento corporalium rerum divina virtus secretius salutem eorundem Sacramentorum operatur, unde à secretis virtutibus vel sacris Sacramenta dicuntur, quæ ideo fructuosè pene Ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens Spiritus, Sacramentorum latenter operatur effectum.

Hieron. super Matth. l. 4.

Latro est, & domum Dei convertit in speluncam latronum, qui lucra de religione sectatur: cultusq; ejus non tam cultus Dei, quam negotiationis occasio est censenda.

ELOL-

A' SZ. KERESZT-SEGNEK KI-SZOLGÁLTATÁSÁNAK modgya.

A' ſzent Keréſztséget tenéked Egyházi embernek igy kell ki-ſzolgáltatnod:

I.

HOgy; a' Gyermekkel a' kereſzt Atyák-Anyák előtt állanak, meg-kell értekezned: kiké a' Gyermek? Ha kereſztyén atyától anyától valo, ſzabadoſſan meg-kereſztellyed: ha tiſztátalã ágybol valo, halaſztanod kell, nem azért hogy attol a' kereſztſéget el-fognád, de hogy a' Magiſtrátuſnak hirré tegyed, a' paráznák előſzőr meg-büntettetſſenek, és pœnitentiát tartván, a' gyermek ugy kereſztelteteſsék meg: ha pedig a' gyermek halálos betegſégben volna, meg-kell kereſztelned.

II. Ekképpen a' dolog végben menvén, igy inditsad-el ſzodat:

Minek előtte e' kis gyermektsét (gyermektseket ha tób egyné) az Anyaſzentegház-

nak társaságában a' szent Kereſztség általbé-szentelnők, annak előtte szükség rövideden meg-értenünk: Mi légyen a' szent Kereſztség, es mi végre szereztetett?

Mitsoda a' kereſztség? A' Kereſztség azért semmi nem egyéb, hanem a' Chriſtus Jeſustol szereztetett szent jegy, ávagy tselekedet, melly léſzen vizzel valo mosodás által, az Atyának, Fiunak, és Szent Léleknek nevében, a' kiſded gyermekeknek a' frigy kőrésben valo bé-állatáſoknak, ujonnan valo születtetéſeknek, és az Anyaszentegyházban valo bé-számláltatáſoknak bizonságára.

Mondom hogy a' Chriſtustol szereztetet, mint meg-irta Szent Mathé Evangéliomi könyvének huszon nyolczadik, Szent Mark tizenhatodik réſzeiben, illyen igékkel: Menyetek-el (ugy mond Chriſtus az ő tanitványinak) e' széles világra, tanitsatok minden nemzetségeket, meg-kereſztelvén őket az Atyának, a' Fiunak, és a' Szent Léleknek nevében: a' ki hiſzen és meg-kereſztelkedik idvezül, a' ki nem hiſzen el-kárhozik.

Mellyből meg-tetſzik, hogy szükséges a' kereſztség mind a' pogányságbol meg-tért őregeknek, s' mind a' kiſdedeknek. Az őregeknek ezért, hogy meg-mutaſsak ezzel, hogy ők-is a' pogány bálványozáſnak ellene mondottanak az Anyaszentegyháznak élő tagjai akarn-

lenni, és hogy Keresztyéneknek akarnak a' Christustol hivattatni: A' kisdedeknek ezért, hogy ők-is mentől hamaréb ez által be-számláltassanak az Anyaszentegyháznak társaságában.

Három kiváltképpen való hasznai vadnak a' szent Keresztségnek. *Hasznai a' keresztségnek.*

Első. Mert az Ur Isten ez által tészen kötést a' kis gyermektsevel, és azt fogadgya, hogy őtet kegyelmében vötte, és tellyes életében gondgya viselője, tápláloja, és oltalmazo Istene leszen. *I.*

A' kis gyermek ismét azt fogadgya, hogy annál az Istennel, kinek nevet a' szent keresztségben fel-vészi, több Istent nem ismér, azt egyedül tiszteli, feli, és az ő zászloja alat meg-marad az Evangeliomi igaz hitben vallásban mind holta napjáiglan. Ennek pediglen a' szent kötésnek fundamentoma vagyon a' szent Irásban: Moyses első könyvének tizen-heredik részében. *Vegei mitsodák legyenek a' szent Keresztségnek, Lásd Cal. inst: l. 4. c. 15. s. 1. 2. 3.*

[Mert mikoron az Ur Isten Abrahámot a' minden hivőknek lelki Attyokat Chaldæának bálványozo Ur nevü városából ki-szolitá, illyen kötést tőn véle. Járj én előttem és légy tökélletes, én leszek mindenre elégséges Istened: Fel-vállalá ezt Abrahám mind maga magának, s' mind minden időbéli hiveknek képekben, hogy Isten előtt tökélletességben jár. *Ezekel hagyjhatod.*

benjár; Iſten-is, hogy ő Iſtene, és az ő maradékjának Iſtene leſzen. Hogy azért Abrahám, és az ő maradéki kőzött s' Iſten kőzőtt ez a' kőtés meg-maradna, meg-erőſſíté abban az időben a' kórnyűl-metélkedéſnek Sácramentomával, mellynek helyében ſzállitá Idvezitőnk a' ſzent Kereſztſéget, hogy azon kőtéſnek valosága moſt-is meg-tartatnék, mellyre nézve Sz. Péter első levelének harmadik réſzében, jo lelki-iſméretnek kézbe adásának mondgya a' Kereſztſéget.)

1. Pet. 3. 21.

Ennek pediglen a' ſzent kőtéſnek bizonyság-tévői, ſőt tanui a' kereſzt atyák anyák, mint meg-tetſzik az Eſaiás Prophéta könyvének nyolczadik réſzéből, hogy noha a' kitsiny gyermekek akkoron a' kőtésben ſemmit nem értenek: de mindazáltal ő képekben a' kereſzt atyák anyák téſznek a' ſzent kőtéſről bizonyſágot, nem kűlőmben, mint ha magok tselekednék a' kiſdedek az ő kereſzt attyok, és annyok által.

Láſſad Confeſſ. Hung. p. N. 3.

E' gyermek tsével-is azért ma téſzen az Ur Iſten illyen kőtéſt a' ſzent kereſztſégben, hogy e' gyermeket ma Iſten kegyelmében vőtte, gondviſelő Attya léſzen, őrizi, oltalmazza, és az őrők életre meg-tartya, melynek ti kereſzt atyák anyák bizonyſági vadtok.

II. Második haſzna a' Kereſztſégnek ez: Miért jegye és petséti az ujjonnan valo ſzűletéſnek, és bűn

és bűn botsánatnak az Anyaszentegyházban, mellyet hogy Idvezitőnk meg-mutathasson, vizből szerzette a' keresztséget, hogy a' miképpen a' viz az embernek testéről a' szennyet el-mossa: azonképpen a' Christusnak vére meg-tisztogat minket a' mi bűneinkből, azt mondgya szent János első levelének első részébe, a' melynek bizonyságára adta Christus a' szent keresztséget. Ezert mond Keresztelő János két keresztségnek nemét, szent Mathe Evangeliomi könyvének harmadik részében. Egygyik, a' melly lészen tűzzel, a' bűnnek el-tisztogatásában a' szent Léleknek belső-képpen valo titkos munkálkodásának általa: Másik, a' melly lészen vizzel, a' külső szolgálat által: melly külső szolgálat által valo viznek mosogatása szem-látomást valo tanu-bizonyság tétele, a' Szent Léleknek bőlső képpen valo titkos tselekedetinek a' bűnnek el-tisztitásában, mellyre nézve szent Pál-is Titushoz irot levelének harmadik részében *Lavacrum regenerationis*, Ujjonnan valo szűletésnek fördőjének mondgya. *A' keresztség két féle.* *Tit. 3. 5.*

(Ezt bizonyittya a' szent Pál példája. Mert mikor ő-is a' Pharisæus vallásbol meg-tért volna a' Christus hitire, hozzá mégyen Ananiás Pap, s' azt mondgya néki: kely-fel, keresztelkedgyél-meg, mosd-el a' te bűneidet, segitségre hiván az Urnak nevét: Hogy hogy *Ezt-is el hanyhatod.*

moshattya-el az ő bűneit a' kereſztſég által, hanem mint egy jegy által, hogy a' miképpen akkoron az ő fejét meg-kezdette a' kereſztſégbéli viz tiſztitani a' ſzenytől: azonképpen a' Szent Lélek meg-kezdette ſzivét tiſztitani a' gonoſz bűnöktől, mint meg-vagyon irva Act. 22. 16. az Apoſtoli tselekedetekről irt könyvnek huſzon kettődik réſzében].

E' gyermektse-is azért ma veſzi-fel az ő ujjonnan valo ſzületéſének bizonyſágát a' ſzent kereſztſéget, és ez által tétetik bizonyoſsá az ő bűnének botsánattyárol Iſten kegyelméből, a' Chriſtus vére hullásáért, a' Sz. Leleknek meg-ſzentelő ereje által, mellynek ti kereſzt atyák anyák bizonyságai vadtok.

III. Harmadik haſzna a' kereſztſégnek ez: Mert ez által ſzámláltatnak-bé a' kis gyermekek az Anyaſzentegyháznak társaságában, és a' Pogányoktol meg-válaſztatnak. Mert noha kereſztyén atyától anyától ſzülettetni, annyit tészen, mint a' hivek közében ſzámláltatni, holott ha a' gyökér ſzent, az Rom. 11. 16. ágak-is ſzentek, mint ſzent Pál Rómában irott levelének tizen-egygyedik réſzében mondgya: mindazonáltal akarta az Iſtennek Szent Fia külſő jegy által oda ſzámlálni, a' mellyért a' ſzent kereſztség Sacramentomnak egygyik jegyzéſében eskűvéſnek mondatik

datik ezokáért: Mert a' miképpen a' vitézek az ő Hadnagyoknak zászloja alá eskűvések után állanak és számláltatnak-bé a' sereg köziben, azonképpen a' kis gyermekek-is a' kereszteség által, mint egy eskűvés által állanak-bé az ő Hadnagyoknak a' Christusnak zászloja alá, és számláltatnak a' hivek köziben az Evangeliumnak vallására, testnek, világnak, ördögnek ellene mondására.

[Innen vagyon hogy az Anyaszentegyháznak társaságán kivül nintsen idvesség és meg-maradás, mint Isten a' Propféta által mondgya. Innen vagyon az-is, hogy valakik ezt az igaz valláft, mellyre neveket bé-adgyák a' szent kereszségben, meg-tagadgyák, azok hittől szakattaknak mondatnak: Mert a' miném kötést Istennel tőttenek, és bé-állottanak a' Christus Evangéliumának zászloja alá, azt bontyák-fel: a' kik pediglen ebben meg-maradnak, azok idvezűlnek, mint Christus mondgya szent Máthé Evangeliumi könyvének huszon negyedik részében.] *Ezt-is el-hagyhatod, Esa. 37. 32. Joel. 2. 9. Ezech. 13. 9. Calv. Inst. l. 4. c. 1. §. 4. Matth. 22. 23.*

E' kis gyermektse-is azért ma állott-bé az Anyaszentegyháznak társaságában, ma számláltatott a' kereszteség által a' hiveknek seregében, ma állott a' Christus Evangeliumának zászloja alá, ma mondott ellene az ördögnek, világnak, és a' testnek, mellynek ti keresztatyák anyák bizonyságai vadtok.

Ezek azért rövideden hasznai a' szent Keresztségnek, mellyekben azoknak magzati részesülnek, kikaz ő magzattyokat idejénkorán erre fel-botsáttyák: Ezen kivül vadnak azok a'kik ezt meg utállyák.

Hogy azért e' kis gyermektse-is ezekben a'jokban részesülhessen a' szent keresztség által, az Istennek szent frigyében meg-maradhasson, bűne botsánattyát nyerhesse, és a' híveknek társaságokban az igaz vallásban végiglen meg-maradhasson, annak meg-nyeréséért mi-is egy szivel lélekkel mondgyuk: *Mi Atyánk, &c.*

III. Fogjad te Tanito az edényt, mellyben a' viz vagyon, és a' gyermeket arczul a' földre forditván, öntsed a' fejére a' vizet és ezt mongyad: En tégedet (István vagy Erzsébet, a' ki a' neve lészen) keresztellek az Atyának, a' Fiunak, és a' Szent Léleknek nevében.

E' formát adgya elönkben az Ecclesiának Articulusa, Art. 7. A'Conf. 2. N. 3. &c.

IV. Ezek végben menvén, áld-meg illyen modon: Az Ur Isten e' kis gyermeket nevellye-fel az igaz hitben, őrizze és oltalmazza minden lelki testi veszedelemtől, és tartsa-meg az őrök életre minden hivekkel, és ti veletek egygyűt. Amen.

A' SZENT

A' SZ. KERESTSEGHEZ illendő rővid tanuság.

I. *A' Gyermekeket meddig szolni nem tudnak, és nem értik mire valo a' kereſztség, megkellyené kereſztelni?*

II *Szabad-é a' Bábáknak vagy egyéb külső embereknek a' szükségnek idejen a' kisdedeket meg-kereſztelniek?*

III. *A' Papásoknak tejek, mézek, nyálok, savok, &c. a' kereſztelésben szükségeseké?*

A Zelsőről. A' miellenkezőink a' Dávid Ferencz vallásán levők az ő gyermekeket szintén házasságoknak idejekig, avagy ugyan koporsajokig nem engedik meg kereſztelni, de tsak el-nevezik valakinek, és semmi kereſzt nevet nem viselnek. Enyedi György penig ugyan ellene ir, hogy méltatlanok a' kereſztségre. Mert, ugy-mond, attol a' ki semmit nem ért, egy ember-is engedelmet nem kivánhat, és a' ki szolni sem tud, mit igérhet, holott a' kereſztség engedelmet és igéretet kiván? *Jn c. 18. Matth. 19.*

De hogy a' kitsinydedeket meg kellyen kereſztelni ime' nyilván valo okokbol megtetszik. *Calv. Inst. l. 4. c. 16. S. 12. &c.*

Elősző́r, Mert a' kereſztyéneknek gyermekek, szinten akképpen az Istennek frigyében vadnak, mint az Izraélitáknak mag-

zattyok régenten. Mert a' frigy mellé adattatott igéret: Lelzek te Iſtened (az az, te rajtad könyörülő, és te meg tartód) és a' te magodé te utánnad (mellyben az Iſtennek Atyai kedvének, a' bűn botsánatnak, és az örök életnek igéreti vagyon) az atyáktul hittel hozzájok kaptsoltatik vala, és nem tsak a' lelki magzatokat, de azokat-is a' kiket ſzűlnek vala ezer iziglen bé-foglallya, és reájok ki-árad vala. E' pedig nem kevesbbé tartozik a' kereſztyénekre, mint az Izraelitákra, mint a' ſzent Péter mondáſából megtetſzik, az Apoſtoli tselekedetekről irott könyvnek máſodik réſzében: kereſztelkedgyék-meg mindenitek, mert tinéktek és a' ti fiaitoknak adattatott az igiret. Ezért mondgya ſzent Pál, elöſzör Chorinthusban irott levelének hetedik réſzében még az ollyan gyermeket-is ſzentnek, a' ki olly ágybol valo, mellynek egygyike hitetlen, a' maſik kereſztyén: Mert meg-ſzenteltetett, ugy mond a' hitetlen aſzſzonyi állat a' kereſztyen férfiu által, másképpen a' ti fiaitok tiſztátalanok volnának: Moſtan pediglen ſzentek.

Act. 2. 38.

2. Cor. 7. 14.

Valakikre az Iſten firige, és a' mellé elváltozhatatlanképpen adattatott igéret tartozik, melly vagyon a' bűn botsánatrol, és az örök életről, ugyan azonokra tartozik annak Sacramentuma és ſzentsége-is, az Iſtennek a' ſzent

szent Sacramentumokra határoztatott igéreti szerént, melly ebben a' kereszténségnek igéjében vagyon: Meg-keresztelvén őket az ő bűnök botsánattyára. De ebben való reszesülés a' szent keresztség által leszen: Mert az által számláltatnak az Anyaszentegyházának élő tagjai közibenn: Tehát a' frignek szentségét nem illik a' kisdedektől megfogni. *Hitők vagyon a' kis gyermekségeknek.*

Másodszor. Mert az Istennek kegyelmében az igéretek szerént bé-vétetvén a' kitsinydedek, Szent Lélekkel és hittel megajándékoztatnak. Mert noha a' hallás rendszerént való kezdete a' hitnek, mint szent Pál tanit Romában irot levelének tizedik részében: mindazáltal lehetetlen, hogy valaki kellyen Istennek hit nélkül, mint azon Apostol állartya Sidokhoz irott levelének tizenegyedik részében. A' hitnek magva, tsemetéje, vagy a' Szent Léleknek meg-ujátása hit helyet vadnak a' kitsinydedekben, noha válaszáft nem tudnak külső-képpen tenni, a' jo és gonosz között, mellyért az Ur Isten őket nem tisztátalanoknak de szenteknek tartya, *1. Cor. 7. 14* Láld-meg Moyses ötödik könyvének első részét. Szentek azért, a' Szent Léleknek titkos munkálkodásából, és megvilágositásából. Mert a' Szent Lélek inditó bennek uj indulatokat, és az Istenhez hajlandosago- *II. Rom. 10. 17. Hebr. 11. 6. Deut. 5. 39.*

dosságokat. Példát adott ebben az Ur Isten Keresztelő Jánosban, kit még az annyának méhében meg-szentelt.

Holott azért az Istennek kegyelmében vadnak, Szent Lélekkel, hittel meg-ajándékoztattanak, és ekképpen az örök életre elkezdettenek készíttetni, meg-kell őket mentől hamarébb keresztelni.

III. Harmadszor. Mert noha a' kitsinydedek tselekedendő vétkekben nem léledzettenek az Adámnak hasonlatosága szerént, mint
Rom. 5. 15. szent Pál Romában irott levelének ötödik részében mondgya: mindazáltal vétkeztenek
1.Cor. 15. 22. az Adámban eredendő-képpen, ugy mint, az emberi nemzetnek gyökereben, és agyékában lévők: és Adámban meg-holtak: bűnben fogantattak: testűl szűlettettek: termé-
Psal. 51. 7. Joan. 3. 3. Eph. 2. 1. szet szerént haragnak fiai: hogy azért Istennek kellhessenek, és az ő országában be-botsáttassanak, a' hová semmi tisztátalan és fertelmes nem mehet, mint szent János mond-
Apoc. 22. 1.Cor. 15. gya szent Pállal egygyűtt, szűkölködnek bűnöknek, és a' bennek lévő eredendő véteknek mosogatása nélkül, szűkölködnek ujjonnan való szűletés nélkül: melly nem másut, de a' szent keresztségben perseveltetik-el, és az tészen tanu-bizonyságot arrol. Ez okáért a' kisdedeket mentől hamarébb meg-kell keresztelni. Mert valaki nem szűlettetik

lettetik ujjonnan viztől, és Lélektől, bé nem
mehet a' mennyeknek országában, azt
mondgya Idvezitónk szent János Evangeliu- Joh.3.3.
mi könyvének harmadik részében.

Negyedszer. Mert a' kereszteléstől valo IV.
parantsolat közönséges: *Universale autem*
mandatum includit particulare. A' közönséges
parantsolatban benne vagyon a' személyekre
nezö-is; és a' mint áz egész Ecclesiára, ak-
képpen a' kitsinydedekre-is tartozik, szent
Pál mondgya pedig Ephesusban irott levelé- Eph.5.
nek ötödik részében, hogy az Anyaszentegy- 26.
ház meg-tiszttittatott a' viznek mosogtalával
az igében, melly Ecclesiának tagjai a' kit-
sinydedek, és nagyobb része. Prædikállyátok
az Evangeliumot minden nemzetségek-
nek, vagy népeknek, meg-keresztelvén
öket, mond Idvezitónk. A' mi mindenekre Matth.
egy-aránt tartozik, nem illik azt tsak egy- 28.26.
gyik részre vonni s' szakasztani. E' kereszte-
lésnek parantsolattya minden frigyesekre,
nagyokra, kitsinyekre tartozik. Hát nem
kell tsak az öregekre szabni, mint a' Dávid
Ferencz hitin levök tselekesznek.

Ötödször. Mert noha az ö gyenge idejek V.
miatt az Istennek igéjét nem érthetik, és
Actu, ugy mint az öregek, nem hihetnek, a'
hitről es a' pœnitentiárol vallást nem tehet-
nek, engedelmességre nem kötelezhetik
magokat

magokat (mellyben Enyedi meg-akadott) mindazáltal nékiek hitek, és vallás-tételek helyett vagyon, hogy az Anyaſzentegyházban ſzületettetnek kereſztyen atyától anyától, kik ſzent gyökerek lévén ſzentek az ágak,

Rom. 11. 16. bogak-is azt mondgya ſzent Pál Romában irott levelének tizeneggyedik reſzében. Annak-felette, hogy nem tsak az Iſtennek frigyében vadnak, és Iſtennek frigyeſi, de hogy olly ſzemélyek által vitetnek-fel a' kik kereſztyének s' hiſznek, és ő érettek fogadáſt teſznek, nem kűlömben mint ha magok tennének fogadáſt, mellyért Agoſton Doctor mondgya vala: A' kitsinydedeket, noha még az a' hit, melly a' hivéknek akarattyokba vagyon, ő bennek nintsen: mindazáltal a' hitnek Sacramentuma (a' kereſztség) hivőkké téſzi. Igy nem tudgyák a' Szent Lelket, noha ő bennek vagyon, miképpen nem tudgyák az ő elméjeket: de azért ugyan nem kell mondani, hogy ő nékiek, ſem eletek, ſem elméjek nem volna.

Aug. Epiſt. 23. & 7.

Elég hogy ők a' jövendő penitentiára, és hitre kereſztelkednek meg mint az Izraelitáknak kitsindedek a' jövendő pœnitentiára és hitre metéltetnek vala kórnyűl, noha nem érthetik vala az Iſtennek igéjét és a' kórnyűlmetélkedéſnek titkát.

Luc. 18. 15. Az Ur Chriſtuſ-is a' kitsinydedeket áldotta meg,

ta-meg, ő érettek könyörgőt, *Matth. 10. 13. & 18. v. 4. & 19.* noha ők semmit nem értenének abban a' mellyeket Christus tselekedik vala. Következik azért, hogy a' kitsinydedek meg-kereszteltessenek.

Hatodszor. Mert noha a' kereszténségnek szerzése azt tartya, hogy elsőben prædikáltassék az Evangelium, *Matth. 28. 19.* és hogy Baptista-is a' kereszténségnek pœnitentiáját prædikállotta, *Marc. 1. 4.* mind az által az az igeknek rendihez válogatásnélkül nem kell szabni és szakasztani, de válogatásképpen azokra a' kik tanittathatnak az Evangeliumból, tudni-illik, az öregekre és a' kitsinydedekre, kik nem voltak az Istennek frigyében, kiket tanitani kellet minek előtte meg-kereszteltelkednének. A' kisdedekre pediglen a' kik a' frigben vadnak, reájok kell szabni kik az Evangéliumot nem hallhattyák, de meg-kereszteltelkedhetnek, mert az Ecclesiában születtettek, abban vadnak, annak tagjai, példának okáért, szent Pál mondgya: A' ki nem munkálkodik ne-is egyék: az öregekről mondatik; Igy tanitsátok őket meg-kereszteltelvén. Melly a' kitsinydedekre tartozik, olly moddal mint eléb jelentém. VI. 2. *Thess.* 2. 10.

A' Christus Pogányok köziben küldötte az Apostolokat akkor mikor ezt parantsolta, és ahoz képest szol ugy, hogy elsőben prædikállyák

kállyák az Evangeliumot, s' ugy kereſztellyék azokat a' kik hiſznek. De immár moſtan Eccleſiában ſzületettetnek a' kiſdedek; Azért mint Eccleſiának tagjait meg-kell őket kereſztelni.

VII. Heredſzer. Mert külömben a' környúlmetélkedes a' kereſztſégnek meg nem felelhetne, holott mind a' kereſztſégnek, mind a' környúl-metélkedéſnek egy a' valoſága, és állattya, tudni illik, a' bún botsánat, és a' teſtnek meg-halálositása: a' meg-példázott dolog azon egy, az ujjonnan valo ſzületés: azon a' környúl-metélkedésben meg-igért Chriſtus, és a' kereſztſégben meg-adattatott: azon a' frigy: azon Iſtennek akarattya megmarad a' frigynek el-persétléſében. A' kereſztſég pedig a' környúl-metélkedés helyében ſzállott. De a' kiſdedek nyolczad napon metéltetnek vala környúl. Hát a' kitsinydedeknek-is meg-kell kereſztelkedniek.

VIII. Nyolczadſzor. Mert az Apoſtolok-is egéſz ház népet mondatnak, hogy meg-kereſztel-
Act. 16. v. 15. 33. tenek, de a' ház népnek nem kiſſebbik réſze a' kiſdedek; Hát a' kiſdedekre-is tartozik
1. Cor. 1. v. 16. a' kereſztſég.

Tsak gondollyátok-meg ti Davidiſta Franciſtak, hogy a' ſzent kereſztſég által ſzámláltatnak a' kiſdedek az Anyaſzentegháznak társaſágában: az által mondanak ellene világnak,

teſtnek,

testnek, ördögnek: az által kúlömböztetnek-meg a' pogányoktul: az által adgyák-bé neveket Istennek. A' ti keresztteletlen öreg fiaitok leányitok, melly aránt legyenek állapattyokban, a' mellyeket eddig mondottam, itéllyétek-meg ti magatok azokbol.

De kilenczedszer, az Ecclésiának egy inon folyo rend tartása-is ezeut bizonyittya. IX.

Origenes mondgya: *Ecclesia traditionem ab Apostolis accepit, etiam parvulis dare Baptismum.* E' tudományt az Anyaszentegyház az Apostoloktol vötte, hogy a' kisdedeket-is meg-keresztellyék. Orig. in c. 6. ad Rom.

Ismét azon Origenes: *Parvuli baptizantur in remissionem peccatorum. Quorum peccatorum? vel quo tempore peccaverunt? aut quomodo potest ulla lavacri in parvulis ratio subsistere, nisi juxta illum sensum, de quo ante diximus: nullus mundus à sorde, si unius diei quidem fuerit vita ejus super terram? Et quia per baptismi Sacramentum nativitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Az az: A' kitsinydedek meg-keresztelkednek bűnök botsánattyára: Mitsoda bűnöknek? vagy mitsoda időben vétkeztenek? Avagy miképpen lehet valami helye a' mosodásban a' kisdedeknek, hanem tsak amaz értelem szerent, mellyről az előtt szollottunk: senki nem tiszta a' bűnnek szennyetől, ha tsak egy napi volna élete-is Tom. 2. Homil. 14. in Lucam.

e' földön? Es mivel a' kereſztſégnek ſzentſége által a' ſzületéſnek ſzennyei le-vetternek, ezokáért kereſzteltetnek-meg a' kiſdedek-is. Igy Agoſton Doctor *De pec. Meritis & remiſs. lib. 3. cap. 6. Et contra Donatiſt. lib. 4. cap. 13.* s' a' többi.

A' máſodikrol. *A' Bábák avagy egyéb külſő emberek kereſztelhetneké a' ſzükségnek idején?*

Tract. de Sacr. f. 255. Hunnius Lutheriſta Doctor olly igen állattya, hogy az aſzſzonyi állatok a' ſzükſégnek idején kereſztelhetnek, hogy ezerſzer akar egy kereſztyén paraſztul meg-kereſzteltetni, hogy ſem egyſzer valamely erkölcstelen Egyházi embertől. Sőt valakik tiltyák, hogy a' Bábák ne kereſztellyenek, azokat őrdög kéſértetitől viſeltetteknek mondgya. Ezen hajoban eveznek a' Pápáſok-is.

Item, 254.

De ha a' Chriſtus Jeſuſnak ſzent ſzerzéſe mellet egyeneſſen meg-maradunk, mint hog' meg-is kell maradnunk, fel-találllyuk, hogy tsak az Egyházi ſzolgákra tartozik a' kereſztſégnek ki-ſzolgáltatáſa.

Calv. Inſt. l. 4. c. 15. S. 20. 21. 22. Előſzőr. Mert az Anyaſzentegházbéli ſzolgálatnak egygyik fő réſze a' ſzent Sácramentumoknak ki-ſzolgáltatáſa: Hát a' miképpen az Ur-vatsoráját nem ſzabad az aſzſzony népeknek oſztogatniok, akképpen a' kereſztſéget-is nem ſzabad ki-ſzolgáltatniok:

Mert

Mert oltan az Anyaszentegházbéli tisztnek meltosaga ő általok meg-ferteztetődnek.

Másodszor. Mert sem az aszszony népeknek sem senkinek a' kűlső rendek kőzzűl nem parantsolta az Ur Christus, hogy kereszteljenek, hanem tsak azoknak az Egyházi szolgaknak a' kiknek az Evangeliumnak prædikállása adattatott.

A' tanitás pedig kőzőnséges helyen az aszszonyi állatnak meg nem engedtetik, azt mondgya szent Pál. Hát sokkal inkább tilalmas a' keresztelés. Halgassanak ők az Ecclesiában: Mert nem engedtetik, hogy ők szollyanak: Mert rut dolog az aszszonyi állatnak szollani az Ecclesiában, azt mondgya szent Pál, 1.Cor. irott levelének tizen negyedik részében. Ha azért az Ecclésiában nem szabad szollani: Tehát hogy hogy volna szabad kereszteltelni, mind az Ecclesian kivűl, s' mind az Ecclesiában? 1.Tim. 2.12. 1.Cor. 14.34. 35. 1.lib. contr. hæres.

Negyedszer. Mert Tertullianus, és Epiphanius ellene tanitanak: Sőt a' Cartagobeli negyedik Conciliumban-is meg-tiltották, hogy senki az aszszonyi állatok kőzzűl ne kereszteltellyen, mint Tertullianus Doctor igy szollehez: *Ipsæ mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere (baptizare.)* Az az, Az eretnek aszszony 1. Libr. contra Epist. Par. 2. 6.13.c. 100. De præscript. adverss. Hæret. c. 41.

népek-is melly tsátsogók, kik tanitani, vetélkedni, ôrdógôt úzni, gyogyulásokat igérni, nétalám kereſztelni-is méreſzelnek.

Epiphanius azt mondgya Mária felôl: *Non permiſit (Dominus) ipſam dare Baptiſma, non benedicere diſcipulos.* Az az: Nem engedte az Ur, hogy Mária kereſztellyen, és hogy megáldgya a' tanitványokat. Mellyből meg-tetſzik, hogy ha a' Chriſtus az ô Annyának meg nem engedte, hogy kereſztellyen, ſokkal inkább egyéb bábáknak.

Végezetre Marcion eretnek találmánya, hogy a' ſzûkſégnek idején az aſzſzony embernek ſzabad legyen kereſztelni, mint Epiphanius mondgya, *in Panario.*

Ervêl liſſad. Confeſſ. Pag. 20. An non baptizati pereant.

Tartatik azért a' Pápáſoknál, és a' Lutheranuſoknál ez a' ſzokás, hogy a' babak kereſztellyenek azért a' vélekedéſért, mellyben azt itilik, hogy a' ki kereſztſég nélkûl halmeg, el-kárhozik. De hamis ez a' vélekedés; Mert az Iſtennek kegyelme, s' az idvetség, nem úgy kôttetett a' kereſztſéghez, hogy minden valaki meg-kereſztelkedik idvezûllyön: másképpen ſenki el nem kárhoznék, valaki meg-kereſztelkednék: hanem az Iſten kegyelméről: a' bûn botsánatról, és az örök életről tsak bizonyſágot tészen az Ur Iſten a' ſzent kereſztſég által, mint az O Teſtamentumban a' környûl-metélkedés által.

Bátor ſzent legyen valamelly aſzſzony de kereſztelni ne méreſzellyen. De conſ. Diſt. 4. Mul.

Hogy

Hogy pedig Zephora a' Moyses feleſége, az ő fiatskáját hirtelenſégből kőrnyúlmetzette, vakmerő és illetlen tselekedete az annak a' meg-busult aſzſzonynak, mellyet közönſéges példára vonni illetlen. Mert az Angyal-is nem azért tsendeſedet-meg, hogy aſzſzony ember metſzette kőrnyúl a' gyermeket, de hogy kőrnyűl-metéltetett, kiről ne reſtellyed meg-olvaſni Calvinus Jánoſnak ſokképpen valo feleletit, *cap. 15. ſect. 22. Inſt. l. 4.* Exod. 4. 25.

Elég ez: *Non privatio, ſed contemtus Sacramenti damnat:* Nem az kárhoztat-el, hogy nem élhetſz a' Sacramentummal, de ha élhetnél s' meg-veted.

Igyekezzek minden ember azon, hogy viheſſe-fel magzattyát a' kereſztſégre: ha pedig ki-ſzollittatnék, ajánlya Iſtennek, tudván, hogy a' Dávid kőrnyúl-metéletlen kis gyermekével egygyút Iſten az ő orſzágában bé-viſzi. 2. Reg. 12. 23.

A' harmadikrol. *A' Pápáſoknak tejek, mézek, &c. ſzükſégeſeké a' kereſztségben?* Irtov. c. 9. Art. 2. Queſt. 1. fol. 131.

Annyi a' Pápáſoknak emberi találmányok, hogy még magok-is nem tudgyák ſzámát: kiről láſſad az Irtoványt, mellyben ötven kilencz ſzámláltatik elő a' nagygyában.

Ez-is azok közíben valo hogy a' ſzent kereſztſégnek Sácramentumát, annyi illetlen, roſz

roſz találmányokkal veſztegették-meg. 1. A' kiſdedeknek a' ſzájában ſót vetnek. 2. A' fülét és az orrát nyállal illetik, azt mondgyák: Ephata, nyilatkozzál-meg. 3. Tejet mézet: Mert a' Canaán földe, téjjel mézzel folyt. 4. Kenet, mellyel a' mellyét, homlokát kenik, hogy fel-kent vitéz legyen. 5. Egő viaſz gyertya: Mert a' ſetét tőmlőczből világra jőt. 6. Rejá s' belé valo lehellés, hogy az ördög belőle ki-ugordgyek, Sz. Lélekkel bé-tellyék. 7. Fejér ruha. 8. Kereſzt hányás s' a' többi.

De ezek csak majmoskodáſok, és a' Chriſtus Jeſus ſzent ſzerzéſének meg-motskoláſa. A' Chriſtus ſzérzéſében-is helye vagyon ennek: A' mit én parantsolok tenéked, azt tselekedgyed, hozzá ſe tégy, el ſe végy benne ſemmit. Az Apoſtolokat ſem olvaſſuk ſohul, hogy igy babonáskodtanak volna a' kitsinydedek környül, ſem kereſztelő János a' Jordán vize mellet. Tsak emberi találmányok, azért meg kell vetni, mint haſzontalan ſzerzeteket, mint Idvezitőnk mondgya ſzent Mathe Evangeliumi kőnyvének tizen ötődik réſzében.

Deut. 12. 32.

Matth. 15. 9.

Kettőből áll a' kereſztſégnek Sacramentuma, Igeből és vizből. Elég a' kereſztſégnek ki-ſzolgáltatáſára ez a' kettő, hogy az ige élő nyelvel értelmeſen hirdetteſek és a'

viz a'

viza' kiſdedeknek fejekre öntesſek, ollyan formán mint az Ur Chriſtus meg parantsolta, *Matth. 28. 19. Marc. 16.*

II.

AZ UR VATSORÁJANAK KI-SZOLGALTATASANAK MODGYA.

I. Annak a' napnak előtte egy héttel, mellyen az Ur Vatsoráját ki akarod szolgáltatni, meg-hirdesſed hogy eſzten napon meg-terited az Urnak aſztalát, és igen szép inteſſel kérjed azó a' te halgatoidat, hogy kesſűllyenek az Ur vatsorájának vételéhez az igaz Pœnitentia által. Leſznek erős argumentumid: Mert nem valami földi Ur Aſztala az, de ollyé a' ki az Iſtennek fia, ſziveknek által látója, &c. Mert valamenyi igéreti vadnak Iſteńek ſzent Fiában bűnód botsánattya, meg-igazuláſod felől, &c. ott petsétled-el te magadnak, s' a' többi. Példát-is adhatz, miképpen kéſzitette Moyſes a' népet Iſten eleiben, második könyvének tizen-kilenczedik részében, a' tizedik s' tizen egygyedik verſekben. *Infra fol. 38.*

II. Eſzten az nap, mellyen az Ur Vatsoráját ki-szolgáltatni akarod, igyekezzél olly leczkét fel-venni magyarázatra, ha az In-

nep engedi, melly illyek az Ur Vatsorájára, és a' prédikátiot, mint egyéb napokon elvégezvén, igy szólly a' prédikálló szekből. Igirtem vala a' kereszтyéneknek, hogy ha az Ur Isten ezt a' napot nékünk békeségben meg-engedné éthetnünk, tehát az Urnak asztalát meg-teritenók: Im az Ur Isten meg-engedte: mellyért szent és áldot az ő neve. Mi-is a' mi igiretünk szerint az Urnak asztalát meg-teritettük: Intettük-is vala a' hiveket, hogy készitenék magokat az Ur Vatsorájával valo éléshez: de minekelőtte a' kereszтyének fel-járulnának, annakelőtte szükség hogy tsak rövid beszéddel szollyak az Ur Vatsorájához illendő dologrol.

[Itt pediglen igen eszedben vegyed mit kivánnyon az Innep, a' te halgatoid, és egyéb ezekhez tartozo környül-állo dolgok. Noha pedig a' régi időben nem tsak minden Vasárnapokon, de valamenyiszer prédikátiolott, az Ur Vatsorája-is ki-szolgáltatot: de mindazonáltal mostani időben közönségessen tsak hétszer szokták ki-szolgáltatni az Urnak Vatsoráját egy esztendőben.

Láttad Synt. Polani p. 3144.

Elősző. Karátson Innepén.

Másodszor. Bójt-elő avagy *Quadragesima* Vasárnapján, mikor ez az Evangeliom magyaráztatik: Jesus viteték a' pusztában, *Matth. 4.*

Har-

Harmadszor. Husvét napjan: néhol a' nagy gyülekezetekben Nagy Pénteken-is. Husvét napján s' másod napján-is a' mint az Ecclesiának rend-tartása vagyon.

Negyedszer. Pünkösd Innepén.

Ötödszór. Aratás előtt, szent János a- vagy Sarlos Boldog Asszszony nap tájban.

Hatodszor. Szüret előtt, szent Mihály nap tájban.

Hetedszer. Advent Vasárnapján.

Némelly nagy Ecclésiákban, minden harmad Vasárnapokon: *Mint régenten a' Debreczeni, Váradi Ecclésiákban, &c.* *Calv. Inst. l. 4. c. 17. S. 43. Aug. in c. 6. Joan. Tract. 26.*

En im a' hét napokra valo tanitásoknak példáit irom-le: 1. Karátson Innépen. 2. Bójt-elő Vasárnapján, &c. miről szolly az Ur Vatsorájának osztogatásának előtte.]

I. KARATSON NAPján az Ur Vatsorájához illendo tanitás.

A' Prédikátio után ugy kezd-el beszédedet, mint oda-fellyebb meg-jelentém, és ezt mondgyad:

Minek-előtte a' keresztyének az Uraztalához járulnának: annak-előtte ezt a' kérdést igazitsuk-el, vagy fejtegessük-meg:

Mitsodává tötte az Istenség azt a' testet,

mellyet a' ſzent Lélektől meg-ſzenteltetett boldog ſzűz Máriának méhében fel-ólt-özött? Ezt a' kérdeſt, hogy meg-értsed, kereſztyény halgato, a' Chriſtus felől ugy gondolkodgyál, hogy az ő ſzemélyében két különböző természetet iſmérj, Iſtenit és emberit.

Iſteni természetiben vagy Iſtenſégében a' teſtnek fel-vétele előtt-is volt *a* őrőktől fogván, ugy-mint máſodik ſzemély az Iſtenſégben az Atyának *b* eggyetlen egy ſzűlőtt Fia, ſzemélyének ki-metſzett *c* bélyege, ugy hogy valaki *d* láttya a' Fiat, láttya az Atyát, ez őrőkké valo Lélek. Ez az időnek tellyeſſégében el-jőve, *Gal. 4. v. 4.* Aſzſzonyi-állattol lőn, mert a' ſzeplőtelen ſzűz Máriának tiſzta méhében bé-ſzálván a' *g* teſtet fel-öltözé, mellyben az Atyák kőzzűl valo teſt ſzerint, de azért *h* mindenek felett őrőkké áldando Iſten.

a Joh. 8. 58.
b Rom. 8. 32.
Joh. 4. 18.
c Heb. 1.
d Joh. 14. 9.
e Heb. 9. 14.
f Joh. 1. 3.
h Rom. 9. 9.

Annak-okáért ez a' mindenek felett őrőkké áldando Iſten azt a' teſtet, mellyet felvőtt, Mitsodava tőtte?

1. Előſzőr; Az emberi nemzetnek váltságának véghez vivő eſzközévé. Mert mivel hogy vérnek ontaſa nélkül nem lehet vala a' bűn borſának, az Iſten pedig vérét nem onthattya vala, ez okáért a' teſtet vévé-fel, hogy abban ontana vért az Iſten, és az által a' mi bű-

a' mi bűneinket el-mosná, és igy az Istenség a' mi váltságunknak eszközévé tévé a' testet. Igy tanit szent Pál az Apostolok tselekedetekről irott könyvnek hussadik részében: Isten tulajdon (saját) vérével váltotta-meg az Anyaszentegyházat, Isten tulajdon vére; mert ő önti azt az ő tőle fel-vött test által. Act. 20. 28.

Látodé az ördög a' kigyoban buvék, és azt a' kigyonak testét öltözé-fel, s' ugy tévé a' kigyonak testét az esetnek eszközévé: Christus-is az emberi természetet öltözé-fel, és eggyesüle azzal el-választhatatlankeppen a' személynek eggyeségében, és azt tévé a' mi váltságunknak eszközévé. Tudd-meg azért, hogy ha ezt a' Christus testét tiéddé nem tészed, a' váltságban nem lészen részed. Hogy tiéddé tehesséd pedig, azért szerzette az Ur Christus a' vég Vatsorát, hogy ott te ételed italod légyen az ő teste, vére, mint szent Pál tanit elősző Corinthusban irott levelének tizedik részében. A' kenyér, mellyet törgelünk, avagy nem az Ur testének velünk valo közlése-é, és a' Pohár mellyet meg-áldunk, avagy nem a' Christus vérének velünk valo közlése-é? Mintha mondaná: igen-is az. 1. Cor. 10. 16.

A karodé azért az emberi nemzetnek váltságának eszközét tiéddé tenned, és azzal egygyütt

eggyűtt a' váltságot? ély az Ur Vatsorájával. Mert kűlőmben a' váltságot tiéddé nem teheted, s'bé sem petsételheted.

II. II. Tőtte az Istenség az emberséget az Isten kegyelmének, és mi hozzánk valo buzgo nagy szeretetinek bizonyság tévő jelévé, es tűkőrévé. Mert hogy az Atya az ő szeretető szent Fiát, ki az ő ditsőségének állat Heb. 1. 3. szerint valo fényesége, mint szent Pál mondgya, a' mi szegény gyarlo testűnkben őltőztette-fel, abban adott az ő nagy szeretetiről az Atya jelt, és hitet az embereknek, és abban mint egy tűkőrben az ő nagy szeretetit látnunk engedte.

Mert ha nem szeretett volna, hogy hogy őltőztette volna az ő Fiát a' testben? Igy Joh. 3. 16. tanit ő maga erről az Ur Christus szent János Evangeliumi könyvének harmadik részében: *Ugy szerette Isten e' világot, hogy amaz ő eggyetlen egy szűlőtt Fiát adná érette.*

Tudd-meg ebből-is hogy az Isten kegyelmében és szeretetiben ugy részesűlhetsz bűnőd botsánattyára, ha ezt az Isten szeretetinek jelét, a' Christus testét hozzád kaptsolod, tiéddé tészed, hogy eggyé légy a' Christussal, mint ő maga mondgya, *Joh. 17. v. 21.* test az ő testéből, tsont az ő tsontyá- Eph. 5. 30. bol, mint szent Pál tanit Ephesusba irott levelének ötődik részében.

Akerodé

Akarodé azért az Isten szeretetinek bizonyság tévő jelét tiéddé tenned, ihol járuly az ő asztalához, vegyed az ő testét, vérét igyad, tedd tiéddé. Mert külömben azt tiéddé nem teheted, &c.

III. Tötte az Ige Isten, az ő tőle fel-vött testét az Isten frigy-kötésének bizonyságára, velünk valo meg-békelésének zálagjává; Isten fogadta az ő részéről, hogy mi Istenünk leszen, mellynel nagyobbat nem fogadhatot, Moyses első könyvének tizenhetedik részében: Mi-is azt fogadtuk, a' mi részünkről, hogy ő népei s' öröksége leszünk: de ez igen gyenge, a' mi részünkről ottan ottan fal-bontyuk. Hogy azért állando, tökélletes, és fel-bomolhatatlan lehessen, az ő Fiával a' mi természetünket fel-öltöztette, hogy a' minémű fel-bomolhatatlan ez az *unio duarum naturarum*; két külömbözö természeteknek egygyesülése a' személynek egygyességében: ollyan legyen a' mi Istennel valo frigy kötésünk-is. III.

Tudd-meg ebből-is, hogy az Istennek teveled valo kötése, ugy summáltatik bé te közötted, s' Isten között, hogy ha annak bizonyság tévő eszközét a' Christus testét tiéddé teszed. Az pediglen ugy leszen, ha az Ur Vacsorájával élsz.

Akarodé azért hogy az Isten frigy kötése te kö-

te kőzőtted, s' Isten kőzőtt fel ne bomollyon? Járully ide, &c.

IV. IV. Tótte az Ige Isten az ő tőle fel-vőtt testet a' mi idvességünknek helyre állatott és bé-tellyesítetet jelevé-is. Mert mikor az Ige testé lőtt, és ő magát abban meg-szabaditónak mutatta lenni, ottan jelt adott arrol, és voltaképpen meg-mutatta, hogy a' mi idvességünk helyben állatott ama' mondás-

Joh. 1. 29. szerént: *Ez az Istennek ama' Báránya ki el-vészi e' világnak bűneit.*

Tudd-meg ebből-is, hogy a' te idvességed te benned el nem tellyesedik külómben, hanem ha a' Christus testét tiéddé tészed. Az pediglen az Ur Vatsorájában valo élés által leszen. Akarodé azért, hogy a' te idvességed te benned el-tellyesedgyék, járuly ide az Ur asztalához, egyed itt a' Christus testét, vérét igyad, &c.

V. V. Tette az Istenség az ő tőle fel-vőtt te-

Joh. 6. 5. stét élő kenyereddé, ételeddé, italoddá, annyira hogy, Bizony bizony mondom tinéktek, hogy ha nem észitek az ember Fiának testét, és ha nem iszszátok az ő vérét, nem leszen eletetek ti magatokbā. A' ki eszi az én testemet, és iszsza az én véremet, őrők élete vagyon, és én fel-támasztom azt az utolsó napon, azt mondgya Idvezitőnk szent János Evangeliumi könyvének hatodik részében.

Tudd-

Tudd-meg azért ebből-is, hogy soha tenéked örök életed nem lészen, hogy ha a' Christus testét nem eszed, vérét nem iszod, mert az Istenség azt teneked élő kenyereddé tette, s' italoddá szent vérét.

Akarodé azért, hogy örök életed légyen? hogy az utolso napon az életre támadgy-fel? járuly ide igaz hitednek általa, ely az Ur Vatsorájával, &c.

Igy értitek immár kereszтyének, mitsodává tette az Ige Isten az ő tőle fel-vött testét, a' mi váltságunknak eszközévé. 2. az Isten szeretetinek bizonyság tévő jelévé, &c. mellyekben az Ur Vatsorájával valo éléssedel részesülhetsz, az által summálod-be te magadban. Kitsoda volna tehát olly idvessége felejtett ember, a'ki ide jo készülettel nem sietne? &c.

De minek előtte a' hivek még-is ide járulnának, szükség hogy a' mi bűneinkről vallást tegyünk, és annak botsánattyát kerjük: Ezokaért egy szivel szájjal mondgyuk.

Örök mindéhato felséges Urlsten: En szegény meg-nyomorodot bűnös ember, vallást tészek te szent felségednek előtte. Mert én tegedet meg-bántottalak sok fertelmes bűneimmel, ugy-mint, gonosz szemmel, szándekommal, látásommal, hallásommal, irigységemmel, mordságommal, szitkos árkos

voltom;

voltommal, harag tartásommal, hamissan hitemet gyakran mondásommal, te szent parantolatidat meg-nem tartásommal, felebarátimhoz valo engedetlenségemmel, és gyülölségemmel, a' te szent ajándekiddal valo gonoszul éleskedésemmel, kereszteyéni tisztemben és hivatalomban valo resten el-járásommal: Ezekkel és több meg-számlálhatatlan sok titkos és nyilván valo vétkeimmel tégedet én Istenem meg-bántottalak: mélto haragra és boszu-állásra inditottalak. De mivel hogy egyedül csak te vagy a' meg-térő bűnösökön könyörülő Isten, annak-okáért alázatossan könyörgök te szent felségednek, hogy a' te igaz igéreted szerint, mellyben azt fogadtad minékünk, hogy valamelly orában a' bűnös ember te hozzád fel-kiáltánd, meghalgatod, és az ő álnokságirol többé meg nem emlékezel, botsáss-meg az én bűneimet, a' te szerelmes fiadnak vére hullával mosd-el bűneimnek rutságát, ártatlanságával fedezgessed vétkeimnek fertelmét. Teremts uj szivet lelket Uram én bennem, és a' Sz. Lélek Ur Istent ne vedd-el én tőlem, de sőt inkább részeltess a' Szent Lélek Istennek ajándékiban, és szentely meg-lelkemben, testemben, hogy lehessek mélto vendég a' te szerelmes fiadnak asztalánál, és részeszülhessek azokban a' jokban, mellyeket az ő testének tőredelmes-

delmeſségével, vérének hulláſával ſzerzett, hogy tiſzta ſzent ártatlan életet élven, holtom után meheſſek-be a' boldogſágban, mellyben élſz és uralkodol a' te ſzent Fiaddal a' Szent Léleknek egygyeſségében, mind örökké, *Mi Atyánk, &c.*

Minek előtte a' hivek még-is az Ur Vatsorájához járulnának, annak-előtte egy-néhány kerdéſeket téſzek, mellyekre ki ki magától meg-felellyen. *Az Ur-Vatsorájával élőkre tartozo kérdéſek.*

Előſzőr azt kérdem: Hiſziteké, hogy az Iſtentől igaſságban, ſzentſégben és ártatlanſágban teremtettetek volt, de az ördögnek tsalárdsága miatt örök halálban, és kárhozatban eſtetek volt? Hiſzſzük. *I.*

Másodſzor: Hiſziteké hogy az Ur Iſten ſzent Fiát a' teſtben ti érettetek el-botsátotta, és annak a' magas kereſzt-fán egyſzer valo áldozattyával, a' bűnt, halált, ördögöt, poklot, kárhozatot, ugy meg-rontotta, erejét és hatalmát ugy el-vőtte, hogy azok többé kárhozatotokra nem árthatnak? Hiſzſzük. *II.*

Harmadſzor: Hiſziteké hogy e' halando életnek utánna fel-támaſztya a' ti teſteteket a' porbol, és bé-viſzen titeket lelkeſtől teſteſtől az örök boldogságban? Hiſzſzük. *III.*

Hogy ezekre meg-felelnek, igy ſzolly te Egyházi ſzolga: E' ti hitetek és valláſtok ſzerint, en-is az én Chriſtuſomnak mélratlan

hivatalos ſzolgája, a' hatalom ſzerint, melly adattatott minékünk az Ur Chriſtuſtol az Apoſtolokkal egyetemben, hirdetem a' ti bűneiteknek botsánattyát, és órók életeteket, mellyet meg-ád az Ur Iſten az ő ingyen való kegyelméből ſzent Fiáért tinéktek, és minden ó benne hivóknek.

III. Ezeket a' prédikállo ſzékből végben vivén, ſzálly-alá és meny az Ur aſztalához, és ott elsőben az előtt el-kéſzitteteti kenyeret vedd kezedben és igy ſzolly:

Minémű igékkel ſzerzette légyen az Ur Chriſtus a' Vég Vatsorát, meg-irták azt a' három Evangéliſtak: ſzent Mathé, ſzent Márk, ſzent Lukáts: Meg-irta ſzent Pál Apoſtol-is
1. Cor. 11. 23. előſzőr Corinthusban irott levelének tizen-eggyedik réſzében, illyen igékkel:

En pediglen vőttem az Urtol, mellyet adtam tinéktek-is, hogy az Ur Jeſus az étſzakán, mellyen el-árultatott, kezében vőtte a' kenyeret, és hálákat adván meg-ſzegte és ezt mondotta: *Vegyétek, egyétek, mert ez az én teſtem melly ti érettetek meg-tördeltetik: Ezt tselekedgyétek az én emlekezetemre.* Haſonlatosképpen a' Pohárt-is minek-utánna vatsorált volna (vőtte) mondván: *E' Pohár amaz Uj Teſtamentum az én vérem által: Ezt tselekedgyétek az én emlekezetemre, valamenyiſzer iſztok e' Pohárbol. Mert valamenyiſzer éſzitek ezt a' kenye-*

a' kenyeret, és iſz ſzátok ezt a' bort, az Urnak halálát hirdeſitétek miglen el-jő.

Ezek az igék nem valami babonás igék, mellyekben olly erő leherne, hogy a' kenyeret Chriſtus valoságos teſtévé, a' bort valoságos vérévé változtathatná, avagy által-állatoztathatná, hogy ez nem valoságos kenyér és bor volna, hanem tsak ſzinét látnád a' kenyérnek és bornak, valoságában pedig Chriſtus teſte vére volna. Mondom, nem ollyan igék ezek, hanem meg-ſzentelő igék, mellyekkel ez a' kenyér és bor, *Ex communi uſu*, kűlső állapotból erre a' méltoságos tiſztre ſzenteltetett, hogy lenne a' Chriſtus teſtének és vérének velünk valo közléſének valoságos jegyzője, és mint egy *mediuma*, eſzközе a' Chriſtus teſtével és verével valo eggyesűlésünknek, és abban valo réſzesűlésünknek. Hát illyen értelemmel a' kiknek keſzületek vagyon járullyanak elő.

Elő menvén az emberek, tördellyed a' kenyeret, és ugy oſztogaſſad, a' pohárt haſonlatosképpen.

IV. Hogy a' halgatók meg-ſzűnnek az Ur aſztalához valo járuláſtol, es el-végezed a' ſzent ſzolgálatot, igy ſzolly:

Ekképpen ſzerzette az Ur Chriſtus a' vég Vatsorát, ekképpen eltenek ezzel az Uj Teſtamentumbeli kereſztyéneknek gyűlekezetekben, *Végei a' veg Vatsorával valo élésnek.*

tekben: az ő hiteknek meg-erősítésére: a' váltságnak és az Isten igiretinek magokban el-petsétlésére: az ő keresztyéni vallásokról, és igaz pœnitentia tartásokról valo bizonyság tevésekre, a' miképpen mi-is élénk e' mostani orában.

De minek előtte a' hivek e' szent helytől el-távoznak, szükség, hogy annak előtte a' mi Istenünknek nagy hálá-adással meg-kőszönnyük, az ő szent Fiának asztalárol valo gazdag gazdálkodását: ezokáért egyenlő szivel lélekkel mondgyuk:

Hálá-adás.

ÖRök Mindenhato áldott Ur Isten, mi Urunk Jesus Christusnak ditsőséges Sz. Attya, nagy hálákat adunk mi te szent felségednek, minden időbéli kegyelmes Atyai gond-viselésedért, ezért-ü, hogy te minket a' miképpen örök időknek előtte az életre Christus Jésusban el-választottál volt, akképpen idő szerént a' te Anyaszentegyházadnak társaságában bé-állattál, a' te igaz isméretedre jutattál: Igaz hittel, élő reménséggel meg-ajándékoztál, éltettél, tartottál, táplaltál: im mostan-is jol tartád a' mi meg-éhezet szomjúhozott lelkünket a' te szent Fiadnak drágalátos testével és vérével, melly által el-is petsetelél amaz áldás szerént valo örökségnek az örök életnek birására: a' mellyekért te szent felségednek légyen örökké valo hálá.

Viszontag alázatossan könyörgünk te szent Felségednek,

ségednek, hogy ennek utánna-is, ezen Atyai gond-viselésedet tarts-meg mi rajtunk mind vegiglen: őrizzed oltalmazzad a' te Anyaßentegyházadat: ne engedgyed azt sem az ördögnek, sem e' világi kegyetleneknek el-tapodnjok: Tarts-meg ebben a' te szent igédnek predikáltatását: Tartsmeg a' szent Sacramentumoknak ki-szolgáltatását: Adgy lelki és testi békeséget, hogy ennek utánna-is nagy lelki örömmel járulhassunk a' te Fiadnak asztalához, és lehessünk mélto vendégek. Ezokáért a' te számlálhatatlan jo-tételeidet nevellyed naponként Ur Isten mi rajtunk. A' te szerelmes Fiadnak érdemével táplállyad a' mi hitünket, hogy te rolad el ne feletkezzünk. Birj és igazgass a' te áldott szent Lelkednek általa, hogy ennek utánna járhassunk te előtted igasságban, szentségben, és fegyhetetlen életben, hogy holtunk után meghessünk-bé a' boldogságban, melyben élsz és uralkodol a' te szent Fiaddal a' Szent Léleknek egygyességében mind örökké Amen. Mi Atyánk &c.

[Itt ha időd lészen e' kitsiny intést teheted. Lássad Calv. Inst. l. 4. c. 17. s. 38. item, 43.

Mind ezeknek utánna, emlekeztetnek a' hivek tisztekre. Annak emlekezetire viszen minket az egy kenyérből való étel, és az egy pohárból való ital: hogy a' miképpen a' kenyér noha sok buza szemből áll, de azért ugyan tsak egy kenyér, egy az izi; igy noha a' bor-is sok szőlő szemből áll, de azért egy

bor, egy az izi, ſzintén akképpen noha mis fôre fôre, kûlôn kûlôn, egy egy emberek vagyunk, de azért ugyan tsak egynek kell lennûnk az igaz vallásban, ſzeretetben. Tiſztûnk tehát az igaz vallásban egygyeſſégûnk, az igaz Iſteni és atyafiui ſzeretetben valo elômenetelûnk, és meg-maradáſunk.]

V. Igy áld-meg és botsáſd-el a' hiveket: Meg-áldgyon titeket az Atya Iſten, meg-igazitson a' Fiu Iſten, és meg-ſzentellyen a' Szent Lélek Iſten: hogy áldottak legyetek házatokban: áldottak legyetek házatok kivûl: áldottak legyetek a' ti hivataltok ſzerint valo forgolodáſtokban, Amen. Igy viſzed végben Karátson napján az Ur Vatsorájának oſztogatáſát, melly modot meg-kell tartanod minden idôben.

II. QUADRAGESIMA

Vaſárnapján az Ur Vatsorájához illendô tanitás.

I. E' napon-is a' Predicationak vége után ugy ſzolly, mint oda fellyeb meg-mutattam és azt mondgyad: Hogy a' hivek kéſzûletlenûl az Urnak aſztalához ne járullyanak, jer értekezzûnk ez egydologrol rôvideden.

Minémû kéſzûlettel kellyen kinek kinek ide az Ur aſztalához járulni, és arrol a' Chriſtus teſtével és vérével élni? En-

Ennek a' kérdésnek fundamentoma vagyon szent Pál Apostolnak im ez mondásában, elôszôr Corinthusban irott levelének tizen egygyedik részében: Meg-probállya pedig mindẽ ô magát, és ugy egyék abbol a' kenyérbôl, és igyék abbol a' pohárbol: Mert valaki ászik, és iszik méltatlanul, kárhozatot eszik iszik, meg nem választ ván az Urnak testét. Mellybôl ez jô-ki: Mert valaki maga meg-probálása nélkûl észik az Ur asztalán valo kenyérbôl, és iszik a' pohárbol: méltatlanul észik iszik, és kárhozatot vészen magának. Hát az embernek készûleti vagyon egyedûl csak a' maga meg-probálásában. *1. Cor. 11. v. 28.*

Miben áll az embernek maga meg-probálása; kérlek add elômben, hadd meheſſek végére, ha vagyoné jo készûletem, hogy méltatlanul ne légyen oda valo menetelem, és ne egyem igyam magamnak kárhozatot? Hald-meg:

I. All az embernek maga meg-probálása az igaz Isteni ismeretben, és annak hozzánk valo joakarattyának értésében, hogy tudni-illik az Istent állattyában egynek lenni, a' ki láthatatlan, foghatatlan, mérhetetlen, bôlts, jo, kônyörûlô, irgalmas, nagy tûrô: Személyiben pedig háromnak, ki Atya, Fiu, Szent Lélek, földnek, menynek es ezekben *Az 1. Istennek igaz ismérete.*

ben lévő láthato, és láthatatlan állatoknak teremtője, igazgatoja, mint magát nékünk a' szent irásban ki-jelentette: Értsed-is ennek akarattyát te hozzád, hogy az ő szent Fiát te éretted a'testben el-botsátotta, ki a'te bűneidért a' kereszt-fán meg-holt, harmad napon a' te meg-igazulásodért fel-támadott, mint szent Pál tanit, és az Apostoli Credoban vallod. *Rom. 4. v. 25.*

Ismeredé ekképpen az Istent? értedé az ő akarattyát te hozzád? Ha ismered, akarattyát érted, ez aránt meg-probálad magadat, hitedet meg-czirkáltad, és jo készületed vagyon: a' mi nagyobb; örök életed vagyon: Mert az örök élet áll az Istennek igazán valo ismeretiben, *Joh. 17. v. 3.* Melly Istení ismeréred által valo örök életedet itt petsételed-el te magadnak örök boldogságodra az Ur asztalánál.

Oh nem ismérhetem tökélletessen az Istent!

Ugyan-is tsak tűkör által nézünk most-an, és rész szerint ismérünk, azt mondgya szent Pál, elősző Corinthusban irot levelének tizen harmadik részében: de e' rész szerint valo ismeret idvesseges. Mert kezdete ama' tökélletes ismeretnek, nellyben az Istent szinről szinre meg-látthattyuk, mint az Apostol a' meg-jedzett helyen mond-

1. Cor. 13. 12.

mondgya. Nem idegenithet-el tehát tégedet az Ur afztalátul a' te vékony Iſteni iſméreted.

II. All az embernek maga meg-próbálá- II.
ſa az Ur Vatsorája felôl valo igaz tudományban, ennek titkos ereje, méltoſága, végei és haſznai felôl valo bizonyos értelemben, kirôl Huſvét Innepében a' kereſztyének értenek.

Tudodé azért te ember, hogy az Ur Vatsorája az uj Teſtamentumnak máſodik Sacramentuma, mellyben a' Chriſtus teſtével és vérevel táplálod lelkedet az ôrôk életre? Tudodé, hogy Chriſtus Jeſus Iſtennek egygyetlen egy ſzûlôtt ſzent Fia ſzerzette kenyérbôl, borbol az ô teſtével és vérével valo éléſednek volta-képpen valo meg-mutatáſára? Ertedé, hogy az Iſten drágalátos ſzép igiretinek bé-tellyeſedéſében, mint ama' ſzép folyovizeknek végek a' tengerben, itt az Ur Vatsorájában vadnak, itt árkolod és ſzegezed azokat te magadra ôrôk életedre és boldogſágodra? Ha tudod, érted ezeket, itt ez aránt-is meg-próbáltad te magadat, az Ur Vatsorája felôl valo tudományodat meg-czirkáltad, azért jo kéſzûleted vagyon.

Oh nem tudom s' nem értem ollyan mélyen!

Halládé: Réfz ſzerint vagyon az értelem-is ez életben mi bennünk, de azért idveſséges, mert kezdeti amaz örökké valo bóltseſségnek, mellyel az örök életben bétellyeſedünk: Nem idegenithet tehát el tégedet a' vékony értelem és tudomány az Ur afztalától.

III. All az embernek maga meg-próbálása a' hitnek erősségében, hogy kétség nélkül el-hidgyük azt, hogy olly nagy az Istennek irgalmaſſága, hogy ha mind e' vilag bűnét meg-tselekedtük volna-is, a' Chriſtuſért mind meg-botsáttatik minékünk: Sőt ha tsak két vagy három embernek tőtt volna-is Iſten igéretet az idveſség felől, de annak-is ni volnánk az egygyike.

El-hihetedé azért tőkélleteſſen, hogy olly véghetetlen, mérhetetlen Iſten az ő irgalmaſságában, és olly bővölködő az ő bűn botsáto kegyelmeben, hogy ſoha tsak egy meg-térő ember-is a' ki ahoz folyamodott, abban véget nem ért, te ſem érhetſz, hanem bűnöd meg-botsáttatik, a' honál fejérebbé tétettetik, örök élet adatik a' Chriſtuſért? Ha el-hitted meg-próbáltad magadat, és ez aránt-is jo keſzűleted vagyon: jöj ide ſzabadoſon, petsételd-el a' te hiteddel az Iſtennek irgalmaſságát a' te bűnöd botsánattyára.

Oh vajha hihetném, és ollyan nagy erőſsége volna az

na az én hitemnek, de ottan ottan meg-laſſodik, és meg-erőtlenedik bennem a hit!

Fakadgy-el ſirva, s' mondgyad azt a' ſzegény emberrel: Hiſzek Uram, de gyámolitsad az én hihetetlenſégemet. Mondgyad az Apoſtolokkal: *Domine adauge nobis fidem,* Uram őregbits mi bennők a' hitet. Tudodé hogy a' te gyenge hited azon Chriſtuſt fogja-meg, és ahoz támaſzkodik, kit ama' nagy hitű emberek fogtanak, és kire támaſzkodtanak, és a' te hited ſzerint azon boldogſág adatik, melly az erős hitűveknek. Hát nem idegenithet-el tégedet a' te hitednek erőtelen volta az Urnak aſztalátul. *Mar. 9. 23.*

IV. All a' pœnitentia tartásban, minden czégéres vétkeknek el-távoztatáſában, és az Iſten ſzerént valo tiſzta eletben. Czirkáld-meg azért életedet, erkőltsedet, tselekedetidet. Láſd-meg ha találſzé olly czégéres vétkeket, mellyek miatt lelkeſtűl teſteſtűl meg-ferteztettél, Iſten haragjában eſtél, és azért az Iſtennek rettenetes bűnteteſében: ha találſz, dobbany-meg ſzivedben, tőredelmes ſzivel lélekkel folyamodgyál a' kegyelemnek ſzéki eleiben, vald-meg Iſtenednek vétkeidet: kérjed botsánattyát, tégy fogadáſt, hogy többé nem léledzel ollyan halálos vétkekben, annak őrők bizonyſágára jőj ide az Ur aſztalához, petsételd-el pœniten-

nitentiádat itt, élly annak utánna tiſzta életet, meg-kegyelmez az Iſten az ô igaz igireti ſzerint, és ugyan meg-bánatod véle a' gonoſzt mellyet el-rendelt volt, hogy te reád hozzon, azt mondgya Jeremias kônyvének tizen nyolczadik réſzében.

Jer. 18. 8.

Uram, Uram, ezeket tselekedtem, de iſmét hirtelen ugyan kedvem ellen eſzemben ſem vehettem magamat, el-eſtem:

Hallodé, az ô ember vôtt volt haralmat te rajtad: Mert nem vetkezhettyûk-le ôtet mig ez életben vajuſzunk: de vagyon orvoſſâga. Mert a' melly hamar el-eſtél, s' eſzedben vetted, meg ollyan hamar kely-fel, ſanyargaſd-meg a' hitván teſtet, hajts a' léleknek birodalma alá: Meg-kegyelmez az Iſten. Lám az igaz-is hétſzer egy nap eleſik, de iſmét fel-kél, nem hever a' bûnben. Emberé vétkezni, de ôrdôgé a' bûnben maradni: Nem ellenzhet-meg tehát ez-is tégedet az Urnak aſztalához valo jôvéſtôl.

V. All az atyafiui ſzeretetben; hogy miképpen mindnyájan egy Urnak aſztalárol egy kenyérbôl ettûnk, és egy pohárbol ittûk minden ſzemély válogatás nékûl: akképpen mindnyájan egymás ſzeretôk legyûnk, minden haragnak, gyûlôlſégnek, irigyſégnek, rágalmazáſnak ellene mondgyunk. Mert abbol iſmértetûnk Chriſtus tanitvá-

nyinak

ügyinak lenni, ha egymást szerettyük.

Oh Uram minden haragot, gyülölséget le-tettem vala, de olly méltatlan dologért kapa belém ez s' ez ember, hogy tsak mondani-is utálság; Annak-felette, kövétem s' nem botsát-meg; köszönök, nem fogadgya.

Ugy, ugy, férgeknek eledeli: egy-másra valo dagálytokért a' ti teremtô Istenetektôl szakadgyatok-el: a' haragnak attyával az ördöggel fussatok egy pórázon. Nintsené lelki Pásztorod, nintsené Birád, Hadnagyod, kik te közötted, s' a' te ellenkezôd között a' gyûlölséget le-szállitsák? Mennyi tömény ezer ördög haragszik te reád, te-is ô reájok: El-szakadszé azokra valo haragodért az Istentôl? Elôtted a' Chriſtus tanátsa: *Ha fel-viszed a' te ajándékodat az óltárra, és megemlekezel rola, hogy dolgod vagyon véle, hadd ott a' te ajándékodat, és békélyél-meg véle meddig az után vagy.* Matt. 5. 23. 24.

Czirkáld-meg azért ekképpen hitedet, vallásodat, tselekedetedet, és életedet, és ha ugy találod, mint meg-mondám, meg-próbáltad magadat, és jo készületed vagyon, bizvást, szabadoson, s' nagy lelki örömmel fel-járulhatsz az Urnak áldalához.

II. Itt mond-el ismét ama' köz gyonatot, és annak utánna, ama' három kérdésekkel, a' több ide tartozo dolgokkal, mint oda-fel-

lyeb

lyebb meg-jegyzém, vidd végben.

III. HUSVET NAP JAN az Ur Vatsorájához il-lendő tanitás.

HOgy ha Nagy-Pénteken az Ur Vatsoráját ki akarod szolgáltatni, nem illik továb menned annál a' tselekedetnek formájárol valo tudakozásnál, mellyet meg-irtanak az Evangelisták, *Matth. 29. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 14.* E' Christusnak tselekedetiből azt mondgyad:

Minek előtte a' Keresztyének az Ur asztalához járulnának, imillyen dolgokrol kell minékünk annak előtte értekeznünk:

I. Kitsoda szerzette a' vég Vatsorát?
II. Mikor szerzette?
III. Miből?
IV. Kiknek? és
V. Mivégre?

Ezeknek pedig a' kérdéseknek fundamentuma vagyon abban a' Christusnak tselekedetiben, mellyet ez el-mult étszakán fogságának előtte végben vün Jerusálemben a' Husvéti Báránynak meg-étele után, mikor ennek az ô Testamentumbeli Sacramentumnak helyében szerzé a' Veg Vatsorat. Annakokáért lassuk:

Kitsoda

Kitsoda szerzette?

A' miképpen az első Sacramentumnak, melly a' kereszтség, szerzője az Ur Jesus Christus, akképpen a' második Sacramentumnakis, melly a' Vég-Vatsora, az Ur Christs szerzője, a' mellyért az Urnak Vatsorája semmi nem egyéb, hanem az Ur Christustul szerezтetett Uj testamentumbéli második Sacramentum, kenyérból borbol azoknak a' kik a' kereszтség által ujjonnan születtetvén magokat meg-probálhattyák e' végre, hogy a' Christusnak nem tsak jegyül, hanem ugyan valóságosson az ő halálára adattatott testet és a' kereszt-fán ki-öntetett vérét nékiek adgya bűnök botsánattyára, mikoron a' kenyeret, és a' bort a' Tanitó keze által tördeli és nékik adgya az ő halálának emlékezetire, hiteknek meg-erősítésére, az igéreteknek el-petsételésére és az igaz pœnitentiának meg-mutatására.

Matth. 28. Marc. 16.

Mitsoda a' Vég-Vatsora.

[Itt ha időd vagyon hozzá, rendel ezt a' *Definitiot* meg-magyarázhatod illyen modon: Mondám, hogy a' Christus szerzette a' Vég-Vatsorát: Mert egyedül tsak az Istennek vagyon hatalma arra, hogy az Anyaszentegyházban Sacramentomot szerezzen, nem embereknek, sem Angyaloknak, sem Apostoloknak; Hát természet szerint valo Isten a' Christus. 2. Mondám, hogy második Sacramen-

cramentum: Mert az Uj Teſtámentumnak tsak két Sacramentuma vagyon, s' a' többi.]

II. Mikor ſzerzette Chriſtus a' vég Vatsorát?

Exp. Cath. Urſ. 518.

Szent Pál meg-tanit: Mert azon az étſzakán, mellyen el-árultatott, tudni-illik a' Huſvéti Báránynak meg-ételének utánna mindgyárást (*Matth. 26. 26*) hogy meg mutatná Idvezitónk; Előſzőr, hogy az O Teſtamentumbéli áldozatoknak már vége vagyon, és Uj Sacramentumot ſzerzett, mellynek kellene kövétkezni, és a' Huſvéti Bárány meg-ételének el kellene mulni. Mert nem a' meg-áldozando Chriſtuſt jegyzené az Ur Vatsorája, mint a' Huſvéti Bárány, hanem a' meg-áldoztatottat. Máſzodſzor, hogy ennek a' Vatsorának méltoſágát előnkben adná: Mert halálának előtte nyilván nem kitsiny dolgot forgaott, ezokáért halálának előtte ſzerzette, hogy légyen mint egy Teſtamentum, és a' Teſtamentum tévőnek utolſó akarattya: azért mondgya, hogy az ő emlekezetire tegyük.

Miért ſzerezteteti eſtve a' Veg-Vatsora. I.

Pol. p. 3244. Miért ſzolgáltatik ki reggel az Ur Vatsorája.

Hogy pediglen moſtan nem eſtve, hanem reggel ſzolgáltatik-ki, vagyon mind azért, hogy a' reggeli orákban ſzámoſabban gyülekezhetnek egyben a' hivek: mind pediglen hogy jozanabk az emberek, és elméjek-is az iſteni dolgoknak értéſére illendők s' alkalmatosbak. III. Mi-

III. Miből szerzette Christus a' vég Vatsorát?

Kenyérből és borból: olly kenyérből pedig, melly egész Sido országban közönséges kenyér volt, de kovásztalan. Mert kovászos kenyérrel nẽ szabad vala elni azon a' napon, sz. Pál is a' Vég Vatsorárol akarván tanitani, egy-általlyában kenyeret emlit, minden kétség nélkül olly kenyeret, melly akkor a' Corinthusbéli hiveknél közönséges volt, és a' minémüvel mindnyájan közönségessen éltenek.

Szerzette pedig kényérből. 1. Hogy a' kenyér a' Christus testének éltető erejét megmutatná: hogy a' miképpen a' buza szemből lészen a' testi kenyér, akképpen a' Christus testéből lészen a' lelki kenyér, azért mondgya: E' kenyér én testem, hogy a' miképpen a' ti testi életetek tápláltatik, és meg-erősödik a' kenyér által: akképpen az én testem által, ugy-mint élnek kenyere által, a' ti lelketek tápláltassék, és meg-erősödgyék az örök életre, *Joh 2.16.* 2. Hogy a' kenyérnek törtetése alatt a' Christus testének mi érettünk valo töredelme és törtetése élőképpen meg-ábrázoltassék: Azért mondgya: Tegyétek az én emlekezetemre. *Miért szerezte tett kenyérből.*

Borbol szerzette, hogy a' Christus véré-nek erejét meg-mutassa, hogy a' miképpen a' bor elteti az ő itallyával az embert, meg-erősíti, *Calv. Inst. l. 4. c. 17. S. 2.*

síti, és meg-vidámittya: akképpen a' Chriſtus vérének itala a' mi lelkünket meg-erősíti, élteti, és vidámittya az örök életre. *Joh. 6.*

Vétenek a' Chriſtus ſzerzése ellen az oſtyáſok, hogy a' kőzönséges kenyér helyett a' kenyérnek csak-a' tajtékját másztatyák-bé az Ur Vatsorájában: azok-is, kik a' bort el-vonſzák a' kősségtől, melly egy-általlyában valo ſzentség-tőrés: Chriſtus mondgya: *Igyatok ebből mindnyájan:* a' Pápa mondgya: *Csak a' Papok igyanak ebből.*

IV. Kiknek ſzerzette Chriſtus a' vég Vatsorát?

Egyedül csak azoknak az Anyaſzentegyháznak élő tagjainak, és hiveknek, a' kik ő magokat ugy a' mint oda fellyeb meg-mutatám, meg-probálhattyák, és a' hitnek titkaiban tudoſok, s' az Urnak halálát emlegetik.

I. Avagy nyilvábban: Elősző azoknak, a' kik az ő bűnőket meg-ismérik, és azért valoban bánkodnak, hogy ők az ő vélek jol tőtt Urokat Isteneket vétkekkel meg-bántották, és azért ſzent Péterrel keſerves ſiráſokat tésznek.

II. Másodſzor, a' kik hiſzik tellyes bizodalommal, hogy a' Chriſtusért az ő bűnők meg-botsáttatik, és az ő erőtelenségek a' Chriſtus kinſzenvedésével, és halálával el-fedeztetett.

III. Harmadſzor, a' kiknek olly ſzándékok vagyon, hogy tellyes életekben minden

den tehetségekkel azon vadnak, hogy a' hitben meg-maradván, tiszta, szent életet élnek a' pœnitentiának erős fenyitéke alatt: eddig valo vétkektől olly bursut vettenek, és annyira ellenek mondottanak, hogy soha többé azokra viszsza nem térnek, mint szent Dávid, szent Péter, s'a' többi. Negyedszer, a' kik tudosok a' hitnek ágaiban, és az Ur Vatsorája felől jo értelemben vadnak. IV.

Ki-rekesztetnek pedig innen a' méltatlanok, ugy-mint, a' hitetlenek, az Ecclesiából ki-átkozóttak, a' nyilván valo paráznák, orzók, gyilkosok, és egyéb halálos czégéres vétekben élő pœnitentia tartatlanok, a' tsetsemő gyermektsek, kik magokat meg nem próbálhattyák, az elméjekben meg-fogyatkoztak, meg nem tért Sidók, Oláhok, &c. kikről igy tanit Chrysostomus Doctor: *Adeat nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus quovis modo: Hæc tam ad vos, qui communicatis, quam ad vos qui ministratis dicta esse volo: Oportet enim etiam eadem ad vos dicere, ut magno studio & diligenti cura dona hæc destribuatis. Non parva vobis imminet pœna, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei hujus mensæ participationem permittatis. Sanguis enim ejus ex manibus requiritur vestris. Si dux igitur quispiam, si Consul ipse, si qui diademate ornatus, indignè adeat cohibe ac coërce, majorem tu illo habes potestatem.* Azaz: Chrys. Hom. 80. in c. 26. Matth.

Egy kegyetlen-is, egy irgalmatlan-is, egy akar minémü tiſztátalan-is oda ne járullyon: Ezeket mind tinéktek, kik communikáltok, mind tinéktek kik ſzolgáltok akarom mondani. Mert ſzükſég, hogy azont tinéktek-is mondgyam, hogy nagy vigyázáſſal és ſzorgalmatos gondviſeléſſel ezeket az ajándékokat oſztogaſsátok. Nem kitsiny bűntetést érdemletek, ha valakit valami iſtentelenſégben tudtok élni, s' ez aſztalrol kózőſülni meg-engeditek. Mert az ő vérét a' ti kezetekből kérik-meg. Ha ezokáért vagy Hadnagy, vagy Biro, vagy Király, méltatlanul járul-fel, tilts-meg és tartoztaſd-meg, nagyobb hatalmad vagyon néked annál. Igy tiltá-el Ambrus Doctor Theodoſius Tsáſzárt, midőn hét ezér embereket Theſſalonikában törvénytelenül le-vágatott vala.

Euſ. l. 6. c. 25. Eccleſ. Hiſt. Amb. l. 5. Ep. 28. ad The. I.

IV. Mi végre ſzerzette Chriſtus a' vég Vatsorát?

Előſzőr, az ő egyſzeri áldozattyának a' magas kereſzt-fán emlekezetire, melly által az Iſtennel meg-békéltettünk, és kegyelemben vétettünk; azért mondgya: Ezt tegyétek az én emlekezetemre. Mert az Ur Vatsorája a' Chriſtuſnak minden ſzenvedéſét, és áldozattyát ſzemünk eleiben adgya a' kenyérnek törtetéſében, és a' bornak öntetéſében. Ezért-is mondatik Sacrificium Euchari-

chariſticumnak, hálá-ado áldozatnak, mert az Anyaſzentegyház abban mind magát mind hálá-adását az ő váltságáért, mellyel lőtt a' Chriſtuſnak egyſzeri áldozattyával, felviſzi Iſtennek.

Máſodſzor, hogy légyen el-petsételéſe és tanubizonyság-tétele az uj frigynek Iſten és ember közőtt, melly uj frigyben az Evangeliombol igirtetik a' bún botsánat, mellyel Iſten bizonyságot téſzen, hogy az ő kegyelmében bé-véſzen, bűnünket meg-botsáttya, a' Chriſtus halálának és ſzenvedeſének érdemejért mindeneknek, valakik igaz és élő hittel járulnak az Ur aſztalához, mint ő maga mondotta: *E' Pohár az Uj-Teſtamentomnak vére, melly ſokaknak bűnök botsánattyára ki-ontatik.* Erre nézve az Ur Vatsorája igen gyönyörűſéges frigyezés, mellyben az Iſtennek Fia téſzen mi velünk kőtéſt, hogy minket kegyelmeſen hozzá fogad, éltet, tart, táplál az őrők életre: mi-is ő véle, hogy ő benne hiſzünk, az ő jo tétemenyét hálá-adáſſal veſzſzük, és ő néki mindenekben engedelmeſek léſzünk.

Harmadſzor, ſzerzette a' végre, hogy légyen el-petsételéſe és tanubizonyság tétele a' mi fel-bomolhatatlan és el-ſzakadozhatatlan nagy eggyeſségünknek a' Chriſtuſnak teſtével, hogy mi valoságoſon teſt vagyunk az ő

teſtéből, tsont az ő tsontyából, mint ſzent
Eph. 5. 30. 1. Cor. 10. 16. Pál tanit Epheſusban irott levelének ötödik
réſzében. Iſmét előſzőr Corinthusban irott
levelének tizedik réſzében: *A' Pohár mellyet
meg-áldunk, avagy nem a' Chriſtus teſtének ve-
lünk való közléſéé?*

IV. Calv. Inſt. c. 17. 38. Negyedſzer, hogy légyen tsomója a' Hi-
veknek egymás között való ſzeretéteknek és
békeſségeknek, mellyel a' Chriſtus Lelkének
láſtal- általa azon egy teſtben ſzerkeſztetünk, kik e-
meg erről gyenlőben az Ur aſztalárol éſzünk, melly ál-
való tal egy azon tselédek, és *Commenſáliſok*, azon
ſzép in- egy aſztalrol évő társokká léſzünk. Hát a'
téſet. kik az Eccléſiának békeſségét bontogattyák,
és egymás között méltatlanul békételen-
kednek, nem éſzik azok az Urnak teſtét, vé-
Chryſ. Hom. 51. in Matth. ret ſem iſzſzák. Mert nem ihattok az Urnak
pohárából, és az ördögöknek pohárokbol,
azt mondgya ſzent Pál, *1. Cor. 10. v. 21.*

V. Bokros gyümöltsei az Ur Vatsorájának. Ötödſzör, hogy légyen az Ur Vatsorája
közönſeges bizonyság tétele a' mi valláſunk-
nak, és a' tudományban, Iſteni tiſztelétben,
s' a' Chriſtus hitében való nagy eggyeſségünk-
nak látható jele, hogy az ördögnek táborá-
ból ki-állottunk: A' pogányoktol, Tőrö-
kőktől, Sidoktol, eretnekektől, és a' Pápá-
ſoktul meg-külömböztetünk, s' el-ſzakad-
tunk: Annak felette légyen mint egy kéz
bé-adaſa a' hitben, és az Evangeliumban való

álhatatosságunknak: gyakorlása a' kegyességnek: ósztőne a' szent életnek, zabolája a' bűnre valo vetemedésnek: vigasztalás a' sok nyomoruságokban: zálaga a' mi fel-támadásunknak, mellyre nézve a' régiek az Ur Vatsoráját *Symbolum Resurrectionis*, Fel-támadásának jegyének mondották. Végezetre, hogy légyen mint egy intés, a' Christusnak el-jövetelire: Az Urnak halálát hirdessétek miglen el-jó.

Ez az oka, hogy

1. Az Ur Vatsorája a' mi hitünket megerősíti, hogy a' Christus mi érettünk szúletett, szenvedett, meg-holt, és fel-támadott.

2. A' hitnek ágazatiban-is hasonlóképpen meg-erősít.

3 A' mi lelkünk tápláltatik az örök életre.

4 E' világi gonosságnak meg-utáláſa öregbedik bennünk, s' a' többi, ha előakarod számlálni, és terjeszteni. Itt-is mond-el a' közvalláſt, a' három kérdést, s' a' többit.

MASODIK PELDA

Husvét napjára.

Prédikátio utána' prédikállo székből igy szolly:

Igen

IGen emlekezetes ſzent Innep nap ez, Keresztyének, a' Chriſtuſnak halottaibol valo fel-támadáſáért a' mi meg-igazuláſunkra, mellyen minékünk nagy Iſteni félelemmel, atyafiui ſzeretettel, jozanſággal kell forgolodnunk az Iſteni tiſzteletnek ki-ſzolgáltatáſában, melly kiváltképpen áll az hálá-adásban, mellynek külſő látható bizonyſága az Ur Vatsorájával valo élés. De minek előtte a' hivek ide járulnának a' Chriſtushoz valo háládatoſságoknak meg-mutatáſára, annak előtte láſsuk-meg:

Mitsodás teſtben támadott-fel az Ur Chriſtus, hogy mi végére mehesſünk annak;
Mitsodás ételünké italunká lött az Ur Chriſtus az ő teſtében és vérében minékünk?

Ennek fundamentoma vagyon ebben, hogy erótelen, romlando és halando teſtet vött-fel, abban forgolodott és holt-meg, hogy mindenekben haſonlo légyen mi hozzánk a' bűntől ki-válva, mint ſzent Pál mondgya Sidokhoz irott levelének máſodik réſzében: Azonban értyük, hogy meg-ditsőült, romolhatatlan, és halhatatlan teſtben támadott-fel: Annakokáért mitsodás teſt ez? Talám emberi terméſzeti a' fel-támadásbā ugy el-enyéſzett, hogy immár láthatatlanná, foghatatlanná, s' minden helyen jelen-valová lött?

Heb. 2.

lőtt? El-igazit ő maga az Ur Chriſtus erről valo értekezésünkben, midőn igy szol fel-támadása után Sz. Lukáts Evangeliomi könyvének huszon negyedik részében: Látsátok meg az én kezeimet, és az én lábaimat: Mert a' léleknek teste és tsontya nintsen, a' miképpen láttyátok hogy ennékem vagyon. Es mikoron ezt meg-mondá, meg-mutatá nékiek kezeit és lábait. *Luc. 24. 39. 40.*

Mellyből meg-tetszik, hogy azon ő emberségében, testében, tsontyaiban támadott-fel, a' mellyben fogantatott, szűletett, szenvedet, meg-holt, és el-temetteted, és egyéb változás az ő emberi természetiben, testében, tsontyaiban nem lőtt, hanem tsak hogy, mihelyen meg-elevenittetett azontul a' halandoság, erőtelenség, romlandoság el-enyészett, és a' helyében szállott a' halhatatlanság, ditsőség és romolhatalanság.

Egy szoval: valaminémű *proprietatibus eſſentialibus natus fuerat*, testben lévo tulajdonságokban szűlettetett vala, mint minémű volt a' fázás, fáratság, éhezés, szomjuhozás, bánat s' a' iőbbi, azokat vetkeszte-le, *& novis qualitatibus ſed creatis*, és uj ajándékokal, de teremtettekkel, ugy-mint a' lelkében nagy bőltseséggel, őrőmmel, &c. a' testében rothatatlansággal, könyűséggel, fényeséggel, halhatatlansággal, &c. ékesittetett a' fel-tá-

madáſnak *momentumában*, perczentéſében, annyira hogy az ő benne lako Iſtenſégnek ditsőſséges ereje által tellyes tőkélletes épſséggel bé-tellyedeſedett, és minden teremtett állatok feliben magaſztaltatott, de ugy hogy az ő emberi terméſzetinek állattya ſzerint valo tulajdonsági meg-maradtának: Mert moſtan-is az egekben abban a' nagy ditsőſſégben-is láthato, meg-tapaſztalhato, bizonyos helyben lévő az ő emberi terméſzetiben, mint ſzent Iſtván látta az egekben.

Act. 7. 55.

Epiſtola ad Dardanum.

Felette terhes igékkel ſzoll erről Agoſton Doctor: *Immortalitatem carni ſuæ dedit Chriſtus, naturam non abſtulit.* Az az: A' Chriſtus halhatatlanságot adott az ő teſtének, a' terméſzetet nem vötte-el. Ez az oka a' miért ſzent Péter azt állattya, hogy a' Chriſtuſnak az egekben kell lenni mind az utolſo napig, miképpen mondod: Méne mennyegbẽ, ůle a' mindenhato Atya Iſtennek jobjára: Onnan léſzen el-jővendő itélni: mellyben a' Chriſtus fel-mentele el-jövetelivel ellenben vettetik.

Act. 3. 21.

Calv. Inſtit. l. 4. c. 17. S. 26. 27. 28.

Mind ezekből meg-terſzik, hogy azon emberi terméſzetben támadott-fel, mellyben meg-holt és el-temettetett vala, csak hogy meg-ditsőűltben.

Ezt pedig értenünk kell a' Pápiſták és a' Lutheriſták ellen, kik egyenlóben a' Chriſtus teſtét

testét az Ur Vatsorájában valo ostyához kötik. Mert a' Papások azt mondgyak, hogy mihelyen a' Pap az igét az ostyára mondgya, ottan valoságos Christus testévé változik. *Transubstantiatur*, által-állatoztatik, a' mellyért ugyan imádgyák-is a' kenyérben a' Christust, mint kenyér Istent. A' Lutheristák-is azt vallyák, hogy vagy felette, vagy alatta, vag' kőzte vagyő a' kenyérnek a' Christusnak teste, a' bornak az ő vére, és ekképpen hiszik ők, sőt nagy meg-általkodással vallyák, hog' szintén ollyan valoságos husát észik a' Christusnak, iszszák vérét, minémű valoságos testben vérben fogontatott, szűletett, és megfeszitetett.

Ezokáért mitsodás ételünké italunká lőtt minékünk a' Christusnak teste vére, jer lássuk:

Az Ur Isten elsőben minket a' szent Keresztség által az ő Anyaszentegyházának társaságában plántál és szentel, és a' fiu fogadásnak jussa s' méltosága által óvéivé tészen. Annak utánna minékünk az igéből ujjonnan szűlőttinek eledelt rendel, mellyel tart, táplál, és éltet. Ez pedigien a' mi lelkünknek egygyetlen egy eledele a' Christus, mint ő maga mondgya szent János Evangeliumi könyvének hatodik részében: *En vagyok a maz élő kenyér, ki az égből alá jöttem: Ha ki ejendik ebből a' kenyérből örökké él. A' kenyér pedig* Joh. 6. 50.

mellye t

mellyet én adok az én testem, mellyet adok én e
Joh. 6. 52. *világnak életéért.* Mellyben kétség nélkül meg-mutattya, hogy az ő teste azért lészen a' mi lelkünknek kenyerévé, mert a' mi idvősségünkért adgya azt halálra, minékünk pedig adgya, hogy vegyük és együk, mikor hit által minket abban részesit. Annakokáért lelki eledel a' Christus teste, lelki ital az ő vére: Hát az étele itala-is *fidei est, non oris,* a' hité nem a' szájé, mint Agoston Doctor mondgya: *Tria millia hominum qui Petri concione converſi ſunt, ſanguinem Chriſti quem ſæviendo fuderant, credendo biberunt.* Az az: Amaz három ezer emberek, kik a' Péter predikállára meg-térének, a' Christus vérét mellyet kegyetlen képpen ki-öntöttenek vala, hivén itták.

Homil. in Joh. 31. & 40.

Első kenyér a' Christus teste; Mert a' valoságoson benne lako Istenség öntötte azt az éltető erőt a' testben, hogy e' világnak kenyere lehessen a' Christus teste.

Ezech. 4. 16. Item, 14. 13. Más a' kenyér, más ő benne az éltető erő, mellyet az Ur Isten kenyérnek bottyának mond. Mert ha az éltető erő a' kenyérből kivétetik, e' világ kenyerét rágod-is, de csak ollyan mint a' földet rágnád, meg-halsz éhel rajta. Igy más a' Christus teste, más ő benne az éltető erő. Mitsoda az? A' bőltseség, igasság, szentség, és a' váltság, mert a' Christus illyenné tétetett nékünk az Istentől, azt mondgya

gya szent Pál előszór Corinthusban irott le- 1. *Cor.* 1.
velének első részében. Immár a' testet adgya 30.
előnkben eledelül, azérte hogy azt fogunk-
kal rágjuk? Bizony nem: Mert *Caro non* *Joh.* 6.
prodest quicquam, Spiritus est qui vivificat: A' 30.
test nem haszná semmit (ha képes volna az,
hogy egyedül te ma a' Christusnak testét mind
meg-ennéd-is) a' Lélek az, a' ki meg-eleve-
nit, azt mondgya Christus ő maga szent Já- *Joh.* 6.
nos Evangeliomi könyvének hatodik részé- 63.
ben. Hát miért adgya az ő testét előmben
ételemre? Hogy hitednek általa azt fogjad-
meg, és a' melly éltető erő abban vagyon, hi-
teddel szijad-ki, hogy a' miképpen a' kis *Hason-*
gyermek az ő édes annyának emlőjét szájá- *latosság.*
val bé-fallya, de azért nem a' husával él, ha-
nem a' tejét szijja-ki abbol, és az által él:
Szintén akképpen te a' Christusnak szent te-
stét fald-bé a' te hitednek szájában, és ne a'
husát rágjad, hanem a' bőltseséget, tudatlan;
az igasságot, hamis; a' szentséget, fertelmes;
és a' váltságot őrdög rabja léven, szijad ma-
gadra hitednek általa. Bizony ollyan vagy
te igaz hitű ember, mint amaz méhetske:
El-mégyen a' méh a' jo illatu ki-nyilt virá-
gokra szál, onnan szedeget magának eledelt:
Igy te-is ki-repülsz hitednek általa, és az Evan-
geliomnak idvességgel ki-terjedett igéretire
szállasz: az Istennek pedig minden igéreti
a' Chri-

a' Chriſtusban Ugyanok és Amenek, mint ſzent Pál mondgya, és az igéretekben a' Chriſtuſon nyugſzol-meg, onnan ſzedegetſz magadnak a' ſzin méznél édeſſeb jokat órók életedre: Hittel hát hozzá, hittel. Merta' teſt bizony ſemmit nem haſznál, ha azt a' mi ben-
Syn. Pol. p. 37. 38. ne vagyon magadévá nem téſzed: nem tehetted pediglen, hanem hirednek általa. Mert az igaz idvezitő hitnek ollyan nagy ereje vagyon, hogy a' távul valót magának jelen valová téſzi: igy a' Chriſtus teſte az igaz hitú embereknek itt a' földön jelen vagyon, és ő tőlök vétetik *ſpiritualiter*, lelki modon. Innen mondgya Agoſton Doctor: *Dominum jam in cælo ſedentem manu contrectare non poſſumus, ſed fide contingere.* Az az: Az egekben ülő Urat kezünkel nem tapaſztalhattyuk, de hittel meg-illethettyük: *Longè igitur falluntur qui nullam carnis præſentiam in cœna concipiunt, niſi in pane ſiſtatur.* Igen meg-tsalatkoznak, a' kik ſemmi jelenlétét a' teſtnek az Ur vatsorájában nem vélik, hanem ha a' kenyérben léſzen, azt mondgya Cálvinus János.

Tom. 9. Tract. in Joh. 1. 1. Ep. 1. Calv. Inſt. l. 4. c. 17. ſect. 31.

De itt éz aránt gondollyátok-meg a' Chriſtuſnak az emberekkel valo kegyelmes dajkálkodaſának modgyát. Mert mivel hogy ez a' Chriſtuſnak a' hivekkel valo lelki egygyeſűléſének titka igen mély ſéges, ezokáért ennek pél-

nek példázattyát, és mutato ábrázattyát kúlsó éltető állatokban adta elönkben, a' Vég Vatsorában a' kenyerben és a' borban, mellyben a' mi idvösségünkért egyszer meg-áldoztatott testét hadgya, hogy vegyük és együk, hogy mikoron mi az Ur asztalárol a' kenyeret es a' bort veszszük, eszszük, iszszuk, ollyan valoságossan részesüllyünk akkor Christus testének vérének éltető erejében a'mi idvességünkre, a' minémü valoságossan eszszük a' kenyeret, és iszszük a' bort.

Tartsuk-meg azért ezt: Hogy valamenyi- *Eph. 5. 10.*
szer láttyuk az Urtol elönkben adattatott kenyeret és bort, ugy-mint az ö kegyelmének jegyeit, mind annyiszor a' valoságot-is elönkben adgya, hanem ha valaki az Istent jáczodni vélné a' jegyek alat, a' melly távul légyen. Az Ur Christus a' kenyérrel egygyüt ajánlya s' elödben adgya hitednek az ö testét és vérét, mikor veszed a' küllö éltető állatokat a' kenyért és bort; midön azt mondgya: *Ez az én testem, vegyétek, egyétek; ez az én vérem vegyétek, igyátok.* Te dolgod a' kenyérhez borhoz nyulnod kezeddel: hiteddel pedig az ö testéhez, véréhez, mellyben olly valoságoson részesülsz hitednek általa, hogy test leszesz az ö testeböl, tsont az ö tsontyából, mint szent Pál tanit; el-annyira, hogy ély, nem te immár, hanem éllyen te benned a'

Chri-

Gal. 2. 20. Christus, mint Galatiában irott levelének második részében mondgya: Kitsoda kárhoztat tehat immár minket azzal, hogy semmit a' puszta jegynél egyebet a' Christustol szeresztetet vég vacsorában nem vennénk? Melyik Egyházi szolga az, a' ki a' kenyeret és bort puszta üres jegynek mondaná? hol láttál olly czégért a' mely alat bort nem árultanak volna? Avagy csak a' mi szemünket legeltetié Christus a' vég Vacsorában? A' Christusnak igéje Lélek és élet: maga ha valoban meg gondolod, a' papyrosson csak ténta: a' szoban tsak zengedezés: Hát hogy hogy Lélek és élet? Mert oly eszköz, mely életet és lelket szerez benned ha hiszed. A' világtalannak meg-gyogyitásában puszta jegye a' Christus nyála? Az ő ruhájának premjének meg-illetése a' szegény aszszonytol puszta jele? Noha ezek nem Sacramentumok: Igy azért valoságosson eszed a' Christus testét, és iszod az ő vérét az Ur Vatsorájában, ha hittel mégy oda. Illyen értelemmel és készülettel azert a' hivek fel-járulhatnak. De minek-előtte az lenne, jer mondgyuk egy szivel szájjal: Örök mindenhato, &c. Ezek után vigyed véghen, mint oda fellyebb megjelentem.

Joan. 6. 63.

Joan. 9. 6. Matth. 9. 10.

IV. PÜN-

IV. PŰNKŐSD INNEPÉN az Ur Vatsorájához illendo tanitásnak példája.

ITt-is a' Predkiatio után igy szoly: Hogy a' hivek az Ur asztalához, mellyet igéretünk szerint meg-terittettünk, készületlenül ne járullyanak, szükség, hogy e' dolgot tóvideden meg-értsük:

Minémű eszközei légyenek a' szent Léleknek, mind az ige, mind a' szent Sacramentumok, kereszтség, és az Ur Vatsorája, a' hiveknek mind ujjonnā valo születésekre s' mind lelkeknek táplálásokra?

Jolle het az Ur Isten olly *liberrimum agens*, szabados tselekedetű, hogy minden esz kőz nélkül mindeneket hatalmason véghez vihet a' mellyeket akar: de mindazáltal tetszet ő szent Felségének, hogy az Evangeliumnak prédikállása által tartsa-meg a' hiveket, 1. Cor. 7. 21. és a' szent Sacramētumok által petsétellye-el azon hivekben a' meg-tartásnak igéretit, sőt hogy ugyan bé-summállya a' hivekben az igéretek szerint az idveséget.

Noha pediglen az imádando szent Háromság egy Istennek kőz munkája az Ige és a' Sacramentumok által valo meg-tartás,

idvezitès, de mindazáltal vagyon rend a'
Gen. 16 24. Jerem. 30.12. tselekedetben: Mert a' miképpen a' Fiu vagyon az Atyától, a' Szent Lélek az Atyától és Fiutul; Akképpen az Atya tselekedik a' Fiu által, a' Fiu az Atyától, és az Atya s' a' Fiu, a' Szent Lelek által. Ez okáért az Atyának, és a' Fiunak minémű eſzköze légyē a' Sz. Lélek által mind az Ige, mind a' Kereſztſég, és az Ur Vatsorája az ujjonnan valo ſzületèſre, és a' léleknek táplálására; Jer láſſuk.

Szent Pál mondgya Romában irott levelének elsö réſzében, hogy az Evangelium Iſtennek hatalma az idveſségre minden hivöknek. De kitsoda által léſzen az Evangelium Iſtennek hatalmas eſzköze az idveſségre? Ta-
1.Cor.3.6. lám az Egyházi ſzolgák által? Nem. Mert Pál plántálta, Apollos öntözte, Iſten adta a' nevekedéſét. Mert az Iſten az ö ſzent igéjét téſzi ſzent Lelkének általa hathatová és gyümölczözövé a' hivekben, mint meg-tettzik
Act.10.44. az Apoſtoli tselekedetekröl irott könyvnek tizedik réſzéböl. Mert mikor Péter Apoſtol prédikállott volna, azt mondgya ſzent Lukáts: *Illapſus eſt Spiritus Sanctus in omnes qui audiebant hunc ſermonem.*

A' Szent Lelek ſzállott mindenekre, a' kik hallották e' beſzédet, és ugy lött gyümoltsözövé az ige a' hivekben a' Szent Lélek által. A' hivekre valo ſzállásában mit tselekedett,

dett, ám Lydia aſſzonynak példája meg-mutáttya, azon Apoſtoli tselekedetekről irott könyvnek tizenhatodik réſzében: Mert mikoron Pál Apoſtol prédikállaná az Evangeliumot, *Dominus adaperuit cor Lydiæ*, az Ur meg-nyitá Lydiának ſzivét, hogy halgatná azokat mellyek a' Páltul mondatnak vala.

Ezekből kettő jó-ki. Első, hogy a' Szent Lélek, a' ſzivben bé-eſett igeáltal nemz, és ſzerez hitet az embernek ſzivében, hogy mindgyáráſt meg-kezdgyen az a' ſziv, ugymint minden indulatoknak féſzke, tiſztulni, *Fide enim purificantur corda*; mert hit által tiſztittatnak-meg a' ſzivek, azt mondgya Sz. Lukáts az Apoſtoli tselekedetekről irott könyvnek tizdik réſzében. Máſik, az ujjonnan valo ſzületés. Mert a' ſzent Lélek a' ſzivben bé-eſett ige által kezdi emberben az Iſtennek meg-romlott képét helyre állatni, mint ſzent Péter első levelének első réſzében nyilván bizonyittya: Ujjá-ſzületettetvén nem a' romlando magtol, de ama' romolhatatlantul, az élő Iſtennek örökké meg-maradando igéje által.

Gen. 6. Az ige tiſztit-tya-meg a' ſziveket.

Act. 15. 9.

1. Pet. 1. 23.

Ebből jő-ki oſztán az embernek Iſten előtt valo meg-igazuláſa a' ſzent Leleknek munkája által, mint Sz. Pál mondgya elöſzör Corinthusban irott levelének hatodik réſzében. Meg-igazittattatok az Ur Jeſuſnak nevében

1. Cor. 6. 11.

ben a' mi Istenünknek Lelke által. Ismét má-
2.Cor. sodszor Corinthusban irott levelének har-
3.17. madik részében. A' holott pedig az Urnak
ama' Lelke vagyon, ott vagyon a' szabadság.
Mert a' léleknek gyümöltse a' szeretet, öröm,
békeség, s' a' többi, mint szent Pál elő szám-
Gal. 5. lálla Galatiában irott levelének ötödik ré-
22. szében.

Az idvesség az Ige nélkül el sem kezdetik, végben sem megyen.

Mitsoda eszközе légyen azért a' Szent Lé-
leknek az Istennek igéje, ihol melly szépen
meg-tetszik; olly eszköze, tudni-illik, hogy
senkinek (*ordinariè*, rend szerént szolván)
idvesége az igenelkül el nem kezdetik, vég-
ben sem mégyen. Mert a' Szent Lélek az
által hathato a' hivekben idvességekre, mint
meg-mutattam. Ezért botsátotta-el az Ur
Christus az ő sz. Lelkét, hogy világ végezе-
tiglen ekképpen munkálkodgyék az ige által
Joh. 14. a' hivekben, mint szent János Evangeliumi
13. 14. könyvének tizen negyedik részében Idvezi-
tőnk mondgya. Commendáltatik itt ez a-
ránt az Isten igéjének halgatása, kárhoztat-
nak a' tunyák.

A' Sacramentumok a' szent Léleknek eszközе az idvezítésbe.

De a' Sacramentumok-is minémű eszközi
legyenek a' Sz. Léleknek meg-tetszik ebből:
Mert valaminémű eszköze a' szent Lélek-
nek az ige, a' Christustol kereset joknak velünk
valo közlésére, hitnek általa a' mi ujjonnan
valo szűletésünkre: szintén ollyan eszköze
a' szent

a' szent Sacramentumok-is azon Christustol keresét joknak bennünk valo el-petsételésére, sőt idvességünknek bennünk valo bésummálására.

Mert mind az igében mind a' Sacramentumokban azon egy dolgot adgya elönkben a' Sz. Lélek, tudni-illik a' Christust az ő javaival, és ez aránt azon a' Christusban valo részesülésünk az igében, melly a' Sacramentumokban, tudni-illik lelki. Mert a' Szent Léleknek erejéből hit által szintén ugy részesülsz a' Christusban az igének hallása által, mint a' Sacramentumokkal valo éléseddel. Egy szo: Nem más az igében valo részesülésed a' Christussal, melly a' Sacramentumokban. Mert mind a' kettőben azon egy a' dolog, azon a' valoság, tudni-illik a' Christus az ő javaival; az igében-is a' részesülés *spiritualis*, lelki, a' Sacramentumokban-is lelki: az igében-is hittel, a' Sacramentumokban-is hittel részesülsz a' Christusban: Valaki azért más jót keres a' Sacramentumokban, mint a' melly az igében igirtetik, az bálványt tsinál a' Sacramentumokbol. *Expl. Cath. Ursini fol. 485.*

Hát akar élljek én a' Sacramentumokkal, akar ne, mind egy, tsak hallyam az Igét?

Hald-meg. Az Istennek szent igéje olly eszköze a' szent Léleknek, melly által el-kezdi, el-indittya, és meg-erősíti mi bennünk a' hitet.

hitet, a' mellyért elől kell járni az igének. A' Sacramentumok pedig, olly eszközei a' Sz. Léleknek, mellyek által az el-inditott hitet vastagittya, a' mellyért a' Sacramentumoknak az ige után kell következni. Oka: Mert a' Sacramentumok értelem nélkül semmit nem szereznek az emberben: ezokáért az igének magyarázattya, melly értelmet ada' Sacramentumoknak, és az emberekben buzgoságot indit, szükségképpen elől-vészi a' Sacramentumokat. Innen mondotta Agoston Doctor; *Sacramentum esse verbum visibile*, hogy a' Sacramentum láthato ige. Mert valamit az Evangeliom beszéddel mond a' Christusról, és az ő általa végben vit váltságról, s' ezzel keresét jokról, azt a' Sacramentum láthatoképpen elönkben adgya a' Keresztségben a' vizben: az Ur Vatsorájában a' kenyérnek törödeltetésében, és a' bornak öntetretésében. Ezokáért nem elég tsak halgatnod az igét, de az Ur Vatsorájával-is ottan ottan kell élned. Mert a' mivel amott az igében a' Szent Lélek meg-kinál, az Ur Vatsorájában petsételed-el, és tészed tiéddé, azon szent Léleknek általa. Láddé, azt igéri az Ur Christus, hogy ő meg-mosogat minket az ő vérével, Sz. János első lev. 1. részébe. Holott petsételtetik ez el te benned? A' szent Keresztségben: mert a' keresztség tészen bizony-

Tract. 8. super Joh.

Az igéreteket élőképpen meg ábrázollya a' Sacramentum. Col. l. 14. c. 4. § 5. inst.

A' keresztség eszköze a' szent Léleknek 1. Joh. 1. 7.

zonyságot a' víz által arról, hogy a' Christus el-mossa a' te bűnedet, de hogy hogy? *Spiritu sancto & igni*, Szent Lélekkel és tűzzel, azt mondgya Szent Mathe⁀ Evangeliumi könyvének harmadik részében. Mert a' szent Léleknek olly eszköze a' kereszteség, hogy a' híveket az által idveziti, *Matth. 28. Marc. 16.* Mert a' ki hiszen és meg-kereszteltetik, az idvezül. Innen mondgya Agoston Doctor: *Accedat verbum ad elementum & fiet Sacramentum. Unde enim ista tanta virtus aquæ ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur.* Az az: Járullyon az ige az éltető állatokhoz és Sacramentum lészen. Mert honnan vagyon ez illyen ereje a' víznek, hogy a' testet illesse, a' szívet mossa, hanem az igének szerzéséből? Nem azért hogy predikáltatik, hanem hogy hittel vétetik. A' melly felől szent Péter-is 1. levelének harmadik részében azt mondgya: hogy a' kereszteség idvezít minket, nem a' testnek szennyének le-vetése, de a' jo lelki ismeretnek kéz bé-adása által. Ihol mely drágalátos eszköze légyen a' Sz. Léleknek a' kereszteség, nyilván által érted.

Matth. 3. 11.

Lásd Cal. Inst. l. 4. c. 14. §. 14. Hom. 13. in Joh.

1. Pet. 1. 21.

Igy: azt igéri az Ur Christus szent János Evangeliumi könyvének hatodik részében, hogy valaki észi az ő testét, és iszsza az ő vérét, annak örök élete vagyon. Hiszed te a' szent

Az Ur Vatsorája eszköze a Sz. Léleknek. Joh. 6. 51. 54.

Enni a' Christus testét vérét innya. Cal. l. 4. c. 17. §. 4. Aug. Tract. in Joh. Ut quid paras dentem & ventrē? crede & manducasti.

ſzent Lélektől te benned indittatott hittel, hogy a' Chriſtus teſtének tördeltetéſe, vérének ontatáſa által ment végbē a' te váltságod órók életedre. Mert ez enni a' Chriſtus teſtét, és innya az ő vérét, mint Agoſton Doctor mondgya: *Nolite parare fauces, ſed cor: inde commendata eſt iſta cœna. Crede & manducaſti.* Ne ſzájatokat kéſzitsétek, hanem ſziveteket: onnan ajánlattatot ez a' Vatsora. Hidgy s' őrtél. Holott petsételtetik-el tebenned ez a' hited által valo ételed italod órók életedre? Az Ur Vatsorájában. Mert az Ur Vatsorájában téſzen a' Szent Lélek bizonyságot arrol tenéked, mikor a' kenyeret és a' bort véſzed, éſzed, iſzod, hogy a' minémű valoságoſſan tiéddé tötted ételed italod által a' kenyeret és bort, ollyan valoságoſſan őtted ittad a' Chriſtuſnak valoságos teſtét és verét. Mert a' Szent Lélek az, a' ki Lelki állat lévén a' te lelkedhez illeti ő magát, és ugy téſzen tenéked erről bizonyságot, mint Szent Pal Romában irott levelének nyolczadik réſzében mondgya, kiről láſſad Calvinuſt *lib. 4. cap. 17. ſect: 10. & 11.* a' holott több beſzéde közőtt igy ſzoll: Kettőből áll az Ur Vatsorájának Sacramentuma: *Corporeis ſignis*, teſti jegyekből, mellyek ſzemeink előtt lévén a' láthatatlan jokat, a' mi erőtelenſégünknek rendi ſzerint meg-mutattyák; *Et Spiri-*

Spirituali veritate, és lelki igasságból, melly a' külsö láthato jegyek által példáztatik és adatik: E' lelki igasság pedig a' Chriſtus az ö kereſett javaival. Ki adhattya a' Chriſtuſt az ö javaival? Nem az a' kenyér és bor: Mert tsak példázza, hát a' Szent Lélek adgya. De hogy hogy? Az ö tőle te benned ſzeretetet hit által. Ihol azért minémü elzkőze légyen az Ur Vatsorája-is a' Szent Léleknek, a' Chriſtuſnak minden kereſett javaiban valo reſzesüleſedre a' te örök életedre, érted. Egy ſzo: A' te idveſséged te benned el ſem indittatik az Iſten igéjének halgatása, tanulása és meg-tartása nélkül, végben ſem mégyen a' ſzent Sacramentumokkal valo élés nélkül. Mert valamit hiſzeſz az igéből idveſségedre, azt az Ur Vatsorájában petsétled-el, és ugyan bé-ſummálod te magadban örök életedre. Holott vedd eſzedben, hogy a' Szent Lélek munkálkodik az ige és a' Sacramentumok által, de azért nem kőttetett azokhoz, hanem ſzabados tselekedetiben, mint ſzent Pálnak meg-téritéſében, *Act. 9. 6. 1.Cor. 12.11.*

Ordinarie rend-szerént.

[Itt-is mond-el a' köz gyonatot, az után a' kérdéſeket, és ugy meny az aſztalhoz a' prédikállo ſzékből, mint oda fellyebb megmutattam.]

V. ARA-

V. ARATAS ELŐDE-

din az Ur Vatsorájához valo példa valamelly Vasárnapon.

MEg-igirtük vala eſzten ez napon a' kereſztyéneknek, hogy ha egéſségben és békeſségben e' mai napot az Ur Iſten megengedi érhetnünk, az Ur aſztalát meg-teritttyük, intettünk-is vala, hogy ki-ki meggondolván a' Chriſtus parantsolattyát, előtte viſelvén kereſztyéni hivatallyát, és halando voltát, lennének jo kéſzülettel, és járulnának-fel, és az ó Chriſtuſokkal eggyesülnének lélekben. Im az Ur aſztala teritvén vagyon. De hogy a' hivek értelem nélkül ne járullyanak ide az Ur aſztalához, jer értekezzünk egy illyen dologrol:

Miért neveztetik az Ur Vatsorája kenyérnek tördeltetésének?

Act. 2. 42. Tiz nevel neveztetik az Ur Vatsorája. láſſad Bucha. f. 49. in locu.

Ennek fundamentuma vagyon a' ſzent Lukáts mondáſában az Apoſtoli tselekedetekről irott Könyvvének málodik réſzében, igy ſzolván amaz három ezer meg-tért hivekről: Meg-maradnak vala pediglen az Apoſtoloknak tudományában, és communicálaſokban, és a' kenyérnek tördeléſében, és könyörgéſekben. A' holott a' kenyérnek tördel-

tördeltetésén érti az Ur Vatsoráját. Miért mondatik kenyérnek szegdelésének avagy tördelésének?

Előszór. Mert a' kenyérnek tördeltetése láthato bizonysága, és eszünkben juttato eszköze a' Christus testének mi érettünk valo meg-tördeltetésének. Ez az oka, hogy Idvezitőnk az ő haláira valo menetelinek előtte a' Tanitványok előtt tördelé a' kenyeret, s' ugy osztogatá, hogy meg-muraſſa azt, hogy egy kevés vártatva nagy töredelme és faggatata lenne az ő testének. Ennek azért a' mi érettünk valo Christus szenvedésének emlekezetire im mi-is azon formát megtartyuk, hogy élő példában nézzük és lássuk a' Christus testének tördeltetését a' kenyérnek tördeltetésében, amaz ő mondása szerént: *Ezt tegyétek az én emlekezetemre*, előszór Corinthusban irott levelének tizenegyedik részében. Mert hálákat adván, vette a' kenyeret, meg-szegte, avagy tördelte, és azt mondotta: *Vegyétek, egyétek, mert ez az én testem, ki ti érettetek meg-töretik, ezt tegyétek az én emlekezetemre.* I. 1. Cor. 11. 23.

Másodszor: Mert a' Christus *Panis vitæ*, életnek kenyere, annyira hogy valaki ezt az életnek kenyerét nem észi, élete annak magában nintsen, azt mondgya az Ur Christus szent János Evangeliumi könyvének hatodik ré- II. Joh. 6. 54.

1. Joh. 1. 1. dik részében. Mert az életnek Igéje, mint
Calv. Inst. l. 4. c. 17. §. 8. & 9. szent János a' Christust nevezi első levelének első részében, a' testet öltözé-fel, melly testben mondgya, hogy ő az életnek kenyere, melly életet az ő tőle fel-vött testben öntött, hogy abol mi reánk az életnek közlése jőne: és igy immár az életet a' mi tulajdon testünkben (mert mi testünk a' Christus teste) találályuk. Eletnek kenyere a' Christus, azért mint a' mi minden napi külső kenyerünk tördeltetik, igy szükség, hogy te igaz hitednek kezével az égben lévő életnek kenyerehez nyuly, és a' te bűnöd botsánatyára, meg-igazulásodra, ujonnan valo születésedre törj-el, (hogy illy párasztul szollyak) az életnek kenyerében, az az, az ő érdemében merits, nem külömben, mint az Ur asztalárol az el-tőrőt kenyeret kezedben vészed, és a' borban szájadban veszesz, és azzal táplálod lelkedet az örök életre. Mennyi tömény ezer emberek szegtenek avagy törtenek hiteknek általa a' világnak életére adattatot kenyérből a' Christus testéből érdemet? Te se maradgy hátra:

A' Christus eletnek kenyere.

Apoc. 3. 8. Nem fogy-el. Mert véghetetlen az ő ereje. Az Ur asztalánál azért a' kenyérnek szegése arra emlekeztet, hogy a' Christus eletnek kenyere, kinek érdeméből te-is hitednek általa szegsz, avagy törsz életet boldogságodra.

III. Harmadszor; hogy tanu-bizonyság tétetnek ar-

nek arról-is a' kenyérnek tördeltetéſe által, hogy mi érettünk tördeltetett, faggattatott, ſzenvedett, fizetett, és holt-meg az Ur Chriſtus, melly ebben mutatodik-ki, hogy az el-ſzegett falat kenyeret vészed, meg-eſzed, és tiéddé téſzed: igy ſzintén az által a' te éretted meg-tördeltetet Chriſtus teſtét hiteddel tiéddé téſzed. Szent János Evangeliumi könyvének tizenkettődik réſzében mondgya Idvezitőnk: Hogy ha a' buza ſzem a' földben nem eſik és meg nem hal, ő maga marad sak, de ha meg-hal, ſok gyümőltsöt hoz. Meg-holt az Anyaſzentegyháznak magva a' Chriſtus, de az ő teſtének tördeltetéſe után, hát immár gyümőltsöt hoz, a' mellynek bizonyságára ihol tördeltetik előtted az ő teſtének jegye a' kenyér, hogy az által el-vegyed a' gyümőltsöt-is, melly a' bőltseſég, igaſság, ſzentſég és váltság, 1. Cor. 1.

IV. Negyedſzer; viſzen minket a' kenyérnek tördeltetéſe a' Chriſtuſſal valo eggyesülésünknek iſméretire. Mert a' miképpen a' falatonként tördelt és meg-ótt kenyernek éltető erejével a' te teſted eggyesül, és az által tápláltatik: akképpen a' te lelked éretted meg-tördeltetett Chriſtus teſtének éltető erejével eggyesül és az által tápláltatik az ótók életre. Igy tanit ſzent Pál előſzór Corinthusban irott levelének tizedik réſzében: 1. Cor. 10. 16.

A' kenyér

A' kenyér mellyet tördelünk, avagy nem a' Chriſtus teſtének velünk valo közléſeé? Mert a' tördelt kenyérnek vétele viſzen minket a' Chriſtuſſal valo egyesülésünknek iſméretire. A' Sz. Lélek által pedig, és a' hit által eggyesülünk az Ur Chriſtuſſal, mellynek iſméretire viſzen a' kenyérnek tördeltetéſe.

V. Ötödſzör; Tiſztünkre is emlekeztet a' kenyérnek tördeltetéſe, hogy mi is ſzivünkbe lelkünkben töredelmeſek legyünk az igaz pœnitentia által; az az: Meg-haláloſittaſſanak mi bennünk az uralkodo vétkeknek tagjai, hogy a' Chriſtuſſal meg-ujjittaſſunk az uj életre. Innen mondgyaſzent Pál elöſzör 1. Cor. 9. 9. Corinthusban irott levelének ötödik réſzében: *Tiſztitsátok-ki az ô kováſzt, hogy legyetek uj téſztává*; melly kováſznak ki-tiſztitáſa a' teſtnek tördeltetéſe által léſzen.

Mitsoda itéletben kell lenned az oſtyáſok felöl, ebböl nagy ſzépen elſzedben veheted. Vétkeznek ſzentſég töréskeppen, hog' az Ur aſztalánál a' kenyeret nem tördelik: Mert a' kenyérnek tördeléſe, *eſt de eſſentia & forma* Syn. Pola. fol. 3219. *Cœnæ Dominicæ*, az Ur Vatsorájának valoságára, avagy állattyára és formájára tartozik, annyira hogy valahol a' kenyérnek tördeléſét el-veſzteglik, tsonkán ſzolgáltattyák-ki az Ur Vatsorájat, és ſoha a' Chriſtus teſtében valo ſzenvedését ſzem elieben az Ur Vatsorájá-

ban

ban nem adhattyák. A' három Evangelisták, és szent Pál egyenlőben mondgyák, hogy Christus vötte a' kenyeret, hálákat adott, meg-szegte, törte, s' ugy osztogatta darabonként a' tanitványoknak, és azt meg-parantsolta, hogy azt tselekedgyék ők-is az ő halálának emlekezetire. Hogy hogy tselekedhetik az ő halálának emlekezetire, ha nem tördelik a' kenyeret? De erről ide alább bővebben szollok.

Mi a' Christus Jesusnak őszinte valo szent szerzése mellett meg-maradván, nagy lelki töredelmességgel jer tegyünk vallást a' mi bűneinkről, és kérjük botsánattyát azoknak a' Christus érdemeért és mondgyuk: *örök mindenható*, &c. és a' többit-is a' szerint, mint oda fellyebb meg-mutattam.

VI. SZŰRET ELŐDEdin az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatására tartozo példa.

MInek-előtte a' kereszttyének ide az Ur asztalához járulnának, annak-előtte szükség hogy az Ur Vatsorájára nézendő és illendő dologrol értekezzünk, hogy nagyob készülettel lehessen ide valo járulasunk, és e'vel a' szent Vatsorával valo éléssünk. Annakokáért jer magyarázzuk-meg ezt:

Ha

Lássad meg a' Magyarok confessionát. pag. 2.

Ha ugyan valoságoſſan jelen vagyone a' Chriſtus Jeſuſnak ditsőſséges ſzent teſte az Ur Vatsorájában?

Hogy ha az emberek a' Chriſtus Jeſuſnak egyűgyű, és egy inon folyo ſzent ſzerzéſének igaſsága mellet maradnának-meg: az ő ſzent ſzájabol ſzármazott beſzédnek őſzinte valo igaz értelmében meg-nyugodnának: és elmejeket nem futtatnák, ſem az emberi indulatot nem követnék, ſem az ő előttők valo némelly embereknek méltoságát nem hánnák vetnék, felette kőnyű volna a' Chriſtus teſtének jelen létele felől valo el-igazodas. Mert ugy és ollyan modon vagyon jelen a' Chriſtus teſte az Ur Vatsorájában, a' miképpen, és minémű modon a' kenyeret kezében vévén teſtének mondotta. Tudni valo dolog pedig, hogy a' kenyeret *ſacramentaliter*, Sacramentumhoz illendőképpen mondotta ő teſtének: *Ez az én teſtem*, mellyben annak a' mit a' kenyér jegyez, nevét adta a' kenyérnek: jegyzi pedig a' Chriſtus teſtét; Tehát a' jegyzendő dolognak neve adatik a' jegynek. Miért mondgya Chriſtus az ő kezében fel-vőtt kenyeret ő teſtének, akarode meg-tudni? Nem egyébért, hanem a' kenyér és a' Chriſtus teſte közőtt valo nagy haſonlatoſságért. A' kenyér közönſeges eledelek az embereknek: mert a' kenyér táp-

Mint Lutheret. A' kenyérbű a' Chriſtus teſte, mert Luther ugy mondotta.

A' kenyér Chriſtus teſte.

lállya,

állya, élteti a' testet. A' Christus teste *Panis vitæ*, életnek kenyere: Mert a' Christus teste élteti és táplállya a' lelket. Hogy azért a' kenyérnek éltető erejé által vinne Christus az ő testének éltető érejének ismíretire, azért mondgya: *Ez az én testem, vegyétek egyétek.* Nem azért tehát, hogy avagy Christus testévé változott volna e' mondással a' kenyér; Mert hiszem az asztalnál ült a' Christus akkor, nem a' meg-ditsőült testben, hanem az halandó erőtelen testben, melly nem volt láthatatlan, hogy láthatoképpen egész testében az asztalnál ült, és láthatatlankeppen az ő tőle el-tőrött darab kenyérben enyészett volna: azt mondom, nem azért mondgya ő testének a' kenyeret, hogy testévé vált volna: avagy hogy e' mondásnak erejével a' kenyérben, vagy benne, vagy felette, vagy alatta volna a' Christus teste, hanem a' kenyér és a' Christus teste közőtt valo hasonlatosságért. *Nota.*

Igy tanit Agoston Doctor: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, utiq; Sacramenta non essent.* Az az; Ha a' Sacramentumoknak neminémű hasonlatosságok nem volna azokhoz a' dolgokhoz, a' mellyeknek Sacramentumi, egy-általlyában Sacramentumok sem volnának. Példának-okáért: szent Pál azt a' kősziklát, mellyből a' pusztában isznak vala *Aug. Epist. 23. ad Bon.* *Kőszikla a' Christus.*

vala az Izraeliták, Chriſtuſnak mondgya: *Petra verò illa erat Chriſtus.* A' kőſzikla pedig Chriſtus vala, előſzór Corinthusban irott levelének tizedik réſzében. Avagy ugyan valoságos kőſzikla a' Chriſtus; avagy annak neve adatik a' kőſziklának a' kit peldázott. De kitsoda volna olly balgatag a' ki a' Chriſtuſt darabos kemény kőſziklának itilne lenni? Hát azért a' nagy haſonlatoſságért, a' melly vala a' puſztában lévő kőſzikla kőzőtt, és az Ur Chriſtus kőzőtt, mondatik a' kőſzikla Chriſtuſnak, hogy a' miképpen az Izrael fiai a' kőſziklából folyo vizet itták ſzájokkal valoságoſſan, ſzomjuságoknak meg-enyhitéſére, hitekkel pedig ittak az életnek kut fejéből a' Chriſtusbol: akképpen mi-is azt a' kenyeret veſzſzük és megeſzſzük teſtünk táplálására kűlsőképpen, hitünkkel pedig az életnek kenyerét a' Chriſtuſt.

1. Cor. 10. 4. Láſſad Calv. l. 17. S. 21. inſt.

Hogy hogy volt azért jelen a' Chriſtus a' puſztában? Mert azt mondgya ſzent Pál, hogy azon lelki italt ittak az Izraeliták, mellyet mi moſtan. Kéſkételen meg-kell vallanod, hogy hitek átlál tőtték jelen-valová a' Meſſiáſt, mert ſoha bizony kűlőmben mi velünk azon egy lelki italt nem ihattak volna.

Hogy hogy vagyon tehát jelen itt az Ur Vatsorájában-is? Mondgyad: hogy hited

által

által tészed jelen-valová, mellynek kételkedése nélkül valo órók bizonyságára láthatoképpen vészed a' Christus te éretted meg-tördeltetett testének jegyét a' kenyeret. Mert azzal a' kűlső láthato jegygyel akarta az én hitemnek minden erőtelenséget gyámolitani, mind pedig az ő testének tőredelmével keresett jokban valo részesűléssemnek ismeretire jutatni: hogy olly valoságoson jelen vagyon az én lelkemnek kenyere a' Christus hitem által az én lelkemnek, a' minémű valoságoson jelen vagyon az én kezemben vőtt kenyér, hogy a' miképpen valoságoson jelen részesűltem a' kenyérben: akképpen valoságoson jelen a' Christus testében, vérében: Mert a' mit a' kenyérről szollok, azont értsed a' borrul-is.

Hogy hogy tegye pedig a' Christus az ő testét vérét az én hitemnek jelen-valová, és hogy hogy részesit az ő testével, vérével keresett jokban engemet, maga tudgya: Enyim, hogy el-hidgyem, hogy a' Christus nem egyéb módon, hanem az ő lelke által lakik én bennem, mint szent Pál tanit Romában irott levelének nyolczadik részében, mellyel arra tanit, hogy attul a' Lelektül vagyon, hogy *Unum corpore, Spiritu & anima fiamus*; Egygyek legyűnk testel, lélekkel és elmével. Mind kötele azert ennek a' Christussal valo egygyesűlé-

Calv. Inst. l. 4, c. 17. s. 32.

Rom. 8. 9.

sülésünknek a' Chriſtuſnak Lelke, kinek által egygyesülünk, mind pediglen néminémü folyamja, melly által valami a' Chriſtus, és valamie vagyon, mi reánk ſzármazik.

Látod a' Napot az ő éltető melegségében a' földön lévő füveknek, fáknak legeltetéſekre, nyerſeségekre, zöldelléſekre olly igen jelen vagyon, mintha az ő állattyát közlené azokkal. Alább-valónak miért mondanád te a' Chriſtuſnak Lélkének *irradiatio*ját s' meg-világoſito Iſteni erejét, a' Chriſtus teſtének és vérének velünk való közleſére?

Módgya az Iſten kegyelmében való réſzesülésünknek.

Az igének prédikállásában teneked az Ur Iſten elődben adgya az ő kegyelmét a' Chriſtus érdeme által bűnöd botsánattyára, és örök életedre: de nem tsak elődben adgya, hanem ugyan meg-kinál vele. A' kegyelem pedig a' te bűnöd botsánattyára Iſtenben vagyon, az érdem Chriſtusban, mert az ige oda mutat. Hogy hogy réſzesülhetſz, az Iſten kegyelmében, és a' Chriſtus érdemében bűnöd botsánattyára külömben, hanem tsak hited által, hogy a' melly kegyelméről Iſten az ő ſzent igéjéből teneked bizonyságot tőtt meg-igért, és a' te bűnöd botsánattyára meg-kinált, azt a' te idvezülendő hitednek által jelenvalóvá tegyed, magadra fejezzed, és kételkedés nélkül abban bűnöd botsánattyára meg-nyugodgyál. Igy azt igéri az Ur Vatsorájában:

tájában: *Ez az én testem ki ti érettetek megtöredeltetik, vegyétek, egyétek.* Ismét: *Ez az én vérem, ki sokaknak bűnöknek bocsánattyára kiöntetik, vegyétek, igyátok.* Ihol meg-kinál az ő testével vérével; De ez az egekben vagyon: Mert ott kell ő néki lenni mind itilet napjáig embersége szerint, azt mondgya szent Péter botú szerint az Apostoli tselekedetekről irott könyvnek harmadik részében. *Act. 3. 21.*

Medgyek tehát? Hogy hogy tegyem jelen-valová az egekben Istennek jobján ülő Christusnak testét vérét? Hitednek általa. A' Christusnak ő szent Felségének tselekedete osztán az, hogy az ő szent Lelkének általa, tégedet lelki éh és szomju embert meg-elégitsen, sőt ugyan bé-tellyesitsen az ő testének és vérének éltető erejével, hogy te hitből élly a' te idvességedre, mint szent Pál Romában irott levelének első részében mondgya. *Rom. 1. 17.*

Tudod, kettőből áll az Ur Vatorája: Egygyik, láthato külső éltető állatok, kenyér, bor. Másik lelki igasság, a' Christus teste vére, az ő keresett javaival. Kinál az Ur asztalán valo kenyérrel, borral: de az által kinál az ő testével vérével keresett jokkal-is. Vedd-el: Mert ha nem észed, iszod az ő testét vérét nintsen életed magadban: Vesszed a' kenyeret testi kezeddel a' bort szájaddal: vedd-el annak valoságat is a' Christus testét *Calv. l. 4. c. 17. S. 10. 11. Inst.*

vérét az ő kereſett javaival; Hiteddel nyulharſz ahoz és ugy teheted tenéked jelen-valová a' Chriſtus teſtét vérét.

Synt. Pol. l. 6. c. 56. f. 1227. Mind ezekből hozzuk-ki ezt: Hogy nem tsak a' kenyér és bor, ſem nem tsak a' Chriſtus Iſtenſége ſzerint, ſem nem tsak ereje és hathatósága ſzerint vagyon jelen az Ur Vatsorájában; *ſed ipſum corpus, ipſe ſanguis Chriſti revera adſunt in Sacra Cœna:* de a' Chriſtuſnak tulajdon teſte, és tulajdon vére valosagoſon jelen vagyon a' ſzent Vatsorában.

A' Chriſtus teſtének és vérének jelen-léténck módgya.

I. Nem a' kenyérben, borban, láthatatlan képpen; de a' kegyelemnek igéretiben és adattatnak ebben az igéretben: *Ez az én teſtem, melly ti érettetek töretik, ez az én vérem, melly ti érettetek ki-ontatik, a' bünöknek botsánattyára.*

Nota. II. Jelen vagyon a' hivő embernek, nem pedig a' kenyérnek és bornak: Mert a' hivő embernek tétetett az igéret, nem a' kenyérnek, ſem a' hornak, ezokáért jelen vagyon az évő emberért, nem a' kenyérért és borért.

III. Jelen vagyon a' Chriſtus teſte vére a' Szent Lélek által, és a' hit által, nem teſti illetésképpen: Mert a' Szent Lélek, és a' hit által lakik Chriſtus a' mi ſziveinkben, *1. Joh. 3. 24. Eph. 3. 17.* Mert a' Szent Lélek által, és a' hit által eggyesülünk a' Chriſtuſſal: a' hitnek pedig olly ereje vagyon, hogy a' tá-

voly

vóly valokat jelen valokká téfzi. Innen mondgya Cryfoftomus: *Nihil certè prodeſt loco juxta Chriſtum eſſe, ſi fide non ſis.* Az az: Bizony nem haſznál ſemmit hellyel a' Chriſtus mellet lenni, ha hittel nem vagy tudnillik, mellette: mint, Judás Chriſtus mellet vagyon hellyel, éfzik-is iſzik-is a' kenyérből, borbol, de nintsen hittel a' Chriſtus mellet: azért nem haſznált ő néki. *Hom. 50. Conc. perfect. in Matt.*

Illyen értelemmel azért mi-is nagy lelki bizodalommal járulhatunk az Urnak aſztalához, de annak-előtte jer tegyünk valláſt a' mi bűneinkről, és kérjük azoknak botsánatyát, hogy mi a' Chriſtus teſtében-vérében, és azzal kereſett jokban réfzesülhefsünk: *ő rók mindenhato*, &c. és a' többi mint oda fellyebb meg-mutatám.

VII. ADVENT. VASARnapján az Ur Vatsorájához illendő tanitáſnak példája.

EZt a' mái Vasárnapot a' régiek, *Adventus Dominin*ak, avagy kőz nével Advent-Vasárnapjának nevezték, az az: Ur Chriſtuſnak el-jővetelire emlekeztető Vasárnapnak. Mert e' mái napon mint ha bé-kőszönne, avagy bé-izenne az Ur Chriſtus kőzinkben,

ben, hogy majdan el-jő mi hozzánk.

Nagy Ur pedig az, a' ki el-jő, tudni-illik az Istennek rendéfzet fzerint valo Fia, Uraknak Ura, Tsáfzároknak Tsáfzára, Királyoknak Királlya: kinek tekinteti eléiben minémű nagy kefzűlettel kellyen mennünk, akar ki-is meg itélheti. Ugy lehet pedig minékünk jo kéfzűletünk, hogy ha az Ur aftalához járulván minden kerefett javaiban részesűlünk, és mint valami fzép öltözettel magunkat ott ékefittyük. Annak-okáért minek-előtte a' hivek ide járulnának, láffuk ez egy dolgot:

Apoc. 17. 18. Item, 19. 16.

Mit fzerezzen mi bennünk az Ur Vatsorájával valo élésünk? avagy nyilvábban: Mitsoda haszná vészszük mi az Ur Vatsorájában a' kenyérrel és borral valo élésünknek?

I. Fines cenæ vide Calv. Inft. l. 4. c. 17. §. 37. & 38.

Előfzőr; A' mi érettünk fzűletett, fzenvedett, meg-holt, és fel-támadott Chriftus Jéfusban valo hitünk erőffitetik-meg az Ur Vatsorájával valo gyakor élésünkkel. Ebben a' gyarlo életben ollyan a' mi hitünk, mint amaz hofzfzu fenlő betegségből moftanában fel-támadott ember, a' ki egygyet fem léphetik gyámol nelkül, olly erőtelen: igy a' mi hitünk tántorog ó magában: ezokáért gyámola az Isten igéjében lévő idvefséges igéretek, mellyekhez támaszkodván mende-

gel

gel elébb elébb az idvességnek dolgában ; De azonban az Istennek minden igéreti ollyanok, mint amaz szép tiszta tsergedező folyo vizek, kiknek végek a' tengerben vadnak: igy az Istennek igéreti a' Christusban, Ugyanok és Amenek, azt mondgya szent Pál másodszor Chorinthusban irott levelének első részében. Ezeken pedig az Istennek igéretin a' te erőtelen hited-is a' Christusra vitetik, ottáll-meg mint a' méh a' virágon, mellyről mézet széd. Ezt a' Christust néked tiéddé kell tenned. Mert valameddig tiéddé nem tészed, mind addig tántorog, erőtelenkedik, és ingadoz. Tiéddé tészed a' Christust, mikor az ő asztalánál eszed iszod az ő testét vérét, melly által olly igen meg-vastagodik a' te erőtelen hited, ugy meg-nyugot a' Christusban, hogy soha sem tűz, sem fegyver, sem tömlöcz, sem az ördög, sem e' világi kegyetlenek a' te hitedet te benned el nem foghattyák. Mert ez a' te hited lészen a' te győzedelmed, melly meg győzi e' világot, azt mongya szent János első levelének ötödik részében. Ihol azért az Ur Vatsorájával valo éléssedd, melly igen meg-erősíttetik és vastagittatik a' te hited. Ha illyen hittel mehetsz az Ur Christus eleiben ; mit nem nyerhetsz meg ő tőle?

2. Cor. 1. 20.

Rom. 8. 39.

1. Joh. 5.

Másodszor : Az Ur Vatsorájával valo éléséd

leſed által a' hitnek ágaiban-is meg-erősítte-
tel: Mert tsak a' mi Urunk Jeſus Chriſtuſunk-
kal valo igaz egygyesülésünk, melly az ő
teſtének igaſságával nem ellenkezik. Innen
vagyon, hogy az Ur Vatsorája mutattya te-
néked azt meg, hogy valoságos emberi teſtet
vőtt-fel a' Chriſtus, és hogy abban eleget té-
vén fel-ment az egekben, az Atya Iſtennek
jobjára ült, hogy onnan léſzen el-jővendő
ítélni eleveneket és holtakat, és hogy ő ád
Szent Lelket, melly által ſzerkeſztet minket
az ő titkos teſtében, melly az Anyaſzentegy-
ház, hogy ennek igaz tagjaivá legyünk, bű-
nünket meg-botsáſſa, teſtünket fel-támaſz-
ſza, és bé-vigyen minket az örök életben.
Ezekről a' te hitednek ágazatirol valo valla-
ſodban, mikor az Ur Vatsorájával élſz, erős-
ſítsetel-meg, és mind ezeket magadban bú-
nőd botsánattyára, s' örök életedre bé-ſum-
málod, ugyan el végezed s' tőkélleteſé té-
ſzed azt a' te Chriſtuſodrol valo vallásodat.
Ezért hadgya az Ur Chriſtus, hogy valame-
nyiſzer azt a' kenyeret eſzſzük és iſzſzuk a'
bort, az ő halálát hirdeſsük miglen el-jő, e-
1. Cor. lőſzőr Corinthusban irott levelének tizen-
11. 26. eggyedik reſzében. Mellyben azt akarja,
hogy az ő halálának emlitésével mind őtet
ditsirjük, mind ő rola valo vallásunkat erős-
ſitsük, s' mind végezetre meg-vallyuk, hogy

az ő

az ő halála mi életünk. Ihol azért mit nyersz másodszor azzal, ha igaz hittel a' pœnitentiának nagy fenyétékével járulsz az Ur aszталához: A' te hitednek ágazatiban meg-erősíttetel, és ekképpen erős lévén a' Christusról valo vallásodban, bizvást eleiben mehetsz, mert jo készületed vagyon.

Harmadszor: Az Ur Vatsorájával valo gyakor élesünk által, *incorporamur Christo*, a' Christusban szerkesztetünk, hogy ő mi bennünk, mi pedig ő benne legyünk. Vagyon pedig mi bennünk a' Christus, mi-is ő benne, nem az ő testének állattya szerint valo jelen-létével mi bennünk; sem nem az ő testének állattyának étele szerint, de annyiban a' menyiben mi ő Templomi vagyunk, és az ő titkos testének, melly az Anyaszent-egyház, élő tagjai, melly külömben nem lehet, hanem csak a' lelki egygyesülés által. Így tanit Christus szent János Evangelumi könyvének tizen negyedik részében. *Azon a' napon, ugy-mond, ti meg-ismeritek, hogy én az Atyában vagyok, és ti en bennem, és én ti bennetek.* Innen mondgya Calvinus, hogy a' Christus testének és vérének ételének és italának modgya *spiritualis est, quia vis arcana spiritus nostræ cum Christo conjunctionis vinculum est.* Az az: lelki, mert a' léleknek titkos ereje a' mi Christussal valo eggyesülésünknek tsomója.

1 Cor. 11.

Joh. 14. 20.

Cap. 17. §. 33. l. Inst. Verba Calvini §. 5.

Ezért

Ezért mondotta magát életnek kenyerének szent János Evangeliumi könyvének hatodik részében, mellyel nem csak arra akart tanítani, hogy a' mi hitünk az ő halálában és fel-támadásában vagyon helyheztetvén a' mi idvességünkre, de hogy az ő valóságos velünk való egygyesülésünknek általa lészen, hogy az ő élete mi belénk jöjjön, és mijénk légyen, nem külömben mint a' kenyeret mikor eszszük, hogy a' testnek életét szolgáltat.

Ihol azért mit szerez te benned az Ur Vatsorájával való gyakor élésed? Egygyé tészen lelekben a' te meg valto Christusoddal, annyira, hogy élly nem te immár, de élly-en te benned a' Christus, azt mondgya szent Pál Galatiában irott levelének második részében. Ihol pedig bé-kőszönt a' Christus, majd eljő az ő szűletésének drágalátos javaival: Bezzeg boldog vagy ha az Ur asztalához igaz hittel járulsz, jo készülettel várhatod az Ur Christust.

Gal. 2. 20.

Negyedszer az Ur Vatsorájával való gyakor élésed azt-is szerzi te benned, hogy e' világi istentelenséget, és minden gonoszságot hátra hagyván, szentül élly, és naprol napra a' tiszta életnek el-követésében eléb eléb igyekezzel menni. Halládé mit mondek? Ha te az Ur Vatsorájával *legitimè*, igazán, igaz hitből, tiszta életed lévén eltél, ottan a'

Chri-

Christusban szerkesztettél: mellyel a' testnek, világnak, ördögnek, és minden ektelenségeknek ellene mondottál, és annyira a' Christushoz tsatlottad magadat, hogy készebb vagy Josephel a' tömlöczre menni, vagy a' tűzben hágni, hogy sem mint vétket tselekedni, a' Christustul el-szakadni, az ő testét vérét, mellyel éltél, gonosz tselekedeteddel el-árulni, az ő szent Lelkét te benned megszomoritani, melly által te benned lakik, és az ő lako templomát a' te testedet meg-fertéztetni. Mert az Ur Vatsorájával valo éléseddel tészesz bizonyságot Isten, a' szent Angyalok, és a' keresztyének előtt arról, hogy te minden vétkektől butsut vöttél, és hogy tiszta életet akarsz élni. Ihol azért mire viszen, és mit szerez te benned az Ur Vatsorájával valo élésed: Tiszta szent életre valo tellyes szándékot, igyekezetet, minden gonosságnak el-hagyását.

Oh méltatlan vagyok! Mert e' minap élék az Ur Vatsorájával, alig mehetek ki egy ember belém akada, mint nem veszteget-ték egy-mást beszéddel? De ugyan azon nap is lattya Isten kedvem ellen meg-vétszegedtem.

Ugy vagyon, hogy szent Péter-is tsak hamar az Ur Vatsorájának vétele után el-esek háromszor, nagy maga átkozodásával és el-

kövé-

kűvésével meg-tagadván a' Chriſtuſt, de láddé mit tselekedék, keſerveſen ſira, s'ugy kőveté az Iſtent vétkéről. Néked-is ha gyarlóſágbol, véletlenül el-eſtel, nem kell azért kétségben eſned, és a' te meg-tselekedett vétkedet kárhozatos kétségben valo éséſſel fellyeb potolnod. Kőveſſed keſerves könyhullatáſſal az Ur Iſtent, és tégy fogadáſt hogy annak utánna ſoha többe meg nem fertezteted magadat, s' meg-kegyelmez az iſten az ő igéreti ſzerint, mint Ezechiel prophetamondgya, *Ezech. 18. 21. Item, 33. 11.*

V. Ötödſzőr, az Ur Vatsorájával valo gyakor éléſedd az igaz atyafiui ſzeretetet, és egymás között valo békeséget s' egygyeſéget nem tsak meg-tartya, de ugyan öregbiti-is. Eph. 4. 5. 15. Egy teſt az Anyaſzentegyház: egy annak feje a' Chriſtus: mi pedig mindnyájan hívek annak a' nagy titkos teſtnek élő tagjai vagyunk, és egy-máshoz tsatoltartunk az egy Kereſztség, egy hit, és egy Lélek által. Ennek örök bizonyságára azon egy Urnak aſztaláról, azon egy kenyérből eſzünk iſzunk, hogy mi immár a' ſzeretet, a' hit, és a' Szent Lelek által egygyek vagyunk, egygykünk a' máſikunknak tagja. Ezt a' hit es a' Lelek által valo ſzeretet erőſſiti, és az Ur Vatsorájával valo éléſed, el-annyira, hogy a' miképpen a' ſok buza magbol és ſzőlő ſzemből állo

kenyer,

kenyér, bor egy, egy az izi, és egygyik buza szemet a' kenyérben a' másiktol meg nem tudod választhani: ugy tenéked-is a' hivekkel egynek kell lenned, a' hit, a' szeretet, es a' Lélek által, mellyre nézve Agoston Doctor az Ur Vatsoráját *Charitatis vinculum*. Szeretetnek kötelének, avagy tsomojának mondotta.

Kérlek olvasd-meg erről Calvinust *inſtit. l. 4. c. 17 S. 38. Item, S. 44.*

Valamenyiszer az Ur vatsorájával mi élünk, mind anyiszor bé-adgyuk egygyikünk a' másikunknak kezünket, és kötelezzük magunkat minden igaz atyafiui szeretetnek tselekedetire, hogy egygyikünk a' másikunkat meg-nem bántya, segiti, oltalmazza, mint magát ugy szereti: Bezzeg ez aránt-is bizvást mehetsz a' Chriſtus eleiben, &c. Itt-is mond-el a' hivekkel egygyút a' kóz gyonatot, s' a' többit-is vigyed végben.

AZ UR VATSORÁJAnak, Betegeknek valo ki-szólgáltásának modgya és példája.

Ezeket el hagyhatod.

KÉrdésben forog az Eccléſiában: *Hogy ha a' beteg kiván az Ur Vatsorájával élni, a' Tanito communicaltathattyaé avagy nem?* Nemellyek azt mondgyák egy általlyában, hogy

hogy semmikeppen nem communicaltathattya.

I. Elöször: Mert holott egy az O, és az Uj Testamentumnak Sacramentuma valoságában, es meltoságában, az O Testamentumban pedig a' Husveti Bárányt beteg kedveért idö közben nem szolgáltatták-ki: ezokáért az Uj Testamentumban-is az Ur Vatsoráját nem illik idö kivül a' beteg kedveért imidamoda hordozni.

II. Másodszor: Mert nintsen sohol sem a' Christustul, ki a' Vég-Vatsorát szerzette, sem az Apostolokul parantoslat, affelöl, hogy a' Vég-Vatsorát széllyel hordozzák valamelly beteg kedveért.

III. Harmadszor: Mert az Apostolokat sem olvassuk, hogy imidamoda beteg kedveért vitték volna az Ur Vatsoráját: sőt szent Pál a' betegeskedésnek okának azt
1. Cor. 11. 30. mondgya lenni Corinthusban, hogy nem jol éltenek az Ur Vatsorájával, elöször Corinthusban irott levelének tizenegygyedik részében.

IV. Negyedszer: Mert Pápa *Reliquiainak reliquiaja* (maradékinak maradekja) kik még mostan-is éjjel nappal végetlenül hordozzák az Urat a' betegeknek. Kivánnya-is pedig a' beteg. Mert el-hitették vele, hogy az
A' meg szentelt Christus testévé ostya valoságos teste a' Christusnak, és állat-

tya

tya szerint Christus testévé lőtt a' meg-szentelés után. Mellyből azt itéli, hogy nem kárhozhatik-el, mert benne az Ur (mert ők a' meg-szentelt osztyát Urnak hijak.) *tsak O. styat Urnak hijak a' Papások.*

Ötödszőr; Sok botránkozás-is következnék abbol, ha a' beteg kedvéért imide amoda hordoznák az Ur Vatsoráját. Sokan szabadságot vennének, és egészségekben nem élnének az Ur Vatsorájával, hanem beteg ágyokra halasztanák. *V.*

Hatodszor: Végezetre szűntelen osztogattatik az Ur Vatsorája a' Templomban, meg-hirdettetik, ki-ki hozzá készülhet: ha azért egészségében valaki el-veszteglette, beteg korában sem mélto hogy el-vegye. *VI.*

Hetedszer; Annak-felette ama' vélekedés-is lábot kapna, mellyben azt vélik némellyek, hogy az Ur Vatsorájához kőttetett a' lélek idvesség, hogy tsak az idvezűl a' ki azzal élhet, s' több affele okok: mellyekből azt hozzák-ki, hogy nem szabad szellyel hordozni az Ur Vatsoráját. *VII.*

Némellyek ellenben azt állattyák, hogy szabad a' beteget communicaltatni, idő kivül-is használ.

Elsőszór: Mert noha nintsen parantsolat rola, sem példa, de tiltva-is nintsen: Ezokáért a' beteget igen-is kell *communicaltatni.* *I.*

Masodszor: Mert noha az Ur Christus a' *II.*

Báránynak meg-ételének Sacramentumának vetett véget a' Vég Vatsorának helyében valo ſerzéſével, de mindazáltal, hogy halálának előtte ſzerzi, láttatik példát hadni, hogy a' beteget halálának előtte kellyen communicaltatni.

III. Harmadſzor: Mert nem ſzűkölködnek az egéſégeſſek orvos nélkül, hanem a' betegek, ki lehet pedig, és mikor lehet az ember betegebb lelkében-is mint halálának idején, mikor iffiuságától fogván valo búnei előtte forognak.

IV. Negyedſzer: Mert ha a' betegtűl el-fogják az Ur Vatsoráját, minden vigaſztaláſtul megfoſztatik, gyenge tántorgo hiti meg-aluſzik, lelki iſméreti nem gyámolittatik, és a' ki tőle el-fogja, mint ha kézen fogva taſzitaná a' beteget a' kéſirtetnek őrvényében.

Innen kiált jájt az Ur Iſten a' Papoknak, Ezechiel Propheta könyvének harminez negyedik réſzében. Mert az erőtelen juhot nem vaſtagitották, a' beteget nem gyogyitották; a' léleknek gyogyulaſa pedig léſzen az ige, és az Ur Vatsorája által.

Ezech. 34. 2. & 4.

V. Mert az Apoſtoli férfiak, mindgyáráſt az Apoſtolok után a' kik következtenek, az Ur Vatsoráját a' betegeknek oſztogatták, ſőt a' mi nagyob ki-ki házánál tartya vala a' megſzentelt kenyeret és bort, hogy azzal ottan-

ottan-

ottan élne, mint Cyprianus Doctor *De spectaculis* irja. Annak felette a' gyermekek által küldik vala az Egyházi szolgák az Ur Vatsoráját a' betegeknek, azt irja Eusebius. Sőt ugyan kosárban a' kenyeret, és a' bort üvegben szokták vala tartani, s' véle élni Ur Vatsorája gyanánt, azt irja Hieronymus Doctor: Hát mostan-is szabad a' betegeknek adni. *Euſ. l. 6. c. 43.* *Hieron. cap. 4. ad Rufinum.*

Hatodszor: Mert a' keresztséget keresztelő János a' pusztában szolgáltatta-ki, Christust-is a' Jordán vizében keresztelte. Ha azért szabad a' keresztséget beteg gyermekre ki-szolgáltatni, miért nem az Ur vatsoráját, holott egyenlo méltoságok. *VI.*

Hetedszer: Mert számadando tisztiben jár a' Tanitonak, hogy a' beteget meg-látogassa, és elsőben a' betegségnek okát a' bűnt meg-mutassa, hogy a' bűn által jőt-bé a' halál, minden betegségeknek seregével minden emberekre, mint szent Pal Romában irott levelének ötödik részében meg-mondotta. Annak felette vigasztallya es biztassa az Istenhek igiretivel, hogy Atyánk az Isten, és miképpen az Atya szemeit magzattyárol el nem vészi, mikor betegségekor előtte vagyon, sem éjjel, sem nappal nem tágittya: akkeppen az Isten-is. Végezetre, ha kiván avagy a' Dávid Soltáribol némelly Soltárt *VII. Ezech. 34. 2.* *Rom. 5. 12.*

elótte el-olvaſſon, mint az ótven egygyedi-
ket. és a' ſzáz tizennyolczadikat, vagy vala-
melly Caputot a' ſzent Bibliából: Igy lé-
gyen környülőtte, és ſemmit abbban hátra
ne hadgyon valami néz a' betegnek vigaſzta-
lására. Végezetre igy el-kéſzitvén ugy com-
municaltaſſa. Ezeknek értelmeket követ-
tyük mi-is, de igen nagy meg-határozáſok-
kal.

A' betegnek communicaltatáſában való rend. I.

Előſzőr: meg-kell tudni; a' beteg ha nem
valami czégéres vétekben élő ember volté
egéſſégében? ha abban találtatot, törvény
ſzerint el-igazitottaé dolgát, és a' törvénynek
eleget tőtté? ha eleget tőtt, tartotté pœni-
tentiát? Ha czégéres vétekben élt, törvény
ſzerént meg-bűntetett, pœnitentiát tartott,
és annak utánna vétkét nem ujitotta, com-
municáltathatod, mint Ambrus Doctor
Theodoſius Tsáſzárt, kit el-tiltott vala az Ur
Vatsorájától meddig pœnitentiát nem tarta,
és azt modgya vala néki: *Quomodo hujuſmo-
di manibus ſacrum Domini corpus ſuſcipies? quæ
audacia poculum ſanguinis precioſi ore tuo parti-
cipabis?* Illyen kézzel mi modon fognád az
Urnak ſzent teſtét? mirsoda bátorsággal ré-
ſzesülnél ſzájaddal a' pohárnak drágalátos vé-
réből? De a' pœnitentia után meg-communi-
caltathatod.

Ha czégéres vétekben élt s' meg nem bűn-

tettetet,

tettetet, s' pœnitentiat sem tartott, nem communicaltathatod, hanem szüntelen, a' mint a' nyolczadik *ratio*ban mondám, környülette kell lenned a' vigasztalással, és annak el-hitetésével, hogy nem kötteretett az Ur vatsorájával valo éléshez az idvesség, mint a' kereszttán lévő tolvaj sem communicálék, de ugyan idvezüle: Judás communicalék de ugyan el-kárhozék.

Másodszor: Eltében a' beteg élté az Ur Vatsorájával, ha nem élt, meg-utálásbol, avagy meg-vetésből nem élté? avagy egyéb alkalmatlanság miatt vonattatott-el azzal valo éléstől. Ha élt, miért tagadnád-meg most-is tőle? Ha nem élt, és elégedendő okait adhattya, mert nem élt az Ur Vatsorájával, de élni akart, de a' betegség gátolta-meg dolgát: annak felette, ha valami gyanoban nem forgott, titkos paráznaság, gyilkosság, &c. felől, és ha az Istennek igéjet halgatta, sőt gyakorlotta, communicáltathatod. II.

Harmadszor: ha ugyan nagy lelki éhséggel kiván communicáltatni, nem szokásbol, avagy valami vélekedésből. III.

Negyedszer: Ha jo itéletben, és értelemben vagyon az Urnak Vatsorája felől. IV.

Ötödszer: Ha nem valami gyanos vallású ember, ki tsak azért tettetné az igaz vallást, hogy inkáb communicáltatnék. V.

Egy szoval: Eletedben Tanito lévén a' minémüket jo lelki ismérettel egésségeskorokban communicáltattál, betegkorokbanis az ollyatenokat communicaltathatod: De ugy, ha abban az Ecclesiaban, mellyben te lakol szokás volt a' betegeket communicaltatni, ha nem volt szokás, te-is az Ecclesia hire nélkül ne communicáltass.

Eletedben pedig nem communicaltattad az egésséges ki-átkozottat, hiretlent, parázsnát, gyilkost, gyanos hitüt, idegen vallásut, s' több czégéres vétekben élőket: Mert megtiltattál, hogy a' mi szent azt az ebeknek ne adgyad, se a' drága gyöngyöt a' disznoknak, hogy a' Christus testének vérének árulojának ne találtassál, közölvén ezt effele órdög tagjaival. Hát betegkorokban sem illik efféleket communicáltatnod.

Matth. 7. 6.

Hogy azért a' beteget egynehány uttal valo hozza meneteledben sok szép hasznos vigasztalo, oktato, bátorito beszédiddel az Isten igejeből el-készitetted (mert halogatnod kell várván ha egésségre fordul) ugy kezdgy a' dologhoz. De soha ő magát a' beteget ne communicáltassad, hanem mentől alább tizen, avagy nyolczan legyenek a' beteggel egésséges communicansok, kiknek jo elöve hirt kell felőle tenni, hogy hozzá készülhessenek, és mikor jo reggel elő-állanak

nak az egéſséges communicalók, te-is állymeg közöttök a' beteg előtt, és a' te ſzodat inditsad-el illyen modon.

BETEG EMBERNEK communicaltatásának modgyá.

Vide Confeſſionem Catholicam Hung. editam anno. 1562.

NEn illik énnékem moſtan az Ur Vatsorájárol felettébb bű beſzédet inditanom: Mert mind az időtúl s' mind az alkalmatoſságtul abbol ki-rekeſztetem. Mindazonáltal, hogy valami értelmet veheſsünk az Ur Vatsorájának méltoságárol, mellyel magunkat kéſzitheſsük az Ur Vatsorajával való éléshez, igen rövideden tsak azt laſſukmeg:

Minémü méltoságos légyen a' Chriſtuſtul ſzeriſztetett Vég-Vatsora?

Egy ſzoval olly méltoságos ez: hogy a' földön méltoságoſſabb Vatsora ennél nintsen, mellynek az ő méltoságához képeſt ha lehetséges volna ugy kellene ahoz járulnunk, hogy a' gyarlo teſtet minden indulatival levetkeznők, és tsak lélekben nagy ſzentſégben kellene reſzesülnünk abban a' Vatsorában.

Miért meltoságos.

I. Miért illyen méltoságos, és mitsoda tészi méltoságoſsá?

Előszór annak személye a' ki ezt a' Vatsorát szerzette: az pedig az Atya Istennek tulajdon Fia, *Rom. 8.* Igaz Isten. *1. Joh. 5. v. 20.* Mindenhato, *Psal. 68. 15. Eph. 4. 8. Joh. 5. 19. Apoc. 1. 7.* Mindentudo. *Matt. 9. 4. Joh. 1. 49. Apoc. 8. 23.* Örökké valo Lélek. *Heb. 9. 14.*

A Christus természettel Isten.

Igaz Isten és ember a' személynek eggyessegében, Isten: mert mindenek felett örökke aldando Isten: Ember, mert az Atyák közzül valo test szerint, mint bőtű szerint mondgya a' szent Pál Romában irott levelének kilenczedik részében: az emberi nemzetnek egygyetlen-egy meg-váltoja: olly Királyunk, ki minket oltalmaz: olly Profetánk, ki minket Szent Lelkének általa tanit: olly fő Papunk, ki az ő tulajdon vérével áldozott mi érettünk: olly közben járonk, ki a' mi könyörgésünket mostan-is az ő áldozattyának érdemén élő, szent, és kedves áldozatul mutattya-bé az Istennek.

Illyen méltoságos Ur szerzette ezt a' Vatsorát: ez vagyon mostan-is itt jelen Istenssége szerint, a' mint igéri, hogy valahol ketten avagy hárman az ő nevében egyben gyülekezünk, mi köztünk leszen, s' vagyon, szent Mathe Evangeliumi könyvének tizennyolczadik részében. Ez a' jelen-levő Ur Jesus az, ki gazdálkodik e' Vatsorában az ő testével vérevel minekünk. Mellyik lehet azért

Matth. 18. 20.

mélto-

méltoságosabb Vatsora ennél, mellyben ő maga az Istennek Szent Fia jelen vagyon? ő maga gazdálkodik, s'őve a' Vatsora? Isten Fiának vendége lenni nem nagy őrömé?

II. A' vég Vatsora mire emlekeztet?

Másodszor, méltoságos arra nézve a' mire minket e' Vatsora emlekeztet, emlekeztet pedig elősző az Istennek kegyelmére, és mi hozzánk szegény gyarlo bűnösökhöz valo nagy szeretetire. Mert arra vitte őtet az ő buzgo szeretéti, hogy az ő egy gyetlen egy Fiának sem kedvezett, érettünk a' testben el-botsátotta, szenvedése és halála által a' törvénynek átkától, bűntől, ördögtől, pokoltol és kárhozattol meg-szabaditott, melly ő nagy szeretetiből származott jo téteményének emlekezeti, bizonysága ez a' Vatsora, hogy nem más teste vére e' Vatsorában valo kenyér, bor, hanem azé a' kit Isten hozzánk valo nagy szerelméből botsátott, hogy lehetne az ő testének törődelretése, és vérének hullása által nékünk élő kenyerünk. Mi lehet méltoságosabb Vatsora annál, mint a' melly illyen méltoságos dologra emlekeztet? Másodszor emlekeztet a' Christus Jesus elégtételére, hogy az ő egyszeri áldozattyának általa nem csak eleget tőtt érettünk, de ugyan mind őrökké meg-szentelte azokat, a' kik meg-szentelendők, tudni-illik minket kik a' Christusban hiszünk, mint szent Pál

Heb. 10. 14. mondgya Sidokhoz irott levelének tizedik részében. Minémű Vatsorához készültél? Olly méltoságos Vatsorához, mellyben mind az Isten kedve melly szent Fiában tőlt-bé te rajtad, mind a' Christusnak tökélletes elégtétele te éretted fen forog, és élőképpen előtted adatik.

III. Harmadszor: méltoságos Vatsora ez arra nézve, a' mit itt vészünk, és a' mivel az Ur Jesus Christus gazdálkodik minékünk.

Vészed a' Christus testét és miért? Vesszük ugy vagyon kűlsőképpen a' kenyeret és bort, azt-is kitsint, de a' kenyér es a' bor által vesszük a' Christus testét vérét. Testét azért, hogy a' Christus légyen élő kenyere a' mi lelkünknek őrők életére, melly példáztatik a' kenyérnek tördeltetése és vétele által.

Vérét is miért? Vérét azért, hogy légyen élő itala a' mi lelkünknek a' Christus vére, melly példáztatik a' bornak öntése által a' mi bűnünknek botsánattyára. Mind ezeket pedig tselekesszük a' mi hitünknek meg-erősítésére. El-hitted magadban azt, hogy az Isten szent Fiát a' testben te éretted botsátotta, ő általa vőtt kegyelmében, bűnödet meg-botsátotta, meg-szentelt, ujjá szült, testedet a' porbol fel-támasztya, és lelkestől testestől bé-viszen az ő szent országában. El-hitted ezt: holott summálod-bé te benned? Az Ur Vatsorájában. Mi által tészed tökelletessé te rajtad azt a' mit hi-

szesz?

szesz? A' meltoságos Ur Jesus Christus asztalárol a' kenyérben, és borban valo eteled és italod által. Mitsoda lehet tehát drágalátosabb Vatsora ennél? Erre gyültünk mi mostan ide a' Christus Jesusnak szine eleiben, ezzel s' e' végre gazdálkodik minekünk az ő Vatsorájában, mellyben majd ugy meg-elégit, ugy meg vidámit lelkünkben, mint szintén testünk a' külsö Vatsorában. Mert itt eszszük az életnek kenyerét, itt iszszuk az életnek italát, mellyek után soha meg nem éhezünk, meg nem szomjuhozunk: Itt teszszük a' Christust mienké, a' kitül, sem bün, sem halál, sem ördög, sem tömlöcz, sem fegyver, sem semmi késértet el nem szakaszthat, azt mondgya szent Pál Romában irott levelének nyolczadik részében. Kitsoda vádollya tehát vétkekkel az Istennek választottit? Isten az a' ki meg-igazitott. Kitsoda kárhoztat? Christus a' ki meg-holt, a' ki feltámadot, a' ki az Istennek jobján ül, és ő mi érettünk esedezik: Kitsoda szakaszthat-el tehát minket a' Christusnak szeretetitöl? Bizony senki nem, mint szent Pál a' meg jegyzet helyen mondgya. Nosza állyon elő az halál, hol az ő diadalma? El-vétetett a' Christus által, tsak álom immár a' mi halálunk, mellyben a' mi munkáinktul és bánatinktol nyugszunk-meg.

Joh. 4. 14.

Rom. 8. v. ult.

Allyon

Allyon elő az ördög: minden hatalma el-vétetett, ollyan ó mint amaz orozva harapo komondor: de ki-tőrettenek minden fogai, ha szintén kapdos-is rajtunk, de soha nem lehet kárhozatos az ő faldosása. A' békeségnek lístene az, a' ki a' mi talpunk alatt hamar meg-rontya a' Sátánt, azt mondgya szent Pál Romában irott levelének tizenhatodik részében.

Rom. 16. 20.

Allyon elő a' bűn: De az Ur Isten azt az ő ingyen való kegyelmeből Szent Fiáért ugy el-tőrlötte mi rolunk, mint ama' sűrű kődót a' kék ég alol, Esa. 44. 22. annyira hogy ugyan fel-veszi rolunk a' mi álnokságinkat, a' földhöz úti, és a' tengernek mélységében veti, azt mondgya Micheás könyvének hetedik részében. De bizony ha ollyanok volnának a' mi bűneink mint a' dupla veres bársony, vagy mint a' fekete kőkörtsén, a' honál fejérebbekké tétettetnek, azt mondgya Isten Esaiás által Prophétiai könyvének első részében. Mert az ő szent Fiának vérével tisztogat-ki minket minden bűneinkből, azt mondgya szent János első levelének első részében.

Mich. 7. 19. Esa. 1. 18. 1. Joh. 1. 7.

Allyon elő a' test az ő sugalláſival: Ezennel le-vetkezzük őtet, mint régi meg-avult szennyes ruhánkat, és ollyat öltözzünk fel, mellyet az Ur Isten készit nem kézzel, de

örök-

örökké valót az egekben, azt mondgya szent Pál másodízor Corinthusban irott levelének ötödik részében. Ezért szent Pál mondgya Philippeben irott levelének első részében: *Szorongattatom e' kettő között: kivánván elosztani, és a' Christussal lennem, mert ez sokkal jobb. Meg-maradnom pedig a' testben ti érettetek szükséges.* Igy mi-is szorongattatunk, söt tsak a' mi aprós tselédinkel tovább mulatoznánk: de jobb a' Christussal lennünk: Mert a' Christus nékünk életünk, a' halál nyereségünk. Mert a' halál által nyerjük-meg a' Christust. Ez a' mi hitünk melly meggyözi e' világot, ezt petsétellyük-el mi bennünk tökélletes igasságban és valóságban az Ur Vatsorájában. Annak-okáért jer a' mi bünéinkről tegyünk valláſt, &c. vidd végben, mint oda fellyebb meg-mondottam.

Phil. 1. 23.

Eddig vagyon az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatásának módgya.

RÖVID
Tanuság az Ur Vatsorájában valo kenyérről.

I. Kovásztalan kenyér légyené avagy kovászos?

II. Ke-

II. *Kerekdéd legyené, mint az oſtya, avagy temérdek hogy tördeltethesék?*

III. *A' kenyérnek tördeltetéſe olly Ceremoniát az Ur Vatsorájában, mellyet ſzabad elhadni, vagy kövétni?*

AZ ELSŐRŐL.

Calv. l. 4. c. 17. S. 43. Beza quaſt. 243. Parrus de Symb. p. 98.

Kováſzos kenyérrel oſztogattaſséké az Ur Vatsorája avagy kováſztalannal, olly dolog, mellyet ſzabados kövétni, ſzabados el-hadni, minden Eccleſiáknak az ő rend tartáſok ſzerint.

Mert noha a' Chriſtus kováſztalan kenyeret oſztogatott: mindazonáltal nem tselekedte azt a' Sacramentumért, ſem azért hogy azzal az Eccleſiát a' kováſztalan kenyérhez kötné a' Vég Vatsorának ki-ſzolgáltatásában: de tselekedte a' Huſvéti Bárányért, mellyet a' törvénynek parantsolattya ſzerint kováſztalan kenyérrel kénſzerittetnek vala meg-enni, melly Huſvéti Bárány helyében mivel hogy a' Vég Vatsorának kell vala ſzállittatni a' Chriſtuſtol, más féle kenyérrel nem ſzerezhette; hanem a' minemű egéſz Sidó országban akkor közönſéges volt, a' kováſztalan kenyérrel. Mert valameddig az Innep tart vala a' Sidoknál, ſohol kováſzos kenyérnek nem ſzabad vala találtatni.

Hogy ha más időnek réſzében ſzerzette volna

volna az Ur Chriſtus a' Vég Vatsorát, bizony dolog hogy ollyan kenyérrel ſzerzette volna, a' minémű akkor közönſeges volt, kovászos kenyérrel, tudni-illik.

Mivel azért ſzabados, akar kovászos, akar kovásztalan légyen a' kenyér, minden helyekben lévő Eccléſiáknak rend-tartáſok ſzerint, ezokáért jol tselekedik a' kereſztyéni gyülekezetben, hogy a' kovásztalan kenyér helyet kovászos kenyeret vőttenek-bé, a' Vég-Vatsorának ki-ſzolgáltatásában, im illyen okokért:

Közönſeges kovaſzos kenyérrel kell az Ur Vatsoráját ki-ſzolgáltatni.

Miért?

I.

Előſzőr; Mert a' kovászos kenyér, a' Chriſtus teſte, és a' kenyér között valo haſonlatoſságot inkáb meg-mutattya, hogy ſem mint a' kovásztalan. Mert a' kovászos kenyérnek nagyobb éltető ereje vagyon a' kovásztalan kenyérnél, mint *Galenus* mondgya. *1. Aliment. cap. 2.*

II.

Máſodſzor; a' kovászos kenyér inkáb megkülömbözteti az Eccleſiát a' Sidoknak Synagogájoktul, hogy ſem a' kovásztalan. Mert noha nem mondgyuk mi azt, hogy Sido formát kővet a' ki kovásztalannal él: mindazonáltal nyilván vagyon, hogy azoka' kik a' kovásztalan kenyeret ujjitsyák, nézzenek a' Chriſtuſnak példájára. Ez pedig ſemmi nem egyéb, hanem a' Sidoknak kovásztalan kenyereket be-vétetni Sido modra.

Har-

III. Harmadſzor: A' kováſztalan kenyérnek a' Pogátsának innepével egygyűtt véget vetett a' Chriſtus, mind az okával, a' mi okáért ſzerezteteti vala, mind a' jegyzésével egygyűtt, a' mit jegyez vala. A' kováſztalan kenyér inti vala a' Sidokat Ægyptusbol valo hamar ki menetelre, hogy ne késedelmezzének a' kováſzos kenyernek ſűtésében, de mentűl hamarébb kováſztalan pogátsákat ſűtnének, hátokra vetvén indulnának utra. A' kováſztalan kenyér azért nem valami gyönyörűséges eledelek vala a' Sidoknak, de izetlen keſerű kenyér, az Ægyptombéli nyomoruságra emlekeztető jegy.

Exod. 12. 34. 39.

De effele jegynek helye nem lehet a' Vég Vatsorában: Mert a' Vég Vatsora nem Ægyptombol valo meg-ſzabadulásnak Sacramentuma, hanem Chriſtus halálának Sacramentuma: nem bánatnak, ſem keſerűſégnek kenyere, hanem örömnek és idvesſégnek kenyere. Láſsátok azért kováſztalan kenyereſek, hogy Sidozókká ne legyetek az Ur Vatsorájában.

Hát a' Chriſtus-is Sidózott a' kováſztalan kenyérrel. El vala akkor a' Chriſtus Sido rend tartásban, mikor a' kováſztalan kenyeret ſzűkſégképpen kellet elő-venni, holott kováſzos kenyér nem volt: annak-felette, nem valami titok vagyon a' kováſztalan kenyér-

nyérben, de az időnek alkalmatoſsága kivánnya vala, hogy az Iſtennek törvényét a' kováſztalan kenyérnek meg-vetéſével meg ne ſzegné. Holott azért még akkor a' Sidozás meg nem ízűnt vala, nem mondathatik a' Chriſtus Sidozni.

De a' moſtani kováſztalan kenyereſeknek nintsen kováſztalan kenyereknek Innepe, hogy kováſztalan kenyérrel oſztogaſsák a' Vég Vatsorát. Tehát kováſzos kenyérrel éllyenek.

De mi ezt felettéb nem vitattyuk, tsak a' mi jobb és illendőbb azt javallyuk, mellyel ugy hadgyuk hátra a' kováſztalan kenyeret, hogy a' kováſzos kenyeret az Eccleſianak épűletire, a' Sidoktul valo meg-válaſztáſunkra, és a' kenyér és Chriſtus teſte között valo haſonlatoſságnak ki-mutatására illendőbnek itillyük.

A' MASODIKROL.

Kerekdéd legyené a' Vég Vatsorában valo kenyér és vékony lapos mint az oſtya, avagy remetdek, mint a' czipo és a' házi gömbőlyű kenyér?

Kerd-meg bátor ugyan a' nagy ſüvegű emberektül-is, kik az Eccleſiában a' tudos nevet viſelik, s' meg-hallod hogy ezt-is *adiaphora-*

nak, az az, ollynak mondgyák, mellyet szabadoson meg-tarthatni, szabadoson el-is hagyhatni; az az, akar lapos kerekdéd légyen mint az oftya, akar gömbölyü temerdek mint a' czipo és házi kenyér, mind egy, nintsen azt mondgyák, abban válogatás.

Az oftyát mint Antichristus miselő kenyerét meg kell vetni, és miokáért.

A' mi illeti a' kenyérnek formáját ő magában, légyen ugy bátor, hog' akar lapos légyen mint a' pogatsa, akar gömbölyü mint a' czipo; de hogy oftya légyen, és akar oftyával elly akar kenyérrel, olly meszsze jár az igasságtol mint az ég a' földtül. Miért?

Lássad Confes. Ungar. in hac verba. Christi, Panis est corpus.

Elöször: Mert a' lapos kerekdéd vékony oftya, sem a' Chriftustul, sem az Apostoloktul, sem a' régi szúz Ecclesiátul, sem az Apostoli férfiaktul, kik a' Paterek, nem vött eredetet, de az Antichristussá lőtt Romai Pápától, kitül az Evangelicusoknak még a' szabados dolgokban-is ugy meg kell választatniok, mint tulajdon ő magatul az Antichristustul.

II. Pápa nő est in sordibus suis, puta Hostiâ Altaribus &c. secundus.

Másodszor: Az oftya a' Maozim bálványnak tiszteletire hozattatott bé; hogy tudni-illik, azzal erősittessék a' Misének iszonyatos bálványnya, és a' *transubstantiatio*, által-állatozás, mellynek meg-erősitésére még mostan-is a' Papa országában meg-tartatik, mellyért méltán mondathatik Misélő kenyérnek és Misézö oftyának: mellyet az ő bálványozó ál-

zo áldozo Pápának kell hadni: Kereſztyén embernek el kell távoztatni.

Harmadſzor: Mert az oſtyában a' kenyérnek ſemmi módgya és haſonlatoſsága nintsen: kenyérnek ſem mondathatik méltán, de kenyér tajtekjának, kenyer kődinek, vagy füſtinek, melly az Urtol ſzereztetett idveſseges vatsorát nem csak meg-homályoſsittya, de ugyan meg-rutittya.

Negyedſzer: Mert egy pontnyiban ſem tartozik a' lapos vékony oſtya ſem a' Chriſtuſra, ſem a' kereſztyéni Vallásra; Mert *nec mensuram nec rationem habet, ut Expoſitor loquitur*, ſem mérteke, ſem modgya nintsen.

Ötődſzör: Mert az egész kereſztyéni Vallást, és az Anyaſzentegyzázbéli ſzolgálatot igen igen meg-háborittya, meg-zavarja, mint azon *Expoſitor* ſzol.

Hatodſzor: Mert hat ſzáz eſztendő előtt ſok Eccleſiákban a' Németek és az Angluſok között nem volt: a' Görög Eccleſiákban pedig ſoha nem volt az oſtya, ma-is nintsen, mellyek mindazáltal igaz Eccléſiák voltanak, ma-is igaz Eccleſiák, noha ſok *abuſuſok*, illetlenségek vadnak a' Görög Eccleſiákban.

Hetedſzer: Mert alkalmatlanok és illetlenek az oſtyák a' ſzent Sacramentumhoz, hogy meg nem mutathattyák *Analogiam ſacramentalem*, a' Sacramentumhoz illendo haſonla-

A' bálványozáſnak valoſságát, jegyet és nemeit el kell tőrölnünk Oſ. 2. 13. Olyan az oſtya. Láſſad a' harmadik kereſzte fogáſt ide alább V.

VI.

VII.

ſonlatoſságot, mivel a' táplálaſra illetlenek.

VIII. Nyolczadſzor: Mert a' tudatlanokban amaz hamis vélekedés a' Chriſtuſnak tapaſztalhato-képpen valo jelen-lete felől, és az oſtyának állat ſzerint Chriſtus teſtévé valo változáſa felől a' vékony kerekded lapos oſtyában meg-erőſſittetik.

IX. Kilenczedſzer: Mert az Eccleſiának az ő ſzabadságáért hatalma vagyon arra, hogy az Evangeliumnak illyen nagy világoſságában, az oſtyának véget veſſen: Mert valamikor *Adiaphora*, az ollyan dolgok, mellyek ſzabadoſok, botránkozáſra vadnak, és az együgyű hiveknek éppületeket meg-bántyák, az ő *juſsokat*, és ſzabadságokat el-veſztik, mellyért méltán meg-kell vetni az oſtyázáſt az igaz kereſztyéneknek.

X. Tizedſzer: Mert a' Chriſtus ſzent ſzerzéſével egy általlyában ellenkezik az oſtya. Mert Chriſtus kezében vőtte. Mit? Nem a' kerekdéd lapos vékony oſtyát, de a' kenyeret, mellyet meg-ſzegett, meg-tőrdelt, és ugy adta a' Tanitványoknak: De az oſtya nem tőrdeltetik: Tehát ellenkezik a' Chriſtus ſzerzéſével, mellyért ſzentſég tőréſnek neme a' Chriſtus ſzerzéſetől el-távozni, kiről ez után többet hallaſz, &c.

Gondoltanak ezek ellen a' Chriſtus Jeſuſnak ſzent ſzerzéſével ellenkező oſtyás Atyafiak

fiak néminémű okotskákat, mellyeket egy-egy szoval latogassunk-meg.

1. Azt mondgyák: *A' kenyérnek formája szabados akar minémű légyen. Azért a' kereszтyéni szabadságbol a' lapos vékony ostyát meg-tarthatni a' Vég Vatsorában.* Kereszté-fogások.

Fel. Ez a' kereszt-fogás fundáltatott a' kereszтyéni szabadságon, holott szabados akar minémű forma legyen, ezokáért szabad ki minémű formáju kenyérrel él. De felette gyámoltalan támasz ez. Mert ha szabados meg-tartani a' lapos vékony kerekdéd formáju kenyeret nékiek: ismét szabad azon kereszтyéni szabadságbol meg-vetni. Miért hát hogy meg nem vetik? Miért hogy a' kik meg-vetették azokat mind élő nyelvel, mind irásokkal Sacrementarius Eretnekeknek kiáltyák. Kereszтyéni szabságban áll, azonban készebbek volnának véreket ki-ontani, hogy sem az ostya mellól el-állani: és ekképpen a' kereszтyéni szabados dologbol kételenséget hoztanak-ki: Mondgyák beszédekkel, de tselekedetekkel el-tagadgyák.

Azért a' kereszтyeni szabados dolgok ugy tartathatnak-meg az Ecclesiában. 1. Ha épületre valok, és senki abban meg nem botránkozik. 2. Ha az Evangeliumi tudományt meg nem homályosityák, és meg nem sértik. 3. Ha a' bálványozást meg nem erősli- *A' Kereszтyéni szabadságnak regulái és mértéki.*

tik. 4. Ha kételenség alá nem esik, és Istent tiszteletnek velekedese alá. 5. Ha azok nem kárhoztatnak, kiknek egyenlőben szabadságok vágyon az ollyant el-hadni, vagy követni, mint mind ezekről tanit szent Pál *1.Cor 8. 9. 12. 13.* Ha pedig valamellyik ezokoknak fel-bomol, mindgyáráft nem leszsznek szabadosok.

A' kerekded lápos vékony oftya 1. Nintsen az Eccleſiában épületre, ſőt bottánkozáft szerez. Mennyen-bé valaki az oftyáſok Templomában, láttya ott az Oltárt minden öltőzetivel, láttya a' kepeket fel-ékesitve. Mária fején gyenge patyolat: Chriſtus képének nyakán vatrott aranyas avagy reczés kefzkenő: Láttya a' kereſztes zázlokat, gyertya-tartokat, Notás orgonákat: Láttya a Papi öltőzeteket: Ha Pápiſta léſzen, ez meg-botránkozik, és azt gondollya, hogy egygyik Papiſta Templombol máſikba menni meltatlan kárhoztattyák egymáſt. Ha Evangelicus mégyen-bé, a' haja meg-borzad, hogy az Antichriſtuſnak annyi szerzetit láttya szabadoſon lenni a' Templomban: Igy az oftyat ha meg-láttya, meg-gondollya, ezek a' Papázóktul nem külömböznek az Ur Vatsorájában valo oftyával, és a' melly kenyér Istent az oftyában fel mutat a' Pap s' az nép imádgya, láttya hogy imit-is azon forma va-

ma vagyon az oſtyában. Avagy nem nagy botránkozáſé ez? De hallyatok egy Hiſtoriát:

Egy városban Heydelbergától közel négy mér-földnire, mikor egy Pap az Oltárhoz álván, a' tálat, mellyben a' kenyér tajték oſtyák valának, kezében vötte volna, nagy ſpirituſſal, lehelléſſel akarná az igét Pápázo modra reá mondani, a' vékony lapos oſtyák mind ki-repülének a' tálbol imide amoda a' porban. Az egéſz Templombéli népek nézik: ki le-útötte a' fejét, ki moſolyogja; némellyek, fel-kelvén, a' Templombol kiballagnak. Avagy nem nagy botránkozáſé ez az Eccleſiában? Nem nagy gyalázaté a' Chriſtus ſzerzéſének?

2. Az oſtya az Evangeliomi tudományt a' Vég Vatsorának ſzerzéſében igen meghomályoſittya. Mert a' kenyér és a' Chriſtus teſte között valo haſonlatoſságot az oſtya ſoha meg nem mutathattya. Mert az oſtya nem közönſéges éltető és táplálo kenyér, hanem csak kenyér tajték, kenyér buborék: a' Chriſtus teſte pedig e' világnak közönſéges éltető kenyere, mellynek éltető erejét egy maculányiban az oſtya meg nem mutathattya. Annak-felette, a' kenyér tördeltetéſnek rendit-is meg-ſérti s' meg-bántya, ſőt tellyeſſéggel el-fordittya.

3. Az oſtya a' babonás vélekedéſt-is meg erőſſíti. Mert az egyigyú vékony értelmű emberek el-hiſzik, hogy a' Chriſtus teſte ugyá ott vagyon az oſtyában állattya ſzerint, kiválképpen hogy az oſtya oldalán a' feſzűletet láttyák.

4. Noha nem imádgyák az oſtyát, mindazáltal ugyan kétélenség alá vetettékannak meg-tartását: azért a' Kereſztyéni ſzabadságot meg-rontották. Mert vegezetre:

5. Minket, kik a' Kereſztyéni ſzabadságbol az oſtyát meg-vetettűk, és a' Chriſtus ſzerzéſe ſzerint a' kenyeret tördellyük a' Vég Vátsorában, Eretnekeknek kárhoztatnak.

Azért fordſtsuk-meg az ellen-vetéſt: Az oſtya ſzabados: azert meg-kell tartani. Mondgyuk: Az oſtya tellyes botránkozáſſal: azert meg-kell vetni, és ha ő nékiek a' kereſztyeni ſzábadságbol ſzabad a' Pápázo oſtyat meg-tartani: miért nem volna nékünk-is azon Pápázo oſtyát ſzabad meg-vetnünk, azon kereſztyéni ſzabadságbol? Miért kárhoztatnak tehát?

II. Azt mondgyák: *A' vékony lapos oſtya, mellyben egy egy adatik egy egy embernek, illendób az oſztáſra a' Vég Vatsorában mint egyeb kenyer: Mert a' fogatlan vén emberek-is el-nyelhetik, holott ſzájokban el-olvad: az Ur Vatsoráját-is inkáb*

káb ékesíti az oſtya, hogy nem mint a' kenyér.

Fel. Tsak gyermeki fogáskák ezek, mellyek ezzel fűſtben mennek: Mert nem arra kell minekünk vigyáznunk, mitsoda illendőb, ékeſeb s' el-enyéſzőb a' vén ember ſzájában, a' Vég Vatsorában, hanem mi néz az épületre, és a' Chriſtus ſzerzéſével nem ellenkezik. Immár a' Miſelő lapos vékony hárttya oſtya tartozikė az épületre, és nem ellenkezikė a' Chriſtus ſzerzésével, az elébb elő-ſzámlált okokbol ki-tetſzik.

III. Azt mondgyák: *Az oſtya-is igaz kenyér: Mert liſztből, és vizből áll: annak-felette valami tartozik a' kenyérnek valoſágára és állattyára, meg vagyon az oſtyában.*

Fel. Olly fő erőſségek ez az Oſtyáſoknak az ő itéletek ſzerint, hogy még lelkek iſméretit-is ezzel tsendeſitik azok, a' kiknek nem ſzintén ſzájok izint vagyon az oſtya az Ur Vatsorájában. Annak-okáért láſsuk mitsoda az igaz kenyér, hogy meg-teſsék abbol, az oſtya-is mi légyen.

A' Sidó nyelvnek folyáſa ſzerint akar mi eledel, kenyérnek mondatik. A' pogányoknál ſzámtalan neme vagyon a' kenyérnek, kiről olvaſd-meg *Pliniuſt*, és *Cœlius Rhodiginuſt*. Illyen meſzſze ki-terjedett jegyzésben mondathatik az oſtya-is kenyérnek, mint *Plin. l. 8. cap. 11. Cœlius. Rhod. l. 9. c. 16.*

régen a' *Bacchus* Boros Istennek pogátsátskái-is kenyérnek mondatnak vala. De a' kenyérnek természetire nézvén, tulajdon szollással, nem kenyer az oftya, hanem vékony liszt láng hártya; és enyves liszt láng buborék ávagy tajték, melly a' hév vás között meg-szorittatván enyvezödik egyben, a' táplálásra haszontalan, nehéz emésztö: mellyért a' Paticariusok *nebulas appellant*, ködöknek, felhönek, földnek párájából egybengyült ködnek nevezik.

Mi tsoda az oftya?

Az igaz kenyér. Tulajdonképpen pedig kenyérnek természetiben az mondatik, melly liszt-ből és a' vizből ugy meg-egyelittetik, meg-dagasztatik, és meg-süttetik, hogy jo izü, és a' táplálásra illendö légyen. Mert az az igaz kenyér, mellyben eppen és valoságoson meg-találtatnak mind azok, valamellyek tartoznak a' kenyernek állattyára. 1. Hogy liszt-ből és vizből állyon. 2. Hogy éltetö és táplálo légyen. Mert *Panis à pascendo dicitur*, a' kenyér a' legelteteftöl, éltetéstöl, és táplálástul vött nevet, és ez a' táplálás a' kenyernek *propriuma*, tulajdona, hogy valoban éltetö izü légyen, mint igaz kenyér. 3. Hogy közönséges eledel légyen, mint egész Sido országban a' kovásztalan kenyér, Corintusban, és minden egyébb helyeken a' közönséges kovászos kenyér. Mert a' Christusnak teste-is közön-

kôzônſéges kenyér. Az oſtya noha láttatik liſztbôl, és vizbôl állani, de mindazáltal liſzt láng tajték, hogy a' miképpen a' tajték a' vizbôl támadott, de azért nem viznek, hanem tejtéknak mondod, akképpen az oſtya a' liſzt lángbol és tsep vizetskébôl enyvezôdött egyben, de azért nem igaz kenyérnek, hanem tsak egyben enyvezôdött liſzt lángnak, vagy liſzt láng hártyájának mondod, mint ſzintén a' hártya hogy nem bôr: ugy a' liſzt láng hártya ſem kenyér. Annak-felette a' kenyérnek *proprietaſſa*, tulajdonsága nintsen az oſtyában. Mert ô nem éltetô, nem legeltetô, nem táplálo. *Hoſtiia non à paſcendo ſed ab hoſtibus devictis nomen habet.* Mert az oſtya nem a' tápláláſtul, hanem az ellenſégnek meg-gyôzetteteſérôl vôtt nevet: *Ovid. l. 1. Faſtorum.*

Hoſtibus à domitis hoſtia nomen habet.

Végezetre nem éltetô izú az oſtya, mint az igaz kenyér, és nem kôzônséges tápláláſra valo. Azért nem igaz kenyér az oſtya. Mert a' Chriſtus teſte és a' kenyér kôzôtt valo nagy haſonlatoſságot meg nem mutathattya a' Vég Vatsorában. A' Chriſtus élô kenyér: azért a' Vég Vatsorában olly kenyér kivántatik, melly a' Chriſtus teſtének éltetô erejét megmutathaſſa. *Niſi enim Sacramenta ſimilitudinem haberent earum rerum, quarum ſunt Sacramenta, Sacramenta utique non eſſent.* Az az:

Mert

Mert ha a' Sacramentumoknak valami hasonlatosságok nem volna azokhoz a' dolgokhoz, mellyeknek Sacramentumi, semmiképpen nem lehetnének Sacramentumok, azt mondgya Agoston Doctor. Azostyának pedig semminemu hasonlatossága nintsen a' Christus testéhez: Mert a' Christus testének éltető erejét meg nem mutathattya liszt-jáng tajték hártya lévén: De a' közönséges kenyér meg-mutattya. Azért következik hogy avagy az Agoston Doctor mondásafordul-ki sarkából, avagy az ostya nem lészen kenyér, avagy a' Végy Vatsora, mellyben ostya vagyon nem lehet igaz Sacramentum.

Aug. Epist. 23. ad Bonif.

In arte moriendi pag. 199.

Schopperus Lutherista Doctor-is értette ezt, azért mondgya: *Christum idcirco panem & vinum ad cœnam adhibuisse, ut indicaret: quemadmodum panis & vinum hominem pascunt ad vitam naturalem, ita corpus suũ & sanguinẽ suum esse cibum & potum spiritualem; quo nos renati homines ad vitam æternam potemur, & cibemur.* Az az: A' Christus azért vött a' Vatsorában kenyeret és bort, hogy meg-jelentené: a' miképpen a' kenyér és a' bor az embert táplállyák e' természetnek életére, akképpen az ő teste és vére legyen lelki étel, ital, mellyel mi ujjonnan születtetett emberek az órók életre itattassunk es étetessünk.

Mutas-

Mutaſſa-meg az oſtya ezt a' haſonlatoſságot; Nem lehet: Mert ő nem ollyan kenyér mellyel tápláltathatnék az ember az ő természet ſzerint valo életében; mint nem kenyér, de liſzt-lángbol kevés vizzel egyben enyveződött tajték. Vegyük-fel azért az argumentumot: Valami liſztből, és vizből áll kenyer az. Nem igaz *definitio*ja ez a' kenyének: Mert az igaz kenyérnek tulajdonsága nintsen benne. Mert nem elég, hogy csak liſztből vizből állyon, de hogy jo kenyérizű és éltető legyen, melly az oſtyában nintsen. Es e' magyarázattal a' *minor propoſitio* el-enyészik.

IV. Azt mondgyák: *az oſtya vőtt nevet nem a' Pápiſtai Miſézô áldozattul, de azoktol az* oblátioktol, *mellyeket ajándékban a' templomban fel-viſznek vala alamiſnában, mellyet ſzent Pál* oblationes, *áldozatoknak mond.*

Rom. 15.16. Phil. 4. 18. Hebr. 11. 16.

Fel. De mitsoda kőzi vagyon a' lapos kerekdéd vékony liſzt láng, tajték, és kenyér bukorék oſtyának az alamiſnához? Szokás vala régen, hogy a' kőſség a' Templomban fel menven ajándékot vinne-fel, kenyeret, bort, liſztet, huſt, pénzt, es azt az Urnak áſztalára tenné-le. Ezekből a' Pap elő vévén a' kenyeret és bort a' Vég Vatsorához meg-ſzentélte, és abbol oſztogatta az Ur Vatsoráját, a' mint Honorius mondgya. Hol itt az oſtya?

De idő

De idő jártában, hogy az Ecclesia megszaporodnék, a' kegyesség pedig fogyna, a' kenyér, buza, bor, hus helyett pénzt kezdének a' Papok kívánni, és ők kezdék a' pénzből az Ur Vatsoráját tartani kenyérrel borral.

Honnan mondassék az oltya, vak a' ki nem láttya: A' Pogány bálványozásbol. Mert valamikor a' Romaiak hadban indultanak, elsőben a' Mars hadakozo Istennek áldoznak vala, hogy győzedelmet vegyenek: Mikor győzedelemmel viszíza térnek vala, ismét áldoztanak, mellyet *victima à victoria, & Hostia ab hostibus devictis* hijtanak, mint Ovidius nyilván jelenti.

Lib. 1. Fast. *Victima quæ cecidit dextra victrice vocatur. Hostibus à domitis hostia nomen habet.*

A' Romai Pápa-is, hogy a' nap-nyugoti Ecclesiákat nagy erővel birodalma alá hajtá, nem tsuda bizony hogy áldozik oltyával a' Mayzim Istennek, és hogy a' *Hostia* nevet az oltyára kente az ő győzedelmének bizonyságára.

Végezetre, akar honnan nevezzék az ő liszt láng kenyér tajtékjokat és liszt láng hártyájokat, ő dolgok. De ez forog kerdésben: Ha az a' liszt láng kód, tajték, buborék, igaz kenyére, és a' kik az Evangeliomi igaz vallást követik, az Ur Vatsorájában meg-tartsáke? V. Azt-

V. Azt-is mondgyák: *A' régi Anyaszentegyház a' Pápa ki-kelése előtt Pogátsákat hozott-bé a' Vég Vatsorában: mellyet nem a Pápa hanem a' régi Paterek találtak: meg sem nevezhetni mellyik Pápa találta.*

Fel. Akar-ki találta, de ugyan emberi találmány, melly a' Chriſtus Jeſuſnak ſzent-ſzerzéſével ellenkeaik. De kereſsék-fel eredetit. Mert nyilván valo dolog, hog' Luther Márton a' Pápiſtaságbol vötte ezt s' meg-tartotta, nem valamellyiktúl a' Páterek kőzzúl.

Első ſzáz eſztendő Chriſtus ſzületeſétűl fogva meg-kell vallani mindennek, hogy ollyan kenyér tajték oſtyának még tsak hire ſem volt. Mert akkor abban az első ſzáz eſztendőben az igaz kenyérrel ſzolgáltattákki az Ur Vatsoráját, mint meg-tetſzik, *Act. 2. 42. Act. 20. 7. 1. Cor. 10. 16. Centur. 1. lib. 2. cap. 16. Hiſt. Eccleſ. Col. 500.* I. Anno. 100.

A' máſodik ſzáz eſztendőben-is ſemmi oſtya nem volt be-vévén a' Vég Vatsorában, de akkoron-is igaz kenyér tőrdeltetik vala, és az Egyházi ſzolgáknak jelen létekben réſzenként oſztogattatik vala, mint *Juſtinus Martyr* mondgya *Apolog. 2.* II. Anno. 200.

A' harmadik ſzáz eſztendőben nintsen ſemmi emlekezet az oſtyárol, de olly kenyerről, mellyet a' kőſeg a' Templumban III. Anno. 300.

ban fel-vitt, és az Ur asztalára lé-tött ajándékbol, meg-szentelnek vala és tördelvén a Vég Vatsorában osztogattyák vala.

IV. Anno. 400. A' negyedik száz esztendőben-is nintsen emlekezet az oltyárol, de egész kenyérről, mellyet gyoltsal fednek vala-bé, és az asztalra tévén sok részre tördelik vala, és a' Communicálóknak kezekben adgyák vala, mint meg-tetszik Dionysiusnak irásából, *Hierarch. Eccles. cap. 3.* és Ambrus Doctornak beszédéből, mellyel a' Theodosius Tsászárt igy szolitotta vala meg: *Quomodo manus extendes, de quibus adhuc sanguis stillat injustus? Quomodo hujusmodi manibus susciples sanctum Domini corpus?* Az az: Hogy hogy nyujtod-ki kezeidet, mellyekről meg-is tsepeg az ártatlan vér? Mimodon vészed ez illyen kezekben az Urnak szent testét? *Tripart. lib. 9. cap. 30. Centur. 4. Hist. Eccl. cap. 6. col. 4. & 430.*

Nagy lelkű Doctor, Keresztyén, s' tsászár Ecclesiaſia.

Tom. 1. Com. p. 212. Vagyon Damasusnál *in Pontificali* emlekezet *oblatiorol* fel-vitetteteti kenyérről. De ott az *oblation* ollyan kenyér értetik minémüt a' kősség a' Templomban az Urnak asztalára ajándekon viszen vala-fel, és az Ur Vatsorája abbol szolgáltatik vala-ki.

V. Ab An. Christi 400. ad 600. Az ötödik száz esztendőben sem találtatik semminémü emlekezeti az oltyának. Ki-szolgáltatik a' Vég Vatsora asztalon (mint ez előtt valo száz esztendőkben) tördeltetik a' kenyér

kenyér s' ugy osztogattatik azoknak kezekben a' kik communicalnak. *Niceph. lib. 13. cap. 7. Augusl. Epist. ad Casul. & serm. 140. de tempore.* Agoston Doctor Paulinusnak egész kenyeret küldött az ő vele valo egygyelségnek bizonyságára *Epistola 31. 37.* Az egész kenyeret pedig liszt lang osztya hártyának mondani nem lehet.

Ez időben a' keresztyén Tsászárok alatt a' Romai Püspökök nyugodalmat nyervén, gazdagsággal, bujasággal, és pompás *superstitio*kkal igen nevekedének, de az osztyát még tsak álmokban sem látták, nem hogy éltenek volna vele.

A' következendő öt és hat száz esztendőkben immár fel-találod Romában Gergely Pápa által, és az ő utánna következők által a' pompás Misének áldozattyának, és sok szerzeteknek nevekedését. Ekkor kezde elváltozni a' Vég Vatsorában valo kenyér temerdek pogátsákká, mellyeket *Coronas oblationum*, kenyér fel-vételének Coronájának hinak vala. *VI. Ab An. Christi 500. ad 700. Dial. Greg. in lib. 4.*

Bizonyittyák a' Historiák, hogy ez idő tájban a' kenyér, (akar ama' Corona szabásu kerekdéd pogátsát, akar egyeb kenyeret értsd) a' communicaloknak tördeltetett, és kezekben adattatott. *Cent. 4. cap. 6. Cent. 7. cap. 7. Col. 153.*

VII. *Ab An. Christi 700. ad 800.* A' következő hét száz esztendőben-is nem volt a' Misélő liszt-lang tajték ostya. Mert noha Romában a' Mise tereben elvén sok találmányokat fajzott vala, de mindazáltal az Ur Vatsorájátt fa asztalon szolgáltattyák vala ki, kezekben vévén a' kenyeret a' communicálók, mint meg-tetszik. *Cent. 7. c. 4. Col. 360.*

VIII. *Ab An. Christi 800. ad 900. Cranczius in Metrop. lib. 8. cap. 9.* Nyolcz száz esztendőtől fogva kilencz száz esztendeig, a' Misének áldozattya tarkás tekéntetnek ki-szolgáltatásával igen meg-nevekedék: de még-is asztalrol szolgáltatik vala ki a' Vég Vatsora. Mert Károly Tsászár-is a' Templomnak közepin le-tött asztalhoz járulván communicalt, de ez esztendőben-is a' liszt-lang buborek ostyának semmi hire nem vala.

IX. *Ab An. Christi 900. ad 1000.* Kilencz száz esztendőtől fogva ezer esztendeig az áldozo Mise azon állapatban marada, de a' Vég Vatsora néhol asztalrol, néhol oltárrol kezdették ki-szolgáltatni: A' kőd ostyának hire nintsen. *Centur. 9. cap. 6. Col. 246. & Cent. 10. cap. 6. Col. 308.*

X. *Ab An. Christi 1000. ad 1100.* Ezer esztendőtől fogva ezer száz esztendeig Anshelmus mondgya, hogy Angliában a' kenyér tördeltetett, és sok reszre oszlatott a' Vég Vatsorában. *Anshel. Com. in 1. Cor. 10. 6.*

De Romában hatalmassan fel-emelvén fejét a' Sátán, ama' kevély kegyetlen Pápákban, ugy-mint második Sylvesterben, kilenczedik

ezédik Leoban, kilenczedik Benedekben, hatodik Gergelyben, máſodik Miklosban, hetedik Gergely Pápában, iſzonyu változás máſza-bé. Mert ezek a' Pápák a' Tsáſzárokat talpok alá tapották, a' Papoknak házaſságokat kárhoztatták, á' Gőrög Eccleſiákat a' kovaſztalan kenyérért ujjobban ki-átkozták, a' *tranſubſtantiatiot*, a' kenyérnek állattya ſzerint teſté valo változásának hazugságát bé-hozták.

Ekkor Romában a' Vég Vatsorának kenyerének formája-is meg-változék. Mert a' Corona kerekded pogátsák helyében apro lapos vékony pénz formáju Miſézó oſtyák adattattanak, avagy harmadik Miklos, avagy máſodik Alexander, avagy hetedik Gergely Pápa által, ki órdőngős volt, és minden Pápáknál latrabb, azt mondgya Benno Cardinál, annak élete felől valo irásában. *Az oſtyának áttya a' Pápa.*

Lőtt ez, ezer hatvan eſztendő tájban. Igy tanit ezekről Gregorius Caſſander *in Liturgicis ex Romani ordinis expoſitore.* *Litur. 27. pag. 66.*

Bernolduſnak hozzá-beſzavát Caſſander, ki a' kerekded papiroſni vékony budorék oſtya felől igyen panaſzolkodott: ſokak azon Authortul (Bernolduſtul) ugy-mint eſzes, kegyes, és az Eccleſiabéli ſzertartáſokra vigyázotul azon értelemmel mondatnak. *Qui indigniſſimè tuliſſe videtur ætate ſua in quibuſdam* *Judicio*

Bernoldi expositoris ordinis Romani de hostiis.

buſdam Eccleſiis oblatas, panis quæ priſcæ Eccleſiæ conſuetudine ad uſum Sacrificii ad menſam Domini à populo fideli offerebantur ad imaginem nummorum, & tenuiſſimam quandam & leviſſimam formam à veri panis ſpecie alienam fuiſſe redactas. Quare per contemtum minutias nummularias oblatarum appellat, imaginariam & umbratilem levitatem iis tribuit, & indignas eſſe panis vocabulo pro ſua tenuitate: ac propter eas officium atq; religionem Eccleſiaſtici officii multum per omnem modum confundi aſſerit, pluribusq; & acerbioribus dictis eas inſectatur.

Mellÿ két Papiſta Doctorok iráſi a' liſztlang tajték oſtya felől valo kérdéſt eléggé meg-fejtik, honnan légyen eredete? Régié? és mit itély felőle?

I. A' lapos hártya oſtyáról valo itilet.

Mert előſzőr: Ha Bernoldus Pápiſta Pap a' Pápázóságnak ſetétſégének közepette, az oſtyát boſzſzuval ſzenvedte: Hát az Evangelicus Egyházi ſzolgák az Evangeliumnak illyen nagy világoſságában, mitsoda lelki iſmérettel ſzenvedhetik? A' Miſe a' Pápáktul egyſzer-is máſzſzor-is terehben eſett, és ugy ſzűlte ezt a' kenyér Iſtent, kit e' napig-is ſzőrnyen imádnak. Ti pedig kereſztyén oſtyáſok még ſem akartok a' Chriſtus Jeſuſnak ſzent ſzerzéſe mellé állani, a' Maozim Iſten tajték, hártya-, buborék oſtya mellől? Láſsátok hogy ſzentſég törésben ne léledzetek miatta.

Máſod-

Máſodſzor: ha még Bernoldus idejében, II.
ugy-mint Chriſtus ſzületéſe után ezer hatvan
eſztendő tajban kezdettenek az oſtyák, hogy
hogy volna igaz hogy a' Pápák előtt a' ſzent
Atyak vőtték volna bé az oſtyákat a' kereſz-
tyéni Eccleſiában? Es kitsoda kételkedhetik
abban, hogy nem Pápa volna találoja az
oſtyáknak, még pedig amaz oda fellyeb meg-
jegyzett lator három Pápák kőzzűl egygyik.

Harmadſzor: ha Bernoldus nem ketelke- III.
dett az oſtyákat meg-utálásképpen, *Minutias nummularias*, pénzhez haſonlo faradékoknak
nevezni: miert hogy moſt azon avagy ha-
ſonlo nevezetekkel nem illettethetnek?

Negyedſzer: Ha az időtől fogván nem IV.
minden Eccleſiák vőtték-bé, általán véggel
nem volt kételenſéges, és nem-is mélto, a'
mellyért a' melly Eccleſiákban avagy nem
voltanak, avagy bé nem vőtték, de a' kenyér-
nek tőrdeltetését a' Vég Vatsorának ki-ſzol-
gáltatáſában meg-tartották, hogy azokat
eretnek névei illeſsék.

Őtődſzőr: Ha ſemmi haſonlatoſsága V.
nintsen az oſtyának az igaz kenyérhez, ſőt ha
még kenyérnek neveztetni-is méltatlan,
hogy hogy lehet igaz, hogy igaz kenyér vol-
na az oſtya, és hogy valami kivántatik az
igaz kenyérnek valoſágára benne volna?

Végezetre: Ha az Egyházi ſzolgálat, és VI.

a' Keresztyéni vallás az oltyák által sokképpen meg-veszteg etődik: hogy hogy merik allani az Evangelicus tanitók, hogy a' Sacramentumhoz igen illendők, ekességre valók?

Ezen dolgot bizonyittya hasonlo mondással *Honorius Presbyter Augustodunensis in Gemma animæ lib. 1. cap. 66. circa annum D. 1120.*

VI. Azt-is mondgyák az oltyások: *Hogy Agoston Doctor idejében volt az oltya. Aug. in sent. Prosperi Dist. 2. de consec. capite cum frangitur.*

Fel. Meg-mutattuk ez előtt, hogy Agoston Doctor idejében a' hártyás buborék oltya ingyen sem emlitetett, nem hogy volt volna. A' holott pedig oltyát emlit, nem a' Miséló oltyárol kell érteni, de a' Templomban az Urnak asztalára a' Keresztyéni kösségtől felvitt kenyérről. Végezetre a' holott irja Agoston Doctor *cum frangitur, &c.* Mikor megtördeltetik: ez igével; Tördeltetik, eléggé meg-hamisittya az oltyásokat, hogy ő nem pénzhez hasonlo kerekdéd lapos vékony hártya faradék oltyárul szol, hanem igaz, éltető, jo izű kenyérről. Mert ők az oltyát nem tördelik.

Elt 400. esztendő tajban Christus feltámadása után.

VII. Azt mondgyák: *Hogy a' kerekdéd pogátsák amaz igen régi Epiphaniusnak idejében-is voltanak, mint meg-tetszik Epiph. in Anchorato.*

Fel.

Fel 1. A' Hiſtoriák kúlómbet mútatnak, mint meg-látók. Mert ezer hatvan eſztendő tájban ſzűlé a' Pápa Miséje az oſtyát, Epiphanius után kózel hat ſzáz eſztendővel. 2. Epiphanius Gőrög Pűſpők volt Cyprus ſzigetben: De a' Gőrög Eccleſiák a' kováſztalan Misés oſtyát bé nem vótték, ma ſem veſzik. 3. Chriſtus ſzűletéſe után ezer ótven negy eſztendővel háborottanak-meg a' Gőrög Eccleſiák a' Romaiakkal, a' kováſzos és kováſztalan kenyér felől, Epiphanius után kőzel hat ſzáz eſztendővel. *Centur. u.c. 6. Eccleſ. Hiſt.* Azért hogy hogy oltalmazta volna Epiphanius a' Miséző oſtyát?

VIII. *Hozzák-bé az Agoſton Doctor példáját, ki igy ſzól:* *Aug. ad Januar. & habetur in Decr. diſt. c. 12. Can. Mater mea.*

Az én anyám engemet kővetvén Mediolanumban, találá az Eccleſiát Szombaton bőjtölni, kezdet vala tétovázni mit tselekednék. Akkoron én tanátsolám e' dologrol a' boldog emlekezetű Ambrus Pűſpőkőt. De az monda: *Cum Romam venio Sabbathum jejuno, cum Mediolani ſum, non jejuno: ſic & tu ad quamcunque Eccleſiam forte veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalum, nec quenquam tibi: Hoc cum matri renunciaſſem libenter amplexa eſt.* Az az: Mikoron Rómában megyek, bőjtőlők, mikor Mediolanumban vagyok, nem bőjtőlők: Igy te-is a'

melly Eccleſiában bé-mégy, annak ſzokását tartsad, ha valakinek nem akarſz botránkozására lenni, egyebet ſem tenéked. Ezt mikor anyámnak meg-mondottam volna, órómeſt vévé. Mellyből azt hozzák-ki, hogy a' holott oſtyával oſztogattatik az Ur Vatsorája, oſtyával vegyed, a' holott kenyérrel, kenyérrel vegyed, mind egy.

Fel. Mitsoda kőzi vagyon az Ur Vatsorájának a' Romai bőjthőz? Az Ur Vatsorája az Uj Teſtamentomnak Chriſtuſtol ſzerezteteti máſodik Sacramentuma, a' Bőjtőlés Szombaton avagy Pénteken emberi találmány. Az Ur Vatsorája az Evangeliomi igéreteknek ſzűl-féges el-petsételő Sacramentuma: a' bőjtőlés teſtnek meg-ſanyargatására valo étlenſég itlanság: ha pedig napnak és eledelnek válogatásával vagyon, őrdőgi tudomány azt mondgya a' Lélek' előſzőr Timotheushoz irott levelének negyedik réſzében. Jol tselekedre Ambrus Doctor, hogy a' kereſztyéni ſzabadságra nézendő dologban az Eccleſiáknak ſzokásához tartotta magát. De ha az Ur Vatsorájárol volt volna ſzo, hogy Mediolanumban kenyeret tördelnek, Rómában pedig kenyer buborék oſtyát imadnak, bizony a' Chriſtus ſzent ſzerzéſe ſzerint valo értelemből ſzollott volna. Annakokáért: illetlen a' példa: Itt imigy bőjtőlnek,

nek: azért az Ur Vatsorájában is ſzabad imitt oſtyával élnem, amott kenyérrel. Ki ne pőkné ezt a' gyermeki roſz vélekedéſnek kővetkezéſét?

A' kenyérnek tördeltetéſe, ugy-mint az Ur Vatsorájában valo ſzükſéges meg-változtathatatlan ceremonia, téſzen válaſztáſt a' Chriſtuſnak Vég Vatsorája közőtt, és az emberi találmányoktul meg-motskoltatott oſtyás Vatsora közőtt, annyira, hogy ſoha ſenki jo lelki iſmérettel ſem nem communicáltathat egyſzer s' mind oſtyával és kenyérrel, ſem nem communicálhat. Mert bizony aruloja lenne az Ur Vatsorájában valo kenyér tördeltetéſnek. Hiſzem a' Sacramentumok külőmbőztetnek-meg minket, mind a' Pogányoktul, mind pediglen egyéb tévelygőktűl, mellyet a' ki nem tud jővevény a' ſzent Irásban. Immár a' ki azt követi a' mit Idvezitőnk parantsolt: *Hoc facite*: Ezt tselekedgyétek; tudni-illik, a' kenyeret kezetekben vegyétek, meg-áldgyátok, meg-ſzegdellyétek, és ugy oſztogaſsátok egyebeknek: ezzel meg-külőmbőztetett az minden egyéb tévelygőktűl: Mert a' Jeſus Chriſtuſnak ſzent ſzerzéſe mellett maradott-meg ſzárazon. A' ki pedig nem kenyeret, de liſzt-lang tajték lapos vékony hártya oſtyát véſzen elő, s' nem tördeli, de tördelés nélkűl oſztogattya, el-távozott

Láſſad az elől járo beſzédben.

vozott az a' Christus szerzésétől, és Schismaticus. Azért egyszer kenyeret tördelni s' ugy osztogatni az Ur Vatsoráját, máskor lapos vékony hártya osztyával: avagy egyszer s' mind kenyérrel és osztyával, mitsoda nagy álhatatlanság ez a' Christus Jesustul szereztetett drágalátos Sacramentumnak ki-szolgáltatásában? Ez a' sem hé, sem hideg, kit az Ur Isten ki-okád az ő szájából, azt mondgya szent János a' Mennyei jelenésről irott könyvének harmadik részében. Egygyetlen egy példát e' rut utálatos tetovázásnak el-szinlésére nem találhatnak, nem hogy az Ambrus Doctor bőjti tartoznék ide.

Apoc. 3. 16.

A' HARMADIROL.

A' kenyérnek tördelése az Ur Vatsorájában olly ceremoniaé, mellyet szabad volna el-hadni, avagy követni?

Valaminémű állattya és valósága az emberi nemzetnek váltságának a' Christus teste, és annak a' szenvedés közben valo tördeltetése, szintén ollyan állattya és valósága az Ur Vatsorájának a' kenyérnek az osztogatás közben valo tördeltetése, el-annyira hogy ha a' Christus testének a' szenvedés közben tördeltetése nem lőtt volna, soha a' mi váltságunk végben nem mehetett volna: akképpen ha

az Ur

az Ur Vatsorájában a' kenyérnek tördeltetéſe nem léſzen, ſoha Sacramentum ſem lehet, és akar melly kőz ember Vatsorájától ſem kűlőmbőz. Meg-tetſzik ennek igaſsága ebből: Mert az Ur Chriſtus a' kenyeret kezében vévén hálákat adott, meg-ſzegte, és ugy adta a' Tanitványoknak, s' azt mondotta: Ez az én teſtem, melly ti érettetek meg tördeltetik, ezt tegyétek az én emlekezetemre. Olly rend tartás azért a' kenyérnek tördeltetéſe, melly *Nota.* a' Chriſtus parantsolattya alá eſett, el-annyira, hogy valakik a' Vég Vatsorában a' kenyeret nem tördelik, mind a' Chriſtus parantsolattyát fel-bontyák ebben, mert nem téſzik az ő teſtének tőredelmének emlekezetire a' Vég Vatsorát, mind pedig a' váltságnak végben menetelinek valoságát, melly a' Chriſtus teſtének tördeltetéſe által ment végbe, el-fordittyák. *Subſtantialia Sacramenti, i. e. materiam, formam, finem & totam inſtitutionem Chriſti mutat, qui fractionem panis negligit Confeſ. Cathol.*

Vedd ki a' Chriſtus teſtét, és annak tördeltetését a' váltságbol, a' váltság ſemmi léſzen. Ugyan-is miért őltőzte-fel a' teſtet, hanem hogy abban meg-tördeltetvén, vérét ontván, a' váltságot végben viheſſe, mint láſd meg, *Pſal. 22. 17. 18. Eſ. 53. 4. 5.* Igy vedd ki a' kenyeret, és annak tördeltetését a' Vég Vatsorábol, Sacramentum nem léſzen, vedd-ki a' Chriſtus vérének ontását a' váltságbol, ſoha váltság nem léſzen: igy vedd-ki a' bornak

ôntését a' Vég Vatsorából, ſoha Sacramentum nem lehet.

A' Vég Vatsora olly drágalátos Sacramentú mellyben a' Chriſtus kin-ſzenvedéſe, teſtének tördeltetéſe, és halála élôképpen megmutattatik, a' mellyért tugyan Chriſtus halálára emlekeztetô ſzentſég az. Ha azért a' kenyér nẽ tördeltetik, a' bor nem ôntetik, hogy hogy mutatodik-meg a' Chriſtus ſzenvedéſe, vére hullása, teſtének töredelme? Bizony ki-fordul e' Chriſtus beſzéde ſarkából: Az én halálomnak emlekezetire tegyétek. De az oſtyáſok Vég Vatsorájokban a' kenyér nẽ tördeltetik.

Beza quæſt. 149. de Sacram.

Annak-okáért a' Chriſtus ſzent ſzerzéſét meg-rontyák, parantsolattyát meg nem tartyák, a' váltságot el-fordittyák, a' Chriſtus ſzenvedéſét, és vére hullását meg nem mutattyák, es ſoha a' Vég Vatsorát a' Chriſtus halálának emlekezetire nem tehetik, és jo következésból nem igazán ſzolgáltattyák-ki az oſtyával a' Vég Vatsorát.

Hogy pediglen nem olly ceremonia légyen a' kenyérnek tördeltetéſe a' Vég Vatsorában, melly tartoznék a' kereſztyéni ſzabadságra, hogy akar tördellyed akar ne, nem vetek és kereſztyéni ſzabadságban áll: de olly, melly *ſit de eſſentia Sacræ Cœnæ*, légyen a' ſzent Vatsorának állattyából, és valoságára tartozzék, imez okok mutattyák-meg:

Elô-

Elősször, Mert tanu-bizonyságot tészsnek arrol a' három Evangelisták, és szent Pál, hogy az Ur Jesus, mikor a' Vég Vatsorát szerzette, a' kenyeret kezében vötte, az Atyának hálákat adott, meg-szegte, és a' Tanitványoknak adta, s' parantsolta hogy vegyék es egyék, azt-is pedig az ő emlekezetire. Mellyből meg-tetszik, hogy az Ur Christus ebben a' meltoságos Sacramentumnak szerzésében, tulajdon ahoz illendő valoságos ceremoniákat adott-elő, ollyakat mellyek nélkül a' Vég Varsora tsonka, ha valamellyiket el-hadgyák a' ceremoniáknak. I. *A' Christusnak szent szerzését tagadod, ha a' kenyeret nem tördeled.*

Hogy pediglen az osztyások hánnyák a' vendég fogado házat, estvét, le-ülést, avagy sen állást, kovásztalan kenyeret, &c. mellyek tartoznak a' külső ceremoniákra, de azért nintsen a' Vég Vatsorának valoságából: hát a' kenyér tördelés-is ollyan: Vétenek nagyot, hogy nem illendőket hasonlitanak ősszve. Annak-felette sem az Evangelisták, sem az Apostolok nem helyheztetik azokat az ollyan ceremoniák, és rend tartások közi-ben, mellyek parantsolattal járnának, mint a' kenyér tördeltetését. Mert ezt meg-parantsolá: Igy tselekedgyétek, mint én, és tegyétek az én emlekezetemre.

Mászodszor: Mert a' Christus mikor a' Vég Vatsorát szerzette ezigekkel: Hálákat II.

ada,

ada, *Meg-szegé*, a' meg-szegéſt a' hálá-dás, és az oſtogatás köziben tévé. Azért ha a' hálá-adás, és az oſtogatás olly ſzükséges ceremonia, és rend tartás a' Vég Vatsorában, melly ennek valoságára tartozik, tehát a' kenyérnek ſzegéſe-is ollyan rend tartás. De az oſtyáſok ſem tagadgyák, hogy az háládáſnak és az oſztogatáſnak ceremoniája a' Vég Vatsorának állattyára, és valoságára nem tartoznék: Tehát a' kenyérnek tördeléſe-is a' Vég Vatsorának állattyára és valoságára tartozik.

Deabroganda Miſſa privata A' Pápiſták ellen Luther argumentoma.

Ezen értelme Luther Martonnak, *Omnes Evangliſtæ & Paulus ſimiliter unanimi conſenſu aſſerunt Chriſtum panem fregiſſe, & diſcipulis dediſſe: quod ſi ergo cœna debeat eſſe conformis exemplo & inſtitutioni Chriſti, non debet celebrari quin frangatur panis, & multis diſtribuatur à Sacerdote.* Az az: Mindnyájan az Evangeliſták, és Pál haſonlatoſon egyenlő értelemmel vallyák, hogy Chriſtus a' kenyeret tördelte, és a' Tanitványoknak adta. Hogy ha ezokáért a' Vatsorának haſonlonak kell lenni a' Chriſtus példajához, és ſzerzéséhez, ne ſzolgáltaſsek-ki külömben, hanem a' kenyér tördelteſsék, és ſokaknak oſztogattaſsék a' Paptul. Mikor Luther ezt irta nagy igaſſágot ſzolott. De mikor a' Calviniſták mondgyák, mindgyáráſt eretnekſéget ſzollanak,

nak, és Sacramentáriuſok érette.)(

Hogy pedig itt-is azt vitattyák: Mind egy ez: Tőrni s' adni, igen meg-tsalatkoznak: Mert ha nékiek mind egy, az Evangéliſtáknak nem mind egy. Luther ſem tartotta a' Pápiſták ellen valo argumentumában mind egynek, kiről majd oda alább bővebben.

Harmadſzor: Chriſtus ebben, *Ezt tselekedgyétek az én emlekezetemre*, azt parantsolja mit tselekedgyünk, és mi végre. Mit tselekedgyünk? Azt a' mit ő maga tselekedett vala; Hogy a' kenyeret kezében vette, és hálákat adván meg-ſzegte, oſztotta, ugy-mint az ő mi érettünk el-adatott teſtének Sacramentumát: iſmét a' meg-áldott Pohárt oſztotta, ugy-mint, az ő mi érettünk, és bűnünk botsánattyáért ki-öntetett vérének Sacramentumát. Iſmét, hogy ezeket a' jokat vegyük, együk, igyuk, és az igéretnek hidgyünk. Mi végre pedig? Az ő halálának háládatos emlekezetire, mint ſzent Pál mondgya: *Valamenyiſzer e' kenyérből éſztek, és e' pohárbol iſztok, az Urnak halálát hirdeſſétek miglen el-jő.*

III. *A' Chriſtus parantsolattyában kettő vagyon.*

I.

II.

Valami e' parantsolatban vagyon, annyira a' Veg Vatsorának valoságára tartozik, hogy ſoha tőle ſzentség tőrés nélkül el nem ſzakaſztathatik: De a' kenyeret tördelni, ſzín-

ſzintén ugy ott vagyon mint ez, meg-áldani, adni, venni, meg-enni, meg-inni. Annakokáert a' kenyér tördelés a' Vég Vatsorának valoságára tartozó rend-tartás, és nem olly mellyet el-hagyhaſs. De az oſtyáſok nem tördelik a' kenyeret a' Vég Vatsorában: azert nem igazán ſzolgáltattyák-is ki.

Hogy itt-is azt mondgyák: kenyérből és borbol kell, ugy vagyon állani, de a' külső ceremonia olly, mellyet ſzabados el-hadni, avagy követni. Mert ez tsak az Apoſtolokra nezett a' parantsolat: Hamis fogás. Mert ezzel a' parantsolattal erőſſittetik-meg a' Vég Vatsorának ſzerzéſe, és ki-ſzolgáltatáſa: *Hoc facite.* Ezt tselekedgyétek, hogy hogy álhatna-meg egyéb aránt, mind ſzerzeſe, mind ki-ſzolgáltatáſa, ha a' parantsolat ott nem volna? A' mikeppen a' hivek ennek a' parantsolatnak erejével vötték, ötték, és itták a' meg-áldott kenyeret és bort az Urnak halálának emlekezetire: akképpen azon parantsolatnak erejével a' Tanitók a' kenyeret, és a' bort, hálákat adván meg-ſzentelik, tördelik az ételre és italra oſztogattyák, az Urnak halálának emlekezetire. Hogy tselekedhetnek ezt, ha a' parantsolat előttök nem volna? Hát nem kereſztyéni ſzabadság, hanem Chriſtus parantsolattya, tördelni a' kenyeret, es az Apoſtolokra-is ugy néz, mint

Mint egy ſarkon ugy forog é' parantsolaton: Ezt tselekedgyétek az egéſz Vég Vatsora.

ó után,

ő utánnok az igaz Tanitókra. Nem ez tehát értelme; En Tanitványim a' mit ti immár tselekedtetek, ez után-is azt tselekedgyétek: hanem ez, a' mit láttok, hogy én tselekeſzem a' Vég Vatsorának ſzerzéſében, és kiſzolgáltatásában, és tinéktek-is parantsoltam, hogy tselekedgyétek, s' immár-is az én parantsolatombol tselekeditek: ez után-is tselekedgyétek, és az Eccleſiában meg-parantsollyátok, hogy azt tselekedgyék az en emlekezetemre.

Luther-is a' Pápiſták ellen felette igen állattya, hogy e' parantsolat: *Ezt tselekedgyétek*, egy aránt tartozik a' kenyér tördelésére és oſztogatáſra. *De abr. Miſſa privata.*

Negyedſzer: Mert a' mit a' Chriſtus a' Vég Vatsorának ſzerzéſében tselekedett a' végre, hogy e' vigaſztaláſſal teliyes Sacramentumnak haſznát nékünk ajánlaná azt a' kereſztyéni ſzabadságra nézó dolognak tartani nem ſzabad, de az parantsolatnak réſze: Mert a' kereſztyéni ſzabadságra tartozo dolog között, és a' ſzükſégeſek között a' Sacramentumnak értelmére ez régulát kell igen meg-tartani, hogy tsak azok az Iſtentől parantsoltatott ſzükſéges ceremoniák, mellyeknek valami nyilvan valo, és az Iſten igéjében ki-jelentett kegyelemnek a' Chriſtus jo tetéményitől jegyzeſi vadnak, azért mert *IV.*

e' nélkül a' hasonlatosság nélkül Sacramentum nem lehet, mint Agoston Doctor bizonyittya.

Ang. Epist. 23. ad Bonif.

Szent Pál a' Christusnak mi érettünk tördeltetett testét kenyérnek nevezvén, nyilván bizonyittya, hogy a' Christus a' kenyérnek tördeltetésével a' kereszt-fán az ő testének tördeltetését akarta jelenteni, mellyet az ostyások-is vallanak. Mert Pál Apostol a' tördelésnek igéjével azt mondgya, a' mit az Evangelisták az el-adattatásnak igéjével. Ezt pedig hogy szenvedését, és halálát jelentette nem forog kérdésben. Agoston Doctor is igy szoll erről: *Quando panis frangitur, &c. quid aliud significatur, quam oblatio corporis ipsius in cruce?* Az az: Mikor a' kenyér tördeltetik mitsoda jelentetik egyéb, hanem a' Christus testének a' kereszt-fán valo meg-áldoztatása?

Hun. De Sacram. p. 336.

In sent. Prof. Dist. 2. Con. c. eum frangitur.

Mellyekből szükséges-képpen meg-czáfolhatatlanul következik, hogy valaminémű állattya és valosága az emberi nemzetnek váltságának a' Christus testének tördeltetése, szintén ollyan állattya és valosága a' Vég Vatsorának szent Sacramentumának a' kenyérnek tördeltetése. Immár itillye-meg a' jo lelki-ismeretü ember, ha *Adiaphoron*, kereszteyéni szabadságban állo dologé tördelni avagy nem tördelni a' kenyeret a' Vég Vatsorában?

rában? Ha meg-mutathatyákéazok a' Chriſtus teſtének mi eretnünk a' kereſztfán valo tördeltetését, a' kik oſtyával oſztogattyák a' Vég Vatsorát, holott ők a' liſzt-lang hártya oſtyát nem tördelheték? Ha nem meg-rontyáké a' Chriſtuſtol ſzereztetett drágalátos Sacramentumot, holott a' mi valosaga azt elhadgyák? Ha nem vétkezneké a' Chriſtus parantsolattya ellen, mondván: Ezt igy tegyétek az én halálomnak emlekezetire, hogy a' miképpen én a' kenyeret kezemben vevén, meg-áldám, meg-ſzegdelém, néktek oſztogatám: Ti-is mikor ki-ſzolgáltattyátok e' Sacramentumot, a' kenyért kezetekben vegyétek, meg-álógyátok, tördellyétek, és ugy oſztogaſsátok. Mire? Mert az én halálom ugy adatik előtőkben a' kenyérnek tördeltetéſe által, és ugy tehetitek az én halálomnak emlekezetire: De az oſtya nem tördeltetik; Hogy hogy ne vétkeznétek tehát a' Chriſtus parantsolattya ellen?

Ötödſzer: Mert ſzent Pál nyilván mondgya, hogy a' melly kenyeret tördelünk, a' Chriſtus teſtének velünk valo közléſe. Mert egy kenyér, egy teſt ſokan vagyunk, mert mindnyájan egy kenyérből reſzesülünk. Ha azért egy a' kenyér, mellyből, annak tördeltetéſe által, mindnyájan reſzesülünk: az oſtya pedig nem egy, de ſok, és egyből ſokan

nem részesülhetnek, tehát bizony nem res adiaphora, nem kereszтyéni szabadságban áll a' kenyérnek tördeltetése, hanem erős parantsolatban. Ezokáért a' kik a' kenyérnek tördeltetését el-vesztegtik, miképpen mondhattyák: *Panem quem frangimus*, a' melly kenyeret tördelünk? Ismét: Egy test sokan vagyunk, mert egy kenyérből részesülünk, holott az osztyások között nem tördeltetik az egy kenyér, sem nem osztogattatik sokak között, de ki-ki magának vészen egy egy litszt-lang hártya osztyát.

Azt mondgyák ez ellen: *Különben akkor nem lehetett: Mert ha csak eggyiknek adta volna az egész kenyeret, a' többi a' nélkül lött volna.*

Fel. *Fallatia non causæ.* Okát, méirt tördelték az Apostolok a' kenyeret ezt vélik: Mert egész kenyeret vöttenek elő. De miért vöttenek egész kenyeret elő? Bizony nem egyéb okért, hanem hogy tördelhessék: Mert Christus ugy parantsolta vala: Mert annak-felette a' tördelésnek titkának, avagy jegyzésének meg-kell vala tartatni. Mondgyák hogy az Apostolok egész kenyeret vöttenek elő. Miért hát hogy ők azt nem tselekeszik, de inkább akarják a' Pápa találmányát venni hogy sem az Apostoloket?

Azt-is mondgyák; *Hogy az Apostol a' tördelésen*

delésen az ősztogatást érti. Mert a tördeltetés ősztogatás nélkül nem lehet.

Fel. Szent Pál hamisíttya-meg oket. Mert nem azt mondgya: A' kenyeret mellyet ősztogatunk, hanem, a' kenyeret mellyet tördelünk, hogy a' kenyeret az ő tördeltetésétől meg-külömbözteſſe. Ugy vagyon, hogy az ősztogatás tördeltetés nélkül nem lehet, de más meg-szegdelni a' kenyeret, más a' szegdelt kenyeret el-ősztogatni: Mert hogy hogy ősztogathatnád ha eléb el nem tördelnéd? Igy tanit itt szent Pál: A' melly kenyeret tördelünk, az az, kezünkel darabokra szaggatyuk és el-ősztogattyuk. Mert külömben az egy kenyérből nem részesülhetnének sokan.

Azt-is vitattyák; *Hogy a' kenyérnek egy volta nem áll a' kenyérnek egy tésztából való egységében, hanem a' haſznának titkos egygyeſségében, külömben Pál mikor Philippében mulatott a' Corinthusbéliekkel egy kenyérből nem részesülhetett.*

Fel. Igaz, hogy ez egész világon lévő hivek az Ur Vatsorájában egy kenyérből részesülnek, a' mi néz a' haszonnak titkos voltára, melly az életnek kenyere, a' Chriſtus Jeſus, az ő kereſett javaival, de nem részesülnek azon egy kenyérből, a' mi néz az egy gömbölyű kenyérnek egy voltára. Ezokáért közönséges egy volta a' kenyérnek nem ki-

vántatik, hogy az ég alatt mindenütt, tsak egy kenyérből részesüllyenek: Mert lehetetlen, de meg-kivántatik, hogy minden Ecclesiákban közönséges egy kenyér vételsekelő, és az szenteltetsék-meg, az tördeltetsék, és az osztogattatsék.

Hogy pedig Pál Apostol irja, hogy ő Philippében mulatván azon egy kenyérből részesül a' Corinthusbéli hivek és a' Philippébéliekkel, azt irja, ugy-mint, ki a' Philippébéli Ecclesiának-is a' Corinthusbélieknek-is azon egy Apostola: Mert mindenik helyben lévőkkel, nem hasznára nézve tsak a' Vég Vatsorának, de a' kenyérnek egy voltára nézve-is
Act. 18. 11. azon egy kenyérből őtt. Mert a' Corinthusbéliekkel-is tizennyolcz holnapokig, a' Phi-
Act. 16. 12. lippébéliekkel-is gyakorlatossággal ugyan-
Act. 20. 6. egy kenyérből communicált vala.

Hatodszor, a' régi Ecclesiának jo rend tartása-is azont bizonyittya, hogy szükséges s' nem szabados dolog a' kenyérnek tördelése. Nézd-meg az Apostoli tselekedetnek második részét, hogy a' hivek a' kenyérnek tördelésében voltanak foglalatosok. Ha ki pedig Agapanak, szeretetnek lakodalmának mondaná, bizony dolog, hogy az ollyan lakást mindenkor elől vette az Ur Vatsorájával való élés. Eltenek eléb közönségesen az Urnak asztalárol azon egy kenyérből tördelvén

azt

azt nékiek az Apoſtolok, és az után telepedtenek kûlön ſzeretetnek aſztalához. Igy *Act.* 10. 7. A' hétnek elsô napján egyben gyûlekeznek vala az Apoſtolok a' kenyérnek ſzegéſére, az az; a' Vég Vatsorával valo éléſre.

De tsak némelly Eccleſiákban volt az ſokás.

Fel. Mert ám ollyan hamar változás eſett volna, és ſzakadás a' Vég Vatsorának ki-ſzolgáltatásának modgyában az Eccleſiákban. Nem volt ſzokás tördelni a' kenyeret, de ſzûkſéges-képpen a' Chriſtus parantsolattya ſzerint meg kellet lenni.

Végezetre, ſzûkſégeſnek lenni ezt a' ceremoniát az Iſtennek tiſzteletire tsak annyiban itéllyük, a' menyiben a' Vég Vatsorának Sacramentumának épſégére, és tökélleteſſégére tartozik, a' Chriſtuſnak ſzent ſzerzéſe és parantsolattya ſzerint: *Ezt tselekedgyétek.* Ha az oſtyáſok e' parantsolatot el-forditthattyák, láſſák; De erre nékik hatalmok nintsen. Mert bûntetés elôttök. *Matth. 5. 19.* következik tehát, hogy a' Vég Vatsorában a' kenyér tördelés olly ceremonia, mellyet ſzentſég-tôrés nélkûl ſenki el nem hagyhat; De az oſtyáſok el-hadgyák.

VII.

Ezent tanitották végezetre a' régi Pátrek, Apoſtoli férjfiak-is.

Elt Chriſtus ſzületése u-

Ignatius ſzent Janos Apoſtol Tanitványa igy ir errôl *Epiſtola 9. ad Philadelph. Una eſt enim*

tán hat van eſztendőbe.

enim caro Domini Jeſu, & unus ejus ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, unus etiam panis pro omnibus CONFRACTUS, & unus calix totius Eccleſiæ. Az az: Mert egy az Ur Jeſuſnak teſte, és egy az ő vére, melly mi érettünk ki-ŏntetett: egy a' mindenekért *meg-tŏrdeltetett* kenyér-is, és egy az egéſz Eccleſiának pohára.

Elt anno Chriſti 170.

Ireneus lib. 5. cap. 4 *Quando mixtus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia.* Az az: Mikor a' meg-tŏltŏtt pohár és a' meg-tŏrdeltetett kenyer melléadatik az Iſtennek igéje, a' Chriſtus vérének és teſtének léſzen Sacramentuma, mellyekből ŏregbedik, és áll a' mi teſtünknek állattya.

Elt anno Chriſti 200.

Clemens Alexandrinus libro 1. Strom azt irja, hogy az ő idejében ſzokás volt, hogy az Ur Vatsorájával való élésben ki-ki a' kŏſség kŏzzŭl réſzt venne magának, *ubi Euchariſtia, ut mos eſt, diſtributa, ſeu diviſa vel fracta fuerit, permittitur unicuiq; ex populo ſumere partem;* Az az: Mikor az Ur Vatsorája oſztogattatik avagy tŏrdeltetik, meg-engedtetik kinek-kinek a' kŏſség kŏzzŭl, hogy réſzt végyen. Így Cyprianus ki élt 240. eſztendőben *in Serm. de Cœna.* Theophilus ki élt 300. eſztendőben *libro 1. Paſch.* Chryſoſtomus ki élt 370. *Hom. 24. in 1. Cor. 10.* Auguſtinus ki élt 390. eſztendőben,

dőben. *Ita sententia Prosperi dist. 2. de cons. cap. Dum frangitur. Item ad Paulinam Epistola 59.* Dionysius ki élt 400. esztendőben *Hier. Eccl. cap. 3. Cyrillus Alexandrinus* ki élt 460. esztendőben *lib. 4. cap. 14. in Joan.* Beda 700. esztendőben élvén *super Luc. cap. 14.* s' a' többi, bizonyittyák hogy az Apostoloknak idejek után az egész közönséges keresztyéni Anyaszentegyházban a' kenyérnek meg-tördelésének rendit az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatásában a' Christusnak szent szerzése, és parantsolattya szerint szentül meg-tartották többig ezer esztendőnél.

Annak-okáért meg-tetszik igen nyilván, hogy nem olly rend-tartás a' Vég Vatsorában a' kenyérnek tördelése, melly csak a' keresztyéni szabadságon járna, ugy hogy, ha akarod követheted, ha nem akarod el-hagyhatod, hanem ugyan állattyára és valoságára tartozik a' Vég Vatsorának.

De ezt az ostyások nem követik: Miért? Hald-meg:

I. *Mert a' Christus, azt mondgyák, nem parantsolta, de szabadgyában hadta*, res Adiaphora.

Fel. Hamis ez ő mondások: Mert bőtűben valo parantsolat ez: *Ezt tselekedgyétek az én emlekezetemre.* Melly Christus parantsolattya szintén ugy tartozik a' kenyérnek tör-

deltetésére mint egyebekre, mellyeket a' Christus tselekedett, és a' Tanitoknak a' Vég Vatsorának ki-szolgáltatásában tselekedniek parantsolt, mint Luther Márton ekképpen meg-mondotta: *Ecce hic vides quomodo modus & forma, quæ nunc in Missa observatur planè non consentiat cum Euangelio. Consentiunt Euangelistæ & Paulus, quod Christus panem acceperit, fregerit, discipulis dederit. Non exprimunt an ipse comederit aut biberit, Cum igitur frangere & discipulis dare nihil aliud sit, quam benedictum panem in* MULTA FRUSTRA PARTIRI, *nulla Missa celebrari debet, si quidem institutioni Christi congruere debeat, in qua non frangatur Sacramentum, & à Sacerdote inter multos distribuatur. Si diversum fiat, non erat Missa Christiana, sed talis quæ pugnet cum institutione & ordinatione Christi. Et paulo post: Jam igitur confer inter se Antichristianos & Christum. Hic frangit panem eumque omnibus distribuit, illi frangunt sed nemini distribuunt, solis sibi servant, speciem tantum quandam fractionis referunt: quid ergo fiet de verbis Christi, hoc facite? Cur contrà faciunt quam Christus præcepit.* Az az: Imé itt látod miképpen a' mód, és a' forma, melly mostan a' Misében meg-tartatik, hogy nem egygyez az Euangeliommal. Egygyeznek az Euangelisták és Pál, hogy Christus a' kenyeret vette, *Meg-szegte*, a' tanitványoknak adta.

Lutherus l. de abusu Missæ Tom. 2. Jenen. Germ. pag. 23.

Nem

Nem fejezik-ki ha őtté, ő maga avagy itté; holott azért tördelni, és a' tanitványoknak adni nem egyéb, hanem a' meg-áldott kenyeret *sok részre oszlatni*, egy Misének sem kell szolgáltatni; ha a' Christus szerzésével egygyezni kell, mellyben nem *tördeltetnék a' Sacramentum*, és a' Paptul sokaknak nem osztogattatnék. Ha ellenkező lészen nem vala Keresztyéni Mise, de olly, melly ellenkezik a' Christus szerzésével és rendelésével: Es egy keveset aláb: Immár azért, hozd egyben önnön közöttök az Antichristus követőit és a' Christust: Ez tördelte a' kenyeret, és azt mindeneknek osztogatta: amazok tördelik ugyan, de senkinek nem osztogattyák, ő magok fel-vájtyák: csak valami szinét mutattyák a' tördelésnek. Hová tészik a' Christus beszédét: *Ezt tselekedgyétek?* Miért hogy a' Christus parantsolattya ellen tselekesznek?

Melly Luther beszédéből meg-tetszik, hogy nem szabados ceremonia a' kenyérnek tördeltetése, de olly, mellyet kételenség alá vetett a' Christus parantsolattya. Végezetre mitsoda igékkel tötte légyen a' Christus szabadosá, és mi modon, meg-kell mutatniok. Mert mi a' mi Bibliánkban fel nem találhattyuk.

II. *A' Christus a' közönséges szokás szerint*

mint

mint a' több Sidok tördelte a' kenyeret, minémű szokást a' tsuda tételekben-is meg-tartott, Matth. 14. & 15. Marc. 8. Luc. 20.

Fel. Ha ez igaz volna, tehát a' kenyérnek meg-áldása, osztogatása, s' ő maga a' kenyér, sőt az étel ital szintén hasonlokeppen ki-rekesztetnék a' Vég Vatsorából, mint a' kenyérnek tördelese. Hogy pedig a' Sidoknál közönséges volt tördelni a' kenyeret, szintén ollyan közönseges volt a' kenyér, bor, enni, innya. Mi következik ebből, hanem hogy tsak a' Sidok modgyára szegte a' Vég Vatsorában a' kenyeret: Sidok modgyára áldotta meg, vőtte a' kenyeret, és osztogatta. Es igy az áldás, és osztogatás, kenyér és bor, az étel és ital a' Vég Vatsorában nem inkáb lészen közönséges mint a' tördelés.

Mikot ezokáért a' Christus a' Vég Vatsorának Sacramentumát szerzette, a' kenyérnek meg-áldásában, tördelésében, adásában és osztogatásában méltoságosabb dologra nézett, hogy sem a' közönséges szokás volna. Más azért a' Vég Vatsorának szerzésekorán a' kenyeret meg-áldani, tördelni, osztogatni: más egyéb közönséges Vatsorában. Mert a' Vég Vatsorában a' kenyérnek tördeltetése alatt vagyon a' Christus halálának emlekezeti: de egyéb közönséges vatsorák

sorákban csak test táplálásra való. Isteni méltósággal-is hadgya: Ezt tselekedgyétek; de egyéb Sido vatsorákban nem ugy.

III. *Mind egy a' kenyér tördelésnek ceremoniája a' több rend-tartásokkal, mint láb mosással, estveli orákkal, vendég fogadó házban való le-telepedéssel, &c.*

Fel. Illetlenség vagyon a' példákban, mellyek hasonlókká nem tehetik azt, a' mi nem hasonló. A' kenyért, a' bort, meg-áldani, tördelni, osztogatni, önteni, enni, innya, a' Christus parancsolattyának erejével szükségesek: de a' láb mosás, estveli idő, vendég fogadó, és többek e' féle a' Christustol a' Sacramentumhoz nem szereztettenek, és nem adattattanak parancsolattal; Azért nem oda valók. Mert a' láb mosást a' Husveti bárány-nak meg-étele, és a' Vég Vatsora között tselekedte, hogy a' Tanitványoknak emlekezetes jelét hadná a' szeretetnek és alázatosságnak. Senki azért még eddig nem álmodozott azzal, hogy a' láb mosás része lenne a' Vég Vatsorának Sacramentumának, noha a' tsufondáros Pápák és Cardinálok majmoskodnak a' láb mosással. Az estveli időt hozta a' Husvéti Báránynak meg-étele a' törvény szerint. De mivel a' barány meg-étele-nek helyében kell vala szállittatni a' Vég Vatsorának, azért szerzette akkor az estveli orában,

Láb mosás.

Estveli ora.

rában. Az Apoſtolok ſem kötelezték magokat eſtvehez, de valamelly időnek részében az alkalmatoſság hozta, akkor ſzolgáltatták; mint nappal, *Act. 2. 46.* néha ſetét éjſzaka, *Act. 20.*

Mikor ſzolgáltaſsék ki a Vég Vatsora.

A' régi Eccleſia a' kereſztyének dél előtt való időt válaſztának, mellyben az emberek józánbak, melly ſzokáſt veli Agoſton Doctor, hogy ſzent Páltol ſzármazott volna. A' mi néz a' vendég fogadora, nem Sacramentumhoz illendő rend-tartás; akkor az idő ugy hozta.

IV. Ez ige Schibber *Sidoul, magyarul* tördelni, *azt jegyzi néha az irásban hogy oſztogatni, el-oſztani,* Gen. 42. 1. Eſa. 58. 7. *Elég azért a' kenyér törderéſre az on kenyérnek el-oſztogatáſa.*

Fel. Mitsoda következes ez: Néhol ez ige tördelni, annyit tészen, mint oſztogatni; azért a' Vég Vatsoraban-is? Ha ez helyes tehát ez-is helyes leſzen: Hálákat adni, enni, innya, emlekezni, néhol az irásban jegyzi a' közönséges áldáſt, ételt, italt, emlekezetet, azért az Ur Vatsorájában-is? Ki ne pókne? Bizonyitsák-meg azért hogy mindenütt az irásban az oſztogatáſt jegyzi s' tselekednek

vala-

valamit. Moſesnél-is ez ige *frangere panem*, meg-ſzegni a' kenyeret, annyit teſzen, mint tördelni, és ugy oſztogatni: Ugy Eſaiásnál. Mert a' kolduſoknak nem ſzoktanak egy egy egéſz házi kenyeret adni, de ſzegdelni.

Annak-felette Moſesnel ſohol nintsen a' Bibliában, hogy Jácob hallotta volna: Mert *panis frangitur in Ægypto*, kenyér tördeltetik Ægyptusban, de hogy buza vagyon Ægyptusban, melly buza Sidoul *Schebber, fractura*, mert meg-töri az éhſeget, meg-töretik a' malomban, nem pedig oſztogatás. Ezokért a' tördelés mindenütt az oſztogatáſſal egygyütt értetik, végezetre a' bótúben e' kertő nyilván kinn vagyon, és egyben fogattatnak: *fregit dedit*, Meg-ſzegé, adá. Ha azért ez: Meg-ſzegé, annyit téſzen itt mint, oſztogatta, mint az oſtyaſok akarják, értelme ez léſzen: *dedit & dedit*, adá s' adá, avagy: oſztogatta oſztogatta, melly ſzollásnál mi lehetne illetlenb? Meg-tetſzik tehát, hogy más a' Vég Vatsorában a' tördelés, más a' tördeltet a' Tanitványoknak adni, és azt oſztogatni.

V. *Kés-kételen meg-kellett a' Chriſtuſnak ſzegni a' kenyeret: Mert ez egéſz volt, és ha tsak Péternek adta volna, a' többinek ſemmi nem jutott volna.*

Fel. Mitsoda kereſzt-fogás ez? Az eléb azt mondák, hogy tördelni annyit teſzen mint

mint osztogatni: im mostan azt állattyák, hogy kesketelen meg-kellet törni a' kenyeret, mert egész volt. Azért ő magokat arczul tsapdosák. Vétenek igen abban-is, hogy a' Christusnak törvényt akarnak eleiben szabni, hogy hogy s' mi modon kellett volna osztogatni a' kenyeret. Elég minékünk hogy valoban tördelte, és meg-parantsolta, hogy egyebek-is azont tselekedgyék.

VI. *Mert sem a' Christus, sem az Apostolok sohol a' kenyér tördeléſt nem kivánnyák hogy légyen a' Vég Vatsorában szükséges, kételenséges.*

Fel. Hamis ez-is: mert avagy nem igyen parantsollyaé a' Christus a' kenyérnek tördeltetését elöször az ő példájával, mellyel mi előttünk tündöklött: másodszor nyilván valo parantsolattyával: Ezt tselekedgyétek; mellyet Luther sem tagada. Az Apostolok-is avagy nem eléggé hadgyáké, holott egyenlőben irják, hogy a' Christus vötte a' kenyeret, meg-áldotta, meg-szegte és osztotta? Es ugyan kettőztetik Christusnak ama' parantsolattya: *Ezt tselekedgyétek.* Ugy szent Pál, *1. Cor. 10.* Innen vagyon hogy soha sem az Apostolok, sem a' régi Ecclesia kenyér tördeles nelkül a' Vég Vatsorát ki nem szolgáltatták, a' mellyért az egész Vég Vatsorát *Fractionem panis*, kenyér tördelésnek nevezték, *Act. 20. 7.*

VII. *Mert*

VII. *Mert semmi méltoságával a' régieknek meg nem bizonyittathatik a' tördeléſnek ſzükséges volta.*

Fel. Hamis: mert a' régieknek iráſok rakvák a' kenyérnek tördelésének ſzükseges voltával a' Vég Vatsorában, ugy-mint, Iſtentűl parantsoltatott rend tartáſról, a' mint oda-fellyeb meg-látók. Annyira meg-volt pedig, hogy még a' Pápázóknál-is néminémű ſzine meg-maradott a' kenyér tördelésének ceremoniájának, melly nélkűl a' Miſe ki nem-ſzolgáltatik. De nem mehettek-el ſoha-ti oſtyáſok e' mellől: Hogy a' Chriſtus parantsolattyának meg-tartásának kételensége-nem egyéb, hanem Iſteni és terméſzet ſzerint valo kötelesége a' teremtett állatnak az ő teremtőjéhez valo engedelemre-. Kötelesek vadtok ſzentség törésnek alatta a' Chriſtuſnak parantsolattyának meg-tartására: *Ezt tsekedgyétek.*

VIII. *Mert a' régi Eccleſia a' kenyér tördeléſnek rend-tartását meg-vetette avagy elhadta, hogy a' morſalékokrol vetekedés ne támadna: volnaé Chriſtus teſte avagy nē*

F. Nem elég valamit vélekedeskeppen állatni, de még-is kell bizonyitani azt, mellyik Eccleſia miokáért vetette avagy hadta-el a' kenyér tördeléſnek ceremoniáját. De nem volt olly maga felejtett a' régi Eccleſia, hogy

igen sokat vetekednék a' morsalékokrol, volnanake Christus teste: Mert soha nem velekedett arrol, hogy a' kenyér Christus teste lehetne külömben, hanem a' mint a' Sacramentum tartya, sőt még mikor élt a' Vég Vatsoraval-is, nem hitte hogy a' kenyer Christus teste légyen, hanem hogy tsak Sacramentuma; mellyért Evagrius irja, hogy a' meg-szenteltetett kenyérnek maradékját avagy morsalékját a' deákoknak adták hogy meg-egyek.

Evag. Hist. l. 4 c. 15. Az Ur Vatsorában megmaradot kenyeret és bort hová kell tenni.

IX. *Mert mi nálunk-is vagyon a' kenyér törtelés: mert a' kerekdéd liszt lang hártya, buborék, és tajték osztyátskák a közönséges liszt langbol vétetnek.*

Fel. Phi szemtelenség: mint ha Christustol szereztetett Sacramentumi kenyér törtelés volna az, mikor a' szakáts avagy Egyházfia, avagy a' Paricarius a' vizetskével megegyelitett liszt langbol tseppent a' hév vas kőziben, és meg-szorittatván kenyér tajtékot, hártyát, bubórékat, és kőd osztyát formál belőle, mellynek az oldalán a' feszületetske, hogy mindenitek egye a' kereszttre valo fel-feszitttetésével a' Christust. A' Pap törtelia az Ur asztalánál a' kenyeret, nem az Egyhazfia a' konyhán.

X. *Mert az együgyuvek meg-botránkoznak a kenyérnek törtelletésén, és lelkek ijmé-*

tet

veti el-fordul: Azért el-kell hadni azt az ujjétást.

Fel. Azért tselekedetté a' Christus valamit a' Vég Vatsorának szerzésével, hogy valakit meg-botránkoztasson avagy lelki ismeretit meg-háboritsa? Avagy nem inkább az egyúgyúveknek lelkek ismeretit tsendesitette az ollyan egyúgyú Vatsorának szerzésébe? *Bonæres neminem scandalizant, nisi malam mentem.* A'jo dolog senkit meg nem botránkoztat, hanem tsak a' rosz elmét, azt mondgya Tert. *Tertullianus.*

XI. *Mert a' kenyér tördeltetéssel hasonlová tétetik a' Vatsora ama' tobzodók vatsorájokhoz.*

Fel. Avagy nem tudtaé az Ur Jesus Christus az ő drágalátos Vatsorájának Sacramentumát meg-kűlömbőztetni a' tobzodóknak vatsorájoktul? Mintha oſtyát nem ennének a' Vég Vatsorán kivűl az Egyházfia mikor faragja?

Meg-tetszik mind ezekből hogy a' Vég-Vatsorában a' kenyérnek tördelése nem áll a' keresztyéni szabadságban, mellyet szabad volna kővetni, avagy meg-vetni: de áll a' Christusnak szent szerzeseben és parantsolattyában. Annak-okáért holott az oſtya nem igaz kenyér, s' nem-is tördeltethetik, meg-kell vetni, es a' kenyeret kell bé-venni, egyéb aránt, mind a' Christus szent szerzé-

se meg-háborittatik, mind parantsolattya meg-rontatik, melly igen nagy szentség tőrés.

III.

A' HAZASULANDOKNAK EGYBEN ADATTATASOKNAK MODGYA.

1. A' Házasulandókat kőzönséges helyen prédikátio után Vasárnapokon meg-kell hirdetni a' Tanitónak, és hirdetes nélkül nem szabad egyben adni. Mert a' hirdetés olly hir tétel, melly által a' házasulandoknak nemzetségek, életek, erkőltsők, tselekedetek, természetek, és magok viselések szem eleiben kél, és ha valaha az embereknek itiletek alatt forgottak, a' hirdetés által leg főképpen. Ez az oka hogy némellyek ollyan igen irtoznak a' hirdetestűl, kiváltképen pedig a' gyanos életűvek, és azok a' kik valami czégéres vétket tselekedtenek annak előtte: a' tiszta életűvek pedig azt nagy tiszteségnek tartyák, hogy az ő nevek az Isten házában a' prédikállo székből meg-emlitettik, mint a' szent Háromság egy Isten meg-emlité, sőt ugyan ki-hirdete Paraditsomban a' Házasságra menendő Adámnak nevét: Nem jo az embernek egyedűl lelnni, s' a' többi.

Nem-

Nem kell ezokaért egy Tanitónak-is sem kedvért, sem adományert, sem atyafiságért a' házasulandoknak ki-hirdetéseket el-mulatni. Mert abból fakad-ki az illetlenség, melly a' szent házasságnak ellene volna, és meg-háboritaná az Istennek szent szerzését. Mert igy kell ki-hirdetned: Házasulandó személyek vadnak N. N. vőtte N. N. ha valaki a' keresztyének kőzzül ezek kőzött olly dolgot tudna, melly miatt a' szent Házasság meg-bontatnék, és a' keresztyének meg-botránkozhatnának, tartozik jo idején lelki ismeretinek kőtelessége alatt hirré tenni.

Ha te Tanito igy el-jársz tisztedben, és senki semmit tenéked nem szol felőlők, helyben marad lelked-ismereti: ha pedig az emberek kőzzül valaki valami házasság ellen valo fogyatkozást értene, s' tenéked hirré nem tenné, lelki-ismeretit sértette-meg, és ő oka azoknak rut életeknek, ha parázna avagy gyilkos, avagy két feleségű, avagy egyéb halálos vétekben élő ember az ártatlannal szál egyben, avagy ha mind a' kettő ollyan: Mert nem házasság az, hanem Pogány fertelmeskedés a' házasságnak szine alatt. Annak-felette a' melly ember a' házasulandoknak neveket bé-adgya a' hirdetésre, attul felette szorgalmatoson meg-kell értekezni, ha szabad személyeké? oszve illendő-

ké ? Nintsené atyafiság avagy ſogorság olly kőzőttők, melly ellene volna a' ſzent házaſságnak. Szűléjek, avagy ſzűléjek helyett valo gondviſelőjők nem ellenzikė, és egyéb effélė dolgok.

Job tenéked ekképpen házadnál végére menned minden dolgoknak, mellyek a' házaſulandok felől te reád néznek, hogy ſem mint a' Templomban ; és ha valami illetlenſéget és akadályt találſz, nem illik fel-is hirdetned, meddig el nem igazittyák dolgokat.

II. Ekképpen végére menvén a' dolognak, a' Templomban kénſzeritteſſenek felmenni reggeli Predikatio, avagy kőnyőrgés után mindgyáráſt, és ott elő-álván illyen modon inditsad el beſzédedet.

Minémű tiſzta, ſzent, és Iſten ſzerint valo áldott életnek nemelégyen a' ſzent házaſság, meg-jelentette Iſten ſzent Pál Apoſtol által, Sidokhoz irott levelének tizenharmadik réſzében illyenképpen: *Tiſzteſséges*, ugy-mond, *a' házaſság minden emberek kőzőtt, és a' fertelem nélkűl valo ágy, a' paráznákat pedig és az ágy tőröket az Iſten meg-itéli avagy el-kárhoztattya.* Heb. 13. 4.

Tiſzteſségesnek mondgya az Apoſtol a' ſzent házaſságot három kiváltképpen valo okokra nézvė.

Előſzőr: Arra nézve a' ki a' házaſságot ſzerzette. Az pedig nem az Angyalok, ſem a' Pá-

a' Pátriárchák, Prophéták, avagy Apostolok, de tulajdon ő maga a' szent Háromság egy Isten, mint meg-irta Moyses a' teremtésről irott könyvnek második részében. Mert mikoron az Ur Isten minden állátnak társot teremtett volna, és csak az embernek nem volna társa, akkoron tanátskozék a' Szent Háromság egy Isten, és azt mondá a' tanátskozásban: *Nem jo embernek egyedül lenni, teremtsünk segitő társot néki.* Ennek a' tanáts végben vitelének illyen modgyát találá az Isten: Mert álmot botsáta Adámra, és mikoron elalutt volna, ki vön egygyet az ő oldala tsontsai közzül, és hussal környúl-vévén abból formálá az aszszonyi-állatot, kit mikoron Adámhoz vitt volna az Ur Isten, mint valami Náznagy a' Vő-legényhez a' Meny-aszszont, azt mondá Adám: *E' tsont én tsontom, e' test én testem: ez hivattatik férjfiubol vétetetnek: ezért az ember attyát annyát el-hadgya, és ragaszkodik az ő feleségéhez.* Gen. 2. 15. 16.

Ihol ő maga szerzette az Ur Isten a' szent házasságot. Valamit pedig az Ur Isten szetez tiszteséges az: Tehát a' szent házasság tiszta, szent, és áldott élernek neme.

[Nagy vigasztaláfokra vagyon ez a' házasságban élő emberekének: Mert az Ur Isten az ő szent szerzése mellől el nem áll, a' mellyert valami nyavalya, életnek terhes gondgyai, Ezekel hasznos hatodrészidségnek okáért.

nehézſégek, fajdalmok, és keſerűſégek találályák a' házaſságnak igájában élő embereket, tudgyák hogy Iſtennek tudására vadnak, az ő ſzent kezei forognak azokban, és ugy mértékli s' fontollya, a' mennyire mi el-ſzenvedhetnyűk. Mert hű a' mi Iſtenűnk, és nem engedi hogy mi fellyebb kéſérteſsünk, hanem tsak a' mennyire el-ſzenvedhettyűk, ſőt a' kéſérteteknek boldog ki-menetelit engedi, mint ſzent Pál mondgya. Mennyi gond, mennyi buſulás vagyon a' házaſságnak vono igájában? A' pogányok erre-képeſt *Neceſſarium malum*; ſzükſéges gonoſznak mondották: mint a' mi Magyarink-is: Kitsoda kivánna illyen időben békót vetni lábára, ha tiſzta aranybol tsinált volna-is? De Iſten ſzava: *Nem jo embernek egyedül lenni. Miért? Mert jaj annak a' ki egyedül vagyon, mert ha eleſik nintsen ki fel emellye*, azt mondgya bőlts Salamon a' Predikátori könyvnek negyedik réſzében: Boldog tehát a' ki ketten vagyon. Mert ha az eggyik el-eſik, a' máſik gyámola, s' fel-emeli.]

1. Cor. 10.

Eccleſ. 4. 10.

11. Máſodſzor: Tiſzteſségeſnek mondgya az Apoſtol a' házaſságot azokra az okokra nézve, a' melly okokért az Ur Iſten a' házaſságot ſzerzette.

Első oka, hogy a' házaſságban lévő ſzemélyek egy-máſnak ſegitſéggel lennének:

Mert

Mert tudta s' elóve el-látta azt az Ur Isten, hogy az Adámnak eseti miatt az emberekre sok nyavalya, nyomoruság, dolgozodás, betegség, bánat, keserűség, szállana: Annakokáért hogy ezekben a' nyavalyákban se a' férjfi, se az aszszonyi-állat magoknak ne hagyattatnának, ezt az orvoságot találta az Ur Isten, tudni illik: a' szent házasságot. Azért mondá: *Nem jo embernek egyedúl lenni, teremtsünk segitő társot néki.* Egyedúl valo létét az embernek az Ur Isten nem javallotta nagy sok okokért, de a' többi kőzött ezért, hogy ne légyen segitő társ nélkűl. Innen mondgyák a' Deákok: *Sociam vitæ*, életnek társának az aszszonyi-állatot: A' Magyarok pedig: feleségnek: az az, fele segitségnek: Mert az Istenfélő aszszonyi-állat fele segitsége az ő férjének gondgyaiban, bánatiban, és egyéb életnek sulyos igáiban. (Hová tészik tehát az Istennek szent szerzését, annak méltoságát amaz hásártos engedetlen kűlő szegre vono gonosz házasok, kik mintha ugyan arra eskúttenek volna egyben, hogy egymásnak veszedelmére, és romlására igyekezzenek?

Valami által azért az ember e' gyarlo nyavalyás életben gyámolittatik, vigasztaltatik, és segittetik, áldott, szent, tiszta életnek neme az, ollyan a' házasság, a' mint im hallyuk.

Máſodik oka miért ſzerzette Iſten a' házaſságot ez, hogy az emberi nemzet ſzaporodnek a' házaſokuak magzattyok által. Azért tötte ezt az áldáſt az Ur Iſten a' házaſság mellé: *Szaporodgyatok, neveked gyetek, és ezt a' ſzéles világot töltsétek-bé.* Mert az Ur Iſten az igaz házaſoknak tiſzta ágyokból valo fiakbol, leányokbol gyűjtőget ő magának Anyaſzentegyházat, ki által mind e' jelen valo világon, mind a' más világon akar ditsértetni. Innen mondatik a' ſzent házaſság a' Polgári társaságnak s' az Eccleſiának *Seminarium*nak: Meg-tartojának. Mert a' házaſoknak magzattyokbol ſzaporodik mind a' Polgári társaság s' mind az Eccleſia. Hogy azért az emberi nemzetnek magva ne ſzakadna, a' házaſságot ſzerzette orvoſságul az Ur Iſten.

Gen. 1. 28.

Ezt-is el-hagyhatod.

[Vétkeznek ez aránt azok, a' kik ördógi Meſterségekkel a' közönséges ſzaporodáſnak utát meg-gátollyák, és el-kötik, avagy a' magzatokkal valo dajkálkodáſnak ſulyos nehezvoltáért, avagy a' ſzabadoſſabb buja életért. Gyilkoſi mind azoknak valakik a' ſzent házaſság által ſzülettetnének, és nekülömben tartsák, mintha egygyenként magok tekernek ki nyakokat, mellyért ſoha Iſtennek országát nem vehetik, mint ördöngőſök és gyilkoſok, azt mondgya ſzent János a' Mennyei

jele-

jelenésekről irott könyvének huszon kettődik részében. Nagy gyönyörűségékre vagyó pedig az édes atyáknak anyáknak, hogy holtok után-is hadgyhatnak fiakat leányokat, kik ő helyettek áldgyák magasztallyák az Ur Istent, és hogy az ő nemzetségeknek magva nem szakad ő bennek, de nagy bokrosson meg-álhatnak az Istennek szine előtt az örök életben. *Apocal.* 22. 15.

[Valami által azért az emberi nemzet szaporodik, az Ecclesia éppűl, és az Isten ditsőittetik, tiszta, szent, és áldot életnek neme az, ollyan a' házasság.

Harmadik oka, a' miért az Ur Isten a' házasságot szerzette ez, hogy a' paráznaság ez által el-távoztassék, mint szent Pál mondgya először Corinthusban irott levelének hetedik részében: *A' paráznaságnak el-távoztatásáért minden férfinak tulajdon feleségе légyen, és minden aszszonyi-állatnak tulajdon férje légyen.* Semmi vetekre az ember inkáb nem vetemedendő mint a' paráználkodásra: semmi vétket-is az Ur Isten ollyan szörnyen meg nem büntetett mint a' paráznaságot: Sodomát, Gomorhát azért fűllyeszté-el kénkőves tűzes első által: az első világot ugyan meg-öblité a' viz-özönnel ezért a' rut fertelmeskedésért: de nem fogot a' példa. Ezokáért szent Pál által élő nyelvel kiáltattya az Ur Isten, először *1. Cor.* 7. 2. *Gen.* 19. 24. *Gen.* 6. 7.

Co-

1. Cor. 6. 9. Corinthusban irott levelének hatodik réſzében, hogy egy parázna-is az Iſten orſzágának örökſéget nem birhattya. Hogy azért e' rut kárhozatos vétkektül az emberek magokat meg-oltalmazhatnák, a' házaſságot, és abban lévő ſzent egyeſséget ſzerzette az Ur Iſten orvoſságul.

Ezt-is el-hagyhatod ha tetſzik. [Metſzenek tehát azok a' kik a' házaſsággal tsak fedezik az ő rut fertelmeſségeket, és az ő feleſégekkel meg nem elégedvén, máſoknak ágyok után leſelkednek, végetlenképpen fertelmeskednek. Nehezen vagyon dolgok. Mert a' magok ágyának tiſztaſágának áruloi: Az Iſtennek ſzent ſzerzéſének a' házaſságnak rontoi, ferteztetői: feleſégeknek adott hiteknek meg-ſzegői, hitetlenek, és tellyes életek feleſégekkel tsak tsupa fertelmeskedés, mellynek a' vége örökké valo kárhozat. Metſzenek a' Pápás Papok-is, kik a' ſzent házaſságot tiltyák, és ő magok örök nőtelenſégre eskűttenek, azonban ágyaſokat, ſűtő, főző, moſo ſafarinakat tartanak, avagy nem ördögi tudományt tartanaké, mint ſzent Pal mondgya felőlők, előſzór Timotheushoz irott levelének harmadik réſzében? A' kik pedig egy-máſſal a' ſzent házaſságnak rendiben meg-elégeſznek, azok élnek tiſzteſséges életet.]

1. Tim. 3. 1.

Ihol azért ez arant-is, valami által az ember

ber magát a' paráznaságtul, Istennek rettenetes büntetésétül, és az örök kárhozattul meg-oltalmazhattya, tiszta, szent, és áldott életnek neme az. Ollyan a' házasság a' mint hallyuk. [Tudom némellyek negyedik okát adgyák, hogy légyen meg-ábrázoloja a' Ezt se mondgyad. a' Christus, és az Anyaszentegyház között valo nagy eggyességnek: de jobb s' illendőbb azt a' közönseges tanitásban elő-hozni, mellyet ha ugyã elő akarsz hozni, olvasd-meg Calvins János irását: *Lib. 4. Inst. cap. 19. sect. 35.*]

III. Harmadszor: Tiszteségesének mondgya az Apostol a' házaságot a' házasoknak tisztekre nézve: Kettő pedig közönségesen tisztek a' házaságbéli szemelyeknek, melly ugy néz a' férjfira mint az aszszonyi-állatra: az aszszonyi állatra, mint a' férjfira.

Első tisztek ez, hogy egymást nem képmutatásbol, sem ideig tsak, hanem tellyes életekben tiszta, igaz szeretettel ugy szeressék, hogy minden szereteti Isten után a' férjfinak az ő feleségében légyen: ugy az aszszonyi-állatnak minden házasági szereteti Isten után tsak az ő férjében légyen. Igy inti őket szent Pál Ephesusban irott levelének negyedik részében: *Férjfiak szeressétek a' ti feleségteket, mint Christus szerette az ő Anyaszentegyházat, és ő magát adta érette, ugy ti-is férjfiak.* Mert a' házasságban levő szent szeretet. *Eph. 4. 25. & 28.*

Matth. 19. 5. retet, és eggyeſség által egy teſté vérré lőttetek, ſenki pedig ſoha az ő teſtét nem utálta, de ſzerette s' táplálta. Ugy ti-is férjfiak feleſégteket s' ti-is aſzſzonyi-állatok férjeteket. [Azt vélik némellyek az emberek közzűl, hogy a' hit kőtele a' házaſságnak. De nem jol itélnek a' házáſság felől: Mert a' hit a' ſzeretetnek csak ſegidgye. Mert valahollott a' házaſok között az igaz ſzeretet nintsen, ezerſzer valo hit ſem tartya-meg, a' miképpen ſzomoru ſzemmel láttyuk gyakorta. Hát a' miképpen minden tőkélleteſségnek a' ſzeretet a' kőtele, mint ſzent Pál mondgya Col. 3. 14. Coloſséban irott levelének harmadik részében: akképpen a' ſzent házaſságnak-is csak a' ſzeretet kőtele, a' hit pedig ſegitő társa. Ez azért a' ti tiſztetek-is, hogy egymáſt nem ſzinből, csak ideig, de tellyes életetekben tiſzta, igaz ſzeretettel ſzereſſétek.] Valami által azért a' ſzent házaſságban az emberek egymáshoz valo hivſégekben, ſzeretetekben, bekeſségben es tsendeſségben meg-maradhatnak, az tiſzta, ſzent, és áldott életnek neme. Ollyan a' házaſság a' mint értyük.

Ezt-is el hagyhatod.

11. Második közönſéges tiſztek ez a' házaſságban élőknek, hogy ha az Ur Iſten őket magzatokkal ſzereti, az ő magzattyokat Iſteni félelembe, jo erkölcsben tartsák és nevellyék-fel. Igy tanit ſzent Pál Ephéſusban irott

irott levelének hatodik részében. *Atyák nevelyétek fel á' ti fiaitokat fenyétékben, és az Urnak félelmében.* Szent Pál az aszszonyi-állatoknak sok jot igér előszőr Timotheushoz irott levelének második részében, hogy idvezülnek ők az ő magzattyoknak szűlések által, de ugy ha meg-maradnak a' hitben, a' szeretetben, szentségben, a' jozanságban: és ha az ő magzattyokat Istени félelemben fel-nevelik. *Eph. 6. 4.* *1. Tim. 2. 15.*

[Tudgyátoké ti atyák, anyák, hogy nem tiétek a' magzat kit ti e' világra szűltók, hanē Istené. Mert ő Szent felségének szűlitek, hogy az ő Szent Fiában ő örökősivé lévén ótet áldgyák mind örökké. Istené a' ti magzatitok, ti csak dajkái vadtok az Istennek ti altalatok szűlettetett édes fiainak leányinak a' Christusban: ti reátok bizta, hogy ő számára tiszteségesen, nagy szemérmetességben, tiszta életben, jo erkőltsben nevellyétek-fel: hogy mihelyen szolni kezd a' kisded, ottan az Isten forogjon szájában, a' Mi atyánkat, Credot, Tiz-parantsolatot ugy meg-tanullya s' tudgya, mint a' tiz ujjait: De ő boldogtalan atyák anyák mire vetemedtetek a' ti tisztetek mellet! azzal kérkedtek: vajki nyelves a' marczona, az annyát-is kurvának tudgya szidni. Ha fel-nő pedig nem gondolkodol arrol, hogy még Oscolaban adnad, hanem *Malach. 2. 15. A' magzatok Isten magvának mondatnak.*

a' barom

a' barom pásztorságra rendelted, melly miatt kitsinbe hogy nem ollyan a' minémût őriz. Hogy hogy tudtok számot adni dajkaságtoknak tiſztiről? Honnan vagyon meg-veſzése az emberi társaságnak? Bizony a' gyermekeknek erkőltstelen valo fel-neveleſekből. Mert a' minémű oſtoba paraſzt gorombaságban nő-fel, és a' minémű ſzabados mezei fajtalan pajkoſságban, abban marad koporſojáig.

De kérdgyük-el az atyáktul anyáktul a' Mi Atyánkat, Credot, Tiz-parantsolatot: Nem tudgyák. Miért? Mert az ő attyok annyok ſem tudta, és ekképpen fiurol fiura ſzállott a' nagy goromba tudatlanság: Tiſztetek tehát, hogy Iſteni félelemben, jo erkőltsben, ékes tudományban nevellyétek-fel magzatitokat.]

Valami által a' magzatok Iſteni félelemben, jo erkőltsben neveltetnek-fel, az Iſtennek tiſzteſségére, az Eccléſiának éppületire, és a' Polgári társaságnak elő-menetelire; áldott, tiſzta, ſzent életnek neme az: Ollyan a' házaſság a' mint értyük.

Tiſztek a' férjfiaknak a' melly tsak ő reájok néz, iſmét kettő:

Eggyik: Hogy a' férjfi az ő feleſégét, ugy-mint gyenge erőtelen oldala tsontyából formáltatott edényt, mindenek ellen jo hirében

ben nevében őrizzé, oltalmazza: minden jo dologokra intse, és Isten szerint valo fenyitékben s' kegyességbē tartsa. Mert az Ur Isten azért tötte a' férfiat fejéve az aszszoni állatnak, hogy miképpen a' fő a' tagoknak megmaradásokra vigyáz: akképpen a' ferfi az ő feleségének epületire, elő-menetelire, és tiszteséges meg-maradására vigyázzon: Igy tanittya őket szent Pál Ephesumban irott levelének ötödik részében, a' Christusnak példájával, ki halálra adta magát az ő jegyeséért, melly az Anyaszentegyház.

[Vétkeznek itt ez áránt ama' fene vad természetű kegyetlen férfiak, kik meg nem gondolván az aszszonyi-állatoknak erőtelen voltokat, mod nélkül tagollyák az ő feleségeket. Nem azt mondgyuk hogy vétkekért meg ne dorgállyák, s' ha érdemlik ostorral avagy veszszővel meg ne sujtollyák, hanem ama' meg-dühődést tiltyuk, mellynel a' Pogány sem kegyetlenkedhetnek rajtok inkáb, mint némelliyek felesegeken, kiknek nem elég a' veszszö, hanem baltával, vizes istrángal és akarmi keresetlen fával rontsollyák, bénnittyák feleségeket. A' szelid, emberséges, gyakor intes nagyobbat nyom a' mód nélkül valo vereségnél. De azt mondod: Hogy ne vernem, holott részeges, rekozló, vondviseletlen? Isten probája rajtad: talám

Ezt is el hagyhatod.

jobbat ſem érdemlettel Iſtentől: talám iſſiuſágodnak vétkét veri Iſten általa te benned. Türj, ſzenvedgy, vagyon Iſtennek modgya abban, hogy tégedet az ollyan oſtora alol fel-ſzabadirſon.]

Málodik kivaltképpen valo tiſzti a' férfiunak ez: hogy az ő hivatallya s' rendi ſzerint háza népét igaz kezi munkájával tartsa. Iſten ſzava ez: A' te orczádnak veritékével egyed kenyeredet. Mellyben minden hivatalban-élő embereknek faratságos munkát ſzab eleikben az Ur Iſten, hogy munka, veriték nelkül ſenki kenyerét nem eheti: De meg-vigaſztalt az Ur Iſten Dávid által ſzáz huſzonnyolczadik ditsiretiben: Mert boldogok mondgya a' ki igazán éſzi kezе munkáját, eledelét annak Iſten meg-ſzaporittya, ſőt még életét-is meg hoſzſzabittya. Ez hát tiſzti a' jo férfinak, hogy feleségét s' háza népét igaz kezе munkájával tartsa.

Pſal. 128. 2.

Ezt-is el hagyhatod.

[Metſzenek tehát ama' tunya ferfiak, kik a' házaſságban a' gazdagſágra néznek, mellyet ha el-érhetnek, hamar fel-ſipollyák, és az után magok s' házok népe tsak ehezneki Metſzenek a' hamis kereſetnivek?]

Az aſzſzonyi-állatnak iſmét az ő tiſzti melly tsak ő reá nézkettő:

Egygyik: Hogy holott az ő férje őtet úgy őrizi, oltalmazza, mint az önnön teſtét,

tiſzti

tiszti hozzá az Istennek rendelése szerint, hogy ő-is az ő Urának szájától függjön, ötet bőtsülye, féllye, ő néki engedelmes légyen minden Isten szerint valo jo dolgokban: Mert gonoszban nem tartozik engedni. Igy tanitya őket szent Péter első levelének harmadik részében: *Az aszszonyi-állatok az ő férjeknek engedelmesek legyenek.* Melyre ugyan példájul hozza elő a' szent aszszonyi-állatokat, nevezet szerint pedig Sárát, hogy igen engedelmesek voltanak az ő férjeknek. Mert a' férfiunak kezében adta az Ur Isten az aszszonyi-állatnak ústőket, hatalma vagyon rajta, hogy az engedetlenségért meg-büntethesse. Tartozik azért engedelemmel, félelemmel, bőtsülettel, de csak jo és Istenes dolgokban, azon kivül nem tartozik.

[Vetkeznek ez ellen amaz engedetlen szó fogadatlan aszszonyi-állatok, kik Simon birókká akarnak lenni, hogy ők hajtsák elől a' lovat, sőt gyakorta a' kuczikból a' hamu székről akarnak regulát szabni az ő férjeknek az asztal fóre. De büntetésre méltók az illyetének. Ez-is nem kitsiny erkőltstelenség némellyekben, hogy az ő férjeken belzedekkel, mordságokkal, s' nem tudom mirsoda szokott rosz mesterséggel sok emberek jelen lettekben tésznek botsánatot. Oldal tetem mit zörgesz?]

Ezt-is el hagyhatod.

Második tisztek az aszszonyi-állatoknak ez, hogy holott az ő férjek óket ollyan nagy veréstekes munkájok után tartyák, tisztek hozza az Istennek rendeléſe szerint, hogy ők is az ő férjeknek marhájoknak takargatoi és szaporitoi legyenek: házokra, házokban valo tseledgyekre szorgalmatos gondot viſellyenek. Egy szo: A' jo gazda aszszony, a' ki a' gazda-aszszonyságnak tisztinek igazán meg-akar felelni, mindenkor talál dolgot az ő házánál.

Ezt is el hagyhatod. [Metszenek a' gond-viſeletlen, dologtalan, veszteg heverő tékozlo aszszony népek, kiknek harmad negyed házig a' buza és a' liſzt tsorgás után el-mehetnek, mint ama' verebek, a' rakás buza kóziben akadván, meg nem ehetik tsak ki-főrődik. Azt mondgyák a' Magyarok: Két kéz egymáſt moſſa. Ha azért a' gazda-is kivül az ő dolgában eljár, a' háznál a' gazda-aszszony jo gond-viſelő, ott a' kitsiny joszág szaporodva leszen. Nem szégyen ám az aszszonynak a' rokkát kezében venni s' fondogálni, és a' gyenge ajakával a' szőszt nyálazdogalni.]

Valami által azért az emberek illyen tisztes-séges életnek rendiben tartatnak, áldott-, szent, tiszta életnek neme az: Ollyan a' házasság a' mint értyük,

Ezek azért a' ti tiszteitek-is, a' mellyekben ha iga-

ha igazán, hiven, és Isten szerint el-igyekeztek járni, az Istentől áldást vésztek, az emberek között pedig tiszteséggtek lészen, a' mellyekre, hogy az Ur Isten szent Fiáért tinéktek-is erőt segitseget nyujtson, a' szeretetben meg-tartson, magzatitoknak fel-nevelésében igazgassón, és ez életnek súlyos gondgyaiban segitsen, annak meg-nyeréséért mondgyuk. Mi Atyánk ki vagy a' mennyékben, &c.

Ezek végben menvén fogják egymás kezét, és ezt kérdgyed: Ugy vagyon hogy én a' ti szabadságtokban és egymáshoz valo szeretetekben semmit nem kételkedé, de mindazonáltal, hogy a' jelen valo gyülekezet előtt nyilván légyen szabadságtok. III.

Elsőben te tőled férfi azt kérdem, a' te igaz hitedre, mellyel elsőben az élő Istennek, az után e' kezeden lévő személynek tartozol, ha e' kezeden lévő személyen kivül másnak házasságnak okáért adtadé kezedet, hitedet avagy nem? Másodszor azon te hitedre kérdelek ha szeretedé?

Tégedet-is leányzo azon te igaz hitedre, mellyel elsőben az élő Istennek, az után a' kezeden lévő személynek tartozol kérdelek, ha e' kezeden levő személyen kivül másnak házasságnak okáért adtadé kezedet, hitedet, avagy nem? Másodszor azon te hitedre kérdelek, ha szeretedé avagy nem?

IV. IV. Ez-is végben menvén igy szolly: Mondgyad ferfi; Az igaz Isten, ki az Atya, a' Fiu, a' Szent Lélek, tellyes szent Háromság egy bizony örök Isten tegedet ugy segéllyen, a' te igaz hitedben, hogy a' kezeden lévő személyt szereted, szeretetedben hozzád veszed örök feleségül, és hogy azt holtodiglan, holtáiglan, sem egésségében, sem betegségében, sem semminemű nyavalyájában hitetlenül el nem hagyod, véle meg-elégszel, tűrsz, szenvedsz: Isten téged ugy segéllyen.

Mondgyad te-is leányzo: Az igaz Isten, ki az Atya, a' Fiu, a' Szent Lélek, tellyes Sz. Háromság, egy bizony örök Isten, tégedet ugy segéllyen, a' te igaz hitedben, hogy a' kezeden lévő személyt szereted, szeretetedben hozzá mégy örök feleségül, és hogy ötet holtodiglan holtáiglan, sem egésségében, sem betegségében, sem semminemű nyavalyájában hitetlenül el nem hagyod, ő véle meg-elégszel, tűrsz, szenvedtsz: Isten tégedet ugy segéllyen:

V. V. Ezeknek utánna áld-meg illyen modon: Az Abrahámnak, Isáknak, Jácobnak Ura Istene, áldgyon-meg titeket a' ti házasságtokban az igaz tökélletes szeretettel, fiakkal, leányokkal, hoszszu élettel, láthasátok fiaitoknak fiait, és minden lelki testi áldásit szállitsa ti reátok, és a' ti maradékitokra ti utánnatok, AMEN.

AZ

AZ HAZASSAGHOZ illendő rövid tanuság.

I. *Az Házaſság ollyan Sacramentumé, mint a' Kereſztség és az Vég Vatsora?*

II. *Régenten a' házaſulandók tsak meg-hiſzik vala egy-máſt, mi az oka hogy moſtan illyen erős hittel kötelezztetnek egyben.*

III. *Miért nem ſzabad az igaz valláju Kereſztyén embernek Pogany avagy egyéb idegen vallaſon lévőt feleſégül magának venni?*

IV. *Miért nem ſzabad egynél több feleſéget venni, lám az O Teſtamentumban ugyan nyájjal volt feleſégek némellyeknek?*

AZ ELSŐRŐL.

A' Házaſság ollyan Sacramentumé, mint a' Kereſztség és a' Vég Vatsora?

A' Papázoknak ſzintén hét Sacramentumok vagyon, mellyeket ime verſnek az első betűiben jelentettenek:

Barba Carens Pilis, Eſt Omni Tempore Vilis:

Azaz: *Baptiſmus*, Kereſztség; *Confirmatio*, Meg-erősſites; *Pœnitentia*, Meg-banás; *Euchariſtia*, Vég Vatsora; *Ordo* Rend; *Thorus*, Házaſság: *Unctio*, Fel-kenés.

De ennek az őte nem igaz Sacramentum,

Calv. l. 4. Inſt. cap. 19. §. 1. 2. 3.

mellyekről olvaſd-meg Calvinus János irá-ſát. Moſtan, hogy a' Házaſságot hamiſſan-ſzámlállyák az Uj Teſtamentumnak két Sacramentumihoz rövideden láſſuk.

I.

Elſőzór: Mert az ónnón felekezetek kózzűl-is a' tudosbja tagadgya Sacramentumnak lenni, mint láſd-meg Cajetanuſt *in opuſculo quodam de Matrimonio.* Q. 1. Canuſt *in Relectione de pœnitentia par. 5* bővebben *locor: Theol.* Perkinſ. Pſeudo-cathol. f. 269. 270. *lib. 8. cap. 5.* A' holott ſok bizonylágokat hord-elő a' Decretomokbol, Conciliumokbol, Paterekből, és Scholáſticuſokbol, kinel többeket ha nem emlitenenk-is elég volna a' nótelen Papoknak, es az aſzſzony-embertelenſegben élő Barátoknak meg-hamiſſitáſokra. Láſd-meg *Franciſcum à victoria de Sacramentis Num. 249. Martinum de Ledeſma in Tom. 4. diſtinct. 44. artic 8.* Hogy Sacramentum legyen, átokkal vetek a' Papok nyakába a' Tridentumi gyűlesben. *Seſſ. 8. Can. 1.*

II.

Másodſzor: Mert a' házaſságot az eſet előtt ſzerzette ő maga az Ur Iſten, nem ugy mint Sacramentumot, hogy lenne *juſtitiæ fidei ſigillum*, a' hitnek igáſságának jegye, perſzeti, mint az Uj Teſtamentumbéli két Sacramentumok, de hogy lenne az emberi nemzetnek ſzaporodására, mint Iſten mondgya Moyſes által. Rom. 4. 11. Gen. 1. 22.

III.

Harmadſzor: Mert mind az Ó s' mind az Uj Teſtamentumbéli hivekkel és hypocritákkal,

kal, kereſztyénekkel és pogányokkal kóz és egyenlő életnek rendi a' házaſság. Ki mondana pedig, hogy a' pogányoknak Uj Teſtamentumbeli Chriſtus Jéſuſtol ſzereztetett Sacramentumok volna?

Negyedſzer: Mert ſem a' Chriſtus, ſem az Apoſtolok, ſem a' Páterek nem ſzerzették, s' nem is ſzámlálták a' házaſságot az Uj Teſtamentumnak két Sacramentumi kőzi-ben. Mert Chriſtus Urunk tsak kettőt ſzerzett: ő kivúlőtte pedig ſemmi embernek Sacramentumot nem ſzabad ſzerzeni. IV.

Ötödſzőr: Mert nintsen a' házaſságban láthato jegy, avagy éltető állat, mint a' Kereſztſégben a' viz: a' Vég Vatsorában a' kenyér és bor. A' házaſságban ſemmi effele nintsen. Agoſton Doctor pedig azt mondgya; *Accedat verbum ad elementum & fiet Sacramentum*; Járullyon az ige az éltető állathoz és Sacramentum leſzen. V. *Homil. 15. in Johan.*

Hatodſzor: Mert az Ur Jéſus a' házaſságot el-távoztatta, holott élt a' Vég Vatsorával, és a' Kereſztſéget-is fel-vőtte: Ha azért Sacramentum volna a' házaſság általán veggel élt volna azzal-is. VI.

Hetedſzer: Mert a' Sacramentummal, mellyet Idvezitőnk ſzerzett, minden renden lévő embereknek kell élniek lelkek idveſségeknek kőteleſsége alatt. De a' ſzerzetes VII.

Papok, Baratok &c. nem élnek a' házaſsággal, mellyről tekintsétek-meg Calvinuſt a' meg-jegyzett helyen, *ſect. 36.*

NB. Hogy azért a' Pápa Sacramentumnak mondá a' házaſságot, azzal kuporitá magának a' házaſságban valo ſáfárságot, & *cauſas matrimoniales*, holott ezok külsö ſzeket illetnenek.

Calv. l. 4. inſt. c. 10. §. 37.

Hogy pedig ſzent Pál Apoſtol mondásából akarjak bizonyitani a' házaſságot Sacramentumnak lenni, igen illetlen, mellyet ö magok-is ſzégyenlenek. Mert ott titkot mond az Apoſtol, Chriſtus és az Anyaſzentegyház között, nem pedig valami éretö állatokbol állo Sacramentumot, minémü a' Vég Vátsora.

A' MASODIKROL.

Mi annak az oka, hogy moſtan a' házaſok egyben eskúſznek?

Mivel hogy az ördög mindeneknek elötte, felette igen bánnya az Iſten örſzágának ſzaporodását, es az ö orſzágának kiſſebbüléſét: az Iſten orſzága pedig az igaz ſzent Iſtenfélö jámbor házaſoknak tiſzta ágyokbol ſzármazott fiakbol, es leányokbol ſzaporodik; ezokáért ſemminemü rendeleſet az Iſtennek ollyan dühöſséggel nem igyekezte meg-háboritani, mint a' házaſságot. Ebben pedig az em-

az embereknek vétkekért az Istennek engedelméből annyira elő-ment a' Sátán, hogy semmi rend között több viszszálkodást, nagyobb egyenetlenséget, meg-engesztelhetetlan gyűlölséget, végetlen perlekedést nem láthatsz, mint a' házasok között. Ha ki ezt nem hinné tekintse-meg a' Szent-Székeken folyo pereket, el-hiszi, hogy igen megveszténgette az ördög az Istennek szent szerzését a' házasoknak életekben.

A' mi idvezült boldog emlekezetű eleink vötték ezt eszekben, és ugyan meg-tapasztalták, hogy ha a' házasságra menendő két személyek csak meg-hinnék egymást, és kezeséket államának-elő, az ő házasságokban valo holtig meg-maradásoknak bizonyságára, tehát akarmi kitsiny botsszuságból-is, avagy egyéb emberi indulatból származott vakmerőségből gyorsan butsut adna egygyik a' másiknak, és oláh modon rokkájat hamar ki-tenné, melly miatt az Istennek szent szerzese meg-háborittatnék, sok fertelmes életűvekkel az emberi társaság meg-rakodnék, holott mind a' férfi eggyet el-űzne-, mást venne, feleséget felesegre: az aszszonyi-állat eggyet meg-unna s' máshoz menne, férfiat férfira hordana; mellyből minémű nagy egyeledés, éktelenség, zurzavar támadna, akar ki-is meg-gondolhattya.

Annak-

Eſt okai az házaſoknak egyben eſkövéſeknek.

Annak okáért, hogy effele éktelenſégeknek eleit vehetnék, az ördögnek intselkedéſét-is a' házaſok környűl meg-gátolhatnák, a' házaſokat a' ſzent házaſságnak igájában inkább meg-tarthatnák, az Iſtennek ſzent ſzerzéſének méltoságát folyásában meg-oltalmazhatnák, és a' kűlő ſzegre vono házaſságtörőket-is keményben meg-bűntethetnek, hozák-bé az Eccléſiában, hogy a' házaſok

Kalauz f. 460.

ősſzve-eskűdgyenek. De nem emberi találmánybol tsak, mint egy néminémű aſzſzony embertelenségben élő Jeſuita hazudgya, hanem a' ſzent Irásban vetvén ennek fundamentomot, mellyről olvaſd meg a' Melotai Irto-

Irtovány f. 150.

ványaban a' negyedik ellenvetéſre valo feleletet a' Traditiokban.

Oka tehát a' miért a' házaſoknak egybe kelleſsek eskűnniek az eleb meg-mondott okokon kivűl a' ſzent Irás ſzerint ez, hogy az Ur Chriſtus vőlegénynek az Anyaſzentegyházzal valo fel-bomolhatatlan lelki házaſságának, melly erős hittel vagyon, *Oſ. 2. 29. Eph. 5. 22.* meg-felellyen a' házaſoknak egyben kelesek, és együtt valo tiſzta életek.

Az Ur Iſten Malachias Propheta könyvének második reſzében hitetlenségnek vétkével vádollya a' Sidokat, hogy egy feleséggel meg nem elégedvén, az Iſten törvénye ellen többet vennének, és azt mondgya okának:

Mert

Mett mikor a' Sido férfi egyben adattatatott a' Sido aszszonyal a' házasságra, akkoron tött az Ur Isten tanubizonyságot te közötted (Sido férfi) és a'te iffjuságodnak feleségе között; melly Istennek tanubizonyság tétele hit gyanánt volt a' Házasoknak, kik az Istent hittak tanubizonyságul az ő házasságokban valo első egyben keléſekkor, mint szintén mi az eskúvésben. Hogy azért ezt meg-rontották az egy mellé több feleséget vévén, *perfidè egerunt*, hitetlenül tselekedtenek. Meg-kell tehat most-is eskűtni a' házasulandokat, hogy a' Szent Háromság egy Isten tanuságul hivassék egyben keléſekkor, és hogy hitetlenségben ne essenek, az egy feleségre többet hozván, mint az Izraeliták. Igy tekénts-meg Ezechiel Profeta könyvének-is tizenhatodik részet ezen dologrol.

Malac. 2. 14. 15.

Ibid. 11.

A' mi Magyarink Confessioja ezt a' kérdést igen nyilván tanittya, és azt mondgya, hogy az utolsó időnek szűksége kételeniti arra az Egyházi szolgákat, hogy a' Házasokat hittel kőssek egyben, hogy az egygyeseg erősebb legyen.

Confes. Catholica.

A' HARMADIKROL.

Az igaz vallasu Keresztyén embernek miért nem illik Poganyt avagy balvanyozo idegen hiten levő személyt feleségül venni?

Ha

Theod. l. 4. c. 11. Eccl. Hiſt.

Ha ſoha többet erről nem ſzolnánk-is a' Salamon Király példájának elő-hozásánál, minden kereſztyén embernek elégedendő értelmet adhatna. Mert Salamon királyt az idegen valláson lévő feleségek vivék az idegen Iſten imádására. 1. Reg. 11. 1. Achábot-is az ő iſtentelen feleſége Jezabel hajtotta vala a' bálványozáſra. 1. Reg. 21. 25. Valens Romai Tsászárt az ő felesége hajtá az eretnek vallásra, a' mint Theodoretus irja.

Nem ſzabad azért kereſztyén embernek idegen vallásón lévő feleséget venni magának.

1. Exod. 34. 26. Deut. 7. 3. Mert minden bálványozo lelki paráznа. 11. Gen. 6. 12.

Elősző: Mert az Ur Iſten meg-tiltotta Moyſes második könyvének harmincz negyedik részében: Ne végy az ő leányok közzül feleséget a' te fiadnak, hogy mikor paráználkodnak az ő leányok az ő iſteneket követvén, a' te fiad-is ne paráználkodgyanak azoknak iſteneket követvén.

Másodszor: Mert a' hitetlennel valo házaskodáſt az Ur Iſten gyűlöli, mint meg-tetszik Moyſes első könyvének hatodik részéből.

III. Hármadszor: hogy affélе más vallásu emberek miatt az Iſteni tiſztelet meg ne bántaſſék a' házaſságban, és hogy egyenetlen vallás miatt valo esz-veszés, haborgás el-távoztatódgyek.

Ne-

Negyedszer; hogy a' magzatok és a' maradékok az igaz Istentől el ne vonattassanak. IV.
Nem jol tselekedett Josaphát, hogy az ő fiának Jorámnak adta az Acháb leányát feleségül, Mert Joramot el-vonná az igaz Istenitiszteletétől. 2. *Reg.* 8. 28. Igy Acházia 2. *Reg.* 8. 27. Kell azért keresztyeni igaz vallásut vinni feleségül,

I. Hogy egy szivel lélekkel az Istennek szolgálhassanak, ugy hogy a' feleség legyen a' könyörgésben, es minden Istenitszolgálatban társa az ő ferjének, ne vonnyanak kúlón szegre az imádkozásban.

II. Hogy nagy szép békeségben, tsendeségben és szeretetben lakhassanak, melly soha kúlómben nem lehet, hanem ha az egy vallás által eggyesek az egy Istenben.

III. Hogy az ő magzattyokat nevelhessék a' mennyei tudományban, és az Urnak fenyitékében, azon egyenlő igaz vallásban. Ha felemás vallásuak a' házasságban élők, egygyik-is az ő vallására máshik-is a' magájéra kenszeriti: melly miatt a' nagy kótődes, viszszálkodás, átkozodás, lelki fajdalom tsak.

De a' mi Magyarink, tiszteség, bétsület, a' ki nem olyan, talám ha a' pokolbéli Plutonak leánya lehetne-is, tsak volna szép termetű, es nagy kintsű, el-vennék. Meg nem mondhatod, mint meg-egyeledett e' miatt az

emberi

emberi társaság. De iffiu Uram hamar az aſzszonka kedveért az igaz valláſt farban rujga, bálványozo hitre áll, tsak tőltheſſe buja kivánságát. Nem áldgya-meg Iſten házaſságtokat a' meg-mondott okokért.

A' NEGYEDIKRŐL.

Miért nem ſzabad egy feleségnél többet venni?

Találkoztanak az emberek kőzzűl ollyak eleitől fogván, kik mintha tiſztán tsak a' nagy végetlen ágyaskodáſra ſzűlettettenek s' termettenek volna, ſemminémű bujaságoknak vizével bé nem győztenek telni. Effelek igen forgattyák a' régi Atyáknak és a' ſzent Királyoknak példájokat, s' a' többi kőzött a' Salamon Király tselekedetit, kinek tsak fő aſzſzony feleſégei hét ſzázán valának ſzám ſzerint: ágyaſi pediglen három ſzázan, mint az elsó Királyi kőnyvnek tizeneggyedik réſzében irvan vagyon.

De kőz beſzéd a' Magyaroknál ezek ellen; Vétkes példárol nem jo himet vetni. A' Salamon tselekedeti igen vétkes, Iſten ellen valo, mint a' ki-menetele meg-mutatta. Mert addig ágyaskodék eggyikkel-is máſikkal-is vegetlenképpen, addig űzé bubórekolva az ő teſtének gonoſz fajtalan kivánságat, hogy ollyan bőlts Király bálványozová lőn, aſzſzo-

szonyomék kedvekért, mellyet nem csak magában Salamonban, de a' maradékában-is meg-bűntete az Ur Isten. Mert a' Sido nemzet két felé szakada, melly szakadásból minémű iszonyu vér-ontás lón azon egy nemzetben, végre pedig szörnyú romlás es pusztulás következek, ám ugyan világ tsudájára irja-meg Josephus Historicus *de bello Judaico.* Mert az atyaknak vétkeket harmad és negyed iziglen a' fiakban-is meg-bűnteti az Ur Isten. *Exod.* 20. 5.

Cain Abelt meg-ölé, és az ő gyilkosságáért az Isten háza-népe közzűl ki-szakada, ki mikor az ő feleséget meg-ismérte volna, szűle fiakat leányokat, a' többi közőtt pedig Lamech nevú embert, ki magának két feleséget vőn, Adát és Sellát. Ez gyilkos Cainnak meg-veszett magva Lamech rontá-meg leg elsőben az Istennek szent szerzesét, kinek rosz példáját követvén annnak utánna egyebek-is, ugy kezdenek több felességeket egynél magoknak venni. *Gen.* 4. 19.

De nezzétek az Istennek rettenetes haragját. Hogy az Istennek fiai meg-kezdették volna tekintelni az embereknek leányokat, hogy ékes ábrázatuak volnának, és feleséget feleségre kezdettek volna magoknak venni, meg haraguvék az Ur Isten, s' azt monda Moyses: Meg-bánа az Ur Isten hogy teremtette az embert, és igen faja a' szive *Gen.* 6. 2. *Gen.* 6. 7.

rajta, és monda az Ur Isten: *El-törlöm az embert kit teremtettem a' földnek színéről.* Miert Ur Isten? Mert a' te fiaid, kik meg részszerint tegedet ismérnek és tisztelnek, az idegen Cainitáknak leányokat vették magoknak, feleséget felességre, és csak a' nagy vegetlen házasulásban s' telhetetlen ágyaskodásban foglalatosok, mint Idvezitőnk magyarázza szent Mathe Evangeliomi könyvének hu-
Matth. 24. 38. szon negyedik részében.

Azért az első világot, melly a' sok fertelmességről ugyan meg-dóglót és bűdösödött vala, mint valami penészes edény, a' vizzel veszté-el az Ur Isten, és ugyan meg-öblité a' rut fertelmességtől.

Ismét nem sokára a' viz-özön után, hogy az emberek meg-kezdettenek volna szaporodni, és a' nyelveknek változása miatt külömb külömb nemzetségre szakadozni, bémásza az elébbi rosz szokás, hogy egy feleségnél többet vegyenek az emberek magoknak, annyira hogy még a' szentek-is az ő kezeket arra veték, mint a' Jacob Pátriárcha példája meg-mutattya, ki Lábánnak két leányát vévé el, Leát és Rachelt, kiktül a' tiz nemzetségek származának. Két feleségű Jácob mint a' gyilkos Cain fia Lamech.

Aug. de bono Agoston Doctor menti a' szent Atyákat ezért, és azt mondgya, hogy kell azt tulaj-

doni-

donitani avagy az Istennek kiváltképpen valo rendeléſének az áldott magért, kinek abból a' nemzetből kell vala ſzülettetni: avagy a' Sidoknak a' Pogányokkal valo jövendő egy-ben ſzerkeztetéſeknek meg-mutatásáért, hogy azon egy Abrahámnak lelki fiai lennének, és telepednenek-le az Anyaſzentegyházban: avagy tulajdonittaſsek az Isten nagy türeſének: Mert a' régi ſzent Atyák ſem voltanak fogyatkozás-nelkül, és ſok eſeteket el-ſzenved az ő ſzentiben az Ur Isten. Tedd utánna: avagy az Isten népének ſzaporodásáért, hogy mint az égnek tsillagi, és a' tengernek fövenyi meg-ſzámlálhatatlanságra ſzaporodgyanak.

Conjug. privilegialiter ex quadam indulgentia Dei uſi ſunt Polygamiâ ſanctâ, &c.

Confeſſ. Hung. de Polyg.

De mind ezek tsak emberi elmének találmányi; Annak-okáért az Istennek itéletire kell minékünk néznünk, mellyből egy általlyában el-igazittatunk, hogy nem ſzabad egynél több feleſéget venni, és meddig az él, azzal kell türni, holta után pedig ſzabad más feleſéget venni.

I. Nem ſzabad egy feleſégnél többet venni.

Meg-mutattya ennek igaſságát az Istennek ſzent ſzerzeſe: mellyben mind az Istennek s' mind a' terméſzetnek törvénye ſzerint tsak egy feleſég adatik egy egy férfi mellé, és egy aſzſzonyi-állat melle egy férfi, azért hogy tsak ketten legyenek egy teſté. Igy tanit Moyſes a' teremteſről irott könyvének

Gen. 2. 24.

Gen. 2. 24. első részében. *Teremté az Isten az embert az ő képére: Férfiat és aszszonyi-állatot teremte* Ismet második részében: *Ezért a' férfi atyját annyát el-hadgya és ragaszkodik az ő feleségéhez, és lésznek egy testé:* Nem mondgya: Ragaszkodik feleségeihez, ugy mint sokakhoz, de feleségehez, ugy mint egyhez: Nem mondgya, hogy a' férfi sok feleségeivel lészen egy testé, de ketten csak, a' mikeppen Idvezitőnk Matth. 19. 5. az Uj Testamentumban szent Mathé Evangeliumi könyvének tizenkilenczedik részében magyarázza: *qui duo fuerant erunt una caro.* A' kik ketten valának (nem hárman 1. Cor. 7. 2. négyen) egy testé lésznek. Szent Pál-is ezent állattya előszőr Corinthusban irott levelének hetedik részében: *Minden férjfinak tulajdon feleségе légyen*, nem feleségei, ugy-mint sokak, de felesége: *és minden aszszonyi állatnak tulajdon férje légyen a' paraznaságnak el-távoztatásáért.*

A' természetnek törvénye-is ezent mutattya, hogy csak egy bokor ember, férjfi és aszszonyi állat társalkodgyék őszve, miképpen a' madaraknak felek vagyon, és ők a' természetnek folyása szerint azokkal valo társaságokat igen meg-tartyák.

Valaki ez okáért egy feleségnél avagy többre vágyodik, avagy az egygyel meg nem elégedvén többeket ismér feleségén kivül, az mind az

mind az Istennek szent szerzesének, mind a' természetnek törvényének rontoja, a' minémüvekről mondgyák a' Magyarok: A' kinek egy feleség nem elég, száz sem elég annak.

Másodszor: Az Istennek nyilván valo parantsolattya tiltya, hogy senkinek egy feleségnél nem szabad többet venni, élő feleségét, Moyses harmadik könyvének tizennyolczadik részében. Egy feleséget, ugymond, másra ne végy, hogy a' másikat keserüséggel ne illessed, fel-fedezvén ennek szemérmetességét annak életében. Ez az oka, hogy Malachias Próféta által az Ur Isten ollyan igen kárhoztattya a' Sidokat, hogy iffiuságoknak feleségére más feleséget vöttenek, azt mondgya könyvének második részében, hogy ezért a' Juda hitetlenül tselekedett Izraelben, és utálatosságot. Elég tehát az Istennek parantsolattya szerint egy jámbornak egy jámbor feleség: a' végetlen ágyaskodónak pedig ezer sem elég, kit mint hitetlent, paráznát, Isten szent szerzésének rontoját, parantsolattyának által-hágoját, mind maga ágyának, s' mind másénak árulóját, s' meg-ferteztetőjét, az Ur Isten meg-itili, és el-kárhoztattya, azt mondgya szent Pál Sidokhoz irott levelének tizenharmadik részében.

11. Levit. 18. 18.

Malach. 2. 11.

Hebr. 13. 4.

III. Harmadſzor: Mert ha két három feleſé-
get venne, boſzſzusággal illetné a' tőrvény
ſzerint valo jámbor feleségét, azt mondgya
Levit. 18. 18. az Ur Iſten Moyſes harmadik kőnyvének ti-
Malach. 2. zennyolczadik réſzében, mint ama' gyilkos
Cain fiának Lamechnek két feleséginek pél-
dájok meg-mutattya, kiknek egymás kő-
zőtt valo kőtődéſek, minémű bút boſzſzuság-
Gen 4. 23. 24. ot hozott Lámechre, olvaſsátok-meg a'
Moyſes első kőnyvének negyedik réſzét. Igy
Lea és Rachel kőtődnek, *Gen. 30.* Elkana, 1.
Sam. 1. 6.

IV. Negyedſzer: Mert ſoha a' Vőlegény Chri-
ſtus Jeſus, és az ő jegyeſe az Anyaſzentegy-
ház kőzőtt valo lelki házaſság, avagy mát-
kaſság a' házaſoknak házaſságokkal meg nem
Eph. 4. 32. peldáztathatnék, melly egyeneſſen a' ſzent
Pál tanitáſa ellen vagyon, Epheſumban irott
levelének negyedik réſzében: *Egy a' Chriſtus
Vőlegény; egy az Anyaſzentegyház Menyaſzſzony,
egy ezek kőzőtt valo lelki házaſság.* Tehát egy-
nek kell lenni a' férfinak, egynek az ő feleſé-
gének, és egynek e' kettő kőzőtt valo házaſ-
ſágnak, hogy meg-ábrázoltaſsék ez alatt a-
ma' lelki egygyeſseg. Ha azért tőb egynél a'
feleſeg, nem igaz házaſság, meró ferte!meſ-
kedés. Mert a' Chriſtuſnak nintsen tőb je-
gyeſe egynél: *Myſterium hoc magnum eſt, lo-
quor autem de Chriſto & Eccleſia:* Nagy titok

ez,

ez, szollok pedig a' Christusrol és az Anyaszentegyházrol, azt mondgya szent Pál a' meg-jegyzett helyen. Azért nem szabad több feleséget egynél venni. Mert titok bonto, s' nem erősitő a' sok feleségű ember.

Végezetre: Ha ki az Uj Testamentumban V. kereszтyén lévén több feleséget kivan, egyebeknek vétkes példájokra képest, térjen Sido hitre, és a' sok feleséggel egygyűt metélkedgyék környűl, tegyen áldozatot s' a' többi: avagy légyen Törökké. Mert efféle hamis hit hordozza vele a' sok feleségű diszтelenséget. Mert az Ur Christus az Uj Testamentomban a' Paraditsomi állapatot állatá helyre, hogy egy férfinak egy felesége lenne, ezzel az ő mondásával: *Ab initio non fuit sic.* Eleitől fogván nem volt igy, hát hogy hogy? Férfiat és aszszonyi-állatot teremtett Isten, azokat adta egyben, hogy ketten lennének egy testé vérre, a' mint oda fellyeb meg-mődam. Ezt állatta helyre az Ur Christus szent Mathé Evangeliomi könyvének tizenkilenczedik részében.

De ha több ennél nem volna-is, elég lenne ez. Mert meg-eskűttel az egy feleségeddel. Azért ha avagy többet vennel, avagy többet ismérnél az eggyen kivűl: hitetlen vagy, ágy tőrő vagy, Isten parantsolattyának, és a' termeszet törvényének rontoja vagy, paráz-

na, fertelmes vagy, Isten országát nem láthatod soha bizony, szent Pál mondgya elöször Corinthusban irott levelének hatodik részében. Mi elégedgyünk-meg az egygyel, azzal éllyünk tiszteségben, meg-áld az Isten.

TOLDALEK.

A' HAZASOKNAK egymástol valo el-válásoknak okairol.

Minémü okok szakasztyák-el a' házasságban élö embereket egymástol?

Közönséges szó: De tsak tehessed két, avagy három forintnak szerit, s' meny a' Papok eleiben, könnyen el-választnak feleségedtül. Azonban pedig nem gondollyák-meg, hogy senkit az Ecclesia el nem választ. Mert az el-válásra valo ok, nem az Ecclesiában vagyon, hanem az el-válo személyekben: Az Ecclésia pedig tsak itéletet tészen arrol, ha elégedendö oké az el-válásra, mellyet az egyenetlen házasok forgatnak, és mellyel el-akarnak egymás mellól menni. A' paráznasággal rontya-meg ki-ki a' házasságot, mert azzal szakasztya-el magát az ártatlá

féltűl, még-is a' Papokra kenik, hogy ők válaſzttyák-el. Ha a' te perednek igazgatására tőrvény tévőket gyűjteſz-bé, tartozol nekik gazdálkodáſſal: Mert te éretted fáradoznak. Így az Eccléſia te dolgodat igazgattya. Tartozol tehát avagy gazdálkodáſſal, avagy a' gazdálkodáſt pénzen meg-kell váltanod: s' az a' való pénz. Mert te éretted fáradoznak, s' a' te dolgodat igazgattyák. Nem az el-válaſért fizetſz tehát, hanem a' te éretted valo fáradozásért. Mert ha pénzért valakit el-válaſzthatnának, ki-maradna-meg a' viſzſzáſok kőzzűl a' házaſságban? Hogy azért mindeneknél nyilván valok legyenek a' válaſnak okai, im rendel elő-ſzámlalom a' Bőltseknek itéletekből. *Vide Confeſſ. Hungaricam pag. 5. de cauſis Divortii. Nicolaum Heming. de Divortio pag. 175. Calvin. lib. 4. cap 19. ſect 37. &c.*

Első oka az el-válaſnak a' paráznaság, mikor a' házaſságban élő férfi avagy aſzſzonyiállat máſsal paráználkodik: Ha az ártatlan nem akara a' paráznával egygyűt lakni, és nem akarja mellé venni, méltán az Eccleſia hirével el-ſzakadhat tőle mint hitetlentűl, ſzent Házaſságnak rontojától, ágyának tiſztaságának árulojától, és meg-fertéztetőjétől. *Matth 5. 32. & 19. 9. Prov 18. 22. Artic. Eccleſ. 24.* I.

Ha meg nem őletik a' parázna, s' azon városban, faluban lakik, melyben áz ártatlan

fel, tehát kénszerítessenek a' tiszrek, hogy meg-bűntessek: Ha bujdosik, üldözzek. Ha bűntetetlen szenvedik es nem üldőzik, vettessék a' város, falu tilalomban, hogy az Isten tőrvénye ellen a' paráznát bűntetetlen
Anic. 24. el-szenvedik. A' parázna-is átkoztassék-ki az Ecclesiából, és adattassek a' Sátánnak, mint a' Corinthusban levő parazna. 1. Cor. 5.

Ha pedig a' Tisztek meg-ólnék, de avagy a' ferje nem áll parázna feleségére, avagy az aszszony parázna férjére, magának elevenitette-meg, és ezzel mind paráznaságában,
Zsal. 50. 20. mint Dávid mondgya, mind bűntetésében részt vőtt, és egyenlő vesszőzésnek bűntetése alatt vadnak, és a' pœnitentia tartás után egygyűtt lakhatnak.

Ha semmiképpen nem óletik-meg, de *gratiát* nyer magának; Nem Istentől nyerte a' *gratiat*, sem az Ecclesiatul. Azért az ártatlan fel hadgyon békét szemelyének, hanem tanultassón a' szék szinén reá, sententiáztassa-meg, mint paráznát, az az; őllye-meg *civiliter*, a' Polgári szek szinén; a' sententiát vegyeki és vigye az Ecclesia eleiben, s' kérjen magának szabadságot második házasságra. Az Ecclesia pedig a' *gratias* paráznát vesse koporsojáig valo kötelben, és ha lehet adgya a' Sátánnak testének veszedelmere, hogy lelke meg tartassek, 1. Cor 5 5.

Ha a'

Ha a' *gratias* paráznа bűnet meg-ismèri, az Ecclesiahoz folyamodik igaz pœnitentiávаl, mellyről nyilván valo bizonyságot tött egyebek előtt, talál az Ecclesia modot a' bé-fogadásban, erős pœnitentia tartás által, a' bűnnek tselekedetinek rendi szerint. Mert ha nem szokásos s' nem gyanos volt, de egy-szer veletlenül esett-el, könnyebben vagyon dolga, de ha szokásos, gyanos volt annak-előtte-is nehezebben vagyon dolga, és a' kemeny görtshöz kemény pőröly kivántatik.

Ha tudoja eggyik a' másik paráznaságának, s' el-szenvedik, avagy mind kettő paráznа, rehát egygyütt meg-hallyanak, ha meg nem őletnek, ki-átkoztassanak. Mert *facientes & consentientes pari pœna puniuntur*: a' nyuzo es a' lab tarto egyenlő bűntetés alatt vadnak, mint a' Decretum tartya.

Ha bűntetetlen paráznát talált valaki el-venni, s' a' házasság után tudodik-ki, de az ártatlan el szenvedi, ne bontassek-meg a' házasság, hanem a' vétkes fel tartson pœnitentiát, s' kövessen Ecclesiát, és mennyen viszsza.

Ha terhest talál el-venni, s' nem akar vele lakni, ölesse-meg, mint paráznát, ha pedig a' szent házasság előtt ferkeztenek volt egyben, és az ő paráznaságokat a' szent házassággal akarták el-fedezni, s' házasságok után tudódik-ki, mind ketten tartsanak erős

pœ-

pœnitentiát, és Eccléſiát kövétvén éllyenek egygyütt: Ha házaſságok előtt tudódik-ki, az orſzág Articulusa ſzerint veſzſzőzteſſenek-meg mind ketten, tartsanak pœnitentiát, és ugy adattaſſanak egybe.

Ha tudva paráznát vőtt, ide valo modon, magának jámboritotta-meg, de azért tellyes élete mind addig tudva valo paráznaság, meddig dolgát avagy a' kűlső ſzék ſzinén, avagy az Eccléſia előtt el nem igazittya. Ha egymáſt meg-unnák, és nem akarnának eggyütt lakni, a' bűntetés után az Eccléſiától vetteſſenek kőtélben. Mert paráználkottanak a' házaſságnak ſzine alatt. A' házaſság pedig nem paráznaság, de Iſtennek olly ſzentséges ſzerzéſe, mellyben két ſzabados ſzemélyeknek egyben adattatáſok az igaz hitnek és ſzeretetnek általa, hogy egymáſnak ſegitſéggel legyenek, magzatokat ſzűllyenek, és a' paráznaságot el-távoztathaſsák: hogy hogy távoztathattyák-el pedig ha tudva kelnek egyben?

11. Máſodik oka az el-váláſnak, a' törvénytelen egyben kelés, mikor avagy a' terméſzetnek, avagy az Iſten tőtvenyének avagy a' közönseges tiſzteſségnek ellene ferkeznek egyben a' házaſok, ugy-mint a' vér ſzerint valo Aty fiságnak és ſogorságnak ize avagy graduſa ellen, tudni-illik máſodik és harmadik izben. Oka: Mert vért

vért illetett, azért tellyes életében való egygyesülés a' szent házasságnak rendi szerint, azon meró vér illetés, Isten ellen való fertelmeskedes. Nem szabad vala Herodesnek az ő ángyát el-venni, mint Keresztelő János feddi vala érette. Mert valamenyi izig nem szabad atyádfiad el-venned, annyiban nem szabad sogorod aszszonyt-is, és viszont.

Ha tudatlanul mentenek pedig egyben, s' házasságok után tudódot-ki, avagy az atyafiságok, avagy sogorságok, ugyan el-válaszsza az Ecclésia, avagy akarják azok avagy nem; *Talis enim coitus inceſtus eſt:* az ollyan eggyesülés fertelmeskedes, azt mondgya Isten Moyses által. Mert a' vérnek betsületes szemérmetessége nem engedi, hogy senki harmadik, és negyedik izig, mint a' Magyar országi Articulus tartya, és ótódikig, mint az Erdélyi, az atyafiasok, és a' sogorságosok kózzúl egyben házasodgyanak. *Levit.* 18. 17.

Harmadik oka az el-válásnak, az erótelenség, házasságra való illetlenség, és elégtelenség valamellyik félben, mikor avag a' férfiban, avagy az aszszonyi-állatban valami olly nagy erótelenség vagyon, melly miatt a' házasságban lévő egygyesség egymással nem lehet, minémúa' kinek férfiusága nintsen, a' franczu, a' fajra járo bélpokloság és kórság. *III.*

Ha az

Ha az erőtelenség a' házaság előtt való valamellyik felben, meg-lehet az el-válás. Mert a' házaságnak az a' fő vége bomlott meg, melly vagyon a' szaporodásról, de ugy, hogy az erőtelenség a' mellyikben vagyon, kőtelbe vetteſsék, ne tsallyon-meg ſenkit annak utánna. De az Eccleſia mindeneknek jol végére mennyen; Mert gyakorta tsalárdkodnak az erőtlenségnek ſzine alatt a' kik egymáſt meg-unták, ſőt meg is ſzerzódhetnek egymáſsal.

Ha pedig a' házaságban eſett az erőtelenség, egygyütt ſzenvedgyek: Mert azon eſküttenek egyben, hogy ſemminémű nyavalyákban egymáſt el nem hadgyák, nyavalya pedig az erőtelenség.

Ha tudva kelnek óſzve, és annak-utánna el-akarnának egymáſtol ſzakadni, ne engedgye az Eccleſia: Mert tudva ment az erőtelenhez a' házaságra illendő: azért tudva egygyütt-is lakjanak. Ha ſemmiképpen nem akarják az eggyütt való lakáſt, mind a' kettőt veſsék koporſójokig való kőtelben minden jövendő fel-vetelnek remenſége nélkül.

Ha franczu, tudni való dolog, hogy franczus paráznával való fertelmeskedesből való nyavalya, azért mint parázna búntetteſsek, ha a' házaságban kereſte magának. Ha az Házaſságnak előtte, s' nem tudta az artatlan

fel,

fél, hanem az után, az Ecclesia dispensálhat felőle, ha gyogyulás felől reménség vagyon, várakozzek, ha nintsen, de nevekedten nevekedik, ne kenszeritsek az ártatlant a' vele valo lakásra.

Ha fajra járo el-szenvedhetetlen bélpoklosság, avagy meg-gyogulhatatlan korság, és mindenik a' házasság előt valo, s' nem tudta az egésséges fel, el-válhatik tőle, hogy se az egésséges fel, se ágyokbol származando magzatok meg ne veszszenek: ha a' házasság utan esett nyavalya, egygyütt ellyenek.

Negyedik oka az el-válásnak a' felemás vallás, mikor az egy házasságban élő két hitetleneknek valamellyike az igaz valláſra tér, a' másik a' hitetlenségben marad, itt arra kell néznünk, a' mit szent Pál mond: Ha valamelly atyafinak hitetlen felesége vagyon, melly ő vele egygyütt akar lakni, azt el ne hadgya: és a' melly aszszonyi-állatnak hitetlen férje vagyon, és az véle akar lakni, el ne hadgya az az aszszonyi-állat azt. Ha pedig a' hitetlen el-mégyen, ám mennyen-el: Nem vettetett rabság alá az atyafiu, avagy a' keresztyén aszszónyi-állat effele dologban. De békeségre hivott minket az Isten. IV. 1. Cor. 7. 12. 13.

Rabság gyanánt vagyon azért az igaz vallásu keresztyén félnek a' hitetlennel egygyütt valo lakása: Nem kell pedig a' keresztyén-

tyénnek egy igát vonni a' hitetlennel, azt
2.Cor. mongya szent Pál.
6. 14. Hogy ha a' te keresztyén férjed, avagy feleséged, pogány hitre és eretnekségre hajol, és tegedet-is mind igéretivel s' mind el-szenvedhetetlen szitokkal, vereséggel, végetlen háborgással az ő hitetlen vallására kényszerit, álly-el mellőle mint hitetlen mellől. Mert ha attul méltán el-válhatol, a' ki titkon nyilván életednek el-fogyására igyekezik, mint majdan meg-mondom: tehát mentől igazábban el-szakadhatsz attul, a' ki lelked után lesselkedik, és lelkedben akar meg-ölni?

Ha el-fedezte keresztyénségnek szinével hitetlen vallását, s' ugy tsalt-meg, és az után ki-fakasztotta hitetlenségét, álly-el mellőle. Mert a' mint hogy az igaz keresztyéni vallásnak szine alatt tsalárdkodott: ugy a' szent házasságot-is tsak szinlette, és tettetésképpen valo fundámentumon éppitett. Ha tudva költenek egyben, tudva bűzhődgyenek egy gyütt.

V. Ötödik oka az el-válásnak, a' hitetlen elhagyás, mikor valamellyik fel, ok nélkül, vakmerő-keppen el-fut, bujdosik, nem akar haza menni, és a' házasságnak rendiben élni, az ártatlan fel-szabadittatsék és mennyen által második házasságra: mert nem köteles a' helyben maradott ártatlan a' hitetlen bujdoso-

dosohoz: de illyen módot kövessenek abban: Az el-futott hitetlent az ártatlan fél keresteſſe-fel, és három izben háromszor valo tizenötöd napra hivassa: ha nem jö, menyen utánna, és ott idézze elö: ha elö veheti büntetteſſe hitetlen el-hagyásáért: ha törvényben elö nem veheti, s' kézben semadgyák, avagy lappang: végyen az ártatlan fel abban a' helyben lévö Biráktul és Tisztektöl teſtimoniumot, olly bizonyság tételt levélben petsét alatt, mellyben ott valo forgolodásárol tegyenek bizonyságot, hogy semmiképpen sem elö nem vehette törvényre, sem haza nem hihatta: azt vigye az Eccleſia eleiben, és az Eccleſia szabö eleiben avagy három avagy négy esztendöket, az után felszabadittya. Ez várakozást azért tselekedi az Eccleſia, hogy nétalám az idö alatt egymáshoz térnek: Ezek végben menvén az Eccleſia szinén a' hitetlen bujdoso vetteſſek koporsojáig valo kötélben, és átkoztaſſek-ki: a' Polgári szék szinén-is büntetteſſek-meg mint szent házaság ronto hitetlen. Mert effele hitetlen szent házaság rontás, *Adulterii quoddam genus eſt*: A' paráznaságnak néminémü neme, mint Agoston Doctor mondgya.

De tsuda melly álnokok a' moſtani idöben az emberek közzül némellyek. Felre állanak

eſztendeig, kettőig, a' honn maradott ſzűnetlenűl futtya az Eccleſiat; el-igazittyák hogy kereſſe, s' úldőzze: kereſi, de a' kert alatt: ſoha affélé ſem igyekezik a' hol hallya. Ezekhez az Eccleſia keménységet tartson, ſemmi ſzines el-áméto beſzédeknek helyt ne adgyon, de mind addig űldőzteſse, valameddig a' kűlső ſzéken hitetlen el-hagyásáert perrel meg nem bűntetteti. Mi kőzi az Eccleſiának effelékhez, perellyenek mind addig a' kűlső ſzeken, meddig nékiek tetſzik.

Ha a' hitetlen bujdoſo hat avagy hét eſztendeig oda léſzen, s' azonban az ártatlan fél fel-ſzabadittatik, meg-házaſul, avagy férhez mégyen, s' a' hitetlen bujdoſo azt meg-értvén haza mégyen, tehát a' Tiſztek meg bűnteſſék, ha meg nem bűntetik, az Eccleſia adgya a' Sátánnak, átkozza-ki a' gyűlekezetből, ollyan modon, mint oda fellyeb meg-mondám.

VI. Hatodik oka az el-válásnak, valamellyik félnek a' máſik ellen valo meg-dűhődött őldőkléſe, gyilkoskodáſa, meg-békélhetetlen fene kegyetlen halált hordozo Pogány vereſségi, mikor valamellyik fél a' máſiknak élete után leſelkedik, hogy el-fogyaſſa, őrdőgi varáſláſſal, méreggel, halálra valo árultataſſal, végetlen ſzőrnyű vereséggel, melly miatt az ártatlan fél meg-bénnul, félſzeg lévén, ſem él, ſem

él, sem hal, az ártatlannak adassék szabadság, a' vad oroszlán természetű kegyetlenvetteseknek holtáig való kötélben, oka: Mert a' békességre hivott minket az Isten; az ollyan hásártos pedig gyilkos. Mert ha az gyilkos a' ki atyafiát gyülöli, mint szent János mondgya, tehát sokkal gyilkosab az, a' ki az ő testet veret utállya, tagollya, rontsollya s' veszteget, mint valami rabját. 1. Joh. 3. 15.

De itt ez aránt az Ecclesia felette szorgalmatoson fel-keresse a' kegyetlenségnek okát: ha fel-találja, igyekezzek mind fenyitekkel, mind erős kötés tételekkel közzülök ki-venni: ha pedig semmikeppen ki nem veheti, s' le nem szállithattya, és ha az ártatlen fel halálos veszedelemben forog, ideig vegye-el tőle: ha az sem fog, adassék a' Tisztteknek kezekben, bűntetsék, mint szent házasságnak rontására, hitetlenségnek szerzésére nyilván való ok adót, az Ecclesia pedig vesse holtáig való kötélben.

A' lopás az el-válásra nem elégedendő ok, hanem ha istrángal való fuladás járul mellé. Ebben-is az a' mód tartassék, melly a' parázznának bűntetésében az első okban.

A' kik még csak jegyben vadnak, s' egymás meg-unnyák, és el-akarnak állani egymás mellől, megyen azokkal az Ecclesia?

Hat dolgok kivántatnak az egyben kelés-hez házaság fejében a' jegyes mátkákban.

I. Légyen szabados, ugy hogy se az Istennek, se a' természetnek törvényének, se a' tisztességnek ellene ne légyen. Ha ki azért avagy vér szerint való attyafiát, avagy sogorát harmadik és negyedik ízben jegyzette-el, nem álhat-meg a' mátkaság.

II. Légyen tiszteséges, ne légyen illetlen személyek között. Ha ki azért husz esztendős iffiu lévén, annyakora vén aszszonyt jegyzett-el: avagy igen vén öreg ember tizenhárom esztendős leányzót, az Ecclesia egyben ne botsássa, s' el-válaszsza.

Jegyezd-meg: Tizennyolcz esztendős korában szabad a' férfinak meg-házasulni: a' leányzonak pedig tizenhárom esztendeje el-telvén szabad férhez menni.

III. Légyen igaz, ne légyen lopva, titkon, csak a' két fel között, atyák, anyák, tutorok és gond-viselőjöknek hirek akaratjok nelkül. Ha az ellen lészen, fel-bomol mátkaságok. Lásd *Gen. 24. 57.*

IV. Légyen szabados, ne légyen erő-szak alatt fenyitékből. Ha azért az atyák anyák, tutorok, és gondviselők a' leányzót el-adgyák kedve ellen, avagy az iffiat mátkáztattyák, semmi, hijában való, fel-bomol.

Annya emlőjén tsúggedezőt el-igirni, s' jegy

jegy gyűrút képében adni, nem tökélletes matkazás: Mert nintsen a' mátkáknak tökélletes *consensusok*, *Gen. 24. & 6.* Azért semmi, helytelen.

V. Légyen tellyes, ne légyen vak indulatbol, reszegségből, haszon keresésből, s' nem tudom mitsoda sogorság vadászásból: hanem tanársbol, értekezésből, halogatásból, Isten szerint légyen. Ha ez ellen leszen, semmi, helytelen, tsak ollyan mintha te tul a' Marosson, én innen ószve kiáltanánk, s' az hangja menne ószve, de el-mulnék.

VI. Légyen tiszta, tsalárdság nélkül valo: ha szegény vagy, ne tettes gazdagságot, ha parasztvagy, ne tettes Nemeséget magad felől: mert nem leszen állando tsendes békeséges a' házasság.

IV.

HALALRA SENTENCIAZTATOTT EMbernek vigasztalásának módgya.

HOgy valamelly vétekért igaz törvény szerint meg-sententziázott ember, mindeneknek felette szükólkődgyék vigasztalás nélkül, az Ur Christusnak peldája igē nyilván meg-mutattya. Mert noha ó szent Felsége *Tisztibē jár az Egyházi embernek, hogy az ha-*

Lálra sententiázatot embert vigasztallya. Esa. 52. 1.

bűn nélkűl vala, el annyira, hogy tsalárdság az ő szájában nem találtatott, mint Esaias mondgya: mindazonáltal látván az emberi nemzetnek vétkének nagy voltát, érezven azért az Istennek fel-gerjedett haragjának rettenetes voltát, mellyet az Ur Isten a' mi váltságunkért reá vetett, Angyal jelenik-meg, ki őtet biztatván erősíti, azt irja szent Lukáts.

Megmutatya a' Christus példáya. Luc. 22. 43.

Ha ezokáért az életnek Fejedelme, a' ditsőségnek Királya, az Ur Jesus Christus bűn nélkűl lévén, az emberi nemzetért halálra valo menetelében szűkölködött emberségére nézve vigasztalo nelkűl, hát a' ki vétkéért érdeme szerint szententiáztatott az halálra, mennyivel inkáb szűkölködik?

II. A' halálra menő embernek rettegési.

Ez illyen ember előtt forog a' meg-tselekedett vétkeknek nagy volta, azért az Istennek rettenetes haragja, a' halálnak iszonyatos volta testében ugy faggattya, hogy noha élni láttatik, de mint ha meg-holt volna ugy el-bádgyadott, és el-alélt. Elméje pedig mint a' habok ugy hányattatik egy félelmes gondolatrol másra. Az őrdög-is, ki őtet a' bűnben ejtette, ha valaha serénkedett, mindeneknek előtte ollyan halálos vonagásában a' szegény ember környűl: kinek szűntelen valo sugálási mint ama' tűzes nyilak ugy érdeklik és sertegetik a' meg-sebhetet lelki-ismérettet;

ter; Hánnya a' bűnnek nagy voltát; kitsinyéti az Iſtennek irgalmaſságát, és valamiket tud az embernek ketségben valo' ejtésére, ſemmit azokban hátra nem hágy. Nézne a' ſzegény ember az Iſtenre: de az, a' kit megbántott, mellyért egy foltában, elmejének imide amoda valo tsappongáſa nélkűl nem kőnyőrőghet. Ha jo akaroira néz az halálnál, ugy tetſzik, keſerveſebb azoktul valo meg-válta.

Hogy ne ſzűkőlkődnék ez illyen halálnak félelmétől meg-nehezedett, az iſzonyu rettegéſeknek tűzének emészti langjai közőtt fetrengő holt eleven ember vigaſztalás nélkűl?

Tekéntsétek-meg ama' hét iffjaknak annyoknak példáját, a' második Machabéuſok kőnyvének hetedik részében, minémű terhes beſzédekkel biztattya az ő édes gyermekét: En édes magzatom, ugy-mond, ſzánymeg engemet, ki tégedet az én méhemben kilencz holnapig viſeltelek, három eſztendeig tejemmel tartottalak, és az időre jutattalak, kérlek, ſzűlőttem tekénts az égre és a' földre, és azokra mellyek azokban vadnak, és meg-érted: Mert ſemmiből teremtette azokat az Iſten, és az emberi nemzetet, ugy leſzen hogy ſemmit nem rettegſz ettűl a' hohertul, s' a' többi.

1. Mach. 7. 27. & ſeq.

III. A' hét iffiaknak Annyoknak példája.

De tsuda melly reſtek ez aránt valo tiſztekben némellyek az Egyházi ſzolgák közzúl, kik ugy viſelik magokat a' halálra menő emberhez, mintha ſemmiben ő reájok azokra valo nagy gondviſelés nem nézne, feléjek ſem mennek. Te nyájad közzűl valo lehetett, kinek te Páſztora voltál: az ördög környülötte melly ſerényen forgodik, s' te nem lennél környülötte biztatáſoddal lelki Páſztor lévén?

IV. Szent Iſtván példája.

Szent Iſtvánt nagyon kövezik a' Sidók: az égben láttya az Iſtennek Fiát, nem űlni moſtan az Iſtennek jobján, de állani, hogy az ő kéſz voltát ſzent Iſtvánnak ſegitségére, és lelkét magához valo vételére meg-mutaſſa, és ezzel biztaſſa ſzent Iſtván Mártyrt. Te pedig annak a' Chriſtuſnak hivatalos ſzolgája, még tsak ſzavadot ſem meltoztatod a' halálnak rettegéſiben vonago ſzegény bűnőſnek.

Poroſzló s' hohér dolga az, tudom az ſzavatok: De nem lelki Páſztor a' poroſzlo, ſem a' hohér, mint te vagy. Ha azért a' ſzegény bűnös embereknek lelkeknek életre vezérlő s' legeltető, és az Iſten igéjéből megtarto igaz Páſztora vagy, itt felelſz-meg egyűtt annak. Tiſztedben jár ez okáért, hogy valamit tehetſz az Iſten igéjéből állo ſzép biztatáſiddal a' halálra menő ember környűl, tellyes tehetségeddel azon légy. Tarts-

Tarts-meg ſzegényt vigaſztalo édes beſzédeddel, mint Chriſtus ama' Tolvajt a' kereſzt-fán. De ha ezt el nem érnéd-is, járj-el tiſztedben, ments fel lelked-iſméretit a' ſzám-adás alol, és egyebeknek felőled valo bal itéletek alol. V. *Chriſtus biztattya a' Tolvajt.*

Mikor ezokáért meg-állaſz a' halálra menő ember előtt, azt kerdgyed tőle: Akarſzé én tőlem a' Chriſtus Jeſuſnak hivatalos ſzolgájától vigaſztaláſt venni? Akarok, azt feleli. De ha ſzintén nem felelne ſemmit-is, még-is a' te beſzédeddel ébreszd-fel, és ekképpen ſzolly néki.

Két nagy dolog rettegtet tégedet moſtan: Egygyik a' te meg-tselekedett vétked, és azért az Iſtennek haragja, mellyért a' tőrvény a' bizonyságok ſzerint tégedet meg ſentenciázott: Maſik a' halálnak rettenetesſége, melly a' te ſzemeid előtt forog.

A' mi a' bűnt illeti, és azért az Iſtennek haragját, nem tagadhattyuk, hogy az Ur Iſten olly bűn gyűlőlő, és a' bűnért erős boſſu-állo Iſten nem volna, hogy a' bűnt valakiben bűnteretlen el-ſzenvedné, holott még az atyáknak vétkeket-is a' fiakban harmad és negyed iziglen meg-bűnteti, azt mondgya a' Moyſes máſodik könyvének huſzadik réſzében. De e' mellet meg-kell vallánunk azt-is, hogy a' bún gyűlőlő Iſten az ő igaſságát ir- *A' bűn ellen valo vigaſztalás.*

galmasságával ugy temperállya s' fontollya, hogy ha ollyan sok lehetne az embernek bűne mint a' tengernek fövenye, és azoktol ugy meg-ferteztetődnek mint ama' veres bársony, avagy a' fekete kőkörtsény, de még-is az Istennek nagy irgalmasságából szent Fiának erdemeért ollyanná tétettetnek, mint ama' fejer ho, és a' fejér gyapju, azt mondó maga az Ur Isten Esaias Prophéta által első részeben könyvenek. Miért? Mert irgalmas és kegyelmes az Ur, késedelmes a' haragra és igen kegyelmes. Nem mind őrökké feddődik, és nem tartya-meg mind őrökké az ő haragját. Nem a' mi bűneink szerint tselekedik mi velünk, és nem fizet minékünk a' mi álnokságink szerint. Melly igen magas az ég a' földtül, ollyan igen nagy az ő jo volta az ótet félőkhöz. Melly távoly vagyon a' nap kelet a' nap nyugattul, ollyan messzire vetette mi tőlünk a' mi bűneinket. Miképpen könyörül az atya az ő fiain, akképpen könyörül az Ur az ótet félőkön. Miért? Mert tudgya jol, hogy romlando edények vagyunk mi, meg-emlekezik rola, hogy porbol valok vagyunk, azt énekli Dávid Szász harmadik Soltárában.

Esa. 1. 18. *Psal.* 102.

Mit itélsz te szegeny bűnös ember az Isten felől? Eleve el-látta hogy Adam el-esik, és hogy minket magával egygyütt a' karhozatban

zatban ejt. De ottan mindgyáráſt előve orvoſságot ſzerzett. Mert az ő ſzent Fiát botsarotta el a' teſtben, s' mit tselekedék az Ur Iſten? El-mene és mind kőzőnségeſen az emberi nemzetnek vétkét, mind egygyen-egygyen a' mi bűneinket mint valami reánk ragadott bojtorjánt le-ſzedegette mi rolunk, és az ő ſzent Fiára rakogatta, annyira hogy az ő Fiát bűnné tévé mi érettünk, azt mondgya ſzent Pál előſzőr Corinthusban irott levelének ötődik reſzében, és ezt a' bűnné tőtt Chriſtuſt a' kereſzt-fára felſzitték, és a' melly mi bűneinket ő reá rakogatta vala az Atya, azokat az ő vére hullásával annyira el-mosá, hogy immár ſemmi kárhozattyok nintsen azoknak a' kik vadnak a' Chriſtus Jeſusban, azt prédikállya ſzent Pál, Romában irott levelének nyolczadik réſzében.

Bűnné tétetett tulaidonitás képpen, mert a' mi bűneinket néki tulaidonitotta, hogy ő igaz lélekkel lakollyék azokért, és mi ſzabadulhyunk.

Ihol immár kettő te előtted ſzegény bűnős ember. Egygyik az Iſtennek a' bűnőkőn felyűl végheteilenképpen el-áradott nagy irgalmaſsága, mellyre egy nyomon igazitanak minden bűnős embereket a' Proféták: Másik a' Chriſtus Jeſuſnak vére hullásának mérhetetlen elégséges érdeme a' bűnőkert, mellyre egyenlőben igazitanak az Evangeliſták, és az Apoſtolok. Nyulj hozzá te ſzegény bűnős, és az Iſtennek irgalmaſságát, a' Chriſtus vére hullásának érdemét igaz

gaz hitednek általa vonnyad reád, tegyed tiéddé bűnöd botsánattyára.

O vajha lehetne, tudom azt gondolod! Meg-lehet; Hiszedé hogy az Ur Isten irgalmas kegyelmes a' meg-téró bűnös embernek, ki meg-szánta banta az ő vétkét? Hiszed. Mert ha nem hinnéd, az egesz Profeták tanu-bizonyság tételeknek mondanál ellene, és bolszszut tennél az Istenen, hogy ollyannak nem hinnéd a' minémű ő Szent Felsége terméſzetiben, azt mondgya Chryſoſtomus Doctor. Immár hogy hiszed az Istent irgalmasnak, kegyelmesnek lenni te hozzád, gondold-meg mitsodás terméſzeti vagyon az Isten irgalmaſságának.

1. Az Istennek irgalmaſságának nintsen kezdete s' vége: A' te bűnödnek kezdete s' vége vagyon.

2. Az Istennek irgalmaſságának nintsen száma: a' te bűnödnek száma vagyon.

3. Az Istennek irgalmaſsága mérhetetlen, fontolhatatlan: a' te bűnödnek mértéke vagyon s' fontya.

4. Az Istennek irgalmaſsága határozhatatlan: a' te bűnöd meg-határoztatott. Azért ha e' világnak vétkét tsak egyedül tseleked-ted volna-is, de még-is soha az Istennek irgalmaſságában véget nem érnél. *Quid eſt peccatum ad Domini miſericordiam? Tela araneæ*

quæ

quæ vento ſtante nuſquam apparet; Mitsoda a' bún az Urnak irgalmaſságához képeſt? Pokhálo melly a' ſzélnek fuvására ſoha nem látſzik, azt mondgya Chryſoſtomus Doctor, *In Pſal. 50. Hom. 2.* Néked pedig bűnósnek az Iſten irgalmas kegyelmes. Mert te benned talál okot a' miért tégedet meg-ſzánnyon, kedvében végyen, és meg-irgalmazzon: Mert mit botsátana-meg tenéked, ha nem vétkeztél volna?

Ez az oka, hogy Dávid az ő gyilkoſságának és paráznaságának vétkéért kónyörögven, azt mondgya ötveneggyedik Sáltárában: *Kónyörúly én rajtam én Iſtenem a' te nagy irgalmaſságod ſzerint, és a' te irgalmaſságodnak ſokaſsága ſzerént moſd-el az én álnokságimat.* Ez pediglen az Iſtennek irgalmaſsága árad mi reánk a' Chriſtuſnak kin-ſzenvedéſének érdemeért. Pſal. 51. 1.

Hiſzedé azért hogy az Ur Iſten az ő ſzent Fiát te éretted botsátotta-el a' teſtben, és hogy az ő vére te éretted-is ki-ŏntetet? Hiſzed. Mert lám annak nevében keresztelkedtél-meg. Ez a' te hited az, bátor gyenge légyen, melly által ez orában meg-igazultál. *Bizony bizony mondom ha ki az én beſzédemet meg-tartya, és hiſzen annak a' ki el-botsátot engemet, örök élete vagyon, itéletre nem mégyen, de által-mégyen az halálból az életre*; azon eskűſzik

Idve-

Idvezitőnk szent János Evangeliomi könyvének ötödik részében: Hiszesz te az Istenben, hát örök életed vagyon, &c. Rútak, fertelmesek ám az én bűneim: De drágalátos a' Christus Jesusnak ártatlan vére, melly elmossa a' te bűneidet, azt mondgya a' szent János első levelének első részében.

Nem teként illyen bűnösre, kit még az emberek-is utálnak? Hogy nem tekent, ha lám azt kiáltya, hogy nem jött ő az igazakert, hanem a' bűnösökért, hogy hija, szent Máthe Evangeliomi könyvének kilenczedik részében. Szent Pál-is azt tanittya elősző Timotheushoz irott levelének első részében, hogy a' Christus azért jött e' világra, hogy a' bűnösöket idvezitse; Te pedig bűnös vagy: Hat tegedet idvezit, csak hidgy ő benne.

Egyűld nem fogad-bé ha szintén hozzá mégyek-is? Sőt ő maga mondgya Idvezitőnk: A' ki en hozzám jő, nem űzöm én azt ki, szent János Evangeliomi könyvének hatodik részében. A' mi nagyobb, ugyan kiterjesztette szent kezeit, és azt kiáltya: *Jövetek én hozzám mindnyájan, kik meg-vadtok terheltetvén a' ti bűnötök miatt, én meg-könnyebitlek.* Matth. 11.

Kesö; Rövid az idő: Hallád. Nē rövideb a' tolvaj idejénél: Már a' tolvaj a' kereszt fán vonago félben vagyon, egy szót szóll Christus

ſtus Urunknak: Uram emlekezzél-meg en rolam mikor jutánd-ſz a' te orſzágodban; ottan azt hallá: *Bizony mondom tenéked ma én velem léſzeſz Paraditsomban.*

Mondgy tsak egygyet a' ki az Iſtenhez folyamodott volna bűne botsánattyáert, es ő előle el-úzte volna; Ha Cain Iſtenhez folyamodik vala, néki-is kegyelem adatik vala. Mert életére eskűſzik az Ur Iſten, hogy nem akarja a' bűnőſnek halálát, de hogy meg-térjen es éllyen, Ezechiel Profeta könyvének harmincz harmadik réſzében. Be-tőit ennek igaſsága ſzent Páion, ſzent Péteren, Mária Magdolnán, kiknél te ſem vagy bűnőſſebb.

Ihol azért a' bűn tégedet nem rettegtethet, mert irgalmas kegyelmes az Iſten: a' Chriſtus vére te éretted ôntetett-ki, tsak hidgyed ezt erős hittel, és a' mellett maradgy-meg ez orában, kegyelem tenéked Iſtentől, én általam ő képebeli ember által tenéked igaſságban azt hirdeti az Ur Iſten. Véledé hogy tórtenetből lőtt az én ide jővetelem? Iſten inditott engemet arra, hogy az ő akarattyát ez orában hirdeſſem teneked, hogy meg-tartaſsál az órők életre.

Az halálnak iſzonyu volta rettegtethet-téged: De halládé mit mond Idvezitőnk Sz. János Evangeliumi könyvének nyolczadik réſzében: *Bizony bizony mondom tinéktek, ha valaki*

valaki az én beszédemet meg-tartya halált nem lát örökké. A' Christusnak beszéde pedig tsak ez: *Tartsatok pœnitentiát, és hidgyetek az Evangeliumnak*, azt mondgya ő maga az Ur Christus szent Márk Evangeliomi könyvének elsö részében. Te ez orában pœnitentiát tartottál; Mert meg-szántad bántad bűneidet; Te ez orában hiszesz az Evangeliumnak, hogy Christus az egész emberi nemzetnek meg-váltoja, és hogy a' bűnösökért jött e' világra. Hát a' Christus Jesusnak eskűvése szerint halált nem látsz örökké. Mert ez a' te halálod tsak álom, mellyben az életbeli terhes gondoktul meg-menekedel, és meg-nyugszol a' földben.

Oh majdan el-fogy életem! De nem halál az, hanem tsak a' léleknek a' testtül valo meg-válása, a' bitván bűnös gyarlo testnek le-vérkezése, mellyet ugyan ohajtva kivántanak a' régi hivek, mint szent Pal mondgya Philippiben irott levelének első részében: Kivánok, ugy-mond, el-oszlatni és a' Christussal lenni.

De keserű énnékem ez erőszak alatt valo halálnak neme, azt gondolod. De nem keservessebb a' Christus halálának neménél: ki azért felszitetett a' kereszt-fára, hogy azon valo keserves halála által minden ő benne hivőknek halálokat meg-szentelné, és a' kárhoza-

hozatot akar mi halálnak neméből-is ki-szinä és ki-törlené. El-törte Idvezitöd te előtted a' jeget az ő keserű halálával, tsak kitsint kelletik gázolnod, de az sem kárhozatos, a' mint mondám.

De annak felette, hiszem tudod, hogy ugyan meg kellett volna egyszer kostolnod a' halált, avagy akartad volna avagy nem, az pediglen mitsodás lőt volna, talám a' mostani szenvedését ezerképpen valo kinokkal meghalladta volna. Mitsoda? Ez egy szempillantásig valo testednek fajdalma rettegteté? Hallodé mit kiált a' Bölts az ő könyvének harminczadik részében? Job az halál hogy sem mint a' keserű élet, és az örökké valo nyugodalom, hogy sem a' fénlo fájdalom. Pogány ember Plinius, még-is illendőképpen hozzá szollott ehez: *Ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte.* Az az: Minden jok közzül valamellyeket a' természet adott az embereknek, semmi nintsen job az idejénkoran valo halálnál. Mert mitsoda sokáig élni, hanem tsak sokáig gyötrődni, azt mondgya Agoston.

Eccles. 30. 17.

Plin. l. 28. c. 2.

Augustin. de verbis D.

Gondold-meg tsak e' világot mitsodás: Ugyan ropogva ég ez a' bujasságnak, gonosz kivánságoknak, irigységeknek, es telhetetlenségeknek tüzének miatta. Hol az igaz a' kire ebben valo szikráját nem pókdósste vol-

Serm. 17. Lassad Thes. concion. fol. 624.

ſte volna? Eg a' házad s' nem mennél-ki belőle? Bizony boldogok a' kik meg-halnak a' Chriſtusban valo igaz hitekben, mert e' gonoſságban fekűvő eſze-veſzet fertelmes világbol ki-ſzaladván meg-nyugoſznak az ő munkájoktul, azt mondgya ſzent János Mennyei jeleneſekről irott könyvének tizennegyedik réſzében.

Tsak jo akaroimtul, édes atyámfiaitul valo meg-váláſomat ſzánom. Ezennel követnek ők-is. Mert minden embereknek egy béjövetelek vagyon ez életre, haſonlo ki-menetelek-is, azt mondgya a' bölts könyvének hetedik réſzében. Reá kell erre menniek mindeneknek, nē te vagy első, utolsó ſem leſzeſz.

Igy azért a' halál ſem rettegtethet tégedet, tsak bizzál az Iſtennek irgalmaſságában, és a' Chriſtusban hidgy, és ez hit által ajánlyad lelkedet a' ſzent Iſtvánnal a' Chriſtus kezében: Uram vedd hozzád az én lelkemet.

Itt amaz három kérdeſeket, mellyeket az Ur Vatsorájával elő emberektűl ſzoktunk kérdeni, a' halálra menő embertűl-is el-kérdheted, és ha időd vagyon hozzá, a' kőz gyonatot-is el-mondhatod véle a' Mi Atyánkkal egygyűt, és meg-áldhatod, az időnek, a' helynek, a' jelen valoknak, és a' halálra menő embernek állapottyát meg-tekintvén.

A' Mélotai Iſtván Agendájának vége.

AZON

AZON ANYA-SZENTEGYHAZBELI SZOLGALATNAK *Rövidebb* MEG-IRATTATASA.

A' KERESZTELESNEK Formája.

[*A' mi segitségünk légyen az Urtol, ki teremtette mennyet és a' földet.*]

A' Mi Urunk Jésus Christus illyen-képpen szoll. Ha valaki ujjonnan nem szúleténdik, nem láttya az Istennek országát: Melly igékkel meg-jelenti, hogy a' mi természetünk tellyességgel el-fordult es átok alá vettetett. Mellyre képeſt int minket, hogy magunkat az Isten előtt meg-alázván, romlott természetünket megutállyuk, részszerint viszont készit és serkenget bennünket az Istennek kegyelmének ahitatos kivánságara, melly által minden mi régi természet szerint valo hamisságink és fogyatkozásink el-tőröltetnek, mert mind ad-

dig sem lehetünk részesek az Istennek kegyelmében, valamig minden mi tisztátalan erőnket, okoskodásinkat, és tulajdon igasságunkban valo bizakodásinkat, szivünkből tellyességgel ki-gyomlálván, mindeneket, valamik mi bennünk vadnak, derékképpen meg nem utálunk.

Minek-utánna azért Christus Urunk ez mi nyomorult állapotunkat szemünk eleiben támasztotta, osztán az ő irgalmassága szerint vigasztal-is minket, midőn mind minekünk s' mind a' mi gyermekinknek igéri, hogy minden bűneinket rolunk el-mossa, az az: hogy az ő szent vérének érdeméért, mellyet mi erettünk ki-ontott, a' mi bűneinket nékünk nem tulajdonittya. Es hogy a' mi természetünket a' Szent Léleknek munkálkodása által, az ő szemelyére meg-ujittya. Es hogy ez igéretnek bizonyságával, nem tsak a' mi lelkünk erősíttetsék, hanem még testünk-is annak láthato külső jegyét vegye, meg-hadta hogy meg-keresztelkedgyünk Atyának, Fiunak, és Szent Lélek Istennek nevében.

Elősőr annak-okáért holott parantsollya hogy az Atyának nevében keresztelkedgyünk, mint egy néminémű eskűvésével jelenti azt, hogy minékünk egész életünkben, és a' mi maradékinknak Istenünk és Atyánk

akar

akar lenni, és hogy minden mi testi és lelki szükségeinkben gondunkat viseli, mindeneket nékünk javunkra fordítván, mivel hogy semmi teremtett állat, a' frigy-kötésre nézve, melly az Isten és mi közöttünk szereztetett, minékünk semmit nem árthat, de inkább mindenek meg-tartásunkra szolgálnak.

Másodszor, hogy minket a' Fiunak nevében kereszteltekednünk hágy, igéri azzal, hogy valamiket az Isten Fia tselekedett, azok minékünk sajátink, és hogy ő nékünk minden maradékinkal egygyütt meg-tartónk lészen, a' ki az ő Idvezitő kegyelmével minket felken, és az ő szent fogantatásával, szűletésével, kinszenvedésivel és halálával minden mi bűneinknek tisztátalansága alol fel-szabaditván az átkot mi rolunk el-vötte, azt a' keresztfára szegezvén szent vérével el-törlötte, és magával el-temette, hogy az ő halottaibol valo fel-támadásával, és menybe fel-menetele által, oz ő igasságával minket fel-ruházna, és hogy mostan-is mi érettünk az ő szent Attyánál eledezzék; az utolso ítéletkor pedig minket makula nélkül valokat és megditsőülteket az Atya Isten eleiben állasson.

Harmadszor, midőn a' Szent Léleknek nevében kereszteltekedünk, hogy azon Szent Lélek mind minékünk s' mind maradékinknak tanitónk és vigasztalónk mind örökké, és

hogy minket a' Christus testének igaz tagjaivá tészen, hogy az Anyaszentegyháznak több tagjaival egygyütt a' Christussal egygyesüllyünk, és minden ő javaiban részesek legyünk, ugy hogy a' mi bűneink soha örökké többe emlekezetbe ne jöjjenek, és a' bűnnek bennünk valo szikráját es gyarloságinkat napról napra, mind inkáb inkáb ki-olthassuk, és mi bennünk az uj életet el-kezdvén, végezetre az utolso fel-támadásban, holott e' mi testünk a' Christus meg-ditsőült testéhez hasonlo leszen, mi bennünk annak a' Christus javaival valo közösülesünknek tökélletelsége tellyességgel ki-jelennyék.

Mivel hogy pedig minden szőverségben, mind a' ket fel igéretet és fogadást szokott tenni, mi-is mindnyájan igérjük és fogadgyuk azt az Atya, Fiu, és Sz. Lelek Istennek, hogy mi az ő kegyelmének általa, egyedül tsak ez egy igaz Istent akarjuk ismérni es vallani, egyedül tsak őtet akarjuk segitségül hini minden mi szükségünkben, és hogy mint szó fogado fiak mindenben néki akarunk engedni, a' mint ez ujjonnan valo születés kivánnya. Melly ime' két dologbol áll: Előszór hogy igaz pœnitentia tartás által bűneinken bánkodgyunk, és minden illetlen emberi okoskodást és testi kivánságot magunktul elvetvén, az Istennek akaratiya alá adgyuk magunkat,

gunkat, annak engedgyünk, és minden vétkeket szivünk szerint utállyunk és el-távoztassunk.

Másodszor, hogy minden mi erőnkkel, szándékunkal az Istennek igéje szerint szentül és igazán igyekezzünk élni. Ha pedig erőtlenségünkből valaha vétekben esünk-is, azokban meg ne maradgyunk, se kétségbe ne essünk, és senkitől Christuson kivül bűnünk botsánattyát ne kérjük, hanem mindenkoron e' meg-kereszteltetésünk által intessünk arra, hog' a' bűnöktől meg-szűnyünk, azt bizonnyal el-hivén, hogy azoknak minden emlekezeti, a' Christus Jesusnak ki-ontott vére által Isten előtt el-töröltetik. Mert a' keresztség kétség nélkül való bizonyos jegye az Istennek mi velünk kötött örökké való frigyének; és az Atya Isten örök irgalmának élő kut fejében, az Ur Jesus Christusnak kinszenvedésének és szent halálának érdemében a' Szent Léleknek ereje által lött kereszteltetésünknek, és meg-tisztuláskunknak. Noha pedig e' mi kitsiny magzatink a' meg-nevezett Keresztségnek titkait még nem-is értik, nem hogy azokról külső képpen vallást tehetnének, mindazáltal nem kell őket a' szent keresztségtől el-tiltani, mivel hogy őket-is az Ur Isten azon szövetségnek meg-tartására hitta, mellyet régenten a' min-

den hiveknek Attyával a' nagy Abrahámmal és az ő magvával, s' ezekkel együtt mivelünk is hasonlatos-képpen, és a' mi fiainkal kötött, ezt mondván: Helyheztetem az én szövetségemet, én közöttem és te közötted, és a' te magod között te utánnad az ő nemzetségekben örökké valo szövetségül; hogy legyek tenéked Istened, és a' te magodnak te utánnad: Az Ur Christus Jesus-is nem azért jött e' világra, hogy az ő Attyának hozzánk valo kegyelmét meg-kisebitené; Sőt inkább hogy a' szövetségnek kegyelmét, melly annak-előtte tsak az Izrael népére tartozik vala, az egész világra el-terjesztené, és a' környülmetélkedésnek Sacramentoma helyett a' szent Keresztséget nékünk és a' mi gyermekinknek jegyül és petsétül szerzené. A' mint szent Péter-is ennek a' szövetségnek erejét igen szép világos értelemmel előnkbe adgya az Apostolok tselekedetiről irt könyvben: Térjetek-meg és kereszteltelkedgyetek-meg mindnyáján a' Jesusnak nevében, a' bűnnek botsánattyára, és vészitek a' Szent Léleknek ajánkékát; Mert tinéktek lettek az igéretek és a' ti fiaitoknak, és mindeneknek kik messze vadnak, valakiket tudni-illik a' mi Istenünk elő hivánd. Ennek felette önnön maga Idvezitőnk parantsollya hogy a' kisdedeket ő hozzá vigyék, igérvén nékik a'

Gen. 17. 7.

Act. 2. 38. 39.

kik a' mennyeknek országát a' mint a' ſzent Márk Evangeliſta tanit. *Marc.* 10. 13. 14. 15.

Akkor hozának néki gyermekeket, hogy illetné azokat, a' tanitványok pedig feddik vala azokat a' kik a' gyermekeket hozzák vala: Mellyet mikor látott volna Jeſus, megharaguvék és monda nékiek: Engedgyétek hogy jójjenek én hozzám a' gyermekek, és meg ne tiltsátok ôket, mert illyeneké az Iſtennek országa: Bizony mondom néktek: valaki ugy nem véſzi az Iſtennek országát mint a' kis gyermek, ſemmiképpen nem megyen oda, és mikor azokat ôlében vötte volna, kezeit reájok vetvén meg-áldá ôket.

Ezekből az igékből azért, nyilván eſzünkben vehettyük, hogy a' mi gyermekink-is az Iſtennek országában és ſzövetségében réſzeſek: annak-okáért a' kereſztséget-is, ugy-mint a' ſzövetségnek jegyét, méltán fel-vehetik; noha a' kereſztségnek titkait, az ô kitsinységeknek idejéte képeſt meg nem érthetik; a' miképpen önnön magától Chriſtus Urunktol, mind beſzéddel és mind tselekedettel meg-voltanak áldattatván; és az Iſtennek régi Anyaſzentegyházában nyolczad napon metéltettenek környûl, noha ſem az Urnak áldását, ſem pedig a' környûl-metélkedéſnek titkait nem érthették.

Annakokáért az Urat hijjuk segitségûl illyé igékkel.

Mindenható örökké valo Ur Isten, ki a' te igaz ítéletedből a' hitetlen és a' penitentia tartatlan világot viz-özönnel megbüntetted, es a' hiv Noe Patriárkát, a' te nagy irgalmasságod szerint, hét lelkekkel együtt életben meg-tartottad, és a' meg-keményedett szivő Pharaho királyt, minden ő seregével a' vizben buritottad a' te népedet pedig az Izraelt száraz lábbal a' tengeren által hoztad, melly te tsuda-tételed példázta néminémüképpen e' szent keresztséget; kérünk téged Uram, e' kis gyermekre tekints a' te nagy irgalmasságod és könyörületességed szerint, és a' te Szent Lelked által, a' te Fiaddal az Ur Christussal egygyesitsed, hogy vele egygyütt meg-halván, és el-temettetvén, azonképpen vele egygyütt az örök életre fel-támadgyon, az ő keresztét vig szivel magára fel-végye, és minden napon őtet követvén, igaz hit és erős reménség által, és buzgo szeretet által ő hozzá ragaszkodgyék, és annak-utánna ezt az életet, (a' melly semmit nē külömböz a' haláltol) te éretted bátor szivel-hagyván, az utolso napon a' te Fiadnak az Ur Jesus Christusnak itélő széki eleiben, minden félelem és rettegés nélkül elő állyon, a' te szent Fiadnak a' mi Urunknak érdemeért, ki te veled és a' te Szent Lelkeddel egy-

gyetemben egy bizony Iſtenségben uralkodik mind örökké Amen.

Tegyünk valláſt a' mi kereſztyéni igaz közönséges hitünknek ágazatirol-is, a' melly igaz hitnek vallására e' kis gyermek-is megkereſzteltetik: Hiſzek egy Iſtenben, &c.

Annakokáért bizonnyal hivén ennek az élő Iſtennek Chriſtus által igaz igéretinek, hogy nem csak minékünk, hanem még a' mi maradekinknak-is, ezer iziglen, Iſtenünk leſzen: e' kis gyermeket kivánnyátoke ez igéretre képeſt meg-kereſzteltetni, és annak az Iſtentől rendeltetett fogadott fiuságnak jegyet és bizonyságát venni.

Felelet. Kivánnyuk.

Itt nem ſzükség hogy a' kiſded gyermek pólájából ki-fejteſſék, mert elég ha a' feje fel-fedeztetik, és akkor a' Lelki Tanito meg-kérdvén nevét a' Gyermeknek, mellyel akarják neveztetni, fejére öntvén a' vizet, azt mondgya:

Kereſztellek én tégedet Atyának, Fiunak, és Szent Lélek Iſtennek nevében.

A' kereſztség után valo hálá-adás.

Adjunk hálákat a' mi Urünknak Iſtenünknek:

Mindenhato Iſten mi kegyelmes Atyánk hálákat adunk tenéked, hogy nékünk, és a' mi magzatinknak a' te ſzerelmes Fiadnak a' Jeſus Chriſtuſnak vére hullásáért, minden mi bűneinket meg-botsáttad, és a' te

Szent

Szent Lelked által minket a' te egy ſzülött Fiadnak tagjaivá tőttél, és egyetemben minket-is fiaidda fogadtál, és mind e' te jo tétemenyidet minekünk a' ſzent kereſztséggel, mint néminémű külső jegygyel meg-erősítetted. Kérünk téged azon te ſzent Fiadért, hogy e' gyermeket a' te Szent Lelkeddel őrökke igazgaſſad, vezérellyed, hogy kereſztyéni módon Iſteni felelemmel fel-nevekédven, a' mi Urunk Jeſus Chriſtusban öregbüllyön és erősſitteſsék, és a' te Atyai jo voltodat és kegyelmeſségedet, mellyel őtet és minket-is ſzeretſz és meg-látogatſz, meg-iſmérvén és meg-álván minden igaſságban, e' mi egygyetlen egy Tanitó Meſterünknek, fő Papunknak, és Királyunknak záſzloja alatt éllyen, és álhatatoſon vitézkedgyék és harczollyon a' bűn ellen, az ördög ellen, és ennek orſzága ellen. Es ezeken győzedelmet vévén, tégedet és a' te Fiadat az Ur Jeſus Chriſtuſt a' Szent Lélekkel egyetemben egy igaz Iſtent mind örökké ditsirjen és magaſztallyon. A.

Szerelmeſim a' Chriſtusban, mivel hogy e' gyermeknek gondgyát fel-vettétek, e' dolog felől ſzükség gyakorta gondolkodgyatok, hogy a' mi Urunk Iſtenünk bizony és tőkélletes igaſság: kivánnya pedig mi tőlünk, hogy mi-is igaſságban ellyünk: Annakokáért tinektek kik ennek a' meg-kereſztelkedett

kedett gyermeknek rokonsági vadtok, mindenek felett az atyák, anyák, és a' kereſztatyák vagy komák minden igyekezetekkel azon legyenek, hogy e' gyermeket az Iſtennek igaz iſméretiben, és félelmében, a' kereſztyéni hitnek ágazati ſzerint, melly az O es Uj Teſtamentumban be-foglaltatott, a' mi Urunk Jeſusban fel-nevellyetek. Mikoron pedig azt az időt érendi, hogy a' tanuſágnak be-vételére alkalmatos léſzen, intsétek ótet ſzemtól ſzembe, mivel hogy az Iſtennel valo ſzövetségnek jegyét, a' ſzent kereſztséget magára fel-vette; Annak felette az élő Iſten előtt, a' ſzent Angyalok, és a' kereſztyén Anyaſzentegyház előtt az ördögnek, e' világnak, és minden e' világi gonoſz kivánságokkal egygyütt ellenek mondott, az Ur Jeſus Chriſtuſnak záſzloja alá állott, hogy egéſz életének rendiben, minden igaſságban, és engedelmeſségben, az ő ſzent Parantsolattya ſzerint éllyen. Mellyet engedgyen-meg minékünk a' mi Urunk Jeſus Chriſtuſnak ditsőſséges ſzent Attya, Amen.

AZ UR VATSORAJAHOZ valo keſzüler.

Mivel hogy az Iſtennek igéje e' három dolgot támaſztya minekünk előnkbe: Elő-

Először a' mi bűneinket; Annak-utánna a' mi váltságunkat; Harmadszor a' mi hálá-adó voltunkat, a' mellyel tartozunk Istennek e' jokért. Annak-okáért ki-ki mind jol meggondollya és szivében forgassa az Isten parantsolatinak summáját: Szeressed a' te Uradat Istenedet tellyes szivedből, tellyes lelkedből, és minden erődből, és minden tellyes elmédből; és a' te felebarátodat mint te magadat: Mellyben az Istennek akarattya nékünk szemünk eleibe támasztatik. Annak-felette, mivel hogy ezekben semmit meg nem tartottunk, a' bún, nyomoruság, és végezetre az örök kárhozat minékünk mint egy tükörben elönkbe mutattatik. Annak-okáért mindeniteket kérdem arra; Elsőben, hogy ha ezeket én velem egygyütt vallyátoké, és hamisságtokat utálván szomjuhozzátoké a' Christusnak kegyelmet és igasságát? *Felellyen erre ki-ki magától:*

Luc. 10. 27.

Szomjuhozom.

Annak-utánna hiszitek hogy az Isten nem csak kegyelmes, hanem egyszersmind igaz-is: annak-okáért nem akarja a' bűnöket bűntetetlen hadni; Es mint hogy semmi teremtett állat a' mi bűneinkért eleget nem tehet vala, az Istennek egygyetlen egy Fia, az Atya Istennek irgalmasságából meuyből e' földre le-botsáttatott, az igaz emberi testet magára

magára fel-vette, hogy azon emberi természetben, vérének ki-ontása által, az Istennek haragját és büntetését, mellyet mi érdemlünk vala, önnön maga viselné-el mi érettünk: Es hogy a' szent Evangeliomnak bizonyos igireti szerint, ezt a' Fiu Istennek a' mi meg-váltónknak a' bünösökert valo elegtételét, mindenikünknek, valakik erös bizodalommal és hittel magokhoz kaptsollyák, sajat ajándékul tulajdonitaná, és ezert az elegtételert mindenitek külön ö magában olly bizonnyal hiszi büneinek botsánattyát, mint ha soha semmi bünt nem tselekedett volna, vagy soha semmi bün ö benne nem volt volna. Es hogy ez utánn-is olly igasság és szentség tulajdonitasék ö neki az Istentöl, mint ha önnön maga töltötte volna be mind azokat, mellyeket a' mi meg-tarto Jesus Christusunk ö érette be-töltött, és egyszers' mind minden ö érdeme felett, az ö ingyen-valo kegyelméből ugy-mint méltatlannak, és ollynak a' kiben még sok gyarlosag és erötlenség vagyon, nékie ajándékozott, mert mind ez erötlenségek-is a' Christus szenvedésével és elégtételével el-fedeztetnek, miglen végre mindenestül el-töröltessenek. Ennek felette hiszié közületek külön külön tulajdon személyében minden, hogy a' Christus Jesus a' meg-váltást, mellyet néki igért és aján-

ajándékozott a' kereſztségben, moſtan ujjonnan ez ő ſzent Vatsorájában mint egy bizonyos jegygyel és petséttel a' Szent Léleknek munkálkodása által az ő ſzivében meg-erősſitse és valoságoſon meg-bizonyitsa azt, hogy a' Chriſtus teſte olly bizonnyal fel-áldoztatott a' kereſzt-fán, és ſzent vére ki-ontatott érette, mint ſzintén ſzemeivel látya a' kenyeret, mellyet az Ur ő maga teſtének nevez, ő néki meg-ſzegetni, és az hálá-adáſnak pohárát véle közöltetni.

Es hogy azon Chriſtus Jeſus, az ő tőredelmes ſzivet és ſzomjuhozo faradt lelket, a' Szent Léleknek munkálkodása által, az ő meg-feſzittetett teſtével és ki-ontatott vérével, olly bizonnyal táplállya az örök életre, a' mikeppen ő a' Tanitónak kezéből el-vévén az Urnak kenyerét és pohárát, meg-éſzi és meg-iſzſza, az ő halálának emlekezetire: Es hogy ez okáért a' Chriſtus kin-ſzenvedése és halála olly bizonnyal tulajdona légyen nékie, mint ha ő maga az ő tulajdon teſtében ſzenvedte volna mind azokat, mellyeket az Ur Chriſtus az ő áldott teſtében ő érette ſzenvedett. A' mint hogy ugyan ezen vigaſztaláſnak okáért ſzerzette e' Vatsorát az Ur Chriſtus az ő emlekezetire, hogy nagy hálá-adáſſal és örömmel, ezent tselekedgyük, mind addig miglen a' fényes kődben el-jövén, a'

kereſzt

kereszt alol, mellyet e' nyavalyás életben békességgel kell el-szenvednünk, tellyességgel minket fel-szabaditson, és az ő Atyának örökké való országában bé-vigyen. Hiszitek mind ezeket? *Ki-ki felellyen:* Hiszem.

Harmadszor, ki-ki probállya-meg az ő maga szivét, hogy ha akarjae egész ő életében hála-ado voltat meg-mutatni az Ur Christushoz: és hogy ha minden gyúlólségnek, irigységnek, haragtartásnak ellene akaré mondani, és felebarátyának ő ellene való vétkeit meg-akarjae botsátani, a' mikeppen a' mi Urunk Jesus Christus-is minékünk nyavalyás bűnösöknek ezerszer több bűneinket meg-botsáttya. Es hogy ha minden átkozodásoknak, tisztátalan beszédeknek és tselekedeteknek, részegségnek, tobzodásnak, és egyéb bűnöknek, olly szive szerint valo gyúlólője akar lenni, hogy ennek utánna egész életébé azokra visszatérni szánt szándékkal nem igyekezik, mellyet mostan ki ki maga felől az Isten előtt igér és fogad. Ezé igazán tinektek szándéktok. *Felellyen ki ki:* Ez.

Valakik annak-okáért ezeket érzik szivekben, és azt kétség nélkül el-hittek, hogy az Ur Jesusnak kinszenvedéséért és szent halálaért, immár minden bűnök meg-botsáttatott, el-is veszik, valamig ez igyekezetben maradnak, bűnöknek botsánattyát, noha

még sok gyarlóságok és fogyatkozások vadnak ő bennek, mellyek a' Christus kinszenvedésével és halálával el-fedeztetnek: Azok azért mindnyájan valakik ezt buzgósággal kivánnyák, mondgyak, Amen.

(Mostan azért térdeinket meg hajtván, szóllitsuk-meg az Ur Istent a' könyörgéssel, mellyet a' mi Urunk parantsolt minekünk: Mi Atyánk, &c.

1. Tess. 5. *A' könyörgés után a' tanitó mondgya ezeket.*

A' békességnek Istene szenteljen-meg titeket mindenestől: és a' ti elmétek epségben, és lelketek s' testetek ártatlanságban tartassanak-meg a' mi Urunk Jesus Christusnak eljövetelire. Hiv a' ki titeket el-hivott, kiazt véghez-is viszi.

AZ UR VATSORAJANAK osztogatása.

AZ Urban szerelmesim, hallyátok-meg az igéket mellyekkel az Ur Jesus szerzette az ő szent Vatsoráját, a' miképpen előhozza szent Pál a' Corinthusbeliekhez irt első levelének tizenegygyedik részében, igy irván: Mert én az Urtol vóttem, mellyeket néktek előtökben-is adtam: Hogy az Ur Jesus melly étszaka el-árultaték vötte a' kenyeret, és hálákat adván meg-szegte és ezt mondotta

mondotta: Vegyétek, egyétek; Ez az én testem, melly ti értettetek meg-tőretik. Ezt tselekedgyétek az én emlekezetemre. Hasonlatoskeppen a' pohárt-is vötte minek-utánna vatsorált volna, ezt mondván: E' pohár a maz Uj Testamentum az én véremáltal. Ezt tselekedgyetek valamenyiszer iszszátok az én emlekezetemre. Mert valamenyiszer ejenditek a' kenyeret, és ijándgyátok e' pohárt, az Urnak halálát hirdetsetek a' mig eljövend. Azért valaki ejendi e' kenyeret, és ijándgya az Urnak pohárát méltatlanul, vétkezik az Ur testének és vérének ellene. Probállya-meg azért minden ember magát, és ugy egyék abbol a' kenyérból, és ugy igyék abbol a' pohárbol. Mert a' ki eszik és iszik méltatlanul, kárhozatot eszik és iszik magának, hogy nem bótsülli az Urnak testét.

Hogy annak-okáért idvességünkre és vigasztalásunkra élhessünk az Urnak vatsorájával, mindeneknek előtte szükség, hogy meg-probállyuk valóságosan mi magunkat, és hogy arra a' czélra igyekezzünk, mellyet adott a' Christus mi elönkbe tudni-illik az ő emlekezetire.

A' mi magunk valóságos meg-próbálása pedig áll e' három dologbol.

Elsőben ki-ki gondolkodgyék az ő sok bűneiről, és azokkal érdemlett átokról,

hogy igy bűneit meg-utálván meg-alázza magát az Isten előtt, mivel hogy olly nagy az Istennek haragja a' bűn ellen hogy inkább az ő szerelmes Fiában a' Jesus Christusban a' keserű és gyalázatos keresztnek halalával akarta azt meg-büntetni, hogy nem azt büntetetlen el-engedte volna.

Másodszor ki ki szivét visgállya-meg hogy ha ez igéretet erős hittel kaptsollyae magához, hogy tudni-illik ő néki minden bűnei egyedül tsak az Ur Christusnak kinszenvedése és halála által botsáttattanak-meg, és hogy e' Christusnak igasága ajándekoztatott nekie, ugy hogy az saját igaságul tulajdonittatott legyē ő nekie, mintha szinte önnön maga által, minden ő vétkeiért eleget tött volna, és az igasságnak minden részeit bé-töltötte volna.

Harmadszor, jol meg-gondollya elméjében, hogy ha ennek utánna egesz életének rendiben, akaré hálá-adolenni az ő Istenéhez, és ha kiváné az Isten előtt tisztán és igazán járni. Ennek felette hogyha minden ellenkezést, irigységet, gyűlölséget akaré szivéből ki-vetni, és ha el-végesztee magában valosággal, hogy ez után életét igaz atyafiui szeretetben és egyegességben akarja véghez vinni.

Valakik ezokáért illy indulattal vadnak, azokat méltoknak tartya az Isten, és illendő fiaknak iteli ez ő lakodalmára.

Vi-

Viszontag pedig, valakik e' bizonyságot szivekben nem erzik, itéletet észnek és ísznak magoknak. Annak-okáért Christus Urunknak és szent Pál Apostolnak parantsolattyából, mindeneket valakik tudván e' következendő bűnökben élnek, el-tiltunk az Úrnak asztalától, meg-hirdetvén azoknak hogy semmiképpen nem léfznek az Isten országának örökösi, tudni-illik: bálvány-imádók, és mind a' kik szenteket, angyalokat, és egyeb teremtett állatokat imádnak és segitségúl hijnak, kik faragott, öntött és irott képeket tiszteinek és imádnak, kik ördöngös tudomannyal és varáslásokkal élnek, mindenek a' kik embereket, barmokat, és egyeb dolgokat meg-bűvölnek bájolnak, és a' kik effele bűvöléseknek babonáságoknak hiszenek. Valakik az Istent, az ő szent igéjét és Sz. Sacramentomit meg-vetik, minden káromlók, és mind azok, kik az Anyaszentegyházban és a' polgári társaságban zurzavart inditnak és pártot-útnek, minden patvarkódók, hiti-szegettek, hitetlenek, szűléjeknek és előttők jároknak engedetlenek, gyilkosok, hásártosok, háborgok, valakik felebaráttyokat gyűlölik, és azokra irigykednek, minden házaság törők, paráznák, részegesek, lopók, usurások, koborlók, ragadozók, kártyás kotzkások, fősvények, és mindenek,

valakik rendeletlenül elvén, egyebeket megbotránkoztatnak. Ezek mindnyájan valamig az ő vétkekben hevernek, e szent Sacramentumi ételtól és italtol, melly egyedül tsak a' hiveknek szerezteretett a' Christustol, magokat meg-tartoztatsák, és annélkül ellegyenek, hogy nehezeb itéletet és kárhozatot ne vonnyanak fejekre.

Mind ezek pedig szerelmesim, nem a' végre számláltatnak elő, hogy a' hiveknek tóredelmes szivei tellyességgel el-rettennyenek, mint ha tsak azoknak volna szabad az Ur asztalárol részesülniek, a' kik tellyességgel, minden bűnnélkül vadnak: Mert nem azért járulunk e' szent Vatsorához, hogy ezzel magunkat igazaknak és tökélleteseknek mutatnók mi magunkban: hanem inkáb ez ellen, mivel hogy az életet nem mi magunkban hanem a' Christusban keresűk, meg-vallyuk ezzel hogy az halálnak közepette feksűnk. Annakokáért noha még magunkban sok erőtelenségeket és nyavalyasságot érzünk, és hogy még szinte tellyes és tökéllettes hittel nem birunk, sem pedig olly buzgósággal a' mint kellene az Istent nẽ tisztellyük, de naponként hitünknek erőtelenségével, és a' testnek gonosz kivánságival szűkség tusakodnunk. Mindazáltal mivel hogy a' Sz. Lélekuek kegyelme által utállyuk és bánnyuk

nyuk szivünk szerint e' vetkeket, és tellyes szivvel az hitetlenségen győzedelmet igyekezünk venni, és az Istennek minden parantsolati szerint akarunk élni: E' bizodalomban erős hiedelemmel meg-állyunk, hogy sem valamelly bún-, sem pedig az erőtelenség azok közzül, mellyek meg kedvünk ellen, mi bennünk vadnak, az Istennek kegyelmébő minket ki nem rekeszthetnek, sem pedig e' mennyei etellel italtal valo részesüleste méltatlanokká nem tehetnek

Másodszor- gondolliyuk-meg azt-is, mi végre szerzette légyen az Ur e' szent Vatsorát; tudni illik az ő emlekezetire.

Az ő emlekezetit azért e' Vatsorával valo élésünkben illyenképpen rendellyük: Előszőr ezt a' mi szíveinkben erős hittel elhidgyük, hogy a' mi Urunk Jesus Christus a' Pátriarchaknak eleitől fogva tőtt igéret szerint, az Atyától e' világra küldetett, és testünkét verünket fel-vévén magára, az Istennek harag át, (ki miatt mind őrökké elkárhoztunk volna,) az ő emberré léte ének kezderitől fogva, mind életének végeiglen e' földön mi éretünk el-vi elte-. Az Isten törvényéhez, és igasságához valo minden- engedelmességet mi ér ttünk bé-töltött: kivált képpen akkor, mikoron a' mi bűneinknek és az Isten haragjának terhe alatt a' kert-

ben vérrel veretékezett, holott magát a' meg-kőtőztetésre kezben adta, hogy minket a' bűnnek kőtelei alol fel-óldozna; és számtalan sok gyalázatot szenvedett, hogy minket az őrők gyalázattol meg-szabaditana, és bűntelen levén halálra sententziáztatot, hogy mi az Istennek itéleti előtt mentségesek lennénk, és az ő áldott testét a' kereszt-fára szegeztette, hogy a' mi bűneinknek ados levelet a' kereszt-fara fel-szegezné, és igy az átkot mi rolunk ő magára vőtte, hogy az ő áldásával minket bé-tőltene, és a' leg nagyobb szidalmakra, és lelki testi ki-mondhatatlan nagy keserves inségekre és győtrelmekre magát le-botsátta, mikoron fel szoval ezt
Mar. 15. kiáltotta: En Istenem, én Istenem, miért hagyál-el engemet! hogy mi az Istentől magához fogadtatván, soha tőle el ne hagyattatnánk. Es végezetre az ő halálával, és vérének ki-ontásával, ez uj és őrőkké állando Testamentumát; az az: kegyelemnek és meg-békélteteſnek szővetséget szerzette,
Joh. 19. 30. mikoron fel-kiálta ezt mondván: El-végezteteett.

Matth. 26. 26. Mar. 22. 19. Hogy pedig kétség-nélkül hinnők, hogy mi ez szővetségben bé-foglaltattunk, az Ur az ő Tanitványival valo utolso Vatsorájának idején, Vővé a' kenyeret, es minek-utánna hálákat adott volna, meg-szegé és adá nékiek mond-

mondván: Vegyétek, egyétek, ez az én te- Luc. 14.
ſtem, melly ti érettetik adatik, ezt tegyétek 22.
az én emlekezetemre.

Haſonlatos-képpen vévé a' pohárt-is a' vatsora után, és minek utánna hálákat adott volna, a' pohárt a' tanitványoknak nyujtván, monda: Vegyétek el, és igyatok ebből mindnyájan, e' pohár uj Teſtamentom az én vérem által, melly ti érettetek és ſokakért kiontatik bűnöknek botsánattyára. Ezt tegyétek valamenyiſzer ijándgyátok az én emlekezetemre; Az az: Valamenyiſzer e' kenyérből ejendetek és e' pohárbol ijándotok, ez mint egy emlekeztető jegy és bizonyos zálag, nektek eſzetekbe jutattya, és nyilván meg-bizonyittya, az én ti hozzátok valo buzgo ſzeretetemet, és hivségemet, melly én ſzeretetemből és hivségemből, ti érettetek, kiknek egyebképpen örök halállal kell vala elveſznetek, az én teſtemet a' kereſztfán halálra adom, és az én véremet ki-ontom, és a' ti éh és ſzomju lelkeiteket, az én meg-feſzitetett teſtemmel, és ki-ontatott véremmel, az örök életre étetem és itatom olly bizonyoſſan, a' miképpen hogy kinek kinek a' kenyér ſzeme láttára ſzegdeltetik, és a' pohár közöltetik, és ti ezeket az én emlekezetemre ſzájatokkal eſzitek, és iſzſzátok.

Ebből ez Chriſtus Urunk ſzent Vatsorá-

jának szerzéséből láttyuk, hogy ő a' mi hitünket és bizodalmunkat arra az ő tökélletes áldozattyára, melly a' kereszt fán egyszer meg-lőtt, ugy-mint idvességünknek egyetlen egy fundamentomára igazittya: a'hol ő a' mi éhes szomju lelkeinknek igaz étele és itala lőtt az örök életre. Mert az ő halálával a' mi örökké való elvégünknek és szomjuságunknak okát, tudni-illik a' bűnt el-törlötte, és minekünk meg-elevenitő lelket nyert: hogy e' lélek által, melly a' Christusban, mint mi fejünkben, és mi bennünk ő tagjaiban lakozik, ő vele igaz egygyesülésünk légyen, és minden ő javaiban, igasságában, az örök életben és ditsőségben részesek legyünk: Továbbá hogy ezen Szen Léleknek általa, mi-is egymás között, ugy-mint egy testnek tagjai, igaz és atyafiakhoz illendő szeretettel egybe kötöztessünk, és egygyé legyünk, a' mint szent Pál szol: Mert egy kenyér, és egy test vagyunk sokan, mert mindnyájan egy kenyérből eszünk. Mert miképpen hogy, sok buza szemekből egy liszt őröltetik, és egy kenyér sütteték, és sok egybe sajtolt szőlőszemekből egy bor nyomattatik, és szüretik, igy mi-is igaz hittel a' Christusban ólratván, az atyafiui szeretet által, a' mi idvezitő Christusunknak példájával, a' ki minket eleb annyira szeretett, mindnyájan

egy

egymáſsal egy teſte legyünk. Ez egymáſſal való egygyé letünket pedig, nem tsak ſzónkkal, hanem tselekedetinkel-is meg-bizonyitsuk: Mellyre minekünk adgyon erőt ſegedelmet, a' kegyelmes mindenható Iſten a' mi Urunk Jeſus Chriſtuſnak ſzent Attya, az ő ſzent Lelkének általa, Amen.

Könyörögjünk.

IRgalmas Atya Iſten, kérünk téged hogy e' ſzent Vatsorában, a' mellyben a' te ſzerelmes Fiadnak a' Chriſtus Jeſuſnak keſerves halálának ditsőſséges emlekezetit ſzentellyük és tiſztellyük; a' te ſzent Lelked által tselekedgyed azt a' mi ſziveinkben, hogy erős hiedelemmel mi magunkat a' te ſzent Fiadnak a' Jeſus Chriſtuſnak ajánlyuk, és naponkint inkáb inkáb minden életünket nékie ſzentellyük, és hogy a' mi fáratt és tőredelmes ſziveink az ő igaz teſtével vérével, tudni-illik önnön magával bizony Iſtennel és emberrel, és örökké való mennyei kenyérrel, a' Sz. Léleknek munkálkodáſa által, étteſſenek és tápláltaſſanak: hogy ennek utánna nem a' mi bűneinkben, hanem ő mi bennünk, és mi ő benne ellyünk. Hogy az uj és örökké állando frigyben valoban ugy reſzeſüllyünk, hogy minden kétség nélkül el-hidgyük azt, hog' te minekünk mind örökké kegyelmes Atyánk

akarſz

akarſz lenni, és ſoha a' mi búneinket nekünk nem tulajdonitod; Sőt ennek felette minden teſti lelki ſzükségeinkre valokat minekünk mint ſzerelmes fiaidnak és örökőſidnek bőſeggel meg-ſzolgáltatſz. Adgyad ennek felette ő mi kegyes Atyánk, hogy a' reánk botsátott kereſztet bátor ſzivvel fel-vegyük, és békeſséggel el-viſellyük, magunkat meg-tagadgyuk, tégedet mi meg-tartónknak valljunk, és minden mi nyomoruságinkban fejenként mennyekbe fel-emelvén, ezen mi meg-tartó Jeſus Chriſtus Urunkat onnét elvárjuk. Holort a' mi meg-rodhadatlan teſteinket az ő ditsőſéges teſtéhez haſonlatoſokká téſzi, és minket az örökké valo véle lakatra be-fogad, Amen. Mi Atyánk, &c.

Ennek felette kegyelmes Atyánk, e' ſzent vatsora által, erősits meg-minket a' mi kőzönſéges kereſztyéni hitünknek ágazatiban, mellyről mind ſzivünkel, ſzájunkal, illyenképpen teſzünk vallaſt: Hiſzek, &c.

Hogy annakokáért az igazán mennyei kenyerrel a' Jeſus Chriſtuſſal élheſsünk és táplálttaſſunk, a'mi ſzíveinket ne függeſzük tsak e' ſzemünk előtt valo kenyérre és borra, hanem ſziveinket, és hitünket oda fel-emellyük mennyekbe: Holott a' Jeſus Chriſtus mi éretünk eſedezik az ő Attyának jobján, a' hol ótet moſtan ülni a' mi kereſztyéni hitünknek

ágaza-

ságzati-is meg-bizonyittyak, nem kételkedven abban, hogy a' mi lelkeink az ő testével és vérével a' Szent Léleknek munkálkodása által olly bizonnyal etetik itatik és taplaltatik, melly bizonnyal a' meg-áldott kenyeret, és bort az ő emlekezetire el-veszszük.

Ezeknek utánna a' Tanitó kinek kinek e' kenyérből szegvén el ofszza illyen igékkel:

E' kenyér, mellyet meg-szegünk, a' Christus testével valo közösülesünk.

A' pohárnak nyujtásában igy szollyon:

Az hálá-adásnak pohára mellyet meg-áldunk a' Christus vérével valo közösülesünk.

Ez idő alatt mig az Ur vatsorája osztogattatik a' szent irásbol a' Christus halálára emlekezteto capitulok olvastassanak: Ugy mint Joh. 14. 15. 16. 17. 18. Esa. 50. Mellyek közzül az tartasszék-meg a' melly kinek-kinek az ő gyülekezetéhez inkább illik és hasznosb leend.

A' communicálásnak el-végezése után a' Tanitó illyen intést tégyen:

Szerelmesim az Urban, mivel hogy az Ur az ő asztalánál a' mi lelkeinket mostan étette és itatta, mindnyájan egy szivel lélekkel, és illendő áldással magasztallyuk az ő ditsőséges szent nevét: és kiki halkal magában velem egygyütt illyenkeppen szollyon, *Psal. 103.*

Áldgyad én lelkem az Urat: és minden

belső

belső réſzeim az ő ſzent nevet. Áldgyad én lelkem az Urat, és el ne feledkezzél ſemmi jo tetéményiről. Ki meg-kegyelmez minden te bűneidnek, ki meg-gyogyittya minden betegségidet. Ki meg-ſzabadittya a' koporſóból a' te életedet, ki tégedet meg-koronáz kegyelmeſségével és irgalmaſságával. Ki minden joval meg-elégiti a' te ſzádat. Irgalmas és kegyelmes az Ur, kéſedelmes a' haragra és igen kegyelmes; Nem mind órókke feddődik, és nem tartya-meg mind órókké az ő haragját. Nem a' mi bűneink ſzerint tselekeſzik mi velünk, és nem fizet minekünk a' mi álnokságink ſzerint. Mert melly igen magas az ég a' földtől, olly igen nagy az ő jovolta az ótet félőkhöz. Melly távol vagyon a' nap kelet a' nap nyugattul, olly meſzſze vetette mi tőlünk a' mi bűneinket. Miképpen könyörül az atya az ő fiain, azonképpen könyörül az Ur az ótet félőkön. A' ki az ő tulajdon Fiának nem engedett, hanem adta azt mi érettünk mindnyájan, és ő vele minekünk mindeneket adott. Az Iſten pedig az ő mi hozzánk valo ſzerelmét ebben mutattya meg, hogy mikoră még bűnősök volnánk, a' Chriſtus mi érettünk meg-holt. Minek utánna azért meg-igazultunk az ő vére által, ſokkal inkáb meg-tartatunk immár a' harag ellen ő általa. Mert ha mikoron ellenségi voltunk meg-

meg-bekeltettünk Istennel az ő Fiának halála által, sokkal inkáb meg-tartatunk az ő élete által, minekutánna meg-bekeltünk vele. Annakokáért az én szivem és szájam az Urnak ditsiretit örökké hirdeti.

Avagy igy.

MIndenharo Isten kegyelmes Atyánk hálákat adunk teneked tellyes szivből, hogy a' te ki-mondhatatlan kegyelmességedből, a' te egygyetlen egy Fiadat minékünk adtad közben-jároul, bűnért valo áldozatul, és az örök életre valo ételül és italul ajándekoztad, és ennek-felette igaz hitet-is adsz minékünk, mellyel e' te jo téreményidet elfoghassuk. Es ennek a' mi hitünknek megerősitésére a' te szerelmes Fiad által szerzetted nekünk e' szent Vatsorát. Adgyad mostan húséges Atyánk, hogy a' te Szent Lelkednek munkálkodása által, a' mi Urunk Jesus Christusnak e' szentséges emlekezeti, és halálának hirdetése, az igaz hitnek bennünk naponként valo öregbülésére, es a' Christussal idvességes egygyesülésünkre szolgállyon, és használlyon. Azon te szerelmes Fiadnak a' mi Urunk Jesus Christusnak általa, Amen.

HA-

dásnak formája.

MIvel hogy a' házaſságban élő ſzemélyekre a' bűn miatt gyakran háborúk és nyomoruságok botsáttatnak : ſzükség hogy ti-is jelen lévő ſzemélyek A és B. kik házaſságtokat az Iſten nevében kezdeni és a' Chriſtus Anyaſzentegyháza előtt meg-erősíteni kívánnyatok, a' ti ſzivetekben bizonyoſok legyetek az Iſtennek mindennémű háboruitokban és nyomoruságitokban, kétség nélkúl valo ſegedelme felől : Hallyátok-meg azért és tanullyátok-meg a' ſzent irásbol, a' ſzent házaſságot betsületeſnek és Iſten előtt kedves állapotnak lenni : melly dologra képeſt Iſten a' házaſoknak az ő áldását és oltalmát igéri : a' paráznakat pedig és a' házaſság tőröket az ő ítéletivel fenyegeti.

Elsőben azért tudgyátok-meg, hogy az Iſten a' mi Szent Atyánk, minek-utánna a' mennyet és a' földet, és mindeneket, mellyek azokban vadnak, teremtette, és el-végezte volna, az embert-is az ő ábrázatyára és haſonlatoſságára teremté, e' végre, hogy uralkodnék minden vizi és földi állatokon, és az égi madarakon. Mikoron pedig csak a' teremtett férfiunak az élő állatok közzúl nem találtatnek hozzá haſonlo ſegitő-társa, monda az Ur Iſten : *Nem jo az embernek egyedül*

dúl lenni: ſzerzek néki ſegitőt, melly mindenkor ő előtte légyen. Annak-okáért az Ur Iſten botsáta nagy mély álmot Adámra, és el-aluvék, és egy óldala tetemét ki-vevén huſſal tőltébé annak a' helyét. Es az Adámbol ki-vőtt oldal tetemből teremte aſzſzonyi-állatot. Mellyet mikor az Iſten Adámhoz vitt volna, monda Adám: *Ez az én tsontombol valo tsont, ez az én teſtemből valo teſt, és neveztetik aſzſzony embernek, mert ferjfi emberből vétetett.* Annakokáért el-hadgya a' férfiu az ő attyát és az ő annyát, és ragaſzkodgyék feleségéhez, és leſznek egy teſté.

Ezokáért ſemmit abban ne kételkedgyetek, hogy Iſtennél kedves nem volna a' házaſság, mert hogy az Iſten teremtette Adámnak az aſzſzonyi állatot, és hogy ő maga hozzá vitte, és feleségúl néki adta, azzal akarja bizonyitani, hogy mind ez ideig-is kinek kinek a' feleseget olly bizonnyal ő adgya, mintha tulajdon kezével vinnéje néki. A' mi Urunk Jeſus Chriſtus-is a' Galileabéli Cana városbã a' menyegzei lakodalmat jelenvoltával ekeſitette, és első tsuda tételének ajándékával fel-tiſztelte, hogy az emberek kőzőtt a' házaſság bétsületben tartatnék: és hogy a' házaſok az ő gondviſeléſe és ſegedelme felől bizonyoſok lennének, még mikor ſemmi ſegedelemre valo alkalmatoſság nem láttatnek-is.

Hogy pedig ez házaſsági állapotban, Iſteni felelem ſzerint elhelyheſſetek, ſzükség okait meg-tudnotok, miért ſzerzette légyen Iſten a' ſzent házaſságot.

Annak első oka ez, hogy egygyik a' máſikat hivségeſſen ſegitse, és mindenkoron mellette legyen, minden ez életre és az örök életre nézö dolgokban.

Máſik oka, hogy ha őket magzatokkal látándgya az Iſten, azokat igaz Iſteni iſmérettben nevellyék fel, és tanitsák az ő ſzent nevének ditséretire.

Harmadik, hogy kiki minden tiſztátalanſágot és gonoſz kivánságot el-távoztatván, jo es tsendeſz lelki iſmérettel elheſſen. Mint meg-vagyon irva: *A' paráznaságnak el távoztatásáért, minden férfiunak tulajdon felesége légyen, és minden aſzſzonyi állatnak tulajdon férje.* Annakokáért a' kik immár idejekre jutottanak, es magok meg tartoztatására valo erővel nintsenek meg-ajándekoztatván, az Iſtennek parantsolattya ſzerint, és az Anyaſzentegyháznak rend tartáſa ſzerént, ſzülejeknek vagy tutoroknak, és rokonságoknak javallásokbol, és ſegedelmekből, meg-kell házaſulniok: hogy az Iſten temploma, mellyá' mi teſtünk, meg ne ferteztetſsek: Mert ha valaki az Iſten templomát meg-ſzeplőſiti, elveſzti azt az Iſten.

Tovább

Továbbá azt-is meg-tudgyátok mint kellyen az Iſten igéje ſzerint egymáshoz magatokat viſelnetek. Előſzőr azért; Te férjfiu, meg-gondollyad, hogy az Iſtentűl a' te felesegednek fejévé rendeltettél, arra hogy a' mint tőled lehet őtet eſzeſen és értelemeſen oktaſſad, és igazgaſſad, vigaſztallyad, oltalmazzad, a' miképpen tudni-illik a' fő igazgattya az egéſz teſtet: mint a' Chriſtus-is az ő Anyaſzentegyházának, kinek ő fejévé tétetett, mindenkoron bőltseſségét, vigaſztalását és ſegedelmét nyujtya. Annak felette, a' te felesegedet ſzereſſed mint tulajdon teſtedet, mint Chriſtus Urunk-is ſzerette az ő Anyaſzentegyházát, ne légy hozzá kemény és keſerű kedvű, hanem a' mint értelmeſekhez illik, élly egygyűtt véle az aſzſzonyi-állati edénynek ugy-mint erőtlenbnek tiſzteſséget tévén. Mivel hogy mind egygyűtt azokkal örőkősők-is vadtok a' kegyelemnek életében, hogy a' ti imádkozáſtok meg ne bántaſsék,

Es mivel hogy az Iſten a' férjfiunak parantsolta hogy orczájának veritékével egye az ő kenyerét, te tiſzted hogy ez hivatalban, mellyben hivattattál, minden erőddel és igyekezeteddel munkálkodgyal, hogy mind házad népét hiven és ſzentűl táplálhaſſad; és a'ſzűkőlkődő ſzegénynek-is ſegitſéggel lehesſ.

E' mellett te is aszszonyi állat, meg-tudgyad, mint kellyen magadat az Isten igéje szerint a' te férjedhez viselned: A' te férjedet, mellyhez mentél, szeressed, tisztellyed és fellyed, és minden igasság szerint való dolgokban, néki mint uradnak engedgy, mint a' test a' fönek, és az Anyaszentegyháza is a' Chriſtusnak alája vettetett: ne uralkodgyál a' te férjeden, hanem tsendeſségben légy. Mert az Adam teremtetett elöſzör és az után az Eva Adámnak segitségül teremtetett. Es az elet után, az Evának, és az ő személyében minden aszszonyi-állatoknak az Isten meg-parantsolta mondván:

A' te akaratod a' te férjed birodalmában leſzen, és néki birodalma leſzen rajtad. Ennek azért az Isteni rendeleſnek ellene ne törekedgyél, hanem inkább engedgy az Isten parantsolattyának, és a' régi szent aszszonyi-állatokat követſed, kik Istenben vetvén reménségeket, az ő férjeknek engedelmeſek voltanak; miképpen Sára engedett Abrahámnak őtet urának nevezvén. Annak-felette minden tiszteſséges és haſznos dolgokban a' te férjednek segitséggel légy. Gyermekidnek és házadban való dolgaidnak, marháidnak szorgalmatoſon gondgyát viſellyed; minden szemérmeteſségben és tiszteſségben, e' világi fris pompára nem úzvén,

hogy

hogy egyebeknek-is ditsiretes például leheſs az alázatos egyűgyűségre.

Mivel hogy azért immár Te, A, és B, meghallottátok és meg-értettétek, mikeppen és mi végre ſzerzette légyen az Iſten a' ſzent házaſságot, és miket parantsolt légyen közzűletek mind két felnek: el-végeztéteké azt magatokban, hogy a' házaſságban ekképpen éllyetek, a' mint moſt, az Anyaſzenegyház előtt jelentitek, és a' mint e' ti házaſságtoknak meg-erősſitéſét kivánnyátok? *Felelliyenek.* El-végeſztük.

Ezeknek utánna a' Prédikátor ezt mondgya:

Titeket mindnyájan valakik itt jelen vadtok ez dologban bizonyságul támaſztlak; Mindazonáltal ha valaki közzűletek tudgya, hogy e' két ſzemélyeknek valamellyik, avagy máſnak házaſságra kötelezte volna magát, avagy valami egyéb akadálly volna dolgokban, azt moſtan jelentse-meg.

Ha ſenki nem leend ki ezeknek ellene mondana, a' Prédikátor im igyen ſzollyon:

Mivel hogy annak-okáért ſenki e' dolognak ellene nem mond, és ſemmi akadálly nints köztetek, az Ur Iſten e' ti ſzent igyekezeteteket, mellyet a' ti ſziveitekben adott, erősſitse-meg, és ti el-kezdeſtek legyen az Urnak nevében, ki teremtette mennyet és a' földet.

Ezeknek utánna a' Prédikátor a' vő-legénynek ſzollyon ekképpen:

Te, A, meg vallodé Iſten előtt, és az ő ſzent gyülekezeti előtt, hogy te ez B. feleſégül jegyzetted, és vészed magadnak, és felfogadodé, hogy ſoha őtet el nem hagyod, hanem ſzereted, táplálod, mint hiv és Iſtenfélő férjfiuhoz illik, hogy feleségét ſzereſſe táplállya. Annak felette hogy ő vele ſzentűl élſz, hitedet és hivségedet néki mindenben meg-tartod, az Iſten parantsolattya ſzerint, és az ő ſzent Evangeliuma ſzerint?

Feleleti a' vő-legénynek: Ugy vagyon: fogadom és igirem.

Annak utánna a' meny aſzſzonynak-is igy ſzollyon:

Te-is B. meg-vallodé az Iſten előtt, és a' ſzent gyülekezet előtt, hogy ez A. férjednek fogadtad és férjűl vészed magadnak, es igéredé hogy neki hivséges és ſzó fogadó ſegitő társa leſzeſz, ő vele ſzentűl élſz, és ſoha el ne hagyod, de hivségedet hozzája mindenben meg-tartod, a' miképpen tartozik a' tökéletes és jámbor aſzſzonyi állat az ő férjével tselekedni, az Iſten parantsolattya, és az ő ſzent Evangelioma ſzerint?

Feleleti a' meny-aſzſzonynak: Ugy vagyon: Fogadom és igérem.

Ennek utánna a' Prédikátor egygyiknek a' másikkal jobkezét fogaſſa és ezt mondgya: Az

Az irgalmaſságnak Attya, ki az ő jo kedve s' akarattyából titeket e' ſzent házaſsági állapatra hivott ſzerkezteſsen és kőrőzzőn őſzve benneteket, igaz ſzeretettel és hivséggel, és az ő ſzent áldását terjeſzſze végiglen tireátok, Amen.

Hallyátok-meg immár a' ſzent Evangeliombol, melly erős legyen a' házaſzágnak kőtele. Ezt pedig meg-irtta ſzent Máthe Evangeliſta, tizenkilenczedik réſzeben, illyenképpen: Akkor hozzája menének a' Phariſeuſok, kik késértvén őtet ezt kérdik vala: Szabadé az embernek el-hagyni az ő feleségét akarmi vétekért? Ő pedig felelvén monda: nem olvaſtátoké hogy a' teremtő, az első teremtésben, ferfiat és aſzſzonyi állatot teremtett? és azt mondotta: Ezért el-hadgya ember mind attyát annyát, és ragaſzkodgyek az ő feleségéhez, és ketten leſznek egy teſté. Azért többé immár nem kettő, hanem egy teſt, a' mit azért Iſten egybe ſzerkeztetett, az ember el ne válaſzſza. Es mondának néki: Miért parantsolta tehát Moſes, hogy a' ferfiu, el-váláſról valo bizonyság levelet adgyon az ő feleségének, és azt el-hadgya? Felele nékiek; Moſes a' ti ſziveteknek kemenyſégéért engedte volt-meg nektek, hogy elhagyhaſsátok a' ti feleségteket, de nem ugy volt eleitől fogva. Mondom pedig néktek,

hogy valaki el-hadgya az ő feleségét, hanem ha paráznaságáért, és máſt vejend, parázna-léſzen az, és a' ki oknélkül el-hagyatot aſszonyi-állatot véſzen feleségül, az-is párázna léſzen.

E' Chriſtus Urunk beſzédének hidgyetek, és azt bizonnyal tudgyátok, hogy ti az Iſtentől kőttettetek egyben. Annak-okáért mindeneket, valamik a' házaſságbã ti reátok kővetkeznek, békeſséges türéſſel és hálá-adáſſal vegyétek, ugy-mint mellyek az Iſtentől ti házaſságtoknak ſzerzőjétől ſzármazzanak. Amen.

Ezeknek utánna a' prédikátor mondgya:

KŐNYŐRŐGJŰNK AZ Iſtennek.

MIndenhato örők Atya Iſten, ki minden teremtett állatidban és rendeléſidben a' te jo voltodnak és bőltseſségednek jeleit meg-mutattad, és még-kezdetben meg-mondottad, hogy nem jo az embernek egyedűl lenni, ez okáért ő néki hozzá haſonlo ſegitő társot teremtettél, és a' két ſzemélyt egyben ſzerkeztetted, melly te rendeléſedre képeſt, minden tiſztátalanságot meg-büntetſz; Mivel hogy e' ſzemélyeket a' házaſsági állápotra hivtad, és kőteleſzted, kérünk tége-

tégedet adgyad Szent Lelkedet nékiek, hogy az igaz és álhatatos hitben szentül éllyenek, a' te szent akaratod szerint, ellene álván minden gonoszoknak. Ald-meg őket, mint a' régi szent Atyákat te kedves és hiv szolgaidat, Abrahámot, Isákot, és Jákobot, meg-áldottad: hogy ekképpen ők-is, ugy-mint te frigyednek, mellyet régen e' szent pátriárkákkal szerzettél, örökösi, magzatokat, gyermekeket hozzanak, nemzenek, és azokat fel-nevellyék Isteni félelemben, a' te szent nevednek ditsőségére, felebaráttyoknak haszokra, és a' te Sz. Evangeliumodnak terjesztésére. Halgass-meg minket, oh irgalmasságnak Attya! a' te szent Fiadnak a' mi Urunk Jésus Chriſtusnak általa: Mi Atyánk ki vagy menyekben, &c.

Hallyátok-meg immár az Istennek igéretit az Istenfélő házasoknak meg-áldása felől, a' mint meg-vagyon irva a' 128. Soltárban:

Boldog ember a' ki féli az Urat, és a' ki az ő utaiban jár.

A' te kezeidnek munkáját észed. Boldog vagy, és jol lészen dolgod.

A' te feleséged ollyan lészen mint a' termő szőlő a' te házadban: A' te fiaid mint az olaj-fának ágai a' te asztalod környúl.

Imé igy áldatik-meg a' férjfiu, ki féli az Urat.

Meg-áld téged az Ur Sionbol; és meg-látod a' Jérusálemnek javait életednek minden idejében.

Es meg-látod fiaidnak fiait, és az Izraelen valo békeſséget.

A' mi kegyelmes Urunk Iſtenünk áldgyon meg titeket minden ó ſzent ajándékival, és adgya hogy minden jokkal bővölködvén, ſok ideig ſzentül egygyütt elhelſletek, Amen.

A' BETEGEKNEK meg-látogatásárol.

AZ igaz és hiv Egyházi tanitónak tiſzti adgya, hogy nem tsak közönséges helyen prédikállyon a' népnek mellynek páſztorává tétetett, hanem a' mennyire lehet, külön-is, kit kit meg-intsen, fedgyen, és vigaſztallyon.

Soha pedig az ember nem ſzükölködik inkáb Iſteni tudomány nélkül, és vigaſztalás nélkül, mint mikor kereſzt alatt és nyomoruságban forog, tudni illik betegségben és egyeb effele insegben, és nyavalyában: kiváltképpen pedig halálos betegségének idején. Mert akkoron az ő lelki iſméreti inkáb ſ. orongattatik, és kesergettetik, hogy nem mint egyebkor egéſz életében: mert érzi

hogy

hogy az Isten itilő széki eleiben hivattatik. Az ördög-is akkoron leg keményeb kisirtetivel út reája, hogy a' betegséggel és keserűséggel bajlodo és tusakodo szegény lelket tellyetséggel le-vetheſſe, és a' ketségben eſeſnek mélységes örvényében ejtheſſe. Mivel hogy azért az Egyházi Tanitok, Istennek szolgai, az Isten-is pedig egyeb ditsőseges nevezeti között, kiváltképpen neveztetik nyomorultaknak oltalmának, és töredelmes szíveknek meg-gyogyitojának: mélto hogy az Egyházi tanitok-is a' férelmes szivekkel szánakodgyanak, és némünémű képpen vélek egygyütt szenvedvén minden igyekezettel és szorgalmaroſsággal őket vigaſztallyák, és az Evangéliumnak hirdetése által azokat az Isten Fiához igazitsák. Melly Evangeliumban nekiek illy örvendetes segedelem és szabaditás igértetik: *Jöjjetek én hozzám, (ugymond) mindnyájan, kik meg-fáradtatok és megterheltettetek, és én meg-nyugotlak titeket.*

Jollehet pedig azok a' kik szomorusággal és betegséggel probáltatnak, nem mind egy féle fájdalmat éreznek, és ezokaért minden féle nyavalyának állapattyához illendő vigaſztaláſnak formája senkinek eleibe nem irattathatik: mindazáltal, e' következendő réſetskéket és tanuságokat, többire minden betegeknek eleikbe kell adni:

Elősző

Elősző, hogy semminemű betegségek nẽ esnek történetből rajtunk, hanem mindenfele nyavalyák az Istennek kezéből és atyai gondviseléséből botsáttatnak mi reánk, hogy bűneinket, ugy mint mindenfele nyavalyáinknak okait meg-ismérvén, magunkat Isten előtt meg-alázzuk.

Ha azért a' betegek még bűnöket nem érzenék, és azon eléggé nem bánkodnának, a' Tanito a' betegségnek okát, a' bűnt, nekiek világosban és bővebben szemek eleibe adg'a. Ha pedig lelki ismeretinek sérelmével terheltetik a' beteg, tehát keményeb sujtással a' keserves lelki ismeretet ne sértse a' Tanito: hanem az Istennek idvezitő kegyelmét, minden hivséggel, serénységgel a' betegnek szivébe tsepegesse és beszélgesse. Melly dologra nem haszontalan a' Catechismusnak első kérdése a' mellé vetett szent irásbéli bizonyságokkal egyetemben, mellyet a' Tanito bővebben meg-magyarázzon, és a' betegnek eleiben számlállyon, tudni illik, hogy a' betegségben fekűvő szegény test, nyavalyás lelkével egyetembe, a' Christusnak tulajdona, melly az ő drága vérével meg-váltatott, és a' bűntől meg-szabaditatott, és a' többi. Mellyekből hogy a' beteg ember nagyob vigaszaláſt vehessen, a' Predikator a' keresztyeni hitnek vallásának ágazatit rendel mind

elő

elő hozza, és egygyenkint meg-magyarázza, és meg-mutaſſa mindenik czikkelyből minémű vigaſztaláſt vegyen a' beteg ember, melly egy reſzent a' Catechiſmusbol, reſz ſerint a' Catechiſmus mellé cirált ſzent irásbéli bizonyito ſententiákbol könnyen meglehet.

Néha iſmét, kiváltképpen pedig az első meg-látogatáskor, imez következendő intés, illyen formán vagy ehez haſonlo igékkel lehet.

Szerelmeſim, mivel hogy titeket az Iſten teſti betegséggel meg-látogatott: annakokáért hogy magatokat, az ő akarattyára tamaſztahaſsátok, elsőben-is meg gondollyátok, hogy effele teſti erőtelenségek az Iſtentől mi reánk a' bűnért botsáttatnak, és hogy az Adámtol mint egy néminémű örökségképpen mi reánk ſzállott eredendő bűn ſzerzi minékünk mind az halált, s' mind pedig valamellyek e' halal orſzágára néznek; Tudni illik ſzűkölködéſt, betegséget, nyavalyákat, nyomoruságokat. Mert ha bűn nélkül élnénk, ſemmit mi rajtunk ſem halál, ſem betegség nem uralkodnék. Másodſzor, hogy a' mi bűneinkben, betegségeinkben, és egyéb fele kisértetinkben, és végre az halálnak inséges fajdalmaban kétségbe ne eſnénk, arra megtanit az Evangelium, hogy a' Jeſus Chriſtus az

első

élő Istennek Fia, minket a' bűntől meg-szabadit, és az órök idvességben részesse tészen, hogy ha az ő igéretit igaz hittel hozzánk kaptsollyuk. Ez pedig kiváltképpen két-moddal leszen: Mert először az Evangeliom és a' szent Sacramentomok által a' mi szíveinket, és lelkeinknek isméretit meg-tisztittya, mint az Apostoli tselekedetről irt könyvben
Act. 15. 9. szol az Apostol: *Meg-tisztitván azoknak szíveket hit által.* Annak-utánna midőn a' mi lelkeink isméreti ekképpen a' bűnöknek szennyeiből meg-tisztittatván vadnak, és az Istennel hit által meg-békéltettek, szükség hogy a' bűnök mi belőlünk, és a' mi természetünkből is ki-tisztittassanak és ki-gyomláltassanak.

Es hogy ekképpen végezetre minden mi bűneinkből ki-tisztulván, abban az igasságban és tisztaságban, mellyet Isten mi tőlünk kiván, naprol napra inkább inkább megerősíttessünk, és az órök életet el-vehessük. Harmadszor, hogy ezek bennünk meg-legyenek és végben viteszenek, arra botsáttya Isten mi reánk a' betegségeket, és vegre az halált-is: nem azért hogy haragudnek, avagy hogy minket el-akarna veszteni, hanem inkább hogy minket kegyelmében vévén ez életben az igaz penitentiara és hitre, mint egy kézen-fogván vezessen, hogy igy végezetre

zetre a' bűnről, mellyel még bajlodnunk kell, és minden nyomorúságoktul, testestől és lelkestől meg-szabeditson: a' mint ezt a' szent írás bőséggel meg-bizonyittya; Mert igy szol szent Pál a' Corinthusbéliekhez irt első levél-11. részében: *De mikor büntettetünk az Urtol tanittatunk, hogy e' világgal el ne kárhoztassunk.* Ismét Romaban irott levelének 8. részében; *Tudgyuk pediglen mi, hogy azoknak a' kik Istent szeretik mindenek javokra vadnak, és senki őket el nem szakaszthattya Christus szerelmétől. sem tűz, sem fegyver, sem éhség, sem az halál, sem élet, és semmi egyéb dolog.* Negyedszer, holott mind ezek ekképpen legyenek, és te-is a' Christus szajából szarmazott, és az ő halálával és feltámadásával meg-erősittetett Evangeliumbol azt bizonnyal el-hitted, hogy neked minden bűneid a' Christusra háromlottanak, immár pedig a' Christusrol-is tellyességgel el-vétettenek, és örökké el-töröltettenek, és igy a' hivek ellen immár többé semmi haragnak és kárhoztatásnak oka Isten előtt nem találtatik: hanem egyedül tsak az ő kegyelmét, vigasztalását, életét és idvességét kell minekünk várnunk. E' vagyon hátra hogy azt meg-gondold, hogy te most itt, Istennek előtte, nem ugy fekszel, mint Adámtul szűletett gonosz es kárhozott bűnös ember, de ugy mint tellyességgel meg-igazitott és meg-

szen-

ſzenteltetett, és az Iſtennek ſzerelmes Fia, a' Chriſtusban, kinek igaſságában és érdemében hogy ha hiſz, olly bizonyoſſan megnyered az életet és az idveſséget, a' melly igazán ő, nem az ő maga bűnéért, hanem a' te vétkeidért az Iſtennek haragját el-viſelte, és azokért meg-is holt. Erre azért a' kegyelemre, és erre a' vigaſztalásra ſzemeiddel, és ſziveddel figyelmezzél, bizonnyal el-hivén azt, hogy a' bűnnek, az Iſten itiletinek, az őrők halálnak és a' pokolnak, te rajtad már többé ſemmi hatalma nintsen, de hogy a' Chriſtus, amaz Iſtennek báránnya, te rolad mind ezeket el-vőtte, a' mint ſzent János Evangeliomának első réſzében mondgya. Mert ez az, a' ki azokat el-viſelte, és nem csak el-viſelte: de sőt önnön maga által meg-oſtromlotta és meg-is győzte. Ezokáért te-is ugyan ezen Jeſus Chriſtusban, és ennek erdeme által, várjad az Atya Iſtennek mindennemű kegyelmét, vigaſztalását és idveſségedet, és e' bizodalommal mindeneket az ő Atyai akarattyára hagyván, mondgyad: *Az*
Pſal. 27. *Ur az én világom és ſzabaditóm, s' kitől féllyek? az Ur az én életemnek erőſsége, s' kitől rettegjek? Atyám légyen a' te akaratod, a' te kezeidben ajánlom az én lelkemet, amen.*

(Miért hogy edig a' Prédikátornak nem csak egyſzer, hanem gyakorta, még hivatlan-is

lan-is meg-kell a' beteget látogatni; hogy az ő meg-látogatásának haszna légyen: hogy ha azért a' beteg ember, nyavalyájának nehézsége miatt rea halgathat, olvassón-el a' szent irásbol valamelly Részeket azok közzűl, kik a' fájdalmas léleknek vigasztalására lehetnek, ugy-mint szent János Evangeliumának 14. 15. 16. 17. Szent Lukáts Evang. 15. részét. Szent Pal Romában irott levelének 5. és 8. részeit. 1. Cor. 15. 2. Cor. 4. és 5. részeit. Ismét Esaiasnak 53. részét. A' Dávid Ditsiretinek 25. 51. és 103. Soltárit. Es többeket ezekhez hasonlokat, mellyeket a' hiv Tanito, ugy-mint lelkeknek orvosa, a' betegeknek vigasztalására illendóknek itél.

Annak-felette a' Prédikátor azokkal a' kik jelen vadnak a' beteg embernél, valamenyiszer kivántatik könyörgést tégyen illyenképpen, avagy ehez hasonlo formán.

BETEG EMBERNEL VALO Könyörgés.

Örökké valo irgalmas és könyörülő Isté, mi Urunk Jesus Christusnak ditsőséges szent Attya, kinek mind az élet és a' halál kezében vagyon, és szűntelen mi reánk olly gondot viselsz, hogy sem jo egésség, sem e-

géſségtelenség, ſem egyéb jo, vagy gonoſz ízerentse, mi reánk nem következhetik, ſőt még tsak egy hajunk ſzála is a' mi fejünkről el nem eſhetik, a' te ſzent Atyai akaratod nélkül: Ki mindeneket, valamellyek ez életben mi rajtunk eſnek, ugy igazgatſz, hogy mindenek a' mi idveſségünkre ſzolgállyanak:

Pſal. 90. 91. Ki imezt mondottad: *Hij ſegitségül engemet a' te nyomoruságodnak idején, és én meg-ſzabadtalak tégedet, és ditsőiteſz engemet: Mivel hogy engemet ſzeret*, meg-ſzabaditom őtet, fel-magaſztalom őtet, mert eſméri az én nevemet. Segitségül hivott engemet, meg-halgatom őtet, vele vagyok háboruságában, meg-mentem, és meg-ditsőitem. Hoſzſzu napokkal bé-töltöm őtet, és meg-mutatom néki az én ſzabaditáſomat. Kérünk tégedet mennyei Atyánk, hogy minekutánna minket hol teſti betegséggel, s' hol egyéb nyomoruságokkal meg-látogatſz, adgyad minékünk a' te Sz. Lelkednek ajándékát, hogy elsőben e' te Atyai oſtorodbol igazán meg-eſmérhesſük, hogy mi ſok bűneinkel ingerlettük reánk é' te büntetéſidet, és ezeknél ſokkal nagyob kinokat érdemlenénk: Annakutánna, hogy mi a' te meg-elevenitő vigaſztaláſodat a' mi ſziveinkben erőſsen meg-tartsuk, és a' te atyai meg-látogatáſodat, nem haragodnak, hanem a' te atyai hozzánk valo jo kedvednek

jegyé-

jegyének ismérjük, ugy-mint ki minket e' sanyargatás által tanitatz, hogy e' világgal el ne kárhoztassunk. De hogy inkáb e' próbának és sanyarusági gyakorlasnak nemével őregbűlvén az igaz penitentia tartásban, tzó fogadásban, hitben, és a' te nevednek idvességes segitségűl valo hivásában, mind inkáb inkáb te hozzád vonattasunk, és a' te szerelmes Fiadnak az Ur Jesus Chriſtusnak, ugymint tagok a' főnek, mint a' szenvedésben, azonképpen a' ditsőſségben-is hasonlatosságára fel-épitteſsünk.

Adgy azért minékünk, édes Atyánk, erőt a' békeséggel valo tűrésre, és álhatatos bizodalmat a' te végheteten irgalmasságodban, melly te irgalmasságodnak mutasd jelét e' mi győtrelminknek kegyes meg-enyhitésében, mellyet atyai kezedből, mi reánk botsáttál: és ezen kereszt alatt valo győtrelminket, vezérlyed és igazgasd, a' te szent nevednek ditsőſségére, és a' mi lelkeinknek idvességére, a' te szerelmes fiadnak a' mi Urunk Jesus Chriſtusnak általa, ki minékünk illyen igéretet tőtt; mondom tinéktek: *Ha kettő ti közzűletek egy akaraton lészen e' földön, valamit kérnek meg-adatik nékiek az én Atyámtol, a' ki az mennyekben vagyon. Mert valahol ketten vagy hárman egybe gyűlnek az én nevemben, ott vagyok ő közöttők*: és ez igéretben valo bizodalmunk-

ra képeſt igy hatta hogy könyörögjünk: Mi Atyánk ki vagy a' mennyekben, &c. Adgy minékünk ennek felette álhatatoſságot, neve kedéſt és gyarapodáſt, a' közönséges kereſztyéni igaz hitben, mellyről ekképpen teſzünk valláſt: Hiſzek egy Iſtenben, &c.

Könyörgés Halálok orájan valo betegeknél.

MIndenhato és irgalmas Atya Iſten, ki mind az életet s' mind a' halált a' te kezeiddel ſzabod és rendeled, és mi reánk ſzegény fiaidra mind életünkben halálunkban ſzüntelen valo gondot viſelſz: és ki mi érettünk a' te egy ſzülött ſzerelmes Fiadat-is halálra adtad, hogy mi életet ő általa látnánk: Ki minékünk ezen ſzent Fiad által meg-igérted, hogy valaki hiſzen ő benne örök élete léſzen, és el nem kárhozik, hanem a' halálból életre mégyen, és hogy az ő juhait ſenki az ő kezéből ki nem ragadgya. Ne hadgy minket, kegyes Atyánk erőnk felett kisértetni, de adg a' kisértettel egygyütt abból ki-menekedéſt, hogy azt el-viſelhetſük. Kiváltképpen pedig midőn te néked atyai akaratod ez leend, hogy minket e' ſiralomnak völgyéből a' te ſzent orſzágodban be-vigy, akkoron fájdalminkat és e' teſti haláltol valo félelminket kegyelmeſen

en meg-enyhitvén és el-távoztatván, minden kisértettől minket meg őrizz, és megszabadits. Es a' te szent Lelkednek erejével e' mi testünknek felelmes voltat meg-erősitvén, a' te irgalmasságodhoz valo álhatatos bizodalomban, mellyet minékünk a' Christusban meg-jelentettél, és a' te szent nevednek buzgoságos segitségül valo hivásában, és szíveinknek tsendes békeségében, a' te kegyes kezeiddel vedd hozzád a' mi lelkeinket, hogy tégedet az örök életben minden Angyaliddal és választott szentiddel ditsirjünk es magasztallyunk, a' te szent Fiadnak, a' mi Urunk Jesus Christusnak általa: Ki minket így tanitott könyörgeni: Mi Atyánk ki, &c. Adgy álhatatosságot és gyarapodást, oh mi kegyelmes Atyánk, a' közönséges igaz keresztyéni hitben-is, mellynek bizonyos vallását igy szoktuk el-mondani: Hiszek egy, &c.

RENDI F' KIS KÖNYVBEN lévő dolgoknak.

I. A' KERESZTSEGRÓL.

I. *Mi légyen a' Kereſztség.* Pag. 2

II. *Haſznai a' Kereſztségnek.* 3

1. *Iſtennel valo frigyezés.* ibid.
2. *Ujjonnan valo ſzületésnek bizonysága.* 4
3. *Anyaſzentegyházban valo bé-számláltatás* 6

III. *A' Kereſztséghez adatott hoſznos tanuságok* 9

(1.) *A' gyermek meddig ſzolni nem tud meg-kellyen kereſztelni és miokáert ?* ibid.

1. *Mert iſten frigyében vadnak* ibid.
2. *Mert ők is hittel és Szent Lélekkel ajándékoztattanak* 11
3. *Mert ez által botsáttatnak-bé az Anyaſzentegyházban* 12
4. *Mert a' kereſzteléſről valo parantsolat ő reájok-is tartozik* 13
5. *Mert hitek vallások helyett vagyon az Anyaſzentegyház* ibid.
6. *Mert ők is tagjai az Eccléſiának* 15
7. *Mert ugy felel-meg a' kereſztség a' környúl-metélkedésnek Sacramentumának* 16
8. *Mert az egész ház népek között az Apoſtolok kitsinyeket-is kereſztelténeek* ibid.
9. *Mert a' régi Paterek-is ugy tselekedtenek* 17

(2.) Szá-

(2.) Szabadé a' Bábáknak kereſztelniek a' ſzükségnek idején 18
1. Mert nem ſzabad nékiek prédikálniok ibid.
2. Mert nintsen parantsolattyok rola 19
3. Mert Marcion eretnek találmánya 20
4. Mert az idveſség nem kötteteti a' kereſztségnek vizéhez ibid.
(3.) A' Pápázóknak tejek, ſavok, nyálok, mézek, ſzükségeſeké a' kereſztségben 21

II. A' VEG VATSORAROL.

I. A' Véq Vatsorának ki-ſzolgáltatásának módgya 23
II. Hányſzor kell ki-ſzolgaltatni 24
III. Karátson innepére tartozo példa 25
Mitsodává tötte az iſtenség az ő tőle fel-vött teſtet 26
1. Az emberi nemzetnek váltságának véghez vivő eſzközévé ibid.
2. Az Iſten ſzeretetinek jelévé 28
3. A' frigynek bizonyságává 29
4. A' váltságnak helyre állatásának-is jelévé 30
5. Elő kenyérré ibid.
IV. A' közönséges vallás-tétel 31
V. Az Ur Vatsorájához tartozo kérdéſek 33
VI. Az igék, mellyekkel a' Véq Vatsora ſzereztetett 34
VII. Hála-adás a' véq Vatsora után 36
VIII. Quadrageſima Vaſárnapján a' Véq Vatsorához illendő példa 38
Minémű készület kivántatik a' Véq Vatsorához ibid.
1. Az iſteni iſméret 39

2. Az Ur Vatsorája felől valo értelem 41
3. A' hitnek erősége 42
4. A' penitentia 43
5. Az atyafiui szeretet 44
IX. Husvét napjára illendő példa 46
1. Kitsoda szerzette a' Vég Vatsorát 47
2. Mitsoda a' Vég Vatsora ibid.
3. Mikor szereztetett a' Vég Vatsora 48
4. Miért szereztetett estve ibid.
5. Miért szolgáltatik-ki mostan reggel ibid.
6. Miból szereztetett a' Vég Vatsora 49
7. Miért kenyérből borbol ibid.
8. Kinek szereztetett 50
9 Mi végre szereztetett 52
X. Második példa Husvét napjára 55
1. Mitsodás testben támadott-fel a' Christus 56
2. Mitsodás ételünk a' Christus teste, italunk az ő vére 59
XI. Pünkösd napjára tartozo példa 65
1. Minémű eszközе a' Szent Léleknek, mind az ige, mind a' Sacramentumok ibid.
2. Az ige hathato a' Szent Lélek által 66
3. Az ige által nemzi a' Szent Lélek az hitet 67
4. Az ujjonnan valo szülést-is ibid.
5. Az idvesség az ige nélkül el sem kezdetik végben sem mégyen 68
6. A' Sacramentumok eszközi a' Szent Léleknek ibid.
7. Az igéreteket meg-ábrázollyák a' Sacramentumok 70

8. A' kereſztség eſzköze a' ſzent Léleknek 71
9. Az Ur Vatsorája eſzköze a' Szent Léleknek ibid.
10. Enni a' Chriſtus teſtet, innya vérét mitsoda 72
XII. Áratás elődedire valo példa 74
1. Miért neveztetik az Ur Vatsorája kenyérnek törde-
lettetésének ibid.
2. A' Chriſtus teſtének törderltetésének emlekezeti-
ért 75
3. Mert a' Chriſtus életnek kenyere ibid.
4. Meg-mutattya hogy mi érettünk törderltetett a'
Chriſtus teſte 76
5. Viſzen a' Chriſtuſſal valo egygyesülésünknek iſmére-
tire 77
6. Szivünknek töredelmeſségére viſzen 78
XIII. Szüret elődedire valo példa 79
1. Valoságoſſan jelen vagyoné a' Vég Vatsorában a'
Chriſtuſnak teſte 80
2. A' kenyér Chriſtus teſte ibid.
3. A' puſztában lévő kő-ſzikla Chriſtus 81
4. Módgya az Iſten kegyelmében valo réſzesülésünk-
nek 84
5. Valoságoſſan jelen vagyon a' Chriſtus teſte vére 86
XIV. Advent Vasárnapjára tartozo példa 87
1. Mitsoda haſzon adatik a' Vég Vatsorában 88
2. A' hit erőſſittetik ibid.
3. A' hitnek ágaiban meg-erőſſit 89
4. A' Chriſtusban ſzerkeſztet 91
5. E' világot meg-utáltattya 92

6. Az atyafiui szeretetet öregbiti 94
XV. Az Ur Vatsorájának betegeknek ki-szolgáltatásának módgya 95
1. A' beteget nem communicaltathatni és miokáért 96
2. A' beteget communicáltathatni és miokáért 97
3. A' betegnek communicáltatásában valo rend-tartás 100
4. Miném méltoságos Sacramentum a' Vég-Vatsora, és miokáért 103
(1.) Mert természet szerint valo Isten szerzése 104
2. Mert igen nagy dolgokra emlekeztet 105
3. Mert nagy jot vészünkabban 106
XVI. Az Ur Vatsorájában valo kenyérről 109
1. Kovászos kenyér légyené avagy kovásztalan 110
2. Illendöbb a' kovászos kenyér és miokáért 111
3. Kerekdéd légyené, avagy gömbölyü, avagy lapos gyenge hártya, mint az oftya 113
4. Az oftyát mint Antichristus Misézö kenyerét megkell vetni 114
5. Az oftyásokellen-vetési meg-fejtetnek 117
6. A' kereszteyéni szabadságnak reguláji ibid.
7. Az oftya nintsen éppületre 118
8. Mitsoda az oftya 122
9. A' kenyér mitsoda ibid.
10. Az oftyának igaz eredeti 123
11. Theodosius Tsászárt el-tiltotta a' Vég Vatsorától Ambrus Doctor 128
12. Romában a' Pápák terehben ejtették a' Misét 130
13. Papa attya az oftyának 131
14. Ber-

14. Bernoldus Pápista Doctor ítéleti az oſtyárol ibid.
XVII. A' kenyérnek tördelése mitsodás Ceremonia a' Vég Vatsorában? 138
1. A' kenyérnek tördelése allattyára tartozik a' Vég Vatsorának és miokáért 140
2. Mert Chriſtuſtul a' Vég Vátsora mellé rend: 141
3. Miért ollyan meltoságos a' kenyér tördelés mint a' hálá-adás és az oſztogatás ibid.
4. Mert Luther Márton-is azt tanitotta 142
5 Mert a' kenyér tördeltetés parantsolat alá vett: 141
6. Nagy ereje vagyon e' parantsolatnak: Ezt tselekedgyétek idid.
7. Mert a' kenyér tördelés haſznát adgya elönkben a' Vég Vatsorának 145
8. Mert ſzent Pál-is egy általlyában állattya a' kenyér tördeléſt 147
9. Mert az Apoſtolok-is azont tselekedték 150
10. Mert a' Vég Vatsorának épségére tartozik 151
11. Mert a' régi Paterek-is tördelték a' kenyeret ibid.
12. Az Oſtyások ellen-vetéſi meg-fejtetnek 153
13. Luther Márton erös argumentumi a' Pápiſták ellen, a' kenyér töréſnek meg-erösitésére 154
14 Külömböz a' kenyér tördelés a' Vég Vatsorában a' közönséges kenyér tördeléſtül 159
15. Mikor ſzolgáltaſsék-ki a' Vég Vatsora 158
16. A' Vég Vatsorában meg-maradott kenyeret és bort a' régiek hová tették 162

III. A' HASASSAGROL.

I. Hirdetés nélkúl a' házasokat nem szabad egyben adni, és miokáért. 164
II. Isten Adamot ki-hirdeté a' Paraditsomban 169
III. A' Házaság áldot életnek neme 166
1. Mert önnön maga Isten szerzette 167
2. Mert jo okokért szerzette 168
1. Hogy egymásnak segitséggel legyenek ibid.
2. Hogy az emberi nemzet szaporodgyék 170
3. Hogy a' páráznaság el-távoztassék 171
4. Mert tiszteséges tisztek vagyon a' házasoknak 173
1. Hogy egymást szeressék ibid.
2. Hogy magzattyokat tiszteségben nevellyék 174
3. Hogy a' férfi feleségét óltalmazza 176
4. Igaz kézi munkájával tartsa. 178
5. Az Aszszonyi állat férjét tisztellye ibid.
6. Házára gondot viselljen 180
XVIII. A' Házasághoz illendő tanuságok 183
1. Sacramentumé a' házaság ibid.
Miért nem Sacramentum 183
1. Mert az értelmes Papisták-is tagadgyák 184
2. Mert nem ugy szereztetett Istentől mint Sacramentom ibid.
3. Mert kóz a' hivekkel és a' hypocritákkal ibid.
4. Mert sem az Apostolok, sem a' Páterek nem tartották Sácramentumnak 185
5. Mert élö állatbol valo jegy nélkúl vagyon ibid.
6. Mert Christus Urunk sem élt véle ibid.
7. Mert

7. *Mert a' szerzetes Papok sem élnek a' Sacramentummal* ibid.
II. *Miért eskúsznek egyben a' házasok* 186
III. *A' keresztyén embernek miért nem szabad bálványozo feleséget venni* 189
1. *Mert meg-tiltotta Isten* 190
2. *Mert igen utálatos Isten előtt* ibid.
3. *Mert az által az Isteni tisztelet meg-bántatik* ibid.
4. *Mert a' magzatok az igaz Istentől el-vonattatnak* 191
5. *Igaz vallásut kell venni és miokáért* ibid.
IV. *Miért nem szabad egy feleségnél többet venni* 192
Lamech két feleségü első meg-rontoja az Isten szerzésének 193
1. *Mert az Istennek és a' természetnek törvénye nem engedi, hogy egy feleségnél többet végy* 195
2. *Mert nyilván tiltya az Isten* 197
3. *Mert a' jámbor feleség boszszuval illettetnék* 198
4. *Mert ellenkezik a' Christus és az Anyaszentegyház között valo példázattal* ibid.
5. *Pogány szokás sok feleséget venni* 199
6. *Mert iszonyu bún szállana reá* ibid.

TOLDALEK.

Minémü okok szakasztyák-el az Házasságban élő embereket egy mástul? 200
Hat kivalt képpen valo okok, mellyeket láss-meg fol. 201 *& seq.*

IV. HA-

IV. HALALRA SENTENTIA Z-tatot ember vigasztalásának módgya 213

I. Tartozik a' Tanitó vigasztalással a' halálra menő embernek ibid.
1. Viszi arra a' Christus és az Angyal példája 119
2. A' halálra menő embernek rettegési ibid.
3. Az hét ifiaknak annyoknak példája 215
4. Szent-Istvánt biztattya Christus. 216
5. A' Tolvajt-is 217
II. A' bún ellen valo vigasztalás. ibid.
Az Isten irgalmasságának természeti 220
III. Az halal ellen valo vigasztalás 223

AZON ANYASZENTEGYHAZBLEI szolgálatnak rövidebb meg-irattatása.

I. A' Kereszteléſnek formája 227
II. Az Ur Vatsorájához valo készület 237
III. Az Ur Vatsorájának osztogatása 242
IV. Házasági ösze adásnak formája 256
V. A' betegeknek meg-látogatásárol 266
VI. Beteg embernél valo könyörgés 273
VII. Könyörgés halálok orájan valo betegeknél. 277

VEGE.

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

